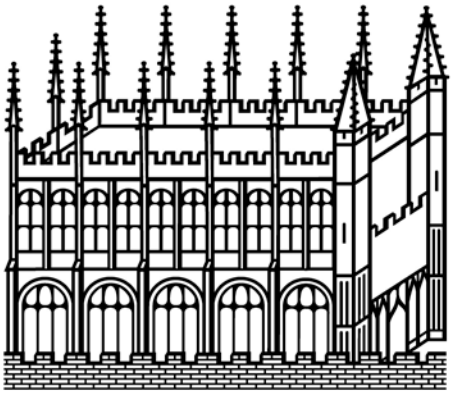

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

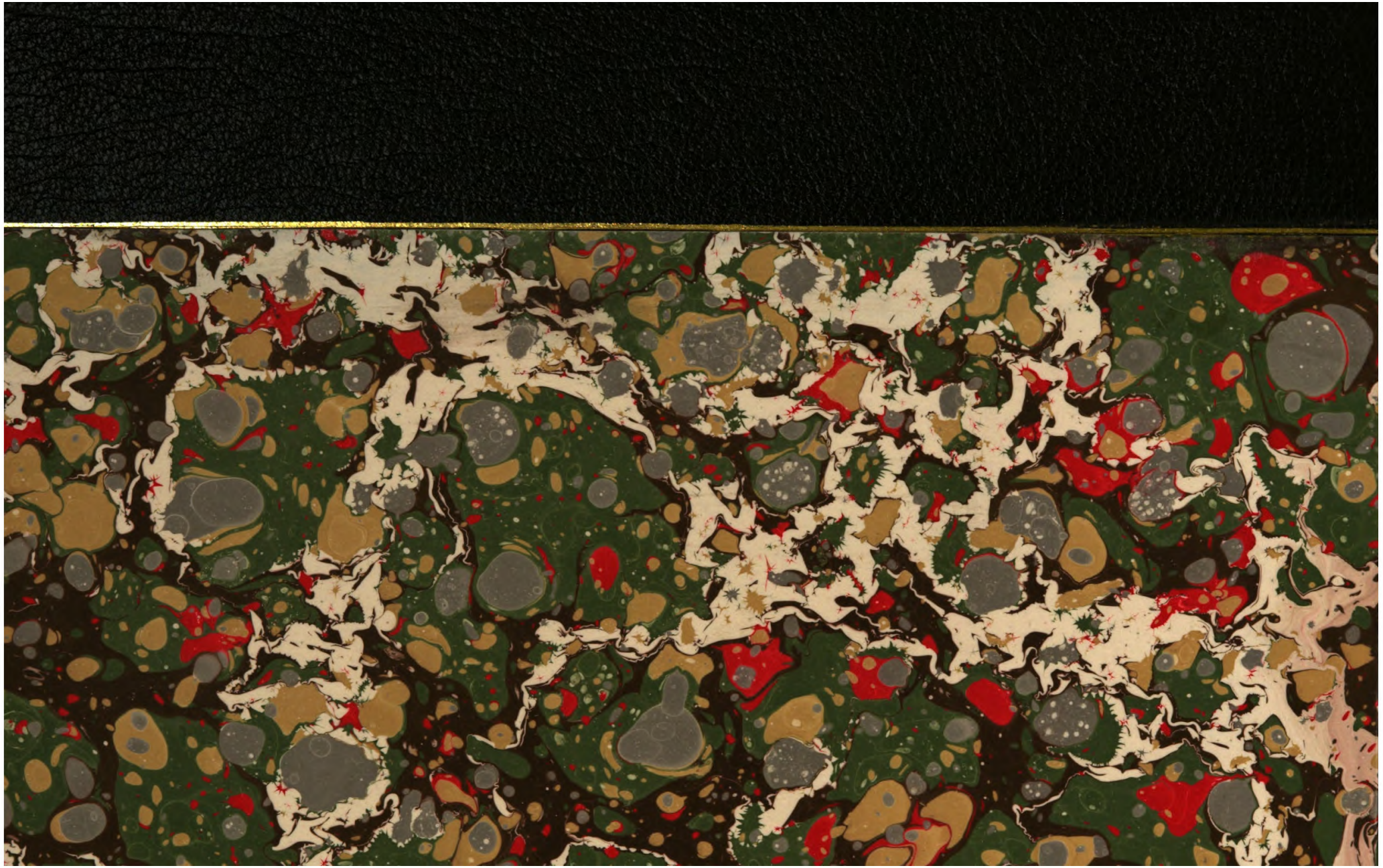

Oxford University Library Services

TAYLOR INSTITUTION LIBRARY

University of Oxford

presented by

Mrs B. Huelin,
on behalf of the late
Mr D.S. Huelin

Mar. 2002

CAT. -2165 A.25-

TNR 5011

RONDAIES MALLORQUINES

PRÓLEG DE LA 1.ª EDICIÓ

UNA desgracia de familia no ha deixada agafar la ploma a l' amic del cor que s' era oferit a posar el pròleg que havía d' esser la capsalera d' aquestes RONDAIES. Per això se presenten elles totes soles, i s' entreguen en mans del poble mallorquí, ben confiades de que les rebrà còme de casa, ja que totes son filles seues, naturals o adoptives, i totes les ha guardades, Deu sab quants de sigles, dins el sagrari del seu cor.

Sense més intròit, comensaríen elles llur cap de fil, si no fos que he cregut que m' establía manifestar, davant davant, quina ès estada l' idea que he tenguda i quin el criteri que he seguit per formar aquest APLEC.

Lo primer de tot he de dir, i no tenc gens d' ansia que negú, sia el qui sia, me puga fer tornar cap paraula arrera, que les RONDAIES d' aquest tom primer i dels altres toms que seguiràn, si Deu ho vol i María i els suscriptors no afluixen, no són

preses de cap llibre, ni tretes ni inspirades ni copiades d'altre lloc més que de la boca del poble mallorquí. Directament de la seua boca, sensa altre intermediari, les he recullides. Jo meteix les m' he fetes contar, i les he escrites tot lo bé que he sabut; i no som anat a beure a altres fonts que les que anomèn dins la noteta que pos davant cada rondaia. Hi he retrets el nom i el poble dels qui les m' han contades per que, si negú posa dubtes a la autenticidat de llur procedencia popular mallorquina, e-hu puga anar a aclarir i treure-se el gat del sac. També hu he fet així per que cadascú tenga lo que es séu, ja que mai m' ha agradat anar d' amagatetjons, ni vestir-me de despulles d' altri. La roba que duc per anar p' el mon, serà comuna, raspallosa, un poc aldana, tot lo que volgueu, menys robada o presa a espera.

Com som molt devot de *Santa Clara,* Deu no m' ho tenga en retret ni en vanagloria, i, per que se veja lo que he fet i com e-hu he fet, e-hu diré amb quatre paraules.

Tant primerenca com l'amor a les lletres, va esser la meua afició a la literatura popular i especialment a les rondaies. D' al·lotell vaig comensar a escriure les que sabía de com era al·lot pusser; i en el setmanari *L' Ignorancia*, de tan gloriosa memoria per tots los bons mallorquins, reberen generosa hospitalidat *Es jai de sa barraqueta* l' any 1880, t. I. núm. 76; *Ets amos de So 'n Sales, So 'n Saleta* i *So' n Salí* l' any 1881, t. II, núm. 92; *Sa mitja faveta* i *El Compte Arnest* l' any 1882, tom III, núm 181 i 210; i lo *Almanaque Balear para el año 1882* del diari «*El Isleño*» pag. 116, me publicà *S' hortolá de s' hort des Gabre*, i el «*Museo*

APLEC

DE

RONDAIES MALLORQUINES

D'EN

JORDI DES RECÓ

(ANTONI M.ª ALCOVER PRE.)

SEGONA EDICIÓ

TOM I

AMB LLECENCIA DE L'ORDINARI

CIUTAT DE MALLORCA

ESTAMPA D'EN SEBASTIÀ PIZÀ

1915

Nihil obstat
Lic. SALVATOR GALMÉS

Majoricis, die IV novembris 1914
Imprimatur
Lic. Sac. FRANCISCUS ESTEVE
Vic. Gen. Subs.

Aquesta obra es propiedat de l'autor, qui se reserva tots els drets que la llei li concedeix.

TAULA

de les rondaies contengudes dins aqueix tom

	Planes
PRÒLEG DE LA 1.ª EDICIÓ	VII
PRÒLEG DE LA 2.ª EDICIÓ.	XVII
EN JUANET I ES SET MISSATGES	1
UN FESTETJADOR.	19
S'HERMOSURA DEL MON	23
SA FIA DES CARBONERET	35
EN MARTÍ TACÓ	44
ES CA D'EN BUA I ES MOIX D'EN PEJULÍ.	57
N'ESTEL D'OR	63
NA MAGRANETA	84
SA JAIA XELOC I SA JAIA BIGALOT . . .	99
EN JUANET DE SA GERRA	107
ES TRES GERMANS I ES NOU GEGANTS. .	114
EN PERE DE SA BUTZA	128
ES SET CEROS	133
ES SEGADOR I SA BEATA	146
EN SALOM I ES BAL'LE.	150
N'AGRACIAT	165
ES CASTELL D'IRÁS I NO TORNARÁS . .	174
ES QUATRE GERMANS	213
S'HOMO I ES LLEÓ	228
N'ESPARDENYETA	231
ES DOS BESSONS	244
SA RABOA I S'ERISSÓ	256
SA RONDAIA D'EN VIT	269
UN PAS QUE LI SUCCEÍ A ST. PERE AMB EL BON-JESÚS I ETS ALTRES APÒSTOLS. .	273

Balear», época segona, t. I, núm 13, pag. 511 *La filla de Maria*.

Aquestes rondaies les vaig incloure en el tom de *Contarelles* que vaig publicar l' any 1885. Però quant vaig concebre l' idea de fer un llibre just de rondaies populars mallorquines, va esser l' estiu de 1889. Compatit de veure com de dia en dia s' anaven perdent i oblidant, i les havíen arreconades casi de tot per altres distraccions, no tan inofensives, garrides, xalestes i casolanes, pero si més toixarrudes, insustancials i sospitoses, i fins i tot disolvents, me va venir l' idea d' entretenir-me durant les vacacions de càtedra, i còme devertiment d' altres feines més sagrades i feixugues, replegant aquestes produccions del fecundíssim ingeni popular, i publicar-ne un llibre, com en tengués que 'm bastassem. Vaig posar fil a la 'gulla fent contar a mos pares, germans i missatges de ca-nostra i a tots els amics i coneguts les que sabíen; i vaig anar entre-sentint-me de les persones que teníen fama de destres en materia de rondaies, les vaig fer de veure, i avui una i demà l' altra, me còntaren les que los varen recordar.

Aviat me vaig convéncer de que hi havía molt de camp per córrer, i que era allò un estel que prendría tot el fil que li donassen; perque de rondaies en sortíen a betzef, a forfollons; i unes sortíen llampants i altres térboles; unes sensa cap mastec ni mica d' esqueix, i altres tot amacarronades, com un tap de pica; unes senceres i altres a trossos, i de qualquna no més sortía una mica d' escapoló. I així havía de succeir; perque un les contava d' una manera i l' altre de l' altra: aquest era ben trempat per contar-les i aquell no valía un

dobler de mac; un se 'n recordava de lo millor i l' altre resultava que per temps n' havía sabudes una mala fi, pero de tant de no contar-les, li eren fuites de la memoria, i casi ja no 'n conservava especie. Això me va fer veure que allò no era cosa d' anar de pressa, que hu havía de prendre amb tota calma, sense frissor de cap classe, a pas de bou, i ben armat de santa paciencia; que hi havía que aprofitar totes les caigudes, admetre-hu tot a benefici d' inventari, no refuar res per poc aferrai que tengués; i esperar un any i un altre any, a fi de reunir molt de pertret, acaramullar molt de concert, per llavò poder fer una triadella; i a força de ventar i traspalar, treure tota la paia i la polsegada, i, a força d' erer i de garbell, treure bé els troncs i llavoretes, macolins i grianses; i deixar damunt l' era un bon caramull de gra net i porgat, que fés goig de veure, a on poguessen els bons mallorquins omplir el sac per dur a moldre i fer pa d' aquell negre, tan saborós, tan mangívol, tan assaciador.

Aquesta feinada que,—presa tota a la una, basta per fer perdre el *kyrie-eleison* a qualsevol, i, presa amb espai, sensa enfadar-s' hi, ès la més pintoresca i entretenguda que hi haja,—me va venir de lo millor per fer-la amb punts i amb hores al temps que 'm deixaven buit les vacacions. Així la vaig emprendre i l' he continuada; així i sols així l' he poguda fer. Millor sería estat, massa que hu veig, trescar tota Mallorca de cap a cap, anar de poble en poble i de llogaret en llogaret, i no deixar cap recó del pla ni de la muntanya; pero tanta trescalamena jo no la poría ni la volía fer. Així ès que vaig comensar la meua tasca, i l' he continuad un

any i un altre any, casi sensa sortir de Ciutat, Manacor i la possessió a on estàn els de ca-nostra. L' any 1890 i 1891 ja vaig publicar qualque cosa de lo que tenía; i aixís sortiren demunt la revista «*El Eco del Santuario*» an el tom I, *En Juanet de sa gerra*, *Un pas agut*, *Es dos Bessons*, *L' Amo de So Na Moixa;* i an el tom II, *Es Segador i sa Beata*, *Es Negret* i *N' Agraciat*. Més envant, l'any 1893, veren la llum pública *Es set Ceros* i *Sa rondaia d' En Vit*, demunt el «*Boletín de la Sociedad Arqueológico-Luliana*» (vid. núms. 154 i 158), *El poal florit*, demunt el *Missatger del Sagrat Cor de Jesús* (Any II—1894—núm 20), i *Es tres germans*, demunt la revista de Barcelona «*La Tradició catalana*» (Any II—1894, núm. 10).

L' APLEC DE RONDAIES anava fent via, i l' any 1892 ja hi hagué qui s' oferí a editar-me un tom. Sortiren emperons, la cosa se va suspendre, i perllonga qui perllonga, no arribàrem a comensar fins el novembre passat. Lluny de sebre 'm greu de que haja succeït aixís, n' estic prou content, perque en tot aquest temps, recullint les que me sortíen, fossen senceres o esforraiades, no refuant res, per poc prenidor que fos, me 'n son entrades moltes de noves; algunes que ja les m' havíen contades, he trobat qui les m' ha contades millor; he recullides diferents variants d' unes meteixes, i he pogudes triar les més escaients; he trobats tots els bossins d' una partida, i les he pogudes presentar completes; i amb diferents escapolons que posseía, que de tot-d' una com que no haguessen de servir per res, he trobades teles preciosíssimes de fil i seda i fins i tot de lama i tissú, la cosa més senyorívola. N' hi ha hagudes unes quantes, per exem-

ple, *Es Castell d' iràs i no tornaràs* i *L' amor de les tres taronges* que les he hagudes d' aplegar en vuit o nou tongades: i una altra, la *des set ceros,* que sempre la m' havíen dita amb un final que coincidía en lo d' una altra,—quant ja estava impresa, la me contaren amb un final diferent, que a la llego se coneixía que era el séu propi; per lo qual no he dubtat un moment de mudar-le-hi, i he fet reproduir el full de que formava part.

Sobre tot, ¡Deu fassa que totes les bones que encara no he trobades, vagen sortint, fins que no n' hi falt cap; i que compareguen tots els bossins que 'm manquen de la partida que tenc incompletes! A l' hora d' ara, de senceres en dec tenir per tres toms més [1], que aniré publicant en la forma del present, si Deu me dona vida i delit i no me surten altres emperons, i el poble mallorquí continua demostrant per aquesta publicació l' interés que fins aquí ha demostrat i que no puc menys d' agraïr de tot cor.

Una cosa he de fer present: encara que public tots aqueis toms, ¡que no se 'n venga cap esquitarell amb cinc sous quatre sous sobre si hi falta tal o qual rondalla! Es segur que n' hi faltaràn, unes perque no les hauré afinades, altres perque no les hauré trobades posadores. Com jo he fet aquest APLEC, no comissionat de negú, sino perque me passà per l' escudeller de fer-lo, l' he fet aixi com he volgut: he posades les que m' han agradat; i les que no m' han agradat, no les he posades.

S' enganaría de dalt a baix qualsevol que de la

1 Aixo escriviem l' any 1896. Avui (1914) hem de dir que l' APLEC, si Deu ens dona vida per acabar-lo, lo menys arribará a onze o dotze volums com el present.

meua obra deduís que la literatura popular mallorquina ès una excepció de les altres literatures populars, que sempre són miralls fidelíssims de la vida dels pobles en tots los seus aspectes nets i bruts, alts i baixos, amb tots los seus candors i heroïsmes, pero també amb totes les seues crueses, atreviments, carnalidats i demés desgavells de que no s' allibera cap poble d' ensà que Adam i Eva mos feren la mala passada del paradís terrenal. Clar està que no se 'n ès alliberat el poble mallorquí, i que la nostra literatura popular reflecteix, poc sà poc llà, lo meteix que reflecteixen les altres. Pero com jo, maldement sia fins al moll dels ossos partidari de la nostra tradició, i, per restaurar-la, estiga prompte a fer qualsevol sacrifici, trob que no més s' ha de restaurar lo bo dels temps passats, que era molt, pero no les coses dolentes, perque ja no sabem a on mos hem de girar amb tantes com en tenim d' avui en día; com no he fet aquest APLEC amb cap fi tècnic ni científic, sino com un homenatge de filial afecte a la nostra llengo benvolguda i a la nostra veneranda tradició, i l' he destinat an el poble català, de Mallorca i fora-Mallorca, i per consegüent ha de poder córrer en mans de tot-hom, i no ha d' esser sobam que fassa girar cap carro, ni escull ni engolidor que tir a fons cap barqueta; per tots aquests motius e-present APLEC ès així com ès. Per això no hi hel volgut incloure res que vengués a embrutar-me el net ni a desbaratar la voga; per això no he volgut conrar tot el sementer que m' oferíen les rondaies mallorquines, sino que he tirada una paret per que no caiguès dins el meu tros la pastura que hi havía, com e-hi ès dins totes les literatures popu

lars, p' els qui *son afectats de verd.* No, no he volgut un pam de terra allà on he vist que se feia tal *pastura;* i no n' hi he volguda perque lo primer es lo primer, i no vui *afegir llenya an es feix* ni bouetjar amb foc perque crema massa, i les raons siguen acabades.

I vatassí quina es estada l' idea que he tenguda i el criteri que he seguit per formar aquest APLEC DE RONDAIES MALLORQUINES. Velestaquí aquestes fies de la nostra Musa popular. O son nades d' ella i engronsades dins el seu bres i han crescut damunt la seua falda, o son nades a fora casa, pero que, corpresa de la seua vivor i galanía, les va encobeïr de bona hora fins al punt de prendre-les per fies.

Les pobretes anaven aperduades per assí i per allà; moltes havíen perdudes ses colors, i era poqueta la carn que 'ls-e quedava; n' hi havía que no podíen sortir perque ja no més duien quatre pelleringos; i altres que Deu sab el temps que no les havíen deixada veure pinta, ni sabó, ni lleixiu, ni aigo... Jo 'ls he donat tot lo que bonament he pogut per que tornassen a l' estat i jerarquía que teníen abans. Prenint per base lo que me contaren els qui les sabíen, a força d' esment i paciencia les he engirgolades així com he cregut que havíen de resultar més mallorquines, més consemblants a lo que havíen d' esser tot just quant brollaren, fresques i ecsisadores, de l' ingeni que les va concebre, i el poble, enamorant-se 'n, les va rebre amb los braços uberts, i foren ses xalestes companyes per espai de tants de sigles, i li feren fer tantes de riaies, i oblidar tantes de penes, i passar tantes d' estones devertides. Amb lo major esment he pro-

SIA PER A SEMPRE BENEÏDA I ALABADA

LA SANTÍSSIMA TRINIDAT

PARE FILL I ESPERIT SANT, TRES PERSONES

I UN SOL DEU, AMEN.

A HONOR I GLORIA DE

NOSTRE SENYOR DEU JESUCRIST

I DE LA SEUA

PURÍSSIMA I SANTÍSSIMA MARE

LA BENAVENTURADA SEMPRE VERGE MARÍA

I DELS SANTS MALLORQUINS

EL MÁRTIR BT. RAMÓN LULL

LA VERGE BEATA CATALINA TOMÁS

i

SANT ALONSO RODRÍGUEZ

COMENSA

l'Aplec de Rondaies Mallorquines

curat reproduïr la seua fesomía primitiva, brufada de candor, plena de gracia, energía i relleu; i les he enllestides i endiumenjades amb les robes més fines i precioses i amb les joies de més valor que he trobades dins la caixa maternal de la nostra llengo; perque tot això els-e pertoca i s' ho mereixen, essent, com son tan discretes, tan agudes, tan ben tallades, tan amatents, tan etxaravides, tan gentils.

Vetaquí, doncs, com s' ès congriat aquest APLEC; vetaquí la feina que he feta i la manera com l' he feta.

Aquí me tocaría posar punt final i cloure aquesta advertencia preliminar, que s' ès feta massa llarga, si un dever de rigurosa justicia no m' obligàs abans o donar les més expressives gracies a tots mos amics i coneguts que han feta possible la meua obra, contant-me o cercant qui me sabés contar, les rondaies que present. Un altre dever, també de rigurosa justicia m' obliga a fer constar lo molt que m' han aidat i il·lustrat en la selecció i triadella de les meteixes mos amics del cor, gloria i honor de les lletres patries, Moss. Miquel Costa i Llobera, En Tomàs Fortesa i En Pere Orlandis i Despuig. Ells amb llur bon gust i fina crítica i amb una generosidat i franquesa que mai los agrairé prou, m' han assistit una cosa de no dir en mig d' una feina, com aquella de triar i escullir, que demana tant de seny, bon ull i bon paladar.

Les deficiencies, punts escapats, tares i semes que hi haja en aquest sentit dins l' APLEC DE RONDAIES MALLORQUINES, que no les atríbuesca negú a falta de vlsió i de gust de tan bons amics i literats, sino a curtedat del meu ingeni i a que no he

tengut tranc abastament per aprofitar-me de llurs observacions tan ben fundades.

I ara girau fulla, si estau per sentir rondalles; i si no, tancau el llibre i tan amics com abans.

Ciutat de Mallorca, 27 d' Abril de 1896.

PRÓLEG DE LA 2.ª EDICIÓ

MOLT de nou me vengué, quant comensà a sortir aquest APLEC DE RONDAIES MALLORQUINES, l' acceptació que trobà dins tot Mallorca. ¡Jo que tenía por, com el vaig emprendre, que la gent se 'n riuría i negú hu voldría lletgir! Poc m' ho esperava que al cap d' una partida d' anys n' haguéssem de fer una nova edició! Així ès estat, gracies a Deu. La primera la comensàrem de *mil* exemplars, i sortía en quaderns de xeixanta quatre planes i per suscripció. Anà creixent aquesta com un diner de fil i haguérem d' aumentar la tirada fins a *dos milenars*. An el t. II mancabà la suscripció una mica, com era natural; ens feu por una tirada tan grossa i tan extraordinaria per Mallorca, i la reduírem a *mil trecents* exemplars. Els fets han demostrat que ens erràrem de cap a peus, puis seguiren i segueixen les RONDAIES venent-se constantment, i dels toms II i III,

per llur tirada més curta; com ens ne temèrem, ja no n' hi hagué exemplars devers l' any 1906. A-leshores la casa Amengual i Muntaner emprengué una segona edició, de format més menut, començant per reproduïr en dos toms el II de la 1.ª edició, pero l' edició romangué enrocada, fins que antany l' *Editorial Ibérica* de Barcelona s' oferí a fer una nova edició de 2.000 exemplars de tots els toms publicats i completar l' APLEC amb tots els toms que encara hi manquen per tenir aplegat tot el tresor rondallístic mallorquí. L' *Editorial Ibérica* reproduí els toms primitius II i III; pero després e-hu he pres per compte meu, reproduïnt el primitiu tom I i fent sortir el tom VII; i així aniràn sortint els altres toms que encara falten, i que per ara ès mal de dir quants arribaràn a esser, perque això de les RONDAIES creix com un diner de fil.

P' el respecte que 'ns mereix el gran folklorista de Palerm, En J. Pitré, volem fer unes quantes aclaracions a lo que 'ns diu dins la noticia bibliogràfica que dedicà an els toms I i II, dalt la seua revista *Archivio*, l' any 1897, p. 449,450.

A.—Troba En Pitré estrany que 39 *rondaies* nostres umplin 620 planes en 8ª (els dos toms primers) i que n' hi haja 54 dins el tom que 'n publicà l' Arxiduc Lluis Salvador l' any 1895 a Würzburg (Alemanya), més menut que 'ls nostros i de just 252 planes; i amb això vol dir que nosaltres haurem afegides circunstancies i particularidats que els qui les contaren, descuidaven.

An això contestarem dues coses: per primera, negú es capaç de senyalar-mos cap *rondaia* de les dels dos toms primers ni dels altres, que no les conti

el poble tal com nosaltres les presentam i que hi hàgem fet cap afegit que no sia de procedencia popular ni que hi haja cap paraula ni frase que la gent sense lletres no l' usi a Mallorca; en segón lloc, si dins les 252 planes de l' Arxiduc e-hi ha 54 *rondaies* i dins els nostres dos toms primers (620 planes) nò més n' hi ha 39, prové de que les que posa l' Arxiduc, en general son molt curtes, i les nostres son llargues, no perqne nosaltres les hi hágem fetes, sino perque 'l poble les hi conta. Tant ès aixi, que dins el nostro tom IV, senzillament per que son més curtes que les d' aquells altres dos toms, n' hi ha 47; i dins el tom V, que sols té 359 planes de caixa més estreta que els altres toms, n' hi ha 180 de *rondaies*, per lo quant la XCVII son reialment *trenta,* la CXXXVIII son tres i la CXLVI son dues. I farà això que sien més populars que les dels altres toms? En via neguna.

B.—Respectam molt la manera de veure d' En Pitré, pero discordam completament d' ell, en lo que diu que ès *sospitosa* la procedencia popular d' algunes *rondaies* perque les mos contaren persones que *saben lletgir i escriure, eglesiàstics, distingides senyores* o *nobles senyors*. I diu que tals persones «no tenen autoridat p' els folkloristes». «¿Per on els-e vengué, demana, la rondaia que contaren? ¿L' aprengueren de boca del poble? ¿La varen treure de qualque llibre? I si la sentiren del poble, la contava el poble com ells? N' alteraren ells la sustancia? Mos sia permès dubtar-ho. I aixi, essent persona culta el qui conta i essent-ho el qui escriu, porem esplicar la llargaria» de tals «narracions» «del volum II». [1]

1 Vetassi les senes mateixes paraules, preses de dita revista: «Ma ci fa specie qualcuna delle note personali messe a piè dei tito-

An això contestam: 1.er Les *rondaies* que 'ns contaren els qui *saben lletgir i escriure, els esglesiàstics*, *distingides senyores* i *nobles senyors*, ès evident que no les varen treure de cap llibre i que no hi capgiraren res; tots les sabíen de com eren menuts que los ho contaven la teta, la criada veia, un amic o altre de la casa, i aquests ja les sabíen també de com eren al·lots pussers. Tal volta perque *saben lletgir i escriure*, perque son *esglesiàstics* o *distingides senyores* o *nobles senyors* no 'ls hem de creure com mos diuen que la font de tals contarelles es aquella? No sabem lo que passarà a Sicilia o a Italia; ara a Mallorca, a on se conservaren millor les *rondaies*, era a les *cases de senyor,* dins les families de l' antiga noblesa, perque els criats vells i criades velles els-e contaven an els senyorets, per fer la pretxa i passar el temps. De criats i criades així, les sabíen les *senyores distingides, nobles senyors* i *esglesiastics*

---

lo cascuna novella. Esse accusano provenienze diremo cosi erudite, e quindi sospette. Ed invero, che cosa dovrá pensarsi di una novella che l' A. raccolse dalla bocca d' una persona che sa leggere e scrivere, d' una donna eletta, d'un'altissima dama? L' autoritá loro sotto l' aspetto folklorico scema in ragion diretta dei titoli di cultura che quelle persone hanno; anzi noi non sappiamo capire come si possa scrivere od anche transcrivere una novella, anche indiscutibilmente tradizionale, quando essa sia stata raccontata da eclesiastici, o da «distingides senyores» (1, 120), o da «nobles senyors» (154) o dalla »Excma. Sra. Marquesa de Montoliu» o dal «conegut escriptor mallorquí J. L. Estelrich» (193), che è tutto dire! No, questi egregi, questi illustri personaggi non hanno per i folkloristi autorità!—Come e per quali tramiti giunse a loro la novella che essi raccontano? La audirono essi dalla bocca del popolo? La presero da qualche libro? E se pure la udirono dal popolo, è essa rimasta inalterata nella sostanza? E dato che sì, è essa raccontata tale nella forma?—Ci sia permesso di dubitarne. E cosi, culto il novellatore, culto lo scrittore, ci possiamo spiegare le lunghe, misurate narrazioni di codesti volumi: le 22 pagine della *rondaya* intitolata *En Pere poca por*. ie 26 di *La fia del Sol*, le 29 di *L' Amo de Sò Na Moixa*, le 35 di *Es fii des pescador*, le 54 di *Guardau-vos de pedra redona* del secondo volume».

de qui les prenguérem, i prou que 'ls ho fèiem avinent que mos ho contassen just així com ho sentíen contar com eren menuts, i que no volíem res tret de cap llibre. Massa bona gent son tots aquests senyors per donar-mos figues per llenternes; i d' altra banda es evident que llurs contarelles eren de procedencia ben popular, ben autèntiques i ben mallorquines. I llavò hi ha una altra cosa: casi totes les *rondaies* que 'ns contaren aqueixes *persones distingides*, les mos contaren també persones del poble, amb la circunstancia agravant p' En Pitré que aquelles *persones distingides* les contaven més netes de mattàfara *moderna* i amb una forma més rancia, més *mallorquina*, perque llur il·lustració i bon sentit los feia comprendre que les havíen de contar tal com los ho contaven a ells com eren menuts. De manera que succeí tot lo contrari de lo que suposa En Pitré. Així ès que donades les circumstancies de dites persones i la manera com procedírem per recullir llurs contarelles, considéram que, per l' autenticidat folklórica, son un conducte tant o més segur que la gent que no *sab lletgir ni escriure*.

Molt de nou mos vénen aqueis escrúpols i emperons d' En Pitré sobre l' estensió de les nostres *rondaies*. No sabem com les contarà la gent de Sicilia, si bé hem de creure que hu faràn, poc sà poc llà, com els mallorquins. Dels mallorquins hem de dir que, si les *rondaies* son llargues, naturalment, les conten llargues; i si son curtes, les conten curtes, es clar. Pero, siguen curtes, siguen llargues d' elles meteixes, si el contador es aixut o no està gaire per contar, en surt amb poques paraules, i, si vé bé, deixa qualque bossí; i a-les-hores

ja hu crec que la cosa surt curta, rònega i esforreiada; ara si 'l contador ès afectat d'embuiar fil i d' aquells que conversen p' els colzos i d' un lledó fan un sermó, no dic res si la *rondaia* surt llarga i si n' hi posa de reguinyols i de flocs i banderetes. De nosaltres porem dir que n' hem trobats d' un i altre demble: uns que hu feien molt curt, altres mòlt llarc i altres remitjat; i fins-i-tot el meteix contador, contant-mos una meteixa *rondaia* en diferents ocasions, la mos ha contada més llarga una vegada que l' altra, això ès, posant-hi o afegint-hi til·les i reguinyols que feien la cosa més o menys pintoresca i xaravel·la.

Ara bé, que venguen aqueis folkloristes tan escrupulosos i prim-siules, i que mos diguen de totes aqueixes versions que poren resultar d' una mateixa *rondaia*, segons la manera d' esser i el delit del contador *iliterat* ¿quina ès exclusivament l' autèntica, la genuïna, la... popular?

Ens agradaría veure-hi En Pitré posat a resoldre tal questió. N' estam ben segurs de que, si 'l meritíssim folklorista sicilià coneixía Mallorca, això ès, el nostro estat social i la manera com viuen aquí encara, gracias a Deu, les *rondaies* i l' interés que desperten i l' *intangibilidat* que tot-hom de fet els-e mantén; si coneixía les *distingides senyores, nobles senyors, esglesiàstics* i *persones* que *saben lletgir* i *escriure* que retreim com a contadors dins la nota de davant cada *rondaia;*—no hi posaría cap dubte de que tals *rondaies* son ben autènticament populars, que no hi ha res afegit de cap llibre, ni la sustancia està capgirada ni tramudada, sino que es tal qual el poble ho contava i hu conta encara. De lo que responem nosaltres ès que hem fet

tot quant humanament poríem per conseguir la genuinidat, l' autenticidat, l' integridat, no sols de la sustancia, sino també de la forma d' aquestes esplèndides i estimadíssimes *Rondaies* nostres.

Que consti el nostro agraïment més coral p' els vius elogis que han fets d' aquestes *Rondaies* la revista inglesa *Folk-Lore* de Gloucester i la revista alemanya *Kristischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie* del doctor K. Vollmöller de Dresden, la revista italiana *Archivio per la Tradizione Popolari* de Palerm del dit gran folklorista italià Pitré, les revistes castellanes *Razón y Fe* i *Ciudad de Dios*, *La Veu de Catalunya* i *Catalunya* de Barcelona i altres periòdics catalanistes, i els diaris mallorquins *Correo de Mallorca* i *La Almudaina*. Estam també agraïdissims del Dr. Latour, francès, hispanista ben conegut; del Dr. A. Pikhart, de Praga (Bohemia), del Dr. Hadwiger, austriac, i d' En Llorente i Falcó, Director de *Las Provincias de Valencia*, els quals ens demanaren d' orde per traduïr aqueixes *Rondaies* en francès, txec, alemany i castellà respectivament, i els diguérem que sí amb tota la nostra ànima. En Llorente i Falcó n' ha publicat un bell volum amb el títol de *Cuentos Maravillosos*.— (Valencia, Establecimiento tipográfico Domenech, 1914).

Grans, corals mercès an el públic mallorquí en general i especialment a la jovenea, per l' entusiasme coral que han demostrat i segueixen demostrant envers de les RONDAIES MALLORQUINES: entusiasme que, en quant denota amor fonda i ad-

hesió entranyable a lo propi, ès altament encoratjador i penyora de futures benhauranses per la Patria.

Grans, corals mercès a tants i tants d' amics que 'ns han escrit i se son interessats per aquestes *Rondaies* benvolgudes. Amb una de tals cartes creim del cas cloure aqueixes quatre retxes, i ès la que 'ns escrigué el gran Mistral, el sublim cantor de *Mireio*, l' Homer del sigle XIX, amb motiu d' haver-li enviats els toms I i II de l' altra edició. Diu així: [1]

Maillane (Bouches-du-Rhône)
19 juin 1897

Monsieur,

J' ai reçu et j' ai lu avec un très-grand intérêt les 2 volumes de contes majorquins que vous avez bien voulu m' envoyer. Quelques-uns de ces contes se retrouvent en Provence, mais généralement les récits colligés par vous ont une couleur locale et une originalité qui les rendent très précieux pour

---

1 En donam una versió catalana p'els qui no posseeixen el francés:

Mallana (Boques-del-Ródane)
19 de juny 1897

SENYOR MEU,

He rebuts i he lletgits amb un gros interés els dos volums de rondaies mallorquines que heu tengut a bé enviar-me. Qualcunes d' aquestes rondaies se troben a Provensa; pero generalment les contarelles que vos heu replegades tenen una color local i una originalidat que les fan ben precioses per l' estudi de les velles tradicions de l' humanidat. El medi insular a on les heu recullides ès una garantía de llur autenticidat i de llur puresa de molt de temps enrera.

Crec que farieu bè, si no hu heu fet ja, d' enviar el vostre *Aplec de Rondaies Mallorquines* a Mr. Paul Sébillot (80, baluart sant Marcel, Paris), director de la *Revue des Traditions Populaires*, qui 's complaurá, n' estic segur, de donar compte del vostre treball i de procurar-li tota la publicidat que 's mereix.

Rebeu, senyor meu, amb les meues corals mercès, la seguransa de mon afecte i de mos sentiments més distingits.

F. MISTRAL.

l' étude des vieilles traditions de l' humanité. Le milieu insulaire dans lequel ils ont été recueillis est une garantie de leur athenticité et de leur pureté de longue date.

Vous ferez bien, je crois, si vous ne l' avez déja fait, d' envoyer votre *Aplec de Rondaies Mallorquines* à Mr. Paul Sébillot (80, boulevard Saint-Marcel, Paris), directeur de la *Revue des Traditions Populaires*, qui sera hereux, j' en suis sûr, de rendre compte de votre travail et de lui donner la publicité qu' il mérite.

Recevez, Monsieur, avec mes remerciements empressés, l' assurance de ma très haute estime et de mes sentiments les plus distingués.

F. MISTRAL

Pos punt an aquest *Pròleg* demanant a Deu que me concedesca vida, espai i delit per posar en net i publicar les rondaies que encara queden dins les meues llibretes de notes fins a deixar llest i completat aquest bo d' *Aplec de Rondaies Mallorquines*. Amèn que sia així.

Ciutat de Mallorca, 11 setembre, 1914.

EN JUANET I ES SET MISSATGES[1]

Això era un Rei que no més tenía una fia. Era molt desxondida; i, quant va esser casadora, son pare va fer unes dictes que es joves que tenguessen ganes de casar-se amb ella, se presentassen, i es qui li guanyaría a dir una mentida grossa, aquell s'hi casaría; i tots es qui no li guanyassen, dos criats los acompanyarien amb una verga de bou llarga, i los pegarien fins que los arribassen.

N'hi anaren una mala fi; pero tots acabaven per haver de córrer ses vergades, i es criats del Rei ja estaven cansats d'encalsar fadrins dant-los a tastar sa verga de bou.

Sa fia del Rei donava set voltes a tots, i no hi havía que dir tornau.

Se 'n arribá a tèmer un pollastrell d'una possessió de Manacor, que havía nom Juanet, un poc geperut i que caminava a la xisclera. I ¿que fa ell?

(1) La me contaren a Manacor ma mare, una cosina meua, la madona Antonina Vallespir de So 'n Boga, i el sen Pere Gotze, un homonet vei que 'n sab i me 'n ha contades una bona partida.

Pren un pa i una sobrassada, se posa ses cames an es coll, i ja es partit cap a Ciutat per veure si amb una mentida grossa se feia gendre del Rei.

Camina caminarás, com va esser a *ses basses de Vilafranca* [1], en troba un qui se travava.

—¡Alabat sia Deu!

—Per a sempre.

—¿I ara que fas, si no es massa preguntar?

—Me trau.

—¿I a on treu cap travar-te?

—Perque su aquí hi ha una llebre an es jas, i la vui agafar; i, si no 'm travás, li guanyaría de massa a córrer.

—¿I aquesta es vera?

—Ara mateix e-hu veurás.

Acaba de travar-se; botant botant, s' acosta an es jas, i fa:

—¡Xo!

Sa llebre s' alsa; i de d' allá, com la bala; pero aquell travat pega un parei de llongos, i ja la tengué.

—El dimoni éts, s' exclama En Juanet. ¿I que 't diuen a tu?

—En Corrim.

—¿Que 't vols llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿Que has de guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet.

I seguiren cap envant.

---

1 Aquestes *basses* i es demés llocs que s' anomenen a continuació, se troben quant un va de Manacor a Ciutat p' es camín real.

A sa costa de So 'n Comelles en troben un que estava tombat, amb una oreia a sa terra.

—¡Alabat sia Deu! li digueren.

—Per a sempre, va respondre.

—¿I que fas, si no es massa preguntar?

—Escolt; amb una oreia sent lo que diuen fins i tot es condamnats de l' infern i amb s' altra ets àngels del cel, que canten *Sant! Sant! Sant!*

—¿I que 't diuen a tu? li demana En Juanet.

—N' Escoltim.

—¿Que 't vols llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿Que has de guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet.

I seguiren cap envant.

Quant foren an es pla de Montuïri, en troben un que feia una gaveta voltant sa torre d' un molí de vent.

—Alabat sia Deu, digueren.

—Per a sempre, va respondre.

—¿I ara que feim, si no es massa preguntar?

—Aquest molí té es vents xerecs, i li fas aquesta gaveta per deslloriga-lo i dur-lo-me 'n demunt aquell puig.

I apuntá an es *Coll de sa grava*.

Ell amb quatre xadades va haver acabada sa gaveta; tira s' eina, abraona sa torre des molí, li pega estreta, l' alsa en pes, i, *tris-tras tris-tras*, la se 'n du demunt es puig que havía dit.

—¡El dimoni éts! s' esclamá En Juanet. ¿I que 't diuen a tu?

—En Forsim, va respondre ell.
—¿Que 't vols llogar amb mí?
—Si 'ns avenim des preu.
—¿I que has de guanyar?
—Cinquanta lliures i un vestit.
—Feta está sa barrina.
—Feta está idò, i manau feines.
—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet.
I seguiren cap envant.

Quant foren devora Algaira, en troben un amb un arc i una grapada de fletxes, i en tenía una a s' arc, apunta qui apunta.

—Alabat sia Deu, li digueren.
—Per a sempre.
—¿I que fas, si no es massa preguntar?
—Apunt a un mosquit posat a un uiastrell demunt es puig de Randa.
—¿I el ferirás?
—Me pareix que no picará ningú pus.

Ell li despara, pugen an es puig, s' en van a s' uiastrell, i trobaren es mosquit en terra, xapat p' es mig i sa fletxa devora amb una mica de sang a sa punta.

—¡El dimoni éts! s' exclamá En Juanet ¿I què 't diuen a tu?
—En Fletxim.
—¿Que 't voldríes llogar amb mi?
—Si 'ns avenim des preu.
—¿I que vols guanyar?
—Cinquanta lliures i un vestit.
—Feta está sa barrina.
—Feta está idò, i manau feines.
—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet.
I seguiren cap envant.

Quant foren *baix de Costes,* devant *s' Hostal des pla*, en troben un abordat a una paret d' esquena d' á [1], ben gruixada, que roegava ses pedres que feien gens de regruix.

—¡Alabat sia Deu! li digueren.

—Per a sempre, va respondre.

—I ¿que fas, si no 's massa preguntar?

—M' esmol ses dents un poc.

—¿I quin es s' ofici teu?

—Llavorar parets.

—¡Ai de bo!

—Ara mateix e-hu veureu, digué aquell homo.

I se posa amb ses barres *rac-a-rac rac-a-rac* an aquella paret, i al punt li va haver fet un forat que hi podíen passar tres homos.

—¡El dimoni éts! va dir En Juanet. I ¿que 't diuen a tu?

—En Llavorim.

—¿Que 't voldríes llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿Que vols guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet.

I seguiren per evant.

Quant foren an es *torrent de Bárbara,* notaren que a l' en-dreta des camí venía ben ple, i a l' esquerra no duia gens d' aigo.

---

1 Una paret que, en lloc d' esser plana damunt, acaba en dues cares que fan carena, lo mateix d' una esquena d' ase. Per això se diu *paret d' esquena d' á* o *d' ase.* En el primer cas, se perd la síl·laba derrera, lo mateix que an aquella altra espresió; *perdre s' a*(se) *i ses magranes*, equivalent a *perdre sa xaveta.*

—¿Que será això? s' exclamaren tots. Aquí hi ha cosa de lo *alto*.

Se posen a mirar arreu, a veure si afinaríen es per què d' aquella cosa tan estranya; i afinaren devall es pont un homo agotzonat i boca badada que se bevía tota s' aigo que duia es torrent. Tots quedaren amb sos cabeis drets.

—¡Alabat sia Deu! digueren quant los va haver espassat s' esglai.

—Per a sempre, va respondre ell.

—¡El dimoni éts! s' esclamá En Juanet. ¿I a on te poses tota aquesta aigo?

—Jo la m' envii, i no m' importa sebre a on se en va.

—¿I que 't diuen a tu?

—En Bevim.

—¿Que 't vols llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿I que vols guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

Tot-d' una que En Bevim no pará pus amb sa boca, conversant amb En Juanet, s' aigo des torrent va pendre sa fua cap a mar, i al punt e-hi va esser.

Es missatge nou i ets altres seguiren derrera l' amo, camí camí. Devora la *Soledat* en trobaren un qui bufava cap an es Molinar, més encès que un pebre de cirereta, amb unes galtes més inflades que unes xeremíes, i amb uns pits tan estufats i un pantaix tan fort que era lo meteix d' unes manxes d' un ferrer.

—¡Alabat sia Deu! li digueren.

—Per a sempre, va respondre.

—¿I que fas, tant de bufar, si 's pot sebre?

—Fas moldre aquesta partida de molins de vent. ¿Que no los veis? N' hi ha més de cinquanta, tots afilarats.

Tot-d' una que aquell homo s' aturá de bufar, es molins, un després s' altre, s' aturaren de moldre.

Figurau-vos quins uis devíen badar, quant e-hu veren, En Juanet i es seus missatges.

—Perque vegeu que som jo que los fas moldre, digué aquell, esperau un poc.

I se torná inflar, i bufa qui bufa; i veren que tots es molins des Molinar tornaren a moldre tan depressa, que era lo mateix que si haguessen perduda sa nadía.

—¡El dimoni éts! digué En Juanet. ¿I a tu que 't diuen?

—En Bufim.

—¿Que 't vols llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿Que vols guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet. M' engana que a noltros vuit ningú la mos fassa, que no la mos pac.

Arribaren a *Ses Enramades*.

—Al·lots, va dir En Juanet, un sac buit no 's serva. Aturem-mos a un hostal d' aquests, i pegarem una bocinada.

—Bé parla l' amo, digueren tots.

I posaren forqueta devant *Ses Enramades*.

Una hostalera los enllestí dinar amb quatre gra-

pades, i pegaren tots lo que es diu una panxada de voltor.

Capell alt, bras sonant i oreia fumant, entraren per sa porta de Sant Antoni, i la gent los feia amples, i no s' aturaven de mirar-los-se.

—¿A on anau, valents joves? los demanaven.

—A veure si guanyarem a sa fia del Rei a dir una mentida grossa, responía En Juanet.

—No hi aneu, los deien, que vos farán córrer ses vergades. Així los ne pren a tots es que hi van.

—Sa por, de prop, no es res, si la volen veure. deia En Juanet, i no s' aturava mai de passar envant.

Arriba a la fi a ca 'l Rei, i demana per parlar amb sa seua fia.

Ella surt, i se troba devant s' estampa d' En Juanet i En Corrim, En Forsim, En Fletxim, n' Escoltim, En Llavorim, En Bevim i En Bufim, que l' enrevoltaven.

—¿Tots vuit vos voleu provar amb mí? los demaná

—No senyora, va dir En Juanet, no més som jo: aquests son es meus missatges.

Quant ella el se va haver mirat bé, i el va veure tan revescós i geperut, encara que 's creia que el safalcaría, com ets altres, li va fer mals averanys, i los deixa en banda.

En Juanet se presenta an el Rei, i li conta es desaire que li havía fet sa seua fia, i el Rei diu:

—Paraula de Rei no pot mentir. Ses dictes se son fetes, ses dictes s' han de cumplir, surta des llevant, surta des ponent.

Reuneix tota la Cort i fa venir sa seua fia.

—Hala! va dir, ¡a veure qui guanya!

—Que comens ell! va dir la Princesa.

—Això sí que no hu faré, diu En Juanet, rodetjat des set missatges. ¡Un foraviler com jo, haver de parlar primer que Vostra Real Altesa! ¡Per cap vent del mon! No 'm toca!

—Aqueix homo té raó, va dir tot-hom, i el Rei trobá lo mateix.

La Princesa no tengué més remei que comensar, i greu ferm que li sabía.

—A l' hort del meu pare, digué, e-hi ha una col tan grossa que dins el gost a punt de mig dia fa tanta d' ombra, que hi sesten setcents moltons i no se senten ni 's veuen.

—¿I no son sords ni cegos? va dir una veu.

—Senten es trapitx d' una formiga i veuen es vent volar, va respondre ella.

—¡Si que hu es grossa aquesta! va dir tot-hom. ¡Pobre geperut! ¡No 'l se 'n tornará an es gep! ¡Apareiau ses vergues!

—A poc a poc, va dir En Juanet. No passeu s' arada davant es bous. Deixau-me dir primer, i llavò ja xerrareu.

—¡Amolla-li! digué el Rei, tot impacient.

I En Juanet se destirá d' aquesta.

—Si a l' hort de Vostra Real Altesa e-hi ha una col tan grossa, vos fas a sebre que a ca-nostra hi ha una caldera tan gran, que s' altre día la varem haver d' estanyar, i varen haver d' esser setcents calderers, i cada un picava amb so seu martell, i per fort que picassen, no se sentíen ni 's veien un amb altre.

El Rei, sa seua fia, tots es de la Cort romangueren com abil·lats, sensa sebre que dir davant aquea sortida d' En Juanet.

Sa fia del Rei, perque era un pebre allò que li feia coure ets uis de casta forta, arribá a obrir boca, demanant a mitja veu.

—¿I per que es aquesta calderassa?

—Per cuinar aquella colassa, respongué tot xelest En Juanet.

Tot-hom va quedar de pedra.

Des cap d' una estona, de totes ses boques sortí aquesta veu:

—No hi ha apellació, sa calderassa per forsa ha d' esser més gran que sa colassa.

I el Rei que digué:

—Paraula de Rei no pot mentir. Fieta meua, t' ha guanyat, i t' haurás de casar amb ell.

La pobreta va rompre en plors; i cuidava a fer ui de pensar no més que havía de caure amb aquella faristea, corbo i geperut.

Se va haver d' ajeure des sentiment, i no li treien altra paraula de sa boca sino que estava fet d' ella.

Son pare, apurat de tot, va resoldre posar tots ets emperons que pogués an es casament.

En Juanet i es set missatges li donaren un aferratai; perque no hi havía qui los anás entorn: maltractaven tots es qui los feien un poc es perque, i es carrers i ses plasses los eren estrets per passar.

El Rei dona orde que los prenguen. Però ningú s' hi atrevía, tanta de por los menaven.

A la fi, un vespre, quant tots dormíen, los agafen i los tanquen dins s' olla d' un castell.

Des cap d' una estona que hi eren, los envest un brant d' aigo com es cos d' un homo.

Al punt s' aigo los arribá per sa cinta; i com més anava, més aigo venía.

—Bevim, diu En Juanet, fes lo que sabs fer.

En Bevim bada sa boca, pega unes quantes xuclades, i se va beure tota s' aigo que hi havía, i amb sa mateixa seguida posa se boca baix des brant, i no 'n deixava caure una gota en terra.

Així passaren tot un día, sensa que hi anás ningú a veure que feien, ni a dar-los res.

—¿I que mos hem de podrir aquí dins? digué a la fi En Juanet. Llavorim, fes lo que sabs fer.

En Llavorim s' aborda a sa paret amb ses barres; i clavada vé, clavada va; i venguen mitjans p' en terra i pols per llarc.

¿Que me 'n direu? Amb una estoneta va haver fet un forat ben gros, i pogueren sortir peu pla.

I En Juanet davant davant, i es set missatges derrera derrera, cap a ca 'l Rei falta gent.

—Senyor Rei, digué En Juanet, tot-d' una que el va veure. Pactes son pactes; he guanyat a sa seua fia, m' he de casar amb ella. Es meua i la vui, cadascú que tenga lo que es seu.

—Homo, digué el Rei, tot apurat, no sies guixa. Ja s' arreglará tot. Demá en parlarem de prop.

El Rei, sa seua fia i es de la Cort se posaren pensa qui pensa, a veure com se desfarien d'aquells trumfos.

¡Vaja quina una que se 'n pensaren! La Princesa era molt corredora: es dies que hi havía corregudes, solía sortir an es cós, i guanyava an ets homos i tot. Casi totes ses joies se 'n duia ella.

—En Juanet, varen dir, corbo i geperut, ha de tenir mal córrer ferm. Lo millor es dir-li que aquí hi ha sa costum de que dos, per casar-se, s' han de provar a córrer abans; i que, si s' homo no guanya a sa dona, no 's pot fer es casament.

Lo en demá matí el Rei crida En Juanet, i li diu:

—Mira, aquí hi ha una costum: que, en haver-se de casar dos, s' han de provar a córrer, i si ell no guanya, no 's pot fer es casament. Vos provareu idò tu i sa meua fia.

—En voler, diu En Juanet.

—Idò no res, digué el Rei. Partiren de *Ses Enramades*, es cós será es camí de Manacor fins a sa font de Xorrigo. Tu te 'n durás una carabasseta, i l' has de tornar plena de s' aigo de sa font. Ella durá un brot de s' eura que hi ha devora. Si tu arribes primer, vos casau; si no, te 'n haurás d' estrènyer es cap.

Se 'n va tota la Cort a *Ses Enramades*. En Juanet e-hi compareix amb sos set missatges. Se posa un bal·le de cós, es bal·le senya una retxa en terra, i hi fa posar es peu de davant a sa fia del Rei i an En Juanet.

—¿Estau? va dir.

—Estam, digueren tot dos.

—A la una, a les dues, a les tres, ¡sus! va dir es bal·le.

I ells dos de d' allá, tant com ne podíen treure.

Al punt los varen haver perduts de vista.

Vos assegur que tant un com s' altra se 'n anaven tan atacats com podíen; e-hu feien de tot, un per casar-se, s' altra per no haver-se de casar.

I heu de creure i pensar que En Juanet comensá a prendre ventatge i més ventatge. Ell quant sa fia del Rei arribá a sa font de Xorrigo i abastá a s' eura, En Juanet ja tenía sa carabasseta plena i ja tornava cap a Ciutat.

La dona, quant se va veure perduda, se posá a cridar:

—¡Juanet, Juanet, Juanet!

—¡Que tant de *juanetjar!* digué ell, girant-se derrera.

—Escolta, digué ella. Tampoc no es cosa de que hágem de caure morts. Si tu me guanyes, mos casarem, i es mal será mort. Al cap i a la fi, tu éts un homo de bé i desxondit, i me pareix que en més males mans podría caure.

An En Juanet li agradá tant aquell sò, que se aturá.

—Acoste 't, homo, li digué ella. Ara que ningú mos veu, reposem una mica. Dassa, t' esplugaré.

S' aubarcoc e-hi consentí, per dar-li gust.

Li posá es cap damunt sa falda, i ella espluga qui espluga, i al punt el tengué més adormit que un tronc.

A poc a poc li posa 's cap en terra, li prèn sa carabasseta, i la hi buida dins sa font.

Es set missatges estaven allá a *Ses Enramades* ben uis espolsats, perque no los fessen cap engallada.

N' Escoltim s' era posat amb una oreia en-terra, escolta qui escolta.

Cap petjada havía perduda a sa fia del Rei ni an En Juanet. Havía conegut quant arribaven a Xorrigo, quant En Juanet omplía sa carabasseta, i fins i tot es glec-glec que feu s' aigo, quant sa fia del Rei la hi buidá.

—Al·lots, digué an ets altres. Aquí hi ha cosa. No es possible que l' amo nostro buit sa carabasseta després d' haver-la omplida. Corrim, ves a veure que ès això.

En Corrim al acte pega llongo, i cap a Xorrigo s' ha dit.

Tanta de via va fer, que, quant e-hi va esser, sa fia del Rei no més havía tengut temps de partir i pegar set o vuit passes. Despertá En Juanet, ompliren sa carabasseta, i cap a Ciutat tot dos, cametes me valguen.

Sa fia del Rei a un tros curt guanyava a molts, i s' havía figurat qne a un tros llarc sería lo meteix. Lo que li succeí fonc que, si de molt li havía guanyat En Juanet a s' anada, de més li guanyá a sa venguda.

Quant ell arribava a *Ses Enramades*, ella encara era devers *La Soledat*.

—Senyor Rei, digué l' homo, aquí no hi ha *sperite tuó:* mos hem de casar, i s' ès acabat.

El Rei no sabía per on prendre.

—Aqueix homo parla bé, deia tot-hom. Lo que es seu, donar-le-hi.

El Rei, per llevar-lo-se de devant, diu:

—Anem an es Tresor, i te 'n durás tots es doblers que vulgues.

—Tots es que se 'n podrá dur aquest, digué, apuntant an En Forsim.

—Corrent, s' esclamá el Rei, figurant-se que En Juanet amb aquells doblers se donaría per satisfet.

En Forsim agafá un llensol ben gruixat, en fa un sac, e-hi cus una partida de cordes per que fos més fort; i amb En Juanet i es demés missatges, cap a ca 'l Rei.

El Rei los mena an es Tresor, i los mostra un caramull de dobles de vint que feia por.

—Me pareix que no les vos ne dureu totes, los digué; i cridá un criat per que mesurás.

En Forsim para es sac; es criat sa posa a tirar-hi senaies de dobles de vint.

Ell es caramull ja havía minvat la mitat, i es sac encara no era ple, i En Forsim que sempre deia:

—¡Venguen més senaies!

—Pero que no veus, deia el Rei, que no te 'n ho podrás dur? Ses cames te farán figa.

—Deixau estar s' ansia per mí, deia En Forsim.

—A la fi es sac arribá a esser ple. En Forcim el fermá ben fort, l' abraona, i el se carrega.

En Juanet i ets altres missatges, que ja estaven convenguts, tot amb u, pèguen grapada a sa fia del Rei, l' asseuen demunt es sac, i la hi subjecten, i ja li han estret derrera En Forsim.

El Rei i tots es de la Cort quedaren de pedra davant tal atreviment. Va durar una bona estona que no 's donaven compte de lo que los passava.

Quant el Rei torná en sí, se pegava amb so cap per ses parets; ses criades de sa seua fia s' arrebassaven es cabeis, i feien uns plors i uns crits que entraven dins es cervell; alsaren ca 'l Rei, sortiren per plasses i carrers, i posaren tota la la Ciutat en revolt.

El Rei crida totes ses tropes, fa armar tot-hom, i surt a veure si agafaría aquells desenfreïts que li havíen presa sa fia.

Los destriaren devorà *s' Hostal des pla.*

Quant En Juanet va colombrá tanta de gernació i tanta de tropa que ja los era demunt, va dir:

—Al·lots, estam perduts, si no feim de la guerra pota. Fletxim, treu sa teua habilidat; i tu, Forsim, fes lo meteix, posa es sac i sa fia del Rei en-terra; i voltros, Bevim i Llavorim, teniu-hi compte. Hala, Bufim, tu que feies moldre es molins des Molinar, a veure si atures aquest delobí de gent!

Allá devora hi havía un gran pinar.

En Forsim s' arromanga, s' aborda an es pins, i grapada vé i grapada va, amb cada grapada en tirava un en-terra.

Al punt n' hi va haver una estesa fora mida.

Arriben ses tropes, s' afiquen per dins aquells pins; es cavalls no podíen donar passa, ets soldats de peu quedaven com a sembrats. En Fletxim se posa a desparar-los fletxes, i no n' hi falla cap: amb cada una deixa un soldat estès. En Forsim agafa un pi per sa rama, i pega qui pega amb sa soca; i allá a on feria, no més quedava la pols. Sa tropa així com pogué, deixá es pinar; pero comensa a pegar-los pe' sa cara un vent tan fort, que no los deixava avansar una passa; los prenía ses berretines, los aturava s' alè, los tomava d' esquena. Era En Bufim que bufava a les totes.

El Rei no tengué més remei que tornar-se 'n a Ciutat amb ses poques tropes que li quedaven.

En Forsim se torná carregar es sac de ses dobles de vint i sa fia del Rei; i amb En Juanet i es demés missatges, hala qui hala cap a Manacor.

Quant e-hi arribaren, foren ses bones.

Tots volíen sa fia del Rei, perque cada un deia que, si no fos estat per ell, hauríen fets ets ous en terra.

—Si jo no 'm bec s' aigo que mos queia dins s' olla des castell, deia En Bevim, tots mos seríem aufegats.

—I si jo no atur ses tropes, deia En Bufim, encara mos agafaven i en feien una coca.

—I si jo, no llavor i forat sa paret des castell, deia En Llavorim, ¿com en sortíem? Tot mos hi seríem morts de fam.

—I si jo, deia N' Escoltim, no me tem de quant

sa fia del Rei buidava sa carabasseta, ¿com li hauría guanyat l' amo nostro?

—I si jo, deia En Corrim, no hi vaig correns a despertar-lo, ¿de que hauría servit es teu escoltar?

—I si jo, responía En Forsim, no hagués duit es sac d' unces i sa fia del Rei, i no hagués feta aquella solada de pins i de soldats, ¿que sería estat de tots noltros?

—I si jo, deia En Fletxim, no hagués tengut tan bon dret amb ses fletxes que he tirades, ¿com mos ne desfèiem de tanta de tropa?

A la fi En Juanet va pendre sa paraula.

—Al·lots, va dir: tots vos sou tractats bé; heu fet lo qus vos pertocava; pero teniu present que sou missatges meus, i que vos tenc llogats, no per que fasseu feina per voltros, sino per mí. Mentres sieu missatges meus, sa feina que feis es meva; i, en haver-vos pagada sa soldada, estam cabals. Ara mateix la vos vui pagar. Vos havía de dar cinquanta lliures i un vestit: vos donaré cinquanta dobles de vint, i una dobla més p' es vestit.

—L' amo parla bé, i sa raó li vessa per demunt es cap, digueren tots.

En Juanet los pagá així com havía dit, i cadascú va prendre p' es seu vent.

Sa fia del Rei va veure que no s' escaparía d' haver-se de casar amb En Juanet; que ell era un homo de bé i ben desxondit; i que, si era corbo i geperut de còs, no hu era d' ánima; i acabá per donar-li es sí.

I se casaren.

El Rei, com no tenía altra cosa més que aquella fia, veent que ella hi havía allargat es coll i que estava ja tota elevada amb En Juanet, perque era

s' homo més desxondit, més comportívol i més considerat que se pogués trobar, i llavò que no tenía mal dia mai, i feia riure per ses butxaques tothom, deixá tota sa betzerria, li espassá tota sa malicia, feren ses paus; i visqueren molts d' anys plegats amb salut i alegría; i encara son vius, si no son morts.

Manacor, Janer de 1890.

UN FESTETJADOR [1]

Això era una mare que tenía un fii, bajoca de tot, que havía nom Pere.

Ja havía doblegats es trenta, i no era estat capaç mai d'escometre cap al·lota.

Sa mare li arribá a dir.

—¡Hauríes de veure si vas a festetjar qualque poc!

—¡Si jo no sé que tenc de dir! va respondre ell.

—Mira, digué sa mare des cap d'un parei de dies, ses raons sien acabades; a festetjar has d'anar, surta d'allá on surta!

—¿I a on voleu que vaja? diu ell.

—¡Bon re-cotri! diu ella. Ves a Na María-Aina des fil.

Na María-Aina des fil era fia d'una que per temps era estada veinada seua.

—¿I que li he de dir? demaná En Pere.

—¡Foi, que li has de dir! diu sa mare. Tot-d'una convé que digues: ¿com va? ¿que li pegau a seure?

En Pere se 'n va a ca-Na María-Aina un diumen-

1 La 'm contá ma mare.

ge a 's cap vespre, i la trobá an es portal amb sa mare, que se 'n anaven a l' esglesia.

—¿Com va? digué s' aubarcoc. ¿Que li pegau a seure?

—¿No hu veus tu si seim o si estam dretes? digué Na María-Aina, i li girá s' esquena, i partiren totes dues, rodaren clau, i se 'n anaren cap a l' esglesia. En Pere va quedar a 's mig des carrer com es gat d' En Para-canyes, fins que a la fi se 'n torná a ca-seua.

—¿Com ès anat? li demaná sa mare.

—Malament, digué ell; i li contá es pas.

—Idò en tornar-hi, digué ella, has de dir: Festetgem, festetgem.

—Ja hu diré idò, s' esclamá En Pere.

Des cap d' un parei de dies, se 'n hi va; i justament Na María-Aina tengué son pare mort, i trobá sa casa plena de gent, plorant o fent una cara ben trista.

Afina Na María-Aina asseguda a una cadira, que tenía ets uis com a tomátigues de plorar.

S' hi acosta i li diu:

—Festetgem, festetgem.

—¡Ah tros de bestia! se va esclamar tot-hom. ¿Amb so mort còs present, amb sa pena i trastorn d' aquesta casa, vens a cercar festetjaments? ¡Treis-lo defora! ¡treis-lo defora!

I le hi varen treure amb caixes destrempades.

L' homo se 'n torna a ca-seua i sa mare li demana:

—¿Com ès anat?

—Malament, digué ell; i li contá es pas.

Sa mare, quant el sent, li diu:

—Idò havíes de dir: al cel lo vegem.

—Ja hu sabré per un altre pic, va respondre ell.

Des cap d' una mesada hi torna.

Justament los trobá que feien matanses, i comensaven a desxuiar es porc.

—Ave María Puríssima! diu En Pere de damunt es portal.

—Concebuda sens mácula! li varen respondre.

L' homo se mira una mica es porc, i diu:

—Al cel lo vegem.

—¡Es porc vols veure al cel, tros de banc? s' exclama tota cremada sa mare de Na María-Aina. Si no 'n dus més de fresques, te 'n pots tornar per allá on éts vengut.

En Pere no tengué més remei que fer-ho així.

—¿Com ès anat? li demaná sa mare.

—Malament, va respondre ell; i contá es pas.

Sa mare li digué:

—Havías de dir ¡molts i grossos!

—Ja hu sabré per un altre pic, va dir ell.

Des cap d' una mesada hi torna.

Justament trobá Na María-Aina que li curaven un bony que li era sortit an es clotell.

—Ave María Puríssima! digué, i entrá.

—Concebuda sens mácula! li contestaren.

—¡Molts i grossos! digué ell, mírant-se la feta.

—¡Un tot sol casi m' ha morta, s'exclamá ella, i tu demanarás que me 'n venguen molts i grossos? ¡Bestia més que bestia! ¡sortim d' aquí dins, abans de més raons!

En Pere, se 'n va haver d' anar com un ca atupat, amb sa coa a 's mig de ses cames.

—¿Com ès anat? li demaná sa mare.

—¿Com ha d' esser anat? ¡Malament! digué ell; i contá es pas.

Sa mare, quant el sent, se va treure aquesta:

—Idò havíes de dir: que s' assec i no reverdesca.

—Ja hu sabré per un altre pic, s' exclamá ell.

Des cap d' una mesada hi torna.

Justament trobá Na María-Aina que sembrava un claveller.

—Que s' assec, i no reverdesca! digué En Pere, tot-d' una que la veu.

—¿Que ja el tornam tenir a s' alicorn a dir bajanades i a fer nosa? digué ella tota plena de malicia. ¡Arruix! ¡passa fora, ca pelut!

I En Pere no tengué més remei que anar-se 'n.

—¿Com ès anat? li demaná sa mare, quant el va veure.

—Malament, digué ell; i li contá es pas.

Sa mare se destirá d' aquesta:

—Idò havíes de dir: brui per defora i rel per de dins.

—Ja hu sabré per un altre pic, s' exclamá ell.

Des cap d' una mesada hi torna.

Justament trobá Na María-Aina que li treien una espina de garanyoner que s' havía aficada ben endins a un peu, i li feien un mal que no era sufridor.

—Brui per defora i rel per dedins! digué En Pere tot-d' una que entrá, i va haver vista la feta.

Quant el sentiren, s' afuaren a ell; li varen dir ses mil llástimes, li feren ses galtes vermeies de galtades, i l' acompanyaren fins devora ca-seua amb dues vergues de bou, i amb cada cimada li feien fer volta redona.

De s' atupada va haver de jeure vuit dies, i li espassaren de tot ses ganes de tornar a festetjar; i, en veure casa d' al·lotes, voltava.

Gat escaldat d' aigo freda tem.

Manacor, desembre de 1889.

S' HERMOSURA DEL MON[1]

Això era un rei cristiá i un senyor moro, amics corals ferm.

Un dia se 'n anaren a cassar.

Quant tornaven, a 's vespre, veuen una doneta veia que filava, amb un llum penjat an es nas.

—¿Que li tir? digué el Rei.

—No li tireu, digué es moro.

El Rei era d' un geni, que, en pensar-la, l' havía de fer, i no pogué estar pus: apunta a sa véia, li despara sa fletxa, li toma mig pam de nas, i es llum li va caure, i tots es copinyats li soiá.

Aquella véia era fada, i més maleïda que foc, i tot-d' una digué:

—Per fat i fat, que la mía mare m' ha comanat i un punt més, que lo que ara diré, que sía ver i veritat: que es qui m' ha tirada aquesta fletxa, no tenga conort fins que haja trobada s' Hermosura del mon.

---

1 La 'm contá una criada de ca-nostra, de So'n Servera, N' Antonina *Cordera*.

El Rei tot-d' una se posá trist i funest i engronyat. Res e-hi havía que li das pler.

—Si no anam a cercar s' Hermosura del mon, está fet de mí, digué lo endemá an es senyor moro.

—Ara mateix, s' esclama aquest; i partiren tot-d' una.

Camina caminarás, sa nit los agafa devora un pinar.

Veren un pi molt gros, i resolgueren ajocar-s' hi devall.

Per no tenir un denou, varen compondre que mitja nit per hom un vel·laría i s' altre dormiría.

Es moro vel·la primer, i sentí, quant el Rei ja dormía com un tió, una áliga que demunt es pi feia unes riaies sa cosa més fresca, i ets aligatons que deien:

—Ma mare, ¿que teniu?

—No hu heu mester sebre!

—Digau-mos-ho!

—Qui parlará o motará, un tros de pedra mabre tornará.

—No parlarem ni motarem.

—Idò reia perque aquí baix e-hi ha un rei cristiá i un senyor moro, amic seu, que cerquen s' Hermosura del mon.

—¿Que la trobarán?

—Jo no hu sé.

—¿I qui hu sab?

—Una germana meua que está dins un altre pinar.

Es senyor moro les se posá bé dins es cap an aquestes paraules. A mitja nit crida el Rei, fa sa seua dormida, i lo en demá dematí partiren altra volta de d' allá.

Camina caminarás, sa nit los agafa baix d' unes muntanyes molt aspres, devora un pinar. Veren aprop un pi molt gros.

—¿Que mos hi ajocam? digué es senyor moro.

—Ajoquem-mos-hi digué el Rei.

I així hu varen fer.

Es moro s' oferí a vel·lar fins a mitja nit, i el Rei se 'n alegrá molt perque estava cansat i mort, i tenía una sòn que el roegava. S' ajegué, i al punt dormí més arreu que un seuló.

Dins una estona es senyor moro sentí unes riaies sa cosa més fresca damunt aquell pi.

Era una áliga que les feia, i els aligatons que no s' aturaven de dir-li:

—Ma mare, ¿que teniu, tant de riure?

—No hu heu mester sebre!

—Digau-mos-ho!

—Qui parlará o motará un tros de pedra mabre tornará.

—No parlarem ni motarem!

—Idò reia tant perque aquí baix e-hi ha el Rei cristiá i un senyor moro amic seu, que cerquen s' Hermosura del mon. Per trobar-la, han de passar aquestes muntanyes; i menen un cavall per hom; i per passar-les, no hi valen cavalls, sino unes bones cames.

—I en haver-les passades ¿que la trobarán?

—Jo no hu sé.

—I ¿qui hu sab?

—Una germana meua que está dins un altre pinar.

També les se posá bé dins es cap an aquestes paraules es senyor moro. A les dotze cridá el Rei, i va fer sa seua dormida fins a sortida de sol.

Se desxondí, i digué:

—An es meu entendre, s' Hermosura ha d' esser derrera aquestes muntanyes.

—Pero ¡i hauríem de deixar es cavalls!

—Los fermarem a un pi.

Los hi fermaren, i tot-d' una partiren costa amunt. Aquesta es teua, aquesta es meua, enfilant-se per penyals i timbes, aferrats per mates i carritxeres, arribaren a sa cucuia, i devallaren s' altre tombant.

Ja va esser fosc com foren abaix, i tot era pinar.

Es moro afina un pi gros, i diu an el Rei.

—¿Que hi feim sa nit devall?

—Si-fa.

—Vel·laré jo primer, ¿no es ver?

—Ja hu has dit s' exclamá el Rei, i *tutup* s' ajeu; i al punt va fer uns roncos que el sentíen d' un quart lluny.

Es moro no 'n tenía tanta de sòn.

Esperava cosa d' aquell pi.

Dins una estona comensá a sentir riaies i més riaies, fresques de tot.

Era un áliga que les feia, i els aligatons que no s' aturaven de dir-li:

—Pero, ma mare, ¿que teniu, tant de riure?

—No es conte vostro!

—Digau-mos-ho!

—Qui parlará o motará, un tros de pedra mabre tornará.

—No parlarem ni motarem!

—Idò reia tant perque aquí baix e-hi ha el Rei cristiá i un senyor moro, amic seu, que cerquen s' Hermosura del mon, que es dins aquell castell de s' entrelluu.

—¿I qui es s' Hermosura del mon?

—¡Ah fiis meus! Es una fadrineta de setze anys, sa cosa més hermosa, garrida i agraciada que s' haja vista mai. Es senyor d' aquest castell es son pare, i n' está tan gelós, que, per que no la hi prenguen, la té tancada dins sa torre més alta i més forta. An aquesta torre hi entren per un portalet que se tanca amb una porta de ferro amb set forraiats; i no té més que un parei de finestres amunt de tot i llavò sa terrada, voltada d' un empit ben alt.

—¿No hi pot guaitar per demunt aquest empit s' Hermosura del mon?

—¡Que ha de poder guaitar, en no esser el cel!

—Idò ¿com l' han de trobar aquest Rei cristiá i aquest senyor moro?

—Per trobar-la no hi ha més que un camí; fer un canti d' or; que el Rei s' hi pos de dins, i es senyor moro, que 'l passeig per devora es castell, cridant:—¡Qui 'm compra aquest canti d' or! ¡qui 'm compra aquest canti d' or! Si ella el sent, voldrá es canti. Demanará a son pare que le hi compr. Son pare le hi comprará, per tenir-la contenta i le hi fará pujar. Ella, en esser tota sola, el destapará, i hi afinará el Rei. Si vol fogir amb ell, se podrán amollar nuant llensols amb llensols, i fermant un cap a una de ses puntes que té sa torre demunt de tot.

—¿I que fará el Rei, si s' Hermosura del mon vol fogir amb ell?

—Fogirán, i se casarán.

—¿Que tendrán infants?

—Sí, una partida; però es primer...

—¿Que fará es primer?

—Tendrá una serpent dins es cap. Es cap comensará a inflar-se; i, si no le hi taien, sortirá sa serpent, i se menjará el Rei, la Reina i tot-hom qui trobará.

Podeu fer comptes quins uis devía badar es senyor moro com sentía tot allò. Lo que més l' apurava era haver de tornar un tros de pedra mabre, si parlava ni motava a ningú de totes aquelles coses.

A mitja nit crida el Rei, i ell va fer sa seua dormida.

Se despertá sol sortint, i diu:

—¿Voleu que trobem s' Hermosura del mon?

—Com més prest, millor.

—Idò jurau-me que no 'm demanareu es *per que* de res que vos diga, i la trobarem.

—T' ho jur.

—Idò mirau, anem a ca un argenter a comanar un canti d' or.

E-hi anaren. Es senyor moro doná ses mides, va dir així com havía d' estar.

S' argenter los ho va fer.

Quant tengueren es canti, se 'n van cap an es castell. No n' eren gaire enfora, i es senyor moro diu an el Rei.

—S'Hermosúra del mon es dins una torre d' aquest castell. Per entrar-hi i dur-la-vos-ne, vos heu de posar dins aquest canti, i deixau-me fer a mí. Ses vostres feines serán no badar boca ni moure-vos per res, fins que vos trobeu dins aquella torre tot sol amb s' Hermosura del mon.

El Rei se posa dins es canti, es senyor moro el tapa ben tapat; el se carrega, s' acosta an es castell i ja ès partit a voltar-lo, crida qui crida:

—¡Qui 'm compra aquest canti d' or! ¡hala qui 'l me compra!

S' Hermosura del mon sent aquesta veu una i una altra vegada.

—¡Un canti d' or! diu ella. ¡O que deu esser de preciós! ¡O que m' agradaría!

Crida una criada i li diu:

—¡Ves a dir a mon pare que per amor de Deu me compr aquest canti d' or que passetgen!

Sa criada hi va; son pare, per no fer fellona aquella fia seua tan volguda, el compra, i le hi fa pujar.

—¡O que ès de feixuc! deien es criats quant le hi pujaven. ¡Quina joia més bufarella!

Es canti estava tapat, ningú 's sospitá de res. L' entraren dins sa cambra a on era s' Hermosura del mon, i le hi deixaren.

I ella se posá a mirar-lo-se de prim compte.

¡O que le hi trobava de garrit i preciós!

No sabía que li passava. I el se mirava, i el se tornava mirar, i se cuidava a treure ets uis.

Li afiná sa tapadora, que clovía de lo millor, i destapa.

Mira de dins, i hi troba... el Rei cristiá.

Poreu fer comptes quin retgiró se 'n degué dur.

La pobreta quedá sensa polsos, i se va haver de seure.

El Rei pega bot, i ja va esser fora des canti.

—No tengues ansia de res, li digué ell. No tengues por. Jo no 't vui fer res que 't desagrat. Te dic que no tengues por de res.

La dona veentlo tant admetent, tan compost i tan remirat, se va tranquilisar, i aviat es retgiró li va esser espassat.

El Rei com la veia tan jove, tan atxaravida, tan gallarda, tota resplandent de gracia i d' hermosura, ¡sabeu que hi estava d' embabaiat, contemplant-la de cap a peus! Ell no pipelletjava ni alenava casi casi.

Tot-dos llavò s' explicaren, i resultá que, si content estava el Rei de haver-la trobada dins sa torre, més contenta estava ella d' haver-lo trobat dins es canti.

Pensaren a veure com s' ho farían per fogir, i digueren:

—Lo millor será nuar llensols amb llensols fins que mos bastin per arribar a baix de sa torre, i anit, quant tot-hom des castell dormirá, mos amollarem.

Arribá es vespre, se va fer mitja nit. Tot-hom ja dormía dins es castell.

El Rei i s' Hermosura del mon ja teníen es llensols nuats, miraren si arribaven en terra, n' hi varen haver d' afegir un parei més; fermaren un cap a una de ses puntes més gruixades que feia sa torre a lo més amunt de tot; i per-avall s' ha dit. A 's temps de dir tres pare-nostros ja foren a baix.

Es senyor moro los hi esperava, i tots tres e-hu donaren a ses cames.

Lo endemá de matí, es sol alt, varen esser a s' altra banda d' aquelles muntanyes, trobaren es cavalls fermats, s' hi posaren demunt, i de d' allá cap a ca 'l Rei.

El Rei ja tenía alegría; ja havía trobada s' Hermosura del mon.

Arribaren, se varen casar, se feren unes nosses de pinyol vermei; i unes festes mai vistes.

Des cap d' un any i un día la Reina tengué un nin.

A 's primer diumenge que vengué, es senyor morò, que encara no s' era mogut de la Cort de ses nosses ensá, digué an el Rei i a tots es demés:

—Anau a missa, i jo ja guardaré s' infant i sa mare.

Se 'n hi anaren. S' infant estava dins es bres, i es senyor moro li notá que 's cap s' inflava, i que ja era partit a crivellar-se.

Recordant-se de ses paraules de s' áliga, se destira de s' espasa, i li taia es cap, que redolá p' en terra.

La Reina el va veure de dins es llit, i podeu fer comptes quin crit degué pegar, quin esglai degué prendre i quin plors degué fer.

Al punt el Rei torna de missa, i troba s' infant sensa cap i coll, i la Reina que no la podíen retornar.

Es senyor moro confessá que era ell que havía taiat aquell cap, i el Rei digué:

—Qui mata, ha de morir.

I condamná a mort es senyor moro.

El pugen a la forca, i d' allá dalt demaná una gracia, sa gracia de poder contar es com i es perque havía taiat es cap de s' infant.

El Rei la hi concedí, i comensá aquest cap de fil:

—A cercar s' Hermosura del mon mos n' anárem el Rei i jo. Romanguérem es primer vespre devall un pi; i mentres el Rei dormía, i jo vel·lava, vaig sentir riure una áliga dalt es pi i que contava an es seus aligatons lo que noltros dos anávem a cercar.

Quant va haver dit això, es peus i ses cames li tornaren de pedra mabre.

El Rei se 'n va tèmer, i diu:

—No contis pus.

Pero ell no pogué aturar-se, i continuá:

—Es segon vespre romanguérem devall un altre pi; i, quant el Rei dormía i jo vel·lava, vaig sentir riure una altra áliga, i que contava an ets seus aligatons que noltros, per trobar s' Hermosura del mon, hauríem de passar unes muntanyes que hi havía allá devora.

Quant va haver dit això, li tornaren de pedra mabre ses cuixes i sa cinta.

—No contis pus! deia el Rei, veent allò.

—Que no cont pus! cridava tot-hom.

Pero ell no podía aturar-se, i continuá:

—Es tercer vespre romanguérem devall un altre pi, i jo vel·lava; vaig sentir una altra áliga riure i que contava an es seus aligatons que s' Hermosura del mon estava tancada dins un castell; que, per trobar-la, s' havía de fer un canti d' or, i el Rei s' hi havía de posar de dins; i que, si es senyor des castell comprava es canti per s' Hermosura, aquesta hi trobaría el Rei, i el Rei la se 'n podría dur i casar-se amb ella; i des cap d' un any tendríen un infant, i que es cap de s' infant s' inflaría; i si no le hi taiaven, sortiría una serpent, i se menjaría el Rei, la Reina i tot-hom de la ciutat. Amb lo que aquella áliga va dir, trobárem s' Hermosura del mon; el Rei s' hi casá, tengueren un infant. Tot-hom era a missa i jo 'l guardava, i vaig veure que es seu capet s' inflava i anava a crivellar-se. Per salvar-vos sa vida a tots, li vaig taiar aquest cap, i per això m' han condamnat a mort.

Quant va esser aquí, no pogué dir res pus, ja tenía de pedra mabre es ventre i es pits, es brassos, es coll i es cap.

No més li quedava viva sa llengo, i de pedra torná també mateix tot-d' una que va haver acabada sa derrera paraula.

Havía parlat i motat sobre lo que ses tres áligues havíen dit damunt es pi an es seus aligatons, i per això era tornat un tros de pedra mabre.

El Rei, la Reina i tot es poble romperen en plors devant aquell cas tan aborronador, i no hi havía qui los pogués aconhortar.

Tot amb u se sent una veu que crida:

—¡Ah idò! Ja hi tornarán a tomar mig pam de nas a una dona de bé! ¡Més se 'n mereixen!

Era una jaia ruada i mostatxuda i amb sa pinya escapsada; era aquella véia fada que 'l Rei li havía feta s' endemesa de desparar-li an es nas.

La gent l' enrevoltá, se posaren a preguntar-la, li varen treure una partida de paraules que li hauría valgut més no dir, van a contar-ho tot an el Rei, el Rei la fa comparèixer, i li diu:

—Tu que has pres aqueix greix de veure-mos plorar a tots, fé que aquest malanat no sía pus un tros de pedra mabre. Si no hu fas, te fermarán a ses coues de quatre cavalls i cadascú prendrá p' es seu vent, rossegant es tros que se 'n duga de sa teua còrpora.

Quant sa jaia sentí allò, va perdre ses riaies de tot.

Se posa cabila qui cabila, i des cap d' una estona diu:

—Que fassen un caramull de llenya fins a tapar es tros de pedra mabre i que li peguin foc. Al punt som aquí.

—¡Uei! digué el Rei. Tu no 't mourás d' aquí que 's meu amic no sía tornat de carn i os. Digués què ès i a on e-hu tens i t' ho durán.

—Idò, digué sa jaia, que vagen a ca-meua, que òbriguen sa caixa: e-hi ha una redoma, i que la duguen.

Mentres e-hi anaven, es caramull de llenya ja era alt ferm, i li pegaren foc.

Al punt va fer una flamada com un campanar.

Dugueren sa redoma a sa jaia.

De dins e-hi havía es tros de nas que 'l Rei li havía tomat, i se conservava fresc, com si fos tomat de l' hora.

Sa jaia demaná:

—¿Están ablamats ja es tions?

E-hu miraren i hi varen estar.

I que fa ella? Tira sa redoma dins aquella foqueteria, i va fer un tro que tirá tot-hom d' esquena i va rompre tots es vidres de la ciutat.

De sa gran calivera no més quedá un munt de cendra; i es senyor moro, sá i bo, com si res fos estat, en sortí, i se 'n aná a donar un abràs an el Rei.

No 's pot dir s' alegría que tengué tot-hom, i se va armar un sarau de los cent mil diantres per celebrar aquella feta.

I el Rei i s' Hermosura del mon volgueren donar an es senyor moro un premi ben gros per tant i tant com havía fet per ells i per tots es seus vasalls. Conseguiren que se convertís, el feren sa segona persona de tot es reinat, i el casaren amb una de ses al·lotes més avengudes, més garrides, nobles i riques que se porien trobar; i tots plegats varen viure contents i alegres fins que se moriren. I al cel mos vegem tots plegats. Amen.

Torre Nova, abril de 1895.

SA FIA DES CARBONERET [1]

Això era un carboner que tenía un fii, una fia casada i dues fadrines.

Un dia el Rei, cassant cassant, passa per davant sa barraca des carboner, i troba sa seua fia darrera, una fadrineta de setze anys, sa més galanxona, que havía nom Catalineta.

El Rei, com la va veure, va romandre embadalit, i li digué:

—Alabat sía Deu.

—Pera sempre, senyor Rei! diu s'al·lotona.

—¿Quina la fas? diu el Rei.

—*Cuin damunt davall són*, diu ella.

—*¡Damunt davall són!* s'esclamá el Rei, i reparà una sarria que feia embalum.

—¿Que hi ha dins aquella sarria? demaná.

—*Xerrim baix*, digué Na Catalineta.

—*¡Xerrim baix!* s'esclamá el Rei, sense que li ocorregués que poría esser allò i va dir:

—¿A on ès ton pare?

—*A treure gent de ca-seua*, diu ella.

---

1 La 'm contá la mateixa criada de ca-nostra, N' Antonina *Cordera*.

—¿I ta mare? diu el Rei.

—*A plorar es pler de l' any passat*, respòn s' allota.

—¿I es teu germá? diu el Rei.

—*A cassar. Deixa sa cassa que ha agafada, i du sa que no ha poguda agafar*, diu ella.

El Rei quedá tot confús amb aquesta partida de coses que aquella pitxorina li havía enflocades.

—Dirás a ton pare que venga es vespre a veure 'm, li digué i se 'n aná.

Es vespre es carboner se presenta a ca 'l Rei, i diu:

—Bona nit tenga, senyor Rei. ¿Está bonet? ¿Que vol de mí?

—Bo estic, gracies a Deu, diu el Rei. Som passat avui per sa teua barraca, i tens una fia més viva que una centella. Li he fetes un parei de preguntes, i m' ha respost d' una manera que m' ha deixat confús. M'ha dit que cuinava *damunt davall són.*

—Tenía raó, diu es carboner. Eren ciurons, que, quant s' olla bull, pugen i davallen, i un cop són damunt i un cop davall.

—¡El diantre ès aquesta al·lota! diu el Rei. I m' ha dit també que dins una sarria hi havía *xerrim baix.*

—Es ver! diu es carboner: e-hi havía s' altra fia despuiada, perque totes dues no més tenen un vestit; el duen un dia per hom; i sa qui no 'l du, está dins sa sarria; i, en venir ningú estern, *xerra baix*, porque no se temin d' ella.

—¡El diantre es aquesta al·lota! diu el Rei. I m' ha dit llavò que tu eres *a treure gent de ca-seua.*

—Es ver, diu es carboner: era a treure rabassons.

—¡Sí que endevinava idò! diu el Rei. I llavò m' ha dit que sa mare era a *plorar es pler de l' any passat*.

—I massa que hi era! diu es carboner. Entany casárem una fia, i despuisahir se morí, al cel sía ella i tots los morts; i sa dona hi era, ja hu veu, per donar cap. I ella i noltros plorávem i ploram es pler que l'any passat tenguérem des casament.

I es carboneret va rompre en plors.

—No plores, digué el Rei. Deu ho ha fet, i ell sab que fa, i no pot errar. Una altra cosa m' ha dita aquella polisseta, i ès sa que m' ha deixat més confús. M' ha dit que es seu germá era a *cassar; i que deixava sa cassa que havía agafada, i duia sa que no havía poguda agafar*... ¡A veure qui hu entén an això!

—Jo le hi diré, diu es carboner: era a esplugarse: deixava morts es pois qne agafava, i duia damunt el còs tots es qui no havía poguts agafar.

—¡El diantre es aquesta al·lota! digué el Rei tot admirat. Mira, si no la puc confondre, m' he de casar amb ella.

I ¿que fa ell? Agafa tres ous, los trenca dins un plat, los rebat una bona estona i diu an es carboneret.

—Jès! du aquests ous a sa teua fia. Que les pos, i tendrem aviram en casar-mos.

—¡Pobre fieta meua! ¿com n' ha de sortir d' aquesta? deia es carboneret quant se 'n tornava a sa barraca.

E-hi arriba, conta es pas a sa fia, i ella s' exclama:

—D' això estau embarassat? Esperau, veureu.

Agafa unes quantes grapades de civada, la mol ben mòlta, i li diu:

—Jau aquesta farina. Duis-la an el Rei. Que la sembr, i tendrem civada per dar a s'aviram en casar-mos.

Es carboneret se 'n hi va, va fer sa comanda de Na Catalina, i el Rei va quedar sense paraula.

Després de pensar-hi molt, pren un tros de roba, el fa bocins menuts menuts, com una ungla.

—Jès, li digué. Du-los a sa teua fia; que fassa es menudai per quant mos casem i tenguem cap infant.

—¡Pobre fieta meua! ¿com n' ha de sortir d' aquesta! deia es carboneret tot enfadat, quant se en tornava a sa barraca.

E-hi arriba, dona a Na Catalineta sa comanda del Rei, i ella s'exclama:

—¿Això ès tot?

Agafa un parei d' ensenais, los esmenuca tot lo que pot, los dona a son pare, i li diu:

—Jau, duis-los an el Rei, i que 'n fassa 's bres per un si a cas.

Ell ja ès partit cap a ca 'l Rei, li dona sa comanda de Na Catalina, i el Rei ¡què havía de sebre respondre! Se posa pensa qui pensa, per veure com l' apuraría; i a la fi, pren un paner, i diu:

—Jès, du 'l a sa teua fia, i que l' umpli de riaies.

—¡Pobre fia meua! ¡aquesta vegada no 'n surt! deia es carboneret, tornant-se 'n a sa barraca. I amb so cap dins es paner se posava a fer ¡ja ja ja! riu que riu amb unes riaies lo més forsades; i ¡que havía d' omplir es paner! ¡Tant com es moix!

Tot-d' una que arriba i Na Catalineta el sent, li diu:

—¿D' això estau embarassat? Anau a agafar tres dotzenes d' aucellons. Los posau dins aquest pa-

ner, tapau damunt amb un pedás, vos n'anau a ca 'l Rei, esperau que estiga en taula; li entregau es paner de part meua, i que 'l destap.

Es carboneret e-hu va fer així. Justament el Rei tenía una bona partida de convidats. Fa destapar es paner, surt aquell esbart d' aucellons, i uns se tiren per dalt ses gerretes de s' aigo i es garrafs de ví, altres voletetjant feren plats i tassons; altres peguen per demunt es cap i ses espal·les des convidats; altres los freguen amb ses ales, front, galtes i oreies, i hi hagué qualque nas afavorit que se 'n va dur més d' un quern de fitorades; i venguen esquitxos, i raigs, i rois, taques, i crits, i renou; i tot-hom no pogué estar que no esclafís de riure, i cuidaden a fer ui de riaies.

El Rei, apurat de tot, veent que sempre quedava davall, a forsa de sucar ets ais, se 'n va treure una que se creia que havía de capturar sa carbonereta.

—No res, va dir a son pare. Diga-li que venga ni vestida ni sensa vestir, ni p' es camí ni fora camí, ni cualcant ni a peu.

—¡Pobre fia meua! ¡Aquesta vegada no 'n surts! deia es carboneret, tot enfadat, tornant-se 'n a sa barraca.

Quant e-hi va esser, i Na Catalina el sentí, li diu:

—¿D' això estau embarassat? Anau a *Ses Planes*,[1] menau un boc muntanyenc, ben seuvatgí.

Son pare hi va, compra es boc, i le hi mena. Ella se desmuda, s' embolica un filacs, se posa damunt s' *animal;* i ja es partida cap a ca 'l Rei.

---

1 Possessió de Sant Llorens *des Cardessar*.

Es boc, ja hu crec, feia bots i escaravits, i tot eren fues i xecalines. Assetsuaixí servava camí, assetsuaixí no 'n servava; la tomava, ella s' hi tornava posar damunt; i la tornava tomar, i ella s' hi tornava posar.

De manera que ni anava vestida ni sensa vestir, ni p' es camí ni fora camí, ni cualcant ni a peu.

El Rei, com la va veure, digué:

—Paraula de Rei no pot mentir. No t' he poguda confondre; mos hem de casar.

—Ell que hu véssem, va dir ella.

—Aviat ho veurem, si Deu ho vol, diu el Rei. Però va amb uns pactes.

—¿Quins pactes son aquests? diu ella.

—Que no pots donar conseis a negú, diu el Rei. Si 'n dones cap, te 'n haurás de tornar a sa barraca de ton pare.

—¿I no me 'n he de porer dur res? diu ella.

—Vaja, per que no 't pugues queixar, te 'n podrás dur una joia, diu el Rei.

—¿Una no més? ¿grossa o petita? diu ella.

—No res; sa que tu voldrás, diu el Rei.

Ella hi pensá una estoneta, i s' exclama:

—Feta está sa barrina.

Se casaren; el Rei tirá sa casa per sa finestra; e-hi hagué un ast i olla de lo més alt de punt, i es sarau que 's va fer no hu poren dir persones nades.

Des cap d' una mesada, aná a romandre a ca 'l Rei un mahonès amb una ego.

—¿A on pos aquesta bistieta? digué.

—Dins s' estable, li varen respondre.

E-hi guaita, i hi veu un cavall, i diu:

—¿Que l' he de posar devora es cavall?

—Posau-le-hi, li varen dir.

I la hi posá.

Lo endemá matí s' ego va haver feta una pollina.

El Rei la volía, perque deia que, essent nada dins s' estable a on no hi havía altra bistia seua més que es cavall, per forsa l' havía d' haver feta es cavall.

—Pero ¡si hi havía s' ego des mahonès! li deien.

—No m' empatx de raons, deia ell. No m' heu de dir voltros a on ès el Carme ni el Sant Esperit. Jo no tenía altra bistia dins s' estable; ¿ès nada una pollina? Idò ès des cavall.

Es criats, com el veren tan encabotat, el deixaren anar.

Es mahonès aná també ben alerta a fer-li cuantra.

La Reina hu va sebre, i li mostra una bassa seca que hi havía allá aprop, i li diu:

—Anau-hi amb una canyeta i una ginya, i feis com que pescar. El Rei, en anar-se'n a sa cassada, en passará, i vos dirá:—¿Que feis? I heu de dir: —Pesc.—¿Que pescau? dirá ell.—Sardines, heu de dir vos.—¿Quin possible ès, dirá ell, sensa aigo a sa bassa, pescar-hi sardines? I vos heu de dir: —Tant possible ès, sensa haver-hi aigo, agafar-hi sardines, com que un cavall fassa pollines.

Es mahonès seguí es consei de la Reina.

Passá el Rei per devora sa bassa, el veu amb sa canyeta i sa ginya lo mateix d' un pescador que espera una gran peixetada, i li diu:

—¿I ara que fas?

—Pesc! diu es mahonès.

—¿Què pesques? diu el Rei.

—Sardines! diu es mahonès.

—¡De tros de banc! diu el Rei. ¡No hi ha una gota d'aigo dins sa bassa, i hi vols agafar sardines! ¿quin possible es que n' agafis cap?

—Tant possible ès, digué es mahonès, sensa haver-hi aigo agafar-hi sardines, com que un cavall fassa pollines.

El Rei va quedar taiat davant aquesta sortida, i per desfer-se d'aquells trumfos, digué:

—Anau a ca-meua, i menau-vos-ne s' ego i sa pollina i espitxau-vos més que de pressa cap a cavostra.

Es mahonès e-hu va fer així, i el Rei pensá entre sí mateix:

—Ja ès la Reina que li ha aconseiat que 'm fés aquesta.

Gira en redó cap a ca-seua, i li diu:

—Ets tu. Negú pot esser més que tu.

—¿I ara? diu la Reina.

—Suara! diu el Rei. Has donat un consei an es mahonès: no hu pots negar.

—Le hi he donat per que no fesses s' injusticia de prendre-li sa pollina! diu la Reina.

—No m' empatx de raons! diu el Rei. L' has donat i no 'l poríes donar. ¿Sabs quins son es pactes que 't vaig posar quant mos casárem?

—Sí! diu la Reina.

—Idò te 'n pots anar en voler! diu el Rei.

—¿Que no porem dinar abans? diu la Reina.

—No res idò, diu el Rei: dinarem, i llavò te 'n anirás.

Dinaren, i sa traidora li doná dormissons.

Quant el tengué ben adormit, fa enganxar es cotxo, le hi posa de dins, i dona orde de partir cap a sa barraca de son pare.

Al punt e-hi foren; i feu posar el Rei damunt es caramull de sa carbonissa.

Ses teranyines de sa canyissada li pegaven per sa cara.

El Rei se despert, i quant se va veure allá davall, se creia somiar.

—¿A on me trob? digué. ¿Que somii o estic despert?

—No somíes no, digué Na Catalineta. Ets a camon pare. Es pactes eren que, si me 'n havía d' anar de tu, me 'n podría dur sa joia que volgués. I bé he mirat, però cap joia he vista dins ca-teua com tu; cap n' he vista que m' agradás tant. Per això te 'n he duit.

Quant el Rei la sentí, digué:

—Lo que ès estat, siga estat: tornem-mos-ne a ca-meua, i dona tots es conseis que vuies, mentres sien bons.

E-hu feren així, i visqueren amb molta pau i concordia una mala fi d'anys; i encara son vius, si no son morts.

Santa Sirga, Setembre de 1889.

EN MARTI TACO[1]

Això era un taconer que fogía de fam i de feina, i s' estimava més quatre festes seguides que un dia fener.

Havía nom Martí. Una vegada taconava defora, an es sol, i reparà un bolic de mosques aficades a un capoll de figa seca que havía tirat.

Amb sa forma los encivella mansiula, i va veure que n' havía mortes quatre i baldades vuit.

—¿Així va això? diu ell. ¿Es a dir que amb un cop n' he morts quatre i baldats vuit? No vui jo fer pus feina. An el Rei vui anar a contar-ho.

Va vendre ses formes, sa sola, tots ets ormetjos de l' ofici; se compra un vestit nou, i tot mudat, ja va esser partit cap a ca 'l Rei.

E-hi arriba, s' hi presenta, i li diu:

—Senyor Rei, vemet-aqui. Venc a fer-li a sebre que som un homo que m' anomèn *don Martín Tacón,* que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*.

---

1 La me contá En Toni *Garrit*, de Sant Llorens des Cardessar, que fa de paredador. En sab moltes i les conta de lo més bé.

—¿Aquesta m' és vera? diu el Rei.

—Passa de vera! diu En Tacó.

—Idò a tu t' havía mester! diu el Rei.

—Estic a son manar! diu En Tacó.

El Rei lo endemá dematí el crida, el fa berenar, i li diu:

—E-hi ha un animalot com tres bous, que d' en tant en tant se 'n entra dins la Ciutat, i no 's pot dir sa destrossa que 'm fa. No sé es compte de gent que 'm mata cad' any. Tot es meu poder no ha bastat per llevar-lo des mig; i, des que som rei, m' hi pec. Tu idò que éts tan valent, quedes encarregat da matar-lo; amb so ben entés que, si a 's vespre no l' has mort, te matarem a tu. Pren sa forsa que vulgues, i ja pots esser partit.

Vos assegur que En Tacó no 'n tenía cap de riaia; pero no s' atrevi a recapitolar, per por de sa por.

Després de pensar-hi bé, s' exclamá:

—Morir per morir, m' estim més provar-me amb s' animal, i será lo que Deu voldrá.

Pren coranta soldats, i diu:

—¡En davant ses atxes!... ¡Allá on caplleva s' animalot tenim ses feines!

—Hala idò, digueren es soldats i partiren.

P' es camí li contaren ses proeses de s' animal, que amb cada brúfol tomava un homo d' esquena; i, en estar cansat d' engolir-se gent, com tenía una banyota de dues brasses a 's mig des front, se 'n hi duia ponxits nou o deu, per etzibar-los-se, en revenir-li sa talent.

En Tacó no hi veia de cap bolla des retgiró que duia.

Quant varen haver caminat un bon tros, entra-

ren dins un pinar molt gran, que feia un pujol lluny; i digueren an En Tacó.

—*Don Martín*, veis aquell pujol?

—Si-fa! diu ell.

—Idò allá es s' animal! diuen es soldats.

Cop en sec senten uns bramuls lo més forts i esglaiadors.

—¡Es ell! ¡ès ell! cridaren es soldats, i giraren en coa; i tots, ¡cametes me valguen!

Don Martín fogía amb ells tot-d' una. Llavò se returá, i diu:

—Pero ¡bestia de mí! ¿a on me 'n vaig? A ca 'l Rei per que 'm matin? Ja val més esperar s' animal, i será lo que Deu voldrá!

S' animal havía sentida s' olor; duia rusca ferm, i havía arrancat de córrer cap an En Tacó. Se 'n venía ben acamalat, amb set pams de boca uberta, i amb cada estravada, si fería un pi, el rompía en sec.

Don Martín, quant el se va veure damunt, prová de fogir; pero com més anava, més li reprenía s' animal. L' homo, perdut de tot, se posa darrera sa soca d' un pi. S' animal amb sa fua que duia, no 's pogué returar; amb sa banyota pega an aquella soca, i la s' hi aficá un forc i mig, i va romandre enrocat.

Don Martín se treu un guinavet, i ¡guinavetades a s' animal p' es pits i per sa panxa! Al punt el va tenir mort; li va rompre sa banyota amb una pedra.

Es soldats s' eren aturats damunt un turó, i se creien que es taconer ja era roegat i mig paït.

Assetsuaixí senten crits i crits. Tot-d' una no sabíen qui era. Des cap d' un poc, un diu:

—Que 'm tiren d' una passa, si això no es *Don Martín* que mos crida!

Ell e-hu va esser.

Era partit correns, cridant-los com un desesperat.

—¡Veniu, veureu! deia ell. Veníu! que l' he mort! Veníu, i el veureu!

—¡Això no pot esser! deien es soldats, ¡no pot esser, *Don Martín!*

Tornaren arrera i anaren amb ell an es lloc de la feta, i trobaren s' animalot amb sa banyota rompuda, i tot guinavetetjat, dins una bassa de sang.

—¡Pero, *Don Martín!* s' exclamaven es soldats, ¿i com dimoni l' heu mort?

—L' he agafat per sa banyota, i bones ¡guinavetades! deia ell; i es soldats que s' exclamaven:

—¿I com dianxa teniu tant de pit i tant de braó?

—Si voltros no 'm coneixeu! deia ell. ¡Si som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*.

Taiaren es caparrot a s' anímal, per que el Rei el vés.

Don Martín el volgué dur, i el duia p' es tros de banyota que era quedat.

El Rei, quant el va veure, quedá amb sos cabeis drets.

Sa noticia s' escampá per tota la ciutat, tot-hom botava d' alegría, tots volíen veure *Don Martín,* i el passetjaren amb triumf per plasses i per carrers.

I tot-hom que li deia:

—¡Pero, *Don Martín!* ¿i que sou vos que l' heu mort?

—¡Veiam, deia ell, si sereu voltros, cuques molles! ¡Ell no'm coneixeu no! ¡Si jo som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho!*

El Rei el carregá de dobles de vint.

Tant gros era es viatge, que li vengué ben just arribar a ca-seua.

Se posá a fer vida de senyor, i feia raig i roi per allá on passava.

—¡Es doblers! (deia ell, quant qualcú li aconseiava que no gastás tant). Ell les feren redons a posta per que redolin.

I no feia més que anar de festes i bauxes.

Així passá un parei d' anys.

I heu de creure i pensar que a sa ciutat a on el Rei estava, e-hi va comparèixer un altre animalot, més ferest que aquell primer, i que tenía set caps. Es seu amagatai era un barranc molt fondo; i, en tenir fam, sortía, i se 'n anava allá on veia que havía de fer més maig, i tot e-hu arregussava: homos, dones, al·lots, bestiar. No deixava res per vert. Cuantra ell no hi valíen armes, ni tropes, ni forces humanes.

Tota la ciutat era un dol.

El Rei, apurat de tot, fa fer unes dictes que es qui matás aquell drac, sa casaría amb sa seua fia.

Es drac feia tanta de feredat a tot-hom, que negú tengué pit per sortir a combatre amb ell.

Cap n' hi hagué que no s' afluixás de sa fia del Rei.

El Rei, veent que negu 's presentava, i de cada dia es drac feia més destrossa, s' esclama:

—No hi ha més remei que enviar a demanar *Don Martin Tacón*. Ell que ès tant valent, ell que matá s' altre, que mat aquest.

Dit i fet, envía un parei de criats a cercar-lo.

—Partiu ara mateix, digué, i no torneu que no 'l meneu.

Es criats partiren, i cerca qui cerca *Don Martin Tacon*. A la fi l'arribaren a trobar.

—*Don Martin*, li digueren: el Rei vos envía a demanar.

—¿Que dimoni vol? diu ell.

—Anem amb noltros, i hu sabreu de sa seua boca, digueren es criats.

E-hi va; i el Rei, que l' esperava amb prou devoció, li digué:

—Si no te dic per que t' he enviat a demanar, no hu sabrás.

I li contá des drac, de sa molta de gent que matava, de tot lo que havíen provat per llevar-lo des mig, ses dictes que havíen fetes, que negú s' era presentat; i acabá per dir-li:

—T' he enviat a damanar per que tu que éts tan acorat, tu que matares s' altre, matis aquest. Si 'l mates, te cases amb sa meua fia; si no 'l mates a ell, ell ja se cuidará de matar-te a tu. Pren idò es soldats que vulgues, i parteix ara mateix.

En Tacó, quant sentí aquestes comendassions, poreu pensar, romangué sense polsos. Llavò va rompre en flastomíes, i se posa a dir:

—¡Oh! ¡Mal no haguessen trobat es camí es criats que vengueren a cercar-me! ¡Mal no l' hagués trobat jo, quant vaig venir s' altra vegada! I ¿qui m' ha fet a mi matador d' animals ferosos? ¡Que vaig matar s' altre! ¡I com no l' havía de matar, si va quedar amb sa banyota aficada dins sa soca des pi? I si no té sa desgracia d' aficar-la-s' hi, ¿què n' hauría fet de sa meua còrpora? Lo que 'n fará aquest drac... No, i diuen que té set caps per falta d' un.

I l' homo va prendre aquest cap de fil, i no hi va haver flastomía que no se tirás, fins que a la fí s' exclamá:

—Es conversar es per demés. No han d' esser ses paraules, sino ses obres que m' han de treure de dins es fanc. Qui té es ball, balla, i foris. Mal camí passar-lo prest, i lo que s' ha d' empenyorar, que se venga.

L' homo pren coranta soldats.

—¡Hala cap an es drac! digué, i es soldats, de males retranques ferm, partiren amb ell.

Quant foren un quartet lluny des barranc a on solía capllevar es drac, es soldats digueren:

—*Don Martin!* vet-allá es barranc. Seguiu camí camí, i no vos poreu perdre. A veure si tornau gendre del Rei.

—A poc a poc! diu En Tacó. Ell m' heu d' acompanyar!

—No será ver! diuen ells. Ja hem fet prou i massa de mostrar-vos es barranc.

—En que 'l dimoni en pas, m' acompanyareu! s' exclamá En Tacó.

Mentres estaven amb aquestes, sentiren uns bramuls lo més esquerdats i aixordadors per sa part des barranc.

—¡Es drac! ¡es drac! cridaren es soldats, i giraren en coa, i fogiren carrera uberta.

En Tacó, sense sebre que 's feia, fogía també. Llavò se returá, i va dir:

—¡Pero bestia de mi! que he de fer de fogir? Si fuig des foc, m' he de tirar dins ses brases. Més en meresc; no m' ho hagués cercat. I sobre tot, d' homos *covardos* no se 'n canten *romansos*. Cap an es drac s' ès dit! i será lo que Deu voldrá!

Encara no havía acabades aquestes paraules, quant li resplandiren dins es cap un parei de bramuls més forts i més aborronadors que 's primers.

Era que 's drac l' havía aglapit de dins es barranc, i se 'n venía com la bala. Treia foc p' es caixals, i pegava uns brúfols que feien arrissar es cabeis.

En Tacó hu doná a ses cames; i vos assegur que, si no los remenava més aviat an es galindons, era perque no poría pus; pero es drac li reprenía cada vegada més.

L' homo, perdut de tot, afina un grandiós forn de cals, buit i ubert, i se posá a voltar-lo, i volta qui volta. Es drac desiara li arribava a sa roba i per ses anques, pero no 'l poría aturar perque En Tacó feia s' espès tot quant sabía. Enrabiat de tot es drac, per trencar-li el devant i sortir-ne d' una vegada, pega fua i llongo tot dret. No pogué arribar a s' altra vorera, i cau dins es fondal.

En Tacó tot-d' una ja es partit a tirar-li pedres i pedres i més pedres; es drac s' enfilava per sa paret, pero era tan closa que no poría aferrar; i, sí aferrava qualque mica, tornava a caure, porque En Tacó no parava de fer-li ploure una calabruixada de pedres damunt. Tantes n' hi tirá, que l' arribá a estormeïr, i li va esclafar tot quants de caps tenía.

Parteix correns a veure si agafaría es coranta soldats, per donar-los sa bona nova.

Los va veure que fogíen, i se posa a cridar-los com un desesperat.

Es soldats el sentiren, s' aturaren, i l' esperaren, dient:

—¡El dimoni ès *Don Martin!* ¡Ell ès ell que se 'n vé! ¡Ja l' haurá mort! ¡ja hu veureu!

Quant *Don Martin* arribá i los ho digué, no s' ho poríen creure.

Per treure-se es gat des sac, se 'n anaren an es forn de cals, i veren es drac estès i fet una coca.

Quedaren en sos cabeis drets.

En Tacó ja tornava esser tan fanfarró com sempre, i prou se guardá de dir que es drac fos caigut de desgracia dins es forn de cals.

—Pero, ¿que dimoni heu fet? deien es soldats.

—¿Que he fet? ¡L' he mort! diu En Tacó.

—Pero ¿com e-hu heu fet? li damanen es soldats.

—Ell m' ha envestit, diu En Tacó, i jo me som posat a tirar-li pedres, i n' hi he tirades fins que ha haguts aixamplats es potons.

—¡El dimoni sou! s' exclamaven es soldats tots admirats.

—Si voltros no 'm coneixeu! tornava dir En Tacó. ¡Si jo som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho!*

Taiaren es set caps an es drac, los enfilaren a una corda, i En Tacó volgué presentar-se carregat amb s' enfilai an el Rei! i s' hi presentá.

El Rei no se 'n poría avenir; no se 'n poría avenir negú. Al punt la ciutat estigué alta, i tot-hom volía veure *Don Martin,* i no hi havía boca que no cridás *¡viva Don Martín!*, i el passetjaren en triumf per totes ses plasses i carrers.

—¿I vos sou que heu mort es drac? li deien.

—¡Idò, veiès qui será si no som jo! deia ell. I ¡si no 'm coneixeu! ¿Sabeu que sou voltros, tots plegats, per molt que vos arromangueu? ¡Quatre quigolles! ¡quatre paparrers! ¡quatre galines orbes! ¿Sabeu que 'm pareixeu? Formigues. Si vos posava ses mans damunt, no vos veuríen pus. ¿I que no m' heu mirat bé? ¡Aquí hi ha pit qui no recula! ¡Si jo amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho!*

I si no, ¡que en venguen d' animalots amb banyotes a 's mig des front! ¡que en venguen de dracs amb set caps! ¡veiam si es temps de dir un parenostro no serán tots benes!

I la gent que com el sentíen parlar tan granat, no hi posaven cap dupte de que era més capaç de fer-ho que de dir-ho, i no s' aturaven de cridar *¡¡¡viva Don Martin!!!* ¡¡¡vivaaa!!!

El Rei li digué:

—Paraula de Rei no pot mentir. Has mort es drac: t' has de casar amb sa meua fia.

—¡Ell que hu véssem! va dir En Tacó.

Lo endemá se casaren, se feren unes grans nosses i sarau per llarc; i tot-hom: *Don Martin* per aquí, i *Don Martin* per allá, i *Don Martin* per allá-dassá, i tot era *Don Martin*.

El Rei i sa seua fia no eren res devora ell.

Pero *Don Martin* era un homo tan estrambòtic, que fumava amb pipa, i treia foc amb una pedra foguera i esca; i dins es llit li pegava per fumar, i tot anava esca, i soiava es llansols, ses coixineres. i hu soiava tot.

Sa fia del Rei estava ben apurada, i no hi havía que dir-li res, perque sempre sortía amb aquestes:

—I a on me veniu? ¡I si jo som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho!*

Sa fia del Rei aguantá un parei de mesos, fins que no pogué pus, i hu contá a son pare que no hi havía qui hi habitás amb *Don Martin*.

—No res, va dir el Rei, després de pensar-hi una estoneta; el matarem. Anit mateix faré posar quatre soldats devall es llit, i quant roncará, sortirán, i l' enllestirán.

El Rei passá aquesta orde a quatre soldats.

Don Martin aquell dia se passetjava més inflat que un lleu amb ceba, i vos assegur que en duia de vent a sa flauta. Una doneta veia s' hi acosta i diu:

—¡*Don Martin,* escoltau! ¡escoltau, *Don Martin!* *Don Martin* tant sols no s' hi girá.

Des cap d' una estona sa veieta, que li anava sogueu sogueu, li torna dir:

—¡*Don Martin*, escoltau per amor de Deu! ¡No hi som per mi! ¡E-hi som per vos, *Don Martin!*

—¡Que tant de *martinetjar!* diu ell. Si no 'm das compte a Deu, amb una cossa vos esbudellava! ¿No sabeu que jo som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho?*

Aquella doneta callá, pren per un altre carrer, i fa de topar-lo, i se posa a dir-li:

—¡*Don Martin,* jo hi som p' es vostro bé! No vos enfadeu; ascoltau-me, per amor de Deu. Vos ne penedireu, si no m' escoltau; i mirau quina hora vos ho dic, *Don Martin.*

—¡Veiam que llamp voldrá aquest dimoni de dona! s' esclamá ell, i s' atura.

Aquella doneta li diu:

—Anit vos han de matar en estar adormit. E-hu sé des quatre soldats que d' orde del Rei s' han de posar davall es vostro llit; i, en sentir-vos roncar, vos han de fer botir es cap de damunt es coll!

Don Martin va prendre sa seua, i en lloc d' ajeure-se, s' asseu damunt es llit, i fuma qui fuma, i bones pipades; i venga esca i més esca.

—¿I ara no t' ajeurás? deia sa dona.

—¡Sabs que 'n tenc de poca de jeguera! diu ell.

—Idò fes de tenir-ne, que ja ès ben hora! diu ella.

—¡Ell ès prest ferm! diu ell. ¡I si jo som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho!*

—Ja hu saben! contestava ella ben enfadada.

I ell xucla qui xucla, i venga esca i més esca, i crits i renou.

—Pero ¿i no veus que no deixes dormir una criatura? deia sa fia del Rei.

—¡I si jo m' anomèn *Don Martin!* deia ell.

—*¿Don Martin?* ¡Don carabassenc! diu ella.

—¿Que dius que farás? ¡Amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho,* i alerta mosques! s' exclama En Tacó.

I no 'l treien d' aquí, i com més anava, més estabeig movía.

Des cap d' un parei d' hores diu:

—Aquí dins e-hi qualcú. Jo sent alens.

—Deus sentir es teus i es meus, digué sa dona.

—Sent es teus i es meus i es d' altri! diu ell.

—¡Som noltros dos tot-sols, beneit! diu ella. ¡Es que somíes!

—Te dic que aquí dins e-hi ha qualcú! diu ell. ¿I ara no sents aquests alens?

Aquí un soldat digué an ets altres:

—No aleneu tan fort! que mos sent.

I alenaren tot lo més petit que saberen, per que no les sentissen poc ni gens.

Don Martin torná a sucar ets ais sobre que sentía alens, i sa fia del Rei que le hi negava.

A 's cap derrer ell diu:

—Encén es llum, i mirarem devall es llit.

—Jo no 'm moc, digué ella.

—Ja 'm mouré jo, diu ell.

Volta cama, encén es llum, alsa sa davantera, i me troba aquells quatre malanats, qui tremolaven com una fuia de poll.

—¡Re-cent mil llamps! digué ell. ¿I que feim aquí

davall, no-ninguns, més que no-ninguns? ¿No hu deia jo que aquí dins e-hi havía qualcú?

—*¡Don Martinet,* misericordia! ¡misericordia, *Don Martinet!* li deien es soldats, plorant com a nins petits.

—¡No! deia ell. ¡No hi ha misericordia que hi valga! ¡Tots sou difunts!

—*¡Don Martinet!* deien ells. ¡Si no mos ho haguessen manat, no hu hauríem fet!

—¡Ah no! deia D. Martin. ¡Qui la 'm fa, la 'm paga! ¡De mi no s' escapen ni ses rates! ¡I si amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho!*

A forsa de pregaries i més pregaries, de súpliques i més súpliques, per amor de Deu i per amor de sa Mare, deixá fugir aquells quatre malanats, que fogiren com cent mil diables.

El Rei, quant va sebre es pas, digué a sa seua fia:

—Fieta meua, aquest homo teu es el reverent dimoni. ¿Soia es llensols d' esca? Paciencia! ¿No hi ha qui li vaja en torn? Paciencia! ¿Li pega per fumar tota la santa nit? Paciencia! que tal quinès l' haurem de sofrir.

Sa fia del Rei hu va fer així, i de llavò ensá va viure de lo més a pler amb *Don Martin;* i com son pare va esser mort, reinaren ells dos una mala fi d' anys amb molta de pau i concordia i alegría des seus vasalls; i encara son vius, si no son morts.

Palma, Maig de 1895.

ES CA D' EN BUA I ES MOIX D' EN PEJULI[1]

UN DIA, hora-baixet, es ca d' En Bua, sortí a fer quatre passes.

Passa per davora s' era d' En Pejuli, e-hi veu es moix i li diu:

—¡Hala, si anam a estirar-mos ses cames qualque poc!

—No hu haguesses dit! diu aquell. ¡Au!

Piquen de talons, i de d' allá.

—¿Que tant mateix tocarem pel? diu es moix.

—No hu sé que mos farem, diu es ca.

I encara no hu va haver dit, com *zas!* mou un coní; i ja li ha pitjat darrera, i *nyip-nyep! nyip-nyep!*

Es coní afina una soca d' uiastre que feia com una lloriguera, i s' hi afica com un llamp.

Es ca romangué empantanat.

Es moix pega enforinyada derrera es coní i ja hu crec que l' aplegá, i el va treure.

—Ja tenc per sopar, va dir.

---

1 La me contaren el sen Toni *Corder* i madó Aina María *Perla*, de So 'n Servera.

—A poc a poc, estimat! va dir es ca. En tot cas seré jo que en soparé. Es coní es meu!

—¿Teu, i que jo l' haja agafat? diu es moix. ¡Ca, homo! ¡Ja hi beurás fresc!

—Sabs que tens tu? Molta xerrera! diu es ca. ¿I tu éts cassador, ni 'n fas olor? ¿No sabs tu que es coní es des qui 'l mou i sa llebra des qui l' agafa?

—Jo lo que sé, diu es moix, que, si jo no trec es coní, encara sería dins sa lloriguera.

Es ca, com veu allò, cremat de tot diu:

—Tu no vols amollar ni jo tampoc? Es tribunal mos ho haurá d' aclarir. Anem a Manacor!

—Ara mateix, respòn es moix! i ja son partits cap a Manacor.

Devers Ca-s' Ueu [1] troben un xot.

—Xot, diu es moix, ¿vens amb noltros, que duim aquest coní a plet, i me farás d' *homo bo?*

—Perque éts tu, vendré! diu es xot,

I tots tres, camina caminarás.

Davora es Collet de Sa Punta troben un gall.

—Gall, li diu es ca, ¿vens amb noltros, que duim aquest coní a plet, i me farás d' *homo bo?*

—Perque éts tu, vendré! diu es gall.

I tots quatre, hala qui hala, camí camí.

Quant foren devora Ca 'n Vicens, ja comensava a fer fosca.

—Cavallers, diu es gall, jo no hi veig ja; no pas més envant.

Bé 'l pregaren ets altres, pero no 'l pogueren tòrser.

A la fi digueren:

---

1 Aquest lloc i tots els demés que a continuació s' anomenen, se troben quant un va pel camí de So 'n Servera a Manacor.

—No res idò, anem a Ca 'n Vicens a romandre, i demá ben damatí prendrem ets atapins.

Arriben a Ca 'n Vicens, i senten que de dins deien:

—Jo 'n tenc nou.

—Jo 'n tenc deu.

—Jo 'n tenc deu.

—Jo 'n tenc nou.

Es ca va dir:

—Això son lladres que es reparteixen es doblers que han robats. Veureu quin retgiró se 'n durán.

S' acosta a ses portes, toca i crida:

—¡Obriu p' el Rei!

Es lladres, quant sentiren allò, peguen bot, i, fent-se trons des doblers i de tot, fogiren com cent mil llamps; i ¡que s' havíen de girar darrera!

Corregueren fins que pogueren tornar alè.

Mentres tant, es ca, es moix, es gall i es xot s' esclataven de riure de veure aquell pas.

Se 'n entren dins la casa, troben damunt una taula un caramull d' or i plata, i dins sa cuina, damunt es fogons, una olla plena de carn i arròs que bollía a la vela.

—¡Que diantre! diu es moix. Es ca pretén que es coní es seu, jo pretenc que es meu. Si 'l duim an es tribunal, ni será meu ni seu, sinó d' ets animals de ploma que caplleven per allá. ¡Sabeu que val de més que 'l tirem dins s' olla, i el mos menjarem tots plegats; i lo que ès estat, sia estat!

—¡Ben pensat! ¡ben pensat! s' exclamaren tots.

I ¿que fan ells? Escolen sa carn i s' arròs perque ja era cuit, tiren es coní dins s' olla amb so brou, e-hu tornen posar demunt es foc, i amb una exhalació va coure. Mesclaren arròs, carn i coní, s' hi abordaren, i se varen posar com a tudons.

Llavò se repartiren es doblers, i se 'n anaren a jeure.

Es moix se colgá dins es fogó, es gall damunt una represa que hi havía davora, es ca darrera sa porta, i es xot a la fresca a sa carrera.

Es lladres, cansats i morts de córrer, s' arribaren a aturar.

Quant varen haver reposat, un diu:

—¿I hem d' esser tan covarts, que no hem d' anar a veure si recuperam lo que hem perdut?

—No hu haguesses dit! s' exclamaren ets altres, i partiren.

Quant foren aprop de Ca 'n Vicens, s' aturen tots.

Era que sa por los era tornada i no gosaven pasar envant.

A la fi un se revest de coratge, i diu:

—No res; voltros esperau-me, i jo aniré a pegar un aguait.

Fent tant poc renou com sabía, s' acosta a Ca 'n Vicens. E-hi arriba; no repara es xot, empeny ses portes, veu que están en pes; obrí a poc a poc, entra. No senten una mosca, tot está a les fosques, no hi veuen dos dits lluny. Paupa qui paupa, entra dins sa cuina; per prendre un lluquet, s' acosta a sa represa, e-hi posa sa má. Encara no la hi va tenir, com es gall *zas!* amb una picada li treu un ui. Per no fer renou, va sufrir sense dir res, resolt a passar envant. Com ja tenía es lluquet, s' arramba an es fogó: veu dues cosetes que lluíen, se creu que son dues brasetes, e-hi afica es lluquet; i varen esser ets uis des moix, que va fer *¡¡¡fuu!!!* i li clava a sa cara totes scs ungles de ses cames de davant i de darrera. L' homo no pogué aguantar

pus, i hu doná a ses cames. Es ca s' hi aborda, i li devalla una anca, i a sa carrera es xot s' hi afua, i li pega una sucada tan feresta que li va rompre es budell cular.

Aquell malanat, ja hu crec, va caure de folondres més de mig mort, amb uns ais i uns gemecs lo més llastimosos. Així com pogué, se torna aixecar, i a estones de grapes, a estones coixetjant, s' acostá un poc an es seus compayons, que sentiren es gemecs i es sospirs, i s' hi arrambaren.

—¡Ai! deia ell. ¡Ai! ¡ai! ¡Som mort! ¡Ja no 'n faré pus!

—Pero ¿què ès estat? deien ets altres. Diga-mos què ès estat.

—¡Ai! deia ell. ¡Ai! Vos dic que som mort.

—¡Que has d'esser mort! ¡Massa tu meules granat encara! deien aquells. ¡Vaja! digue-mos què ès estat.

—¡Què ha d' esser estat! va dir ell. Som entrat; la casa estava a les fosques. M' acost a sa represa a veure si hi havía un lluquet, i n' hi he trobat un; pero també hi ha hagut un sabater, i amb sa lena m' ha tret un ui. Volía encendre es lluquet a dues brasetes que he vistes dins es fogó, i hi ha hagut un pentinador que m' ha posada sa cara com un llatze. Som fuit, per no colar la vida, i darrera sa porta hi hagut un ferrer, i m' encivella tal tenaiada, que m' ha davallada una anca; i per acabar-me d' aclotellar, a 's mig de sa carrera s' aborda un barber, xeringa amb ma, i m' ha enflocada tal xeringada, que m' ha romput es budell cular... ¡Ai! ¡ai! ¡ai! ¿No vos ho dic jo? Som mort, som mort.

Ets altres el se carregaren, i el se 'n varen dur dins una còva d' una muntanya de per allá.

Es gall ben damatí ja va haver acabada sa son; crida es moix, es ca i es xot, i bé de panxa i millor de bossa se 'n tornaren cadascú a ca-seua.

I jo me 'n vaig venir amb un retalonet de formatge, i es moixos p' es camí, *meu! meu!* m' hi arribarem, i no me 'n deixaren bocí.

Torre Nova, Joriol de 1895.

N' ESTEL D' OR[1]

AIXÒ era una al·lota pobila, garrida ferm, que havía nom Catalineta.

Anava a costura, i sa Mestra sempre li deia:

—¡O fieta meua, que t' estim! ¡Ja t' hi tractaría bé, si fos ta mare!

—Pero no hu sou, deia s' al·lota.

—E-hu sería, deia sa Mestra, si matasses sa que tens. Jo me casaría amb ton pare, i cada dia per berenar te donaría pa amb mel.

—¡Pa amb fel me donaríeu vos! deia s' al·lotona, i sortía a un altre tancat.

I heu de creure i pensar que un día, arribant de costura, damaná pa i botifarró. Sa mare, per donar-n' hi, obri sa pastera, trava sa cuberta amb una tortuga que hi havía a sa paret, s' acala per taiar es botifarró, que el tenía allá dins; Na Catalineta, jugant jugant, s' enfila a una cadira, posa sa má a sa tortuga, que tenía travada sa cuberta;

1 La 'm contaren la noble Sra. D.ª Magdalena Despuig i Troncosso, la madona Catalina Tomás Pinya de *Ca's Cegos* de Manacor, i N' Antonina *Cordera*, serverina.

sense temer-se 'n, li dona mitja volta; sa cuberta escapa i, plam! cau damunt es cap de sa mare, i li va rompre s' ansa des coll, i dins una estona la pobreta ja va haver badaiat.

Na Catalineta, tot-d' una queda freda, llavò va rompre amb un plors que cuidava a estellar-se. Sense sebre que 's feia, fuig de ca-seua com una bòtxa, troba sa Mestra, le hi conta, i sa Mestra li diu:

—Mira, si no 'm creus a mí, está fet de tu: dirán que l' has morta aposta.

—Digau-me que tenc de fer, s' exclamá sa malanada.

—¿Que has de fer? digué sa Mestra. Anar-te 'n a ca-teua, posar-li un tros de botifarró dins sa boca i un tros de pa amb ses mans, i surts a 's mig des carrer i te poses cridar: ¡O mesquina de mí, que ma mareta s' ès aufegadeta menjant pa i botifarronet. La gent s' ho creurá; ton pare sa podrá casar amb mí, i jo seré ta mare.

Na Catalineta va fer lo que sa Mestra li havía comanat; i tot-hom se va beure que sa mareta s' era eufagadeta menjant pa i botifarronet.

Des cap d' una temporada, son pare se casa amb sa Mestra, que tenía una fia que havía nom Juanota, sa més grossera, malfenta i gropelluda que haguessen vista mai, i an el mateix temps sa més entonada i sa més superbiosa que es sol escaufava.

Com veia Na Catalineta tan garrida i agudona, no hu poría sufrir i sa mare per lo mateix.

Es primers dies li donaven, per berenar, pa amb mel; pero no s' estorbaren molt a donar-li pa amb fel i moltes ofertes de verdanc.

Un dia damatí, sa Mestra li entrega una vedella i un muixell de llana ben gros.

—¡Hala, li va dir, a pasturar aquesta vedella i a filar aquest muixell! Si 's vespre sa vedella no vé ben redona i no 'm dus set fuades de fil, sabrás jo qui som.

Na Catalineta pren sa filoeta i es muixell, i amb sa vedelleta davant davant, de d' allá ben atacada.

Quant fonc a fora-vila rompé amb plors, i sa vedelleta li damana:

—¿Què tens, Catalineta?

—¡Que he de tenir! diu ella. Que ma mare m' ha dit que, si 's vespre no t' he enredonida i no he filades set fuades, sabré qui ès ella.

—Si això ès tot, diu s' animaló, no ploris, fieta meua. Ponxi 'm es muixell a ses banyes i que penj per davant de manera que jo li puga arribar amb sa boca; tu cerque 'm erbeta, i veurás que promte t' hauré fetes ses set fuades.

Na Catalineta li ponxí es vell a ses banyes, le hi feu penjar així com li havía dit, i sa vedelleta *zas! zas!* amb sa boqueta estirava 's muixell; i, remugant remugant, al punt va haver fetes ses set fuades.

Na Catalineta li cercá una erbada fora mida, i sa vedelleta va pegar una panxada de primera.

Com es vespre sa Mestra va veure ses set fuades de fil que li entregá Na Catalineta i sa vedella tan redona, es feia creus, i no se 'n poría avenir.

Lo endemá matí li torna entregar sa vedella i un muixell, més gros encara que 's des dia abans, i li diu:

—Ves-te 'n a pasturar sa vedella; i, si es vespre no la 'm menes ben redona i no has filades set fuades d' aquest muixell i no les me dus espiades i tot, sabrás jo qui som.

Na Catalineta pren sa filoeta i es muixell; i amb sa vedella davant davant, de d' allá s' ès dit.

Quant va esser a fora-vila, romp en plors, i sa vedella li damana:

—¿Que tens, Catalineta?

—¡Que he de tenir! diu ella. ¡Que ma mare m' ha dit que, si es vespre no te men ¡ben redona, i no he fetes set fuades des muixell i no les hi duc espiades, sabré qui es ella!

—Si això es tot, diu sa vedelleta, no ploris, fieta meua. Ponxi'm es muixell a ses banyes com ahir; jo t' ho filaré; llavò me passarás ses fuades per ses banyes, i t' ho espiaré. Mentres tant, me cercarás erbeta com ahir, i me podrás tornar ben redona.

Na Catalineta li embolicá per ses banyes es muixell, penjant per davant; i sa vedella, amb sa boqueta *zas! zasl* l' estirava, remugant remugant. Amb una exhalació va haver fetes ses set fuades; i quant les va tenir passades per ses banyes, les aspiá de lo millor. Mentres tant Na Catalineta li cercá una erbada fora mida, i va poder pegar una panxada d' aquelles d' aquelles.

Sobre-tot, quant a 's vespre sa Mestra va veure sa vedella tan redona i ses set fuades filades i aspiades, no se pogué espassar ses ganes que tenía d' amassolar Na Catalineta.

Na Juanota, envejosa que era, digué aquell vespre mateix:

—Jo també hi vui anar a fer lo que ha fet aquesta.

—Sí que hi anirás, digué sa mare.

Ell lo endemá dematí pren sa filoa i un muixell; i, amb sa vedelleta davant davant, cap a fora-vila.

Malfeneranda i desmanyotada que era, prová de filar un poc, i li sortía un fil ple de nuus i berru-

gues; tirá sa filoa i es muixell an el dimoni i se posá a jugar. Se guardá prou de cercar un brinet d' erba a sa vedelleta, i aquesta ¡ben alerta a fer-li ofertes de filar-li ni aspiar-li!

A 's vespre Na Juanota s' entregá a ca-seua amb un pam de morros, sense cap fuada filada ni aspiada i amb sa vedelleta que tastanetjava de prima.

Lo endamá sa Mestra torna enviar Na Catalineta a pasturar sa vedella i a fer set fuades i aspiarles. Na Catalineta va partir; Na Juanota la vel·lá; va veure que era sa vedella que filava i aspiava; aná a contar-ho a sa mare; i a 's vespre de rabia totes dues, quant veren sa vedella, l' agafen, la maten; i lo endemá dematí manaren a Na Catalineta que se 'n anás a fer es budells nets a un riu que passava per allá davora.

S' al·lotona los posá dins un garbellet, pren una guinaveta; i ja es partida.

Arriba an es riu; es riu duia molt de rost an aquell endret, i li prengué es budells, es garbell i sa guinaveta.

Na Catalinons, plora qui plora, parteix correns, vora vora, riu avall.

Troba una doneta veia.

—Germaneta, li diu, ¿no hauríeu vists uns budellets, un garbellet i una guinaveteta que es riu m' ha robadets?

—Si, fieta! diu sa jaia. Segueix riu avall i los trobarás; pero escolta: passe 'm sa má dins s' esquena, que no sé que hi tenc.

Na Catalineta la hi passa.

—¿Que has trobat? li damana sa veia.

—Perles i diamants! diu Na Catalineta.

—Idò perles i diamants tendrás! diu sa jaia.

Sa jaia se treu una vellaneta, i diu:

—Jas, fieta meua. No la mostris ni digues a negú qui la t' ha dada. No l' has de xapar que no te veges ben apurada.

—Deu vos pac la caritat, diu s' al·lotona; i pren sa vellaneta, la s' amaga, i hala corre qui corre riu avall.

Troba una altra doneta véia, i li diu:

—Germaneta, ¿no hauríeu vists uns budellets, un garbellet i una guinaveteta que 's riu m' ha robadets.

—Sí, fieta meua! diu sa jaia. Segueix riu avall i los trobarás; pero ascolta: passe 'm sa má dins s' esquena, que no sé que hi tenc.

Na Catalineta la hi passa.

—¿Que has trobat? li damana sa jaia.

—Perles i diamants! diu Na Catalineta.

—Idò perles i diamants tendrás! diu sa jaia.

Sa jaia se treu una mel·leta, i diu:

—Jas, fieta meua, aquesta mel·leta. No la mostris ni digues a negú qui la t' ha donada. No l' has de xapar fins que te veges ben apurada.

—Deu vos pac la caritat, diu s' al·lotona; s' amaga sa mel·leta, i hala corre qui corre riu avall.

Troba una altra doneta véia, i li diu:

—Germaneta, ¿no hauríeu vists uns budellets, un garbellet i una guinaveteta que 's riu m' ha robadets.

—Los he vists i los tenc! diu sa jaia.

—¿Los me voleu donar, per amor de Deu, que ma mare no m' atup? diu s' al·lotona.

—Sí, fieta meua estimada! diu sa jaia. Jo los te vui donar; pero abans m' has de passar sa má dins s' esquena, que no sé que hi tenc.

Na Catalineta la hi passá.

—¿Que hi has trobat? li damana sa jaia.

—Perles i diamants! diu Na Catalineta.

—Idò perles i diamants tendrás! diu sa jaia.

Sa jaia se treu una noueta, i li diu:

—Jès, fieta meua aquesta noueta. No la mostris ni digues a negú qui la t' ha donada. Mira, no l' has de xapar que no te veges ben apurada.

—Deu vos pac la caritat, diu s' al·lotona; i pren sa noueta i la s' amaga.

Agafa sa guinaveteta i es garbellet amb sos budellets, que, de tant de rossegar per dius es riu, s' eren fets més nets que la plata.

Com sa veieta la va veure partir, no pogué estar que no li donás una aferrada p' es coll i una besada.

—Deu te guart, fieta meua, li digué. Ara p' es camí sentirás bramar un ase i cantar un gall. En bramar s' ase, no te girs darrera; en cantar es gall, giret.

Na Catalineta tocá soletes, i de d' allá.

Al punt sent un ase bramar; i ella ¡ben alerta a girar-se darrera!

Més envant sent cantar un gall.

Se gira, i li surt un estel d' or an es front.

Arriba a ca-seua. Sa madastra i Na Juanota la veuen amb aquella resplandor a sa cara, vermeia com la grana, més garrida que mai.

Se posaren fetes unes lleones; l' agafen, i li diuen:

—Si no mos contes tot lo que t' ha succeït, no en farás altra; te matarem.

—M' ha succeït, digué ella, que 's riu m' ha pres es garbellet, es budellets i sa guinaveteta. Corre

qui corre, vora vora, riu avall, encuantr una veieta i me diu: Corre més i hu trobarás, que es riu se'n ho du. Encuantr una altra veieta, i me diu lo meteix:—Corre més, i hu trobarás, que es riu se 'n ho du. Encuantr una altra veieta, i m' ha dit: Jo hu tenc, veutaquí. M' ho ha donat, e-hu he pres i hu he duit.

—¿I que més? digué sa Mestra, treguent foc p' ets uis.

—No res pus, digué Na Catalineta, més fresca que unes flors.

—Tira, idò, ves-te 'n a rentar aquest front, diu sa madrasta.

—¿Que me som mascarada? ¿que hi tenc? digué s' ángel; i s' hi va dur sa má, i la se mirava, per veure si hi tenía gens de brutor.

—Ves-lo-te a rentar més que depressa! si no vols un quern de galtades! digué sa Mestra.

S' al·lotona aná a rentar-se es front, i renta qui renta, com més el se rentava, més li resplandía.

Quant Na Juanota veu allò, diu:

—Ma mare, jo també vui anar a fer uns budells nets an es riu. A Na Catalina li es sortit un estel an es front, i jo també n'hi vui un, surta d'on surta.

—Ben pensat, fieta meua dolsa, digué sa Mestra.

Li aná a comprar uns budells, los hi posá dius un garbell, li doná una guinaveta, i diu:

—Hala fieta meua, espedeix. I si pots tornar amb dos estels, no torns amb un, i si pots tornar amb tres, no torns amb dos.

—No tengueu ansia: duré tots es que podré, exclama Na Juanota; i li estreny cap an es riu, carregada amb sa guinaveta, es garbell i es budells.

Feu aposta que sa corrent le hi prengués tot, i arranca de córrer, vora vora, riu avall.

Troba una doneta véia, i li diu;

—Mala veiota, ¿no hauríau vista una guinavetota, un garbellot i uns budellots que es riu m' ha presos?

—Sí que los he vists! diu sa jaia: i ben aviat que los se 'n du sa corrent. Ja pots fer vía; pero abans passe'm sa má dins s' esquena, que no sé que hi tenc.

Na Juanota la hi passá.

—¿Què has trobat? li damana sa jaia.

—Pois i xinxes! diu Na Juanota.

—Idò pois i xinxes tendrás! diu sa jaia.

Na Juanota, tota esmussa davant tals comendassions, segueix vora vora, riu avall.

Troba una altra doneta véia, i li diu:

—Mala veiota, ¿no hauríeu vista una guinavetota, un garbellot i uns budellots que's riu m'ha presos?

—Sí que los he vists! diu sa jaia i ben aviat que los se 'n du sa corrent. Ja pots fer vía; pero abans passem sa má dins s' esquena, que no sé que hi tenc.

Na Juanota la hi passa.

—¿Què has trobat? diu sa jaia.

—Pois i xinxes! diu Na Juanota.

—Idò pois i xinxes tendrás! diu sa jaia.

Tota esmussa davant tals comendassions, Na Juanota segueix vora vora, riu avall.

Troba una altra doneta véia, li diu:

—Mala veiota, ¿no hauríeu vista una guinavetota, un garbellot i uns budellots que 's riu m' ha presos?

—Si que los he vists! diu sa jaia: i los he aplegats, per que no 's fessen mal bè.

—Vengau-los idò! diu Na Juanota.

—¡Vaja una manera de damanar ses coses que

tens! diu sa veieta. M' engana que no sies ben malambrosa. No tengues ansia que me 'n estoig cap d' aquestes enderies teues; pero abans passe'm sa má dins s' esquena, que no sé que hi tenc.

Na Juanota la hi passa.

—¿Què hi has trobat? damana sa jaia.

—Pois i xinxes! diu Na Juanota.

—Idò pois i xinxes tendrás! diu sa jaia.

Esmussa de tot, Na Juanota davant tals comendassions, agafa sa guinavetota, es garbellot i es budellots, i ja li ha estret, sense dir *per amor de Deu sia* ni *amb Deu siau.*

—Ascolta, dona, diu sa jaia: així mateix poríes esser un poc més considerada amb ses *pressones*. Ascolta bé aquesta comanda que ara et faré: p' es camí sentirás bramar un ase i cantar un gall. En cantar es gall, no 't girs darrera! en bramar s' ase, gire-t'hi.

Na Juanota pica de talons, més alisa que un que que ha venut a espera.

Camina caminarás, sent es gall cantar, i ella ¡ben alerta a girar-se darrera!

Més envant sent bramar s' ase, se gira ben rabenta, i li sortí una cóva d' ase en mig des front.

Quant se va veure sa covota, tot-d' una quedá de pedra, sense paraula. Llavò va rompre amb un raig de flastomíes; digué totes ses que li vengueren a sa boca; se tirá en terra; se bolcá una bona estona per dins sa pols; s' omplí sa cara d' unglades; s' arrabassava es cabeis. Prová d' arrabassar-se sa covota, i estirava tan fort com poría; pero no li pogué fer res. Va acabar per esclatar en plors i quedá feta un mar de llágrimes. Jurá i perjurá que no tornaría a ca-seua mentres dugués

aquell penjaroi an es front; pero va venir es vespre, comensá a fer-se fosc, li agafá por, i envestí cap a ca-seua.

Poreu fer comptes que degué dir i que degué fer sa mare quant la se va veure davant amb aquell creixull part damunt ses ceies.

Totes dues cuidaren a tornar bòtxes, i qui pagá la festa va esser Na Catalineta. Com a lleones s' hi abordaren, i li varen dar llenya fins que tengueren alè. La vestiren de quatre pelleringos, li passaren un dogal p' es coll i per sa cinta i la fermaren davall sa pastera. Allá estava nit i dia, fora de s' estona que l' amollaven per fer-li fer ses feines de la casa més feixugues; i no més arribava a quatre roagons que li tiraven; i havía de beure dins un cul de gerra, això quant pensaven a abocar-li aigo. No hi havía qui s' hi acostás ni li fés cap moixonía en no esser un canet que hi havía a la casa, que s' enfilava per ella, i li feia mil xicotines i afalagadures; i això li valía moltes cosses i poc pa de Na Juanota i de sa Mestra.

En aquell temps el Rei, que encara era fadrí, se cansá d' esser-ho; i va fer unes dictes que se faría un ball que duraría tres díes; que hi convidava totes ses al·lotes des seu reinat; i volía que no hi fessen falta, a fi de que pogués triar sa més garrida, sa que més li agradaría per casar-se.

Es dia que aquest ditxós ball comensá, gran era ca 'l Rei, pero tot se va omplir.

Vos assegur que n' hi havía d' al·lotes per llarc.

Poques foren ses qui no s' hi presentassen; i cap n' hi havía que no hi anás ben convençuda de que havía d' esser sa preferida.

Na Juanota en tenía unes ganes d' anar-hi, que l' alsaven, pero no gosava dir-ho.

A la fi no pogué pus, i li amollá.

—Anem-hi, ma mare! anem-hi! digué sa toixarruda.

—¡Si! ¡ja faríes bona planta amb sa covota d'ase! va dir sa mare, tota enfadada.

—Jo la m' afeitaré, digué sa jembla.

Ell com dos i dos fan quatre. la s' afeitá; s' embolicá un mocador p' es front per que no li vessen s' *afeitadura;* i mare i fia rodaren clau, i tocaren soletes cap an es ball.

Com se suposa, deixaren Na Catalineta fermada davall sa pastera. Poreu pensar si 'n devía tenir de pena de veure-se allá davall i tancada. La pobreta se va posar tan funesta, li va envestir una por tan gran i una tristor tan aclucadora, se sentí tan acongoixada, que se creia acabar la vida.

Li vengué s' acudit de xapar sa vellaneta que sa primera doneta véia li havía donada davora es riu.

La xapa; i de dins e-hi va haver un cotxo d' or i plata amb quatre cavalls i quatre cotxers, i un vestit per ella de satí groc a on e-hi havía pintats tots es peixos de la mar, i uns tapinets sa cosa més preciosa del mon.

Es cotxers la desfermen, se posa 's vestit i es tapins, s' afica dins es cotxo, i ¡cap a ca 'l Rei!

Tot-d' una que va entrar dins es ball, que ja estava ben encès, i la veren tan garrida, tan gentil, tan aixerida, amb aquell estel d' or an es front, tothom va romandre amb un peu alt, sobre tot el Rei, que se plantá davant ella, i se cuidá a treure ets uis mirant-la-se fit a fit. Volgué ballar amb ella, i ja no li va lleure mirar-se 'n altra.

—Ma mare, això es Na Catalineta, deia Na Juanota, des recó a on s' havía haguda de posar, per

que tot-hom li feia amples, com la veien tan gropelluda.

—¡Què ha d' esser Na Catalina! deia sa mare. ¡Davall sa pastera es ella!

Quant Na Catalineta hagué ballat una bona estona amb el Rei, parteix cop en sec, més falaguera que una falzía, cap a defora. S' afica dins es cotxo, es cotxers donen llendera, i de d' allá.

—¡Criats i criades! digué el Rei amb uns grans crits, ¡correu a veure per on pren aquesta gran senyora!

Es criats i criades pitgen darrera 's cotxo d' or i plata, corrents tant com en poríen treure.

¿Que fa Na Catalineta quant veu allò? Enfonya sa má dins sa butxaca, i se posa a tirar dobles de vint i dobles de vint.

Es criats i criades, com les veren tan grosses i tan grogues, s'acalaren a aplegar-les; i vos assegur que n' hi va haver de sempentes i estirades, perque cada un volía aquelles patenes per ell.

Quant alsaren es cap, es cotxo va haver desaparegut.

Se 'n tornen a ca 'l Rei, més empegueïts que no sé que 'm diga i contaren es pas.

El Rei va prendre una rabiada feresta, pero ben feresta: los se cuidá a menjar.

Quant Na Juanota i sa mare arribaren a ca-seua, trobaren Na Catalineta tancada i fermada, com si res fos estat.

Ni sospites varen tenir de que se fos moguda.

Lo endamá per tota la ciutat no es parlava més que de sa dama des vestit de satí groc amb so cotxo d' or i plata, de quatre cavalls i quatre cotxers, que era sa qui havía agradat més an el Rei,

sa qui se 'n havía duita la pauma de sa garridesa i galanía; i ningú sabía qui era, ni per on havía pres, ni on parava.

Es vespre continuá es ball; i, si moltes d' al·lotes e-hi havía hagudes es vespre abans, més n' hi hagué aquell.

Na Juanota aná ben alerta a fer-hi falta. S' hagué d' afeitar altra vegada es front perque sa covota amb ses vinticuatre hores li havía crescut tant com si mai la s' hagués escapsada.

Na Catalineta, com se torná veure tota solina, tancada i fermada davall sa pastera, se recordá de s' amel·leta que sa segona doneta véia li havía donada davora 's riu.

La xapa; i de dins e-hi va haver un cotxo d' or i plata amb vuit cavalls i vuit cotxers, i un vestit de satí verd amb tots ets animals de la terra i ets aucells de l' aire pintats, i uns tapinets sa cosa més preciosa del mon.

Es cotxers la desfermen; se posa aquell vestit i es tapins, s' afica dins es cotxo, i ¡cap a ca 'l Rei s' ès dit!

Tot-d' una que entrá dins es ball, que ja estava ben encès, i la veren tan garrida, tan gentil, tan aixerida, amb aquell estel d' or an es front, tot-hom va romandre amb un peu alt, sobre-tot el Rei, que se plantá davant ella; i la se mirava tan arreu, que com que la s' hagués de menjar amb sos uis. Ja hu crec que volgué ballar amb ella, i ja no li va lleure mirar-se 'n cap altra pus.

—Ma mare, deia Na Juanota, des recó d' on miraven la feta; vos dic que això es Na Catalina.

—No sies bajana! deia sa Mestra. ¡Davall sa pastera es ella!

Quant Na Catalineta hagué ballat una bona estona amb el Rei, parteix cop en sec, més falaguera que una falzía, cap a defora. S' afica dins es cotxo, es cotxers donen llendera, i de d' allá.

—¡Criats i criades! digué el Rei amb grans crits, ¡correu de pressa! ¡correu a veure per on pren aquesta gran senyora!

Es criats i criades ja han pitjat darrera es cotxo d' or i plata, i vos assegur que los hi remenaven ben aviats an es galindons.

¿Que fa Na Catalineta com veu allò? Enfonya sa má dins sa butxaca, i se posa a tirar perles i diamants.

Es criats i criades, com veren caure aquell ruixat de pedres precioses, ja estigueren de grapes; i grapada vé grapada va, qui més en poría aplegar, més n' aplegava.

Sobre-tot, quant alsaren es cap, es cotxo va haver desaparegut.

Se 'n tornen a ca 'l Rei, més empegueits que no sé que 'm diga; i no tengueren més remei que contar es pas.

El Rei va prendre una rabiada com no n' havía presa cap mai. No hi hagué nom lleig que no los digués; i los va prometre que, si lo endemá aquella senyora tornava i los feia sa mateixa endemesa, los faría penjar tots.

Quan Na Juanota i sa mare arribaren a ca-seua, trobaren Na Catalineta tancada i fermada davall sa pastera, com si res fos estat.

Ni sospites varen tenir de que se fos moguda.

I lo endemá per tota la ciutat no se parlava d' altra cosa més que de sa dama des vestit de satí verd amb so cotxo d' or i plata, de vuit cavalls i

vuit cotxers, que era sa qui havía agradat més an el Rei, sa qui se'n havía duita la pauma en garridesa i galanía; i negú sabía qui era ni per on havía pres, ni per on parava.

Es vespre continuá es ball; i si molta de gent e-hi havía haguda es dos primers dies, moltíssima més n' hi va haver es tercer, amb s' idea de veure en que pararía allò.

Com se suposa, no hi faltá sa Mestra amb Na Juanota, front embenat i tot ple de tais; perque sa covota, cada volta que la s' afeitava, tornava treure ses cerres més revengudes i granades; i no hi havía raor qui les volgués prendre. Eren com a rebrolls d' uiastre i d' una creixensa mai vista.

Comensá es ball, pero se coneixía prou que ses al·lotes ja comensaven a perdre 's coratge; i encare que los costás un greu de l' ánima, no poríen deixar de regonèixer que, si aquella dama desconeguda tornava, i no fogía de sa manera que fins llavò havía sabut fogir, elles no hi tendríen res que fer a ca 'l Rei, s' hi seríen deixades veure i ballat debades.

Na Catalineta, com se torná trobar tota solina, tancada i fermada davall sa pastera, se recordá de sa noueta que sa tercera doneta véia li havía donada davora 's riu.

La xapa; i de dins e-hi va haver un cotxo d' or i plata amb dotze cavalls i dotze cotxers, i un vestit per ella de satí blau amb tots els estels del cel pintats, i uns tapinets sa cosa més preciosa.

Es cotxers la desfermen, se posa 's vestit i es tapinets, s' afica dins es cotxo, i ¡cap a ca 'l Rei!

Quant entrá dins es ball, que ja estava ben encès, i la veren tan garrida, tan gentil, tan aixerida,

amb aquell estel d' or an es front, tot-hom va romandre amb un peu alt, sobre-tot el Rei, que se plantá davant ella, i la se mirava tan arreu, que com que la s' hagués de menjar amb sa vista. Ja hu crec que volgué ballar amb ella, i ¿com li havía de lleure mirar-se'n cap altra pus? si no li bastaven es dos uis, i deu més que n' hagués tenguts, per Na Catalineta.

Sa pitxorina, quant hagué ballat una bona estona amb el Rei, parteix cop en sec, més falaguera que una falzía, cap a defora. S' afica dins es cotxo, es cotxers donen llendera i de d' allá.

—¡Criats i criades! digué 'l Rei amb grans crits, ¡correu depressa! ¡correu a veure per on pren aquesta gran senyora!

Es criats i criades ja son partits darrera es cotxo d' or i plata, i vos asegur que debanaven de casta forta.

Pero si ells feien via, molta més en feia es cotxo, i sempre los reprenía una cosa de no dir.

Na Catalineta, com los va veure que ja no poríen pus, se treu un tapinet i los ho tira.

Es dotze cavalls pegaren una fua lo mateix de falcons que se tiren damunt un esbart de coloms, i es cotxo aviat hagué desaparegut.

Es criats i criades aplegaren es tapinet, se presenten an el Rei, le hi entreguen, li conten lo que ha passat, i li va venir molt de nou.

S' aconseiá amb sos nobles de la Cort, i tots li digueren que aquell tapinet no poría esser més que de sa que l' havía tirat; i que, per aclarir qui era ella, lo més avengut sería assetjar es tapinet a totes ses al·lotes de la ciutat; i que aquella an-e qui li vengués bé, sería sa dama que es tres ves-

pres des ball havía guanyat a totes en garridesa i gallardía i que s'era demostrada sa més digna de portar corona i de seure amb ell an es trono.

An el Rei li agradá aquesta idea, i va fer unes dictes que aniríen de casa en casa a assetjar a totes ses al·lotes aquell tapinet; i que aquella an-e qui vendría bé, sería, sa qui sa casaría amb ell.

I hu va fer tenir ver. Ja va esser partit amb sos criats de casa en casa. Entraven allá on e-hi havía al·lotes, i los assetjaven es tapinet; pero cap en trobaven que li estigués bé.

Ja estaven cansats de tantes provatures, i ja hu volíen deixar anar, quant arribaren davant ca-sa Mestra.

—¿Que entram aquí? damanaren es criats.

—No res, diu el Rei, entrem-hi; que sa pell ja ès des llop.

Hi entren.

—¿Quantes d' al·lotes teniu? diu el Rei.

—Una, diu sa Mestra.

I sortí Na Juanota.

—Hala, treu es peu, li digueren.

I sa biduina el tregué, i va esser un peu tan gros, tan disforjo, tan lleig, que ja no provaren si hi cabía dins es tapí.

No hi hauría cabut maldament l'haguessen es-capsat un pam.

—¿Teniu altra al·lota? damana el Rei.

—No senyor, diu sa Mestra, mastegant fesols.

El Rei va conèixer que aquell *no* era un *si* que no volíen que fos *si*.

Estrengué de passos sa Mestra; i la dona no va tenir més remei que fer sortir de davall sa pastera Na Catalineta.

Quant la veren amb s' estel an es front, tota resplandent de bellesa i galanía, el Rei i tots es qui l' acompanyaven s' embadaliren contemplant-la de cap a peus.

Li assetjaren es tapinet, i li va venir tan ben ajustat i avengut, que no era possible que l' haguessen fet per un altre peu.

—¡Ja ès ella! ¡ja ès ella! s' exclamá tot-hom, i el Rei es primer de tots.

El Rei va dir a Na Catalineta:

—No res, no 't mogues, i jo me 'n vaig a menar tot s' acompanyament que 't correspòn com a esposa meua que has d' esser i al punt som aquí. Prepara lo que has de preparar.

¡Bon preparar tengué s' al·lotona!

Tot-d' una que el Rei se 'n va esser anat, sa Mestra la torna fermar a sa pastera.

Enllestí i endiumenjá Na Juanota lo millor que va sebre; pero no va esser possible afeitar-li sa covota d' ase, perque de sa darrera vegada tenía es front ple de crosteres, i ses serres eren tan gruixades, que no hi hagué cap estisores a la casa que les volguessen taiar.

Lo que feren va esser encambuixar-li un vel ben espès, que li tabava sa cara i casi tot es còs.

Dins una estona se presenta 'l Rei amb tot s' acompanyament, amb tota la Cort.

Sa Mestra pren per sa má Na Juanota, que pareixía, ni més ni pus, un bolic de pedassos, i diu:

—Senyor Rei, velat-aquí! en voler!

Vengué molt de nou a la Cort i sobre tot an el Rei que sa novía anás tan tapada.

—¿De què fretura aquest vel? damanava tot-hom.

—Ah! deia sa Mestra, fent estabetxos, ¡sabeu que es d' empegueïdora sa meua fieta! ¡No sería capaç de suportar ses mirades de tanta gernació! A l' hora d' ara ja li hauría agafat baticor. ¡Per amor de Deu no parleu de destapar-la!

El Rei, tan enamorat estava de sa que ell se creia tenir davant, que doná fe a sa Mestra.

Feu pujar *sa tapada* damunt sa mula que havíen menada aposta, amb un ensellament tot de plata i seda, ell se posá an es seu costat; i, acompanyats de tota la Cort, ja foren partits.

Aquell canet de ca-sa Mestra, que no trobava negú dins aquella casa que 'l se mirás amb bon ui, en no esser Na Catalineta, i s' enfilava per ella, i un amb s' altre se feien xicotines i afalagadures, quant va veure que 'l Rei i la Cort partíen, i se creien dur-se 'n Na Catalineta, i se 'n duien Na Juanota, se posa a lladrar com un desesperat, correns darrera darrera: i, entre llatr i llatr, no s' aturava de dir:

—¡N'Estel d'or davall pastera! i ¡Na Cóva d'ase cualca en sella! ¡N' Estel d' or davall pastera! i ¡Na Cóva d' ase cualca en sella!

—¡Aquest dimoni de ca! deia sa Mestra. ¡Pegau-li!

—¡Pegau-li! deia *sa tapada* de damunt sa mula.

—¡Pegau-li! repetíen el Rei i es demés per seguir la voga.

Bé li pegaven i li deien *¡fora!* pero ell, com més anava, més fort i més clar deia:

—¡N' Estel d' or davall pastera! i ¡Na Cóva d' ase cualca en sella!

Tant arribá a lladrar i a cridar, que la gent posá atenció an aquelles paraules, i van a dir an el Rei lo que passa.

El Rei se malpensa, i diu:

—¡Que s' atur tot-hom!

I tot-hom s' aturá.

—¡Alse 't es vel! digué a sa tapada.

Sa tapada no 's bategava.

—¡Alse 't es vel, dic! cridá 'l Rei, malpensant-se més i més, i treguent espires p' ets uis.

—¡Estic massa empegueïda! va dir ella amb una veu més llastimosa.

—¡Ja el t' alsaré jo! cridá 'l Rei tot cremat.

Li pega tirada, es vel va caure en terra, i va aparèixer damunt sa mula, a la vista de tothom, Na Juanota, lletja i malfenta, amb sa covota d' ase, amb aquell esplet de serres tan reblides, tan goixades, tan llargarudes, tan enravanades, lo mateix de pues de porc singlar.

El Rei, davant aquell pas tan ferest, no 'n va taiar pus. enviá Na Juanota i sa mare a mal viatge, i torna arrera a cercar N' Estel d' or.

Es canet los mostrá a on era.

La desfermaren i tot-hom cridá:

—¡Això ès ella! ¡això ès ella!

La fan pujar damunt sa mula, el Rei se posa an es seu costat, partiren amb tota la Cort; arribaren an es palau real, la cosa ja estava a punt de pastora mía, i se casaren.

¿I que havía de succeïr?

Que se feren unes nosses de pinyol vermei i unes festes mai vistes i un ball vitenc de tot. I el Rei i N' Estel d' or visqueren una mala fi d' anys amb pau i alegría; i encara son vius si no son morts.

Manacor, Juny de 1895.

NA MAGRANETA[1]

Això era un rei i una reina que no teníen gens de bo amb sa comare, i n'estaven ben fellons! ¿Qui sab lo que hauríen donat per un nin o una nina?

La Reina era sa dona més garrida que se fos vista; pero encara se figurava esser-ho més que no hu era.

Sempre la teníen davant es mirai, contemplantse a sí mateixa; i desiara que deia:

—Mirai, ¿som bella?

—Si, senyora Reina! deia es mirai.

—¿N'hi ha d'altra de més bella? demanava ella.

—No, senyora Reina! deia es mirai.

I la dona quedava més satisfeta que un ca amb un os.

Un dia menjava una magrana a sa finestra, i li cau un gra en-terra.

—¡Criats i criades! digué, correu! que me ès caigut un gra en-terra.

---

1 La 'm contá la madona Catalina Tomás Pinya de *Ca's Cegos* de Manacor.

Es criats i criades corregueren, le hi troben, le hi duen, i llavò s' exclama:

—Tant m' agrada aquesta magrana, que, si tenía una fia, li posaría nom *Magraneta*.

Aquella paraula no va caure en terra.

No sé si la degué sentir sa comare.

Lo cert es que la Reina des cap de nou mesos tengué una ninona, sa cosa més fina i purificada; i li posaren nom Magraneta.

I heu de creu i pensar que va créixer; i se va fer tant i tant, que aviat cuantiapassá, pero d' un bon tros totes ses dones d' aquell temps, en vivor i gracia, en galanía i garridesa.

No vos dic res, es fiis de rei, quant se 'n varen témer, si la damanaven a son pare.

La Reina continuava cada dia contemplant-se dins es mirai i fent-li ses mateixes preguntes:

—Mirai, ¿som bella?

—Sí, senypra Reina! deia es mirai.

Pero un día com li demaná:

—¿N' hi ha d' altra de més bella?

Es mirai va respondre:

—Si, senyora Reina.

—¿I qui ès aquesta poca vergonya? digué ella tota enfabiolada.

—La vostra fia Magraneta, va respondre es mirai.

—¿Sí? digué ella. Idò la faré matar.

Quant se va esser calmada, des cap d' un parei de díes, així mateix va trobar que havía fet gros; pero s' idea no més de que hi hagués d' haver una altra dona més garrida que ella, maldament fos sa seua fia, la treia des solc, i li feia perdre sa tramuntana de vista, i cridar com una desesperada:

—¡Una dona més garrida que jo! ¿Quin possible ès suportar-ho?... ¡Que muira! ¡que muira!

I quant notava que Na Magraneta, com més anava, més garrida era, i tot-hom parlava de Na Magraneta, i no més parlaven de sa mare per dir que, davora sa fia ja no era miradora, sa rabia l'alsava en pes; fins que un dia agafa dos negrets, pages seus, i los diu, posant-los dins ses mans una capsa:

—Mirau, menau-vos-ne ma fia Magraneta dins es cotxo; i, en esser ben enfora, matau-la i duis-me es seu cor dins aquesta capsa. Si no hu feis així, es cap vos botirá de dalt ses espal·les!

Aquells negrets quedaren de pedra, pero no gosaren recapitolar perque la coneixíen.

Lo endemá la Reina fa enganxar es cotxo.

—¡Hala! digué a Na Magraneta, anirás a passetjar amb sos negrets.

S'al·lotona, que era sa més creent del mon, anc que trobás fora de lloc aquell sortir a passetjar tota sola amb sos negrets, se posá dins es cotxo amb ells, i partiren.

I ses mules trota qui trota, i passaven plans i turons i plans i turons.

—¿A on anam? deia desiara Na Magraneta, entre sorpresa i astorada.

—A fer una volta, responíen es negrets, amb una cara ben trista.

I es cotxo sempre corre que corre, i ses mules que no desmaiaven gens.

—Pero ¿no 'm diríeu a on anam? tornava a damanar ella. ¡Tornem arrera per amor de Deu!

Es negrets no sabíen que li havíen de respondre, ni los bastava cor per fer lo que la Reina los havía manat.

Després de moltes de vegades de damanar-los Na Magraneta a on anaven i que tornassen arrera, a la fi, trobant-se dins un bosc que no hi havía qui l' acabás de travessar, feren aturar es cotxo; davallaren, i romperen en plors.

—Magraneta, digueren, se fa precís haver-t' ho de dir: te duim a matar. Ta mare mos ho ha manat, i ha dit que, si no te matam i no li duim es teu cor, mos fará matar a noltros.

—No 'm mateu per amor de Deu! ¡no 'm mateu! deia Na Magraneta plorant; i es negrets que ploraven més que ella.

Amb això passa una cabra amb una cabrida.

—No res, digueren es negrets, matarem aquesta cabrideta, li treurem es cor, el durem a ta mare, se creurá que ès es teu, i tu per aquí ja t' enginyarás a viure.

E-hu feren així, i la Reina los va creure, i va fer un alè ben gros.

¡Quin baf d' infern degué sortir de sa seua boca!

Na Magraneta queda tota solina dins aquell grandiós boscatge.

Plora qui plora, caminava i s' aturava, sense sebre per on prendre ni què fer.

Quant se 'n va tèmer, es sol va esser post, i sa fosca comensá a venir.

—¡Mesquina de mí! digué. ¿A on he de passar la nit? ¡Hauré de jeure damunt sa terra broixa!... Pero ¿i si venen animals ferosos?

Pensa qui pensa i mira qui mira, afina un pi, i s' exclama:

—Ja sé que faré: pujaré dalt aquest pi, i podré dormir descansada.

E-hi puja, escampa la vista, i reparà... lo que

encara no havía reparat amb so trastorn que duia: un grandiós castell que tenía davant su allá.

Dins un forat de sa torre més alta d' aquest castell e-hi feia es niu, e-hi havía una mala fi d' anys, una colometa, sa cosa més fina i aixerida.

Allò era es *Castell de la Colometa*.

S' al·lotona sent una veu que diu:

—Portes, obríu.

S' obrin ses portes, i surten tretze homos tan grandolassos que pareixíen gegants, i se 'n van de d' allá.

Na Magraneta notá que es darrer que sortí diguè:

—Portes, tancau.

I ses portes se tancaren.

De retgirada que estava, no 's gosá moure i passá la nit mig dormint, mig vel·lant. Un poc abans de s' auba tornaren aquells tretze, s' aficaren dins es castell, i ses portes no 's tornaren a obrir fins es vespre que vengué, quant ells altra volta prengueren es bobiot.

Na Magraneta estava encara damunt es pi, morta de fam, que tastanetjava.

Se revestí de coratge, i quant va creure que ja no hi havía negú per allá, davalla, se planta davant ses portes des castell, i diu:

—Portes, obríu.

Ses portes s' obrin, Na Magraneta entra per endins, i ¡venguen sales i corredors i sales i corredors!

Troba sa cuina: e-hi havía tretze fogons amb tretze olles, i tretze taules amb un pa i una carabassa de ví damunt cada una. Destapa ses olles, i dins cada una hi hagué un capó.

—Ja sé que faré, diu ella. Pegaré una espipellada de cada capó i de cada pa, i un glopet de cada carabassa. No hi faré senyal, i me podré enredonir.

E-hu va fer d' aquesta manera, i quedá ben redona.

Va repará tretze portals de filera, los obrí, foren tretze cambres amb un llit dins cada una.

Agrena ses cambres, fa es llits, adesa sa cuina, sales i corredors, i surt depressa, dient:

—Portes, tancau.

Ses portes se tancaren, i ella s' enfila per sa soca des pi, i ¡fins an es cucuió!

A trenc d' auba tornaren es tretze homos, i s' afiquen dins es castell.

Reparen que tot está agrenat i adesat: sales, corredors, cuina, cambres; i que es llits están fets.

—¿Qui mos ha fet això? se damanen uns amb altres. Negú sab res. Miren si hi ha qualcú amagat, i no troben negú. Miren si los falta res, i noten que falta una espipelladeta a cada capó i a cada pa, i un glopet a cada carabassa.

Es vespre, com se 'n varen esser anats, Na Magraneta davalla des pi, entra dins es castell, torna agranar i adesar sales i corredors, cuina i cambres; torna fer es llits, pega un altra espipellada an es tretze pans, i un altre glopet a ses tretze carabasses. Surt ben depressa, s' enfila p' es pi, i ¡fins an es cucuió!

A trenc d' auba arriben es tretze homos; reparen que tot los ho han agrenat i adesat de bell nou i los han fets es llits. Miren per tot, no troben negú; se temen que los torna faltar una espipellada a cada capó i a cada pa, i un glopet a cada carabassa. Tiren junta per veure què havíen de fer: determi-

naren que es vespre en quedás un d' amagat, per que aclarís qui era que los entrava, i no 'l deixás fogir, fos el qui fos, fins que ets altres tornaríen. Tregueren sorts, tocá a un; i quant es demés se 'n anaren, se posá a un lloc que no 'l poguessen veure gens i ell e-hu pogués veure tot.

Dins una estona sent una veu argentina, com a de rossinyol, que deia:

—Portes, obriu.

Veu que ses portes s' obrin de pint en ample, i entra, lleugera just una titina, una fadrineta, garrida com un sol, que amb un aire i un tranc lo més ecsisador ja es partida agrena qui agrena, adesa qui adesa sales, corredors, cuina i cambres; fa amb quatre grapades es llits; i hu deixa tot tan afeitat i espinzellat, com si a cada cosa hi hagués passades hores senceres.

Pegava ja ses derreres espipellades i es darrers glopets, quant cop en sec surt aquell amagat, i se planta davant ella, i román tot esglaiat com la veu tan garrida.

La pobreta queda de pedra.

Li agafá un tremolor per tot el còs; volía fogir, pero ses cames li feren flaca, i se va haver d' asseure a un banc que hi havía allá davora.

Aquell homo va momprendre es gran trastorn, sa viva angunia qui engrunava 's cor d' aquella allotona i se posa a dir:

—No tengueu por! no tengueu ansia, senyoreta mia! No hi som per fer-vos res de mal ni enfadar-vos cap mica. Lo que 'm sabría més greu del mon sería fer-vos fellona. Tot es meu desig ès de complaure-vos. Si no hu sabeu, vos trobau dins es *Castell de la Colometa;* i dins aquest castell mai s' hi ès campada malament cap dona.

Li va dir tot lo que va sebre per donar-li coratge; le hi va dir de sa manera millor que pogué.

Quant la va veure un poc més tranquila i més animada, li contá quines eren ses ordes que tenía, que fins que venguessen es capitá i demés companys, no la poría deixar fogir; que se tancás dins sa cambra que volgués; i, si tenía sòn, que dormís ben descansada.

Na Magraneta se tancá. Arribá a tirar-se damunt es llit; pero no pogué cloure 'ts uis.

A trenc d' auba vengueren aquells dotze. Na Magraneta los sent, i surt.

Aquells homos quedaren sense polsos quant se veren davant una al·lota tan bufarella.

Los contá tot lo que li havía passat, pero sense destapar sa mare. Tots rompereń en plors com la sentiren.

—Mira! li digué es capitá, amb tota veritat ara mos has de dir a on vols que te duguem, o si vols quedar aquí, i jo te tractaré com si fosses germana meua i aquests te respectarán com a senyora seua. Si vols que te duguem en lloc, t' aclucarem, i, en esser-hi aprop, t' amollarem. Ara si vols quedar, mos farás contents de tot, i des d' ara te jur que dins un convent no estaríes més ben guardada i segura.

Na Magraneta, no sabent a on anar que no estigués pitjor, digué!

—Quedaré amb voltros, i será lo que Deu voldrá!

Es capitá a l' acte li entregá ses claus, li omplí es dits d' anells i tumbagues d' or i pedres precioses, li doná collars de perles i moltes altres joies, una bona s' altra millor.

Desde aquell día tots estaven seny a perdre per ella; no sabíen que fer per regositjar-la i donar-li gust, i li tenien un esment fora mida, i li menaven un respecte que no vos ho poreu pensar.

I ella los tractava com a germans, los ho tenía tot ben net i adesat, i sa *Colometa* de sa torre més alta, en veure-la, ja hi anava, i s' hi posava damunt, perque sempre l' afalagava, i li donava menjar.

Mentres tant, la mala reina, segura, seguríssima de que Na Magraneta era morta i re-de-morta, estava més inflada que un calápet, creent-se sa dona més garrida que hi havía baix de la capa de Deu.

De sa vegada que 's mirai li havía dit que Na Magraneta hu era més, de rabia i per por de sa por, no li havía tornat fer cap pregunta.

Un dia, com feia una bona estona que s' hi mirava i estava més alabada que mai amb sa seua galanía, a la fi digué:

—Mirai, ¿som bella?

—Sí, senyora Reina, respòn es mirai.

La dona prengué coratge, i s' amollá més, dient:

—¿N' hi ha d' altra de més bella?

—Sí, senyora Reina, digué es mirai amb una veueta prima, dolsa, taiant i aficadissa com sa fuia d' un raor.

—¿I qui ès aquesta mala fembra? s' exclama la reina, treguent espires p' ets uis i foc p' es caixals.

—La vostra filla Magraneta, que está dins es *Castell de la Colometa*, torná dir es mirai amb aquella veueta tan maleïda.

—¡Ments i no sabs que 't dius! cridá la Reina. ¡Fa més d' un any que ès morta! Es seu cor me dugueren dins una capsa.

—La vostra filla Magraneta, que está dins es *Castell de la Colometa*, repetí es mirai amb sa mateixa veueta, pero més prima, més dolsa, més taiant, més aficadissa.

Tant e-hu va esser, que xapá 's cor de la mala Reina de mig a mig. Se posa feta una lleona; no hi havía qui s' hi acostás: estigué tres díes i tres nits tancada, sense menjar ni beure, flastomant com un carreter, arrabassant-se es cabeis, ungletjant-se sa cara; fins que envía a damanar una mala véia que era una fada, i li diu:

—Sa meua fia Magraneta es viva, dins es *Castell de la Calometa*. Si no hi vas ara tot-d' una, i no la 'm mates, te faré fermar a ses cóves de quatre cavalls.

—¿A on es aquest castell? damana sa jaia.

—Cerque 'l si no 'l sabs, crida la reina fora de sí.

Sa mala véia agafa una grapada de pols, la tira a l' aire, i per allá on va prendre sa pols, va prendre ella.

Camina caminarás, des cap de set dies destría un castell damunt uns penyals, s' hi acosta; va esser es *Castell de la Colometa*.

Na Magraneta estava a una finestra, escampant la vista.

Sa fada l' afina, l' escomet, li mou conversa, i acaba per dir-li:

—Com éts tota solina, no deus tenir negú que t' espluc i te fassa sa cóva. Davalla, fieta meua dolsa estimada, i jo t' esplugaré i te pentinaré.

—Per amor de Deu sía, germaneta! Jo me sé enllestir tota sola.

—¡Ves si 'm faríes aquest despreci! ¡No hu crec

que 'l me fasses! deia aquella polissona, fent carucces i estabetxos.

Na Magraneta consentí a davallar; sense pensar mal ningún, s' agotzona davant sa mala véia; li posa es cap damunt sa falda. Amb so pentinar-la i esplugar-la se condormí. Sa fada ja li ha posat an es dit petit de sa má esquerra un anell de ferro, i fuig com la bala.

Na Magraneta va romandre estesa en terra, lo mateix de morta.

Així la trobaren es capitá i es dotze companys com s' aixecaren de dormir.

Bé la cridaren, bé l' estamanetjaren. Ni va respondre, ni doná cap senyal de vida.

Tots romperen en plors, i cuidaren a fer-se trossos.

A la fi, la posaren dins una caixa, la se 'n dugueren dins una còva d' allá prop, i li varen encendre tretze antorxes que cremassen dia i nit; i, en acabar-se, n' hi duien d' altres, esperant que comensás a fer olor per enterrar-la.

I passaren dies i més dies, i setmanas i mesos; i sempre hi havía ses tretze antorxes enceses, perque Na Magraneta no se tramudava gens: era lo mateix que si estigués adormida.

I heu de creure i pensar que el Rei d' aquells paratges, un dia, cassant cassant, se separá des seus criats, sense fer-ho a posta, i, quant se 'n va témer, se troba davora aquella còva. Veu tanta de llumenaria, s' hi arramba, troba ses tretze antorxes enceses entorn d' aquella fadrineta allargada dins sa caixa, sense cap senyal de vida.

Com la va veure tan ben taiada, tan garrida, no se 'n poría avenir, i passa un parei d' hores mirantla-se.

¿I que fa ell? Apaga ses antorxes, tapa sa caixa, l' entravessa damunt es cavall, i ja es partit cap a ca-seua. E-hi arriba, no diu a negú que hi ha dins aquella caixa, la tanca dins sa cambra millor que tenía. Cada dia hi entrava tot-sol, alsava sa cuberta, i estava contemplant una bona estona Na Magraneta, que era lo mateix de morta perque ni alenava ni feia es més petit moviment en tot es seu còs, i era lo mateix de viva, pero dormint, perque conservava tota sa seua galanía, exhalant una oloreta lo més bona.

El Rei s' embadalía contemplant-la, i ben alerta que anava a fer-ne part a negú.

Arribá a passar-hi casi tot es día dins aquella cambra.

Es criats i criades notaren allò, i los entraren unes ganes rabioses de sebre que tenía el Rei allá dins.

N' hi va haver una de més atrevida que totes, que un dia que 'l Rei era a cassar, té la bona sort de trobar sa clau d' aquella cambra. Se 'n va a sa porta, pega rodada, obri, entra i veu una caixa a 's mig. S' hi acosta, alsa sa cuberta, i veu aquella allota allargada de dins, lo mateix de morta.

Be poreu pensar si hi degué quedar freda, si li degué venir de nou.

Se posa a mirar-la-se de cap a peus; i mira qui mira, repara que du es dits plens d' anells; li afina aquell de ferro que sa fada li havía posat. Pareixent-li que era massa ordinari per estar amb sos altres, prova de treure 'l, l' estira una mica, i tot-d' una Na Magraneta exhalá un ¡ai! molt fondo.

Sa criada pren un retgiró de mort, i fuig corrents, sense tapar sa caixa, sense rodar lau.

—¡El Rei me mata! deia ella, i no sabía a on posar-se, no sabía que 's feia,

Arriba el Rei, troba sa cambra uberta i sa caixa destapada.

Se posá com un picat d' aranya.

Crida tota sa servitut, tota la Cort.

—¿Qui ès, digué, que m' ha uberta aquesta cambra i m' ha destapada sa caixa que hi tenc? Qui ès estat, que hu diga; si no vol que 'n fassa un penjeroi d'ell.

Aquella criada s' agenoiá davant tot-hom.

—¡Perdó! misericordia! senyor Rei! digué plorant i amb un tremolor tant fort com si li hagués entrada una terciana maleita. ¡Misericordia, senyor meu! ¡Som estada jo! ¡jo som estada!

El Rei feu sortir tota s' altra gent.

—Conte 'm lo que ès estat, li digué.

Sa criada le hi conta tot fil per randa.

—Anem-hi! s' exclama ell, i li farás lo mateix.

E-hi van; sa criada s' acosta a Na Magraneta, li estira s' anell de ferro, le hi treu.

Na Magraneta exhala un parei d' ¡ais!, comensa a bategar-se, obri ets uis, i los bada tan grossos com los tenía.

Com ella se veu allargada dins aquella caixa, dins una cambra tant magnífica, davant el Rei, mirá i mirá, i quedá com astorada.

—¿Que somii o estic desperta? digué a la fi, ¿a on me trob? ¿qui sou voltros?

Si esglaiada estava ella, mès esglaiats estaven el Rei i sa criada com sentíen aquella veu tan dolsa, i contemplaven aquell còs tan ben taiat, aquella cara, mirai de tota gracia i galanía.

Aviat Na Magraneta va veure que estava ben

desperta, i que era dins sa cambra d' un rei, que ja demostrava estar enamoradíssim d' ella.

El Rei era fadrí, Na Magraneta a la flor del mon; i ja poreu veure què havía de succeïr per forsa: que un va dir:

—¿Que mos casam?

I s' altra va respondre.

—Ja hu hauríem d' esser!

Dins quatre dies tot estigué preparat, se reuní tota la Cort, acudiren tots es reis veinats, se va fer es casament, i hi va haver unes nosses com no n' havíen vistes mai.

Quant acabaven de dinar, el Rei diu:

—Cadascú que con un pas gustós.

Se'n contaren molts que feren riure per ses butxaques tothom.

Quant tocá a na Magraneta, no fé més que contar sa seva vida. Tothom va rompre en plors. Som pare i sa mare hi eren, com a reis veinats convidats, i no l' havíen coneguda.

Son pare aná correns a abrassarla, sa mare taiava claus, i clamava sa terra que la s'engolís.

Tot-hom s' alsá cuantra ella, manco Na Magraneta, que demaná que la perdonassen.

Lo més que pogué conseguir, salvar-li la vida.

La tancaren dins una torre, i hi estigué fins que va esser morta.

Aquells tretze lladres des *Castell de la Colometa*, que, desde que trobaren Na Nagraneta estesa en terra com a morta, no havíen tenguda alegría pus, quant saberen que el Rei s'era casat amb ella, s' hi presentaren per que los perdonás, fent-li a sebre que, si los perdonava, se 'n aniríen a Roma a confessar-se amb el Papa, per sebre sa peniten-

cia que havíen de fer, i que sa passaríen la vida plorant es seus pecats.

Se va fer així, tot-hom n' estigué ben content, i el Rey i Na Magraneta visqueren com a Jusep i María amb molta pau i concordia, fins que se moriren; i al cel mos vegem tots plegats.

Manaçor, Agost de 1895.

SA JAIA XELOC I SA JAIA BIGALOT [1]

Això eran dues fadrines veiardes que havíen nom sa Jaia Xeloc i sa Jaia Bigalot.

Casera sempre n' havíen tenguda per vendre: lo que mai havíen tengut era estat un homo que amb cap d' elles hagués volgut posar es coll devall es jou del sant matrimoni.

Eren tan lletges, que a negú li havía bastat cor.

Na Xeloc comandava Na Bigalot, que era tan biduïna que sempre se xuclava dos dits, i ja hu crec que los arribá a tenir ben blancs i fins.

I heu de creure i pensar que el Rei se cansá d' esser fadrí, i fa fer unes *dictes* que havía determinat de casar-se; i per això, que li acusassen totes ses al·lotes más fines que n' haguessen fets tretze i no haguessen doblegats es vint i un; i prendría sa més fina de totes.

N' hi acusaren una mala fi; pero era tan prim cernut, bufava tant an es brou, que totes les trobava comunes.

---

1 La 'm contá la madona Catalina Tomás Pinya, de *Ca's Cegos* de Manacor.

TAYLOR INST. OXFORD

bé n' hi presentaven, però cap n' hi havía que li entrás per s' ui dret.

Al cap i a la fi, sa Jaia Xeloc s' hi presenta.

—Senyor Rei, digué, tenc una fadrineta, sa cosa més fina i purificada del mon.

—¡Ai de bo! diu el Rei. ¿I que no la podríem veure?

—Li diré, senyor Rei: ella per res del mon surt de ca-nostra.

—¿I, per venir aquí, no voldria sortir? diu el Rei.

—No senyor, diu Na Xeloc. ¡Si no s' ho pot figurar lo fina i empegueïdora que ès!

—No res idò, vendrem a ca-vostra, diu el Rei, i pensá amb ell mateix:—¡Ja hu deu esser bufarella! quant n' están tan gelosos es de ca-seua. ¡Ja hu veurem que será sa pessa!

Sobre tot el Rei se presenta a la casa, i Na Xeloc diu:

—Vostra Real Majestat deu venir a veure sa nostra fadrineta.

—Sols que m' hágeu entès! digué el Rei. ¿A on ès ella?

—Senyor Rei, dins sa seua cambra, diu Na Xeloc.

—Idò que surta! diu el Rei.

—Es que no vol sortir! diu Na Xeloc. ¡Sab que hu ès d' empegueïdora! I llavò que es tan fina, que sa cosa més mònica basta per ofendre-la.

—Però ¿com he de sebre jo si es tan fina com vos deis? s' exclamá el Rei, més de mig enfadat.

—¿Sabeu que farem? diu Na Xeloc. Per una retxillera de sa porta treurá dos dits, i Vostra Real Majestat los hi podrá veure. I així, si acás no li fa, no se podrá dir que ningú l' haja vista.

El Rei e-hi va consentir. Se 'n van a sa porta de

sa cambra, i Na Bigalot treu per una retxillera es dos dits que sempre se xuclava, única part des seu còs que fos blanca i fina.

El Rei se mirá bé aquells dos dits i s' exclama:

—¡O que hu són de blancs! ¡que hu són de fins!

—¡I si vésseu la resta! deia Na Xeloc. ¡Si vésseu la resta! ¡Jo vos ho assegur! Ell aqueis dos dits encara son lo més negre i més raspallós des seu còs.

El Rei s' ho va beure.

—Ella será sa venturosa! digué. Dins vuit dies mos casam.

Se preparà tot p' es casament, i per unes nosses amb tota l' orde.

Arribat es día de fer-se s' esclafit, se presenta a ca 'l Rei Na Xeloc menant Na Bigalot ben tapada amb un vel gruixat que li pegava fins abaix.

S' era escampada sa veu que sa novía era sa cosa més fina, i tot-hom e-hi acudía per treure-se es gat des sac.

—¡O que hu deu esser de fina! deien com la veien tant tapada.

Arribá s' hora de fer-se es matrimoni, i tot-hom que damanava:

—¿I que no s' ha de destapar?

El Rei també era d' aquest parer; pero sa jaia Xeloc contestava.

—¡Per amor de Deu no parleu d' això! ¿Que no veis que s' empegueïría massa davant tanta gernació? ¡Si no ha mostrada cara mai! Sobre-tot, primer no se casará, si s' ha de destapar!

Quant veien que no la volíen destapar, més se creia la gent que hu sería fina, i més ganes teníen de veure-la; pero es qui les tenía més fortes era el Rei.

Se va fer es casament, comensá es sarau, i Na Bigalot ¡ben alerta a destapar-se!

Arribá s' hora de anar-se 'n a colgar; i, com el Rei se va veure tot-sol amb ella, diu tot rabent:

—¡Vaja! ¡fora vel!

—Ja 'l m' alsaré demá, digué ella.

—¿Demá? digué el Rei: anit! anit!

—¡Demá! torná a dir ella, tota llastimosa.

—¡No, ell ha d' esser ara mateix! digué el Rei fet tot un Nero.

I encara no hu va haver dit, com pega tirada an es vel, es vel quedá dins ses seues mans tot esbenat, i aparegué davant es seus uis... sa jaia Bigalot.

Com el Rei va veure aquella por, aquella cara tan negre, tan ruada, sense cap dent, sense cabeis, va romandre fret. Llavò li pujá tal rabiada, que encivella cossa i sempenta an aquella bruixa, i la tirá per sa finestra dalt abaix.

Aquella finestra becava dins es jardí, i Na Bigalot pegá damunt una llimonera.

Tota se va omplir de pues; es seu cos brollava sang viva de cap a peus; i li escapaven uns ais i uns gemecs lo més esglaiosos.

Sa dematinada passaren tres fades; la veuen d' aquella manera, i li damanaren que feia allá.

Los ho digué, i elles s' exclamaren:

—Noltros la podríem fer felíç an aquesta malanada. Vaja idò.

Sa primera diu:

—Per fat i fat que la mia mare m' ha comanat i un punt més, lo que ara diré, que sia ver i veritat: que aquesta jaia torn de denou anys.

I Na Bigalot torná de denou anys.

Sa segona digué:

—Per fat i fat que la mia mare m' ha comanat i un punt més, lo que ara diré, que sia ver i veritat: que aquesta fadrineta torn sa més garrida i sa més fina que hagen vista mai.

I Na Bigalot torná a l' acte sa fadrineta més garrida i més fina que haguessen vista mai.

Sa tercera digué:

—Per fat i fat que la mia mare m' ha comanat i un punt més, lo que ara diré, que sia ver i veritat: que sempre que parl aquesta al·lota, sa música toc i fassa una tonada ben polida.

I així va succeïr tot-d' una que Na Bigalot, no quebent-hi d' alegría, digué a ses fades:

—¡Deu vos pac la caritat, fietes meues dolses!

Badar boca i tocar sa música, va esser tot u. Allá haurieu sentida una tonada d' aquelles d' aquelles d' aquelles!

El Rei, sol sortint, pega bot des llit, i diu:

—Veiam que será estat d' aquella mellenga, d' aquella fantasma de nit passada!

Obri sa finestra, escampa la vista p' es jardí, i afina damunt sa llimonera una fadrineta com un sol, que no era possible mirar-la-se, sense quedar-ne ecsisats.

Era Na Bigalot.

El Rei la se mirá una bona estona ben arreu; i com mès anava, manco se 'n poría avenir.

A la fi digué:

—¿I això es aquella que jo vaig tirar anit passada per aquesta finestra? O jo estava gat o no es ella!

I se posá a cridar-la.

—Escolta, garrideta: ¿i tu éts sa dona que jo vaig tirar anit passada per aquesta finestra?

—¡Si que hu som! digué Na Bigalot, i sa música se posa a tocar, amb uns sons lo més dolsos i purificats.

El Rei llavò sí que hi va romandre astorat, i continuá damanant:

—¿I amb tu va esser que 'm vaig casar jo ahir?

—Amb mí! amb mí! contestá aquella.

I sa música toca qui toca; i cada volta que Na Bigalot parlava, sa música cuidava a fer ui de tocar, i treia uns sons que embadalíen.

—¡Criats i criades! digué el Rei, ¡anau-me a pujar a l' acte aquella vida meua!

E-hi anaren; la hi pujaren; pero l' hagueren de colgar, perque sa serena de sa damatinada l' havía presa, i tota tremolava de fret, i no s' agontava de són.

Na Bigalot ja era la Reina.

I tenía un sens fi de dames i cambreres que li anaven darrera i no la deixaven tocar amb sos peus en-terra.

Na Xeloc e-hu sab, i pica de talons cap a ca 'l Rei a veure-la.

Digué que era germana de la Reina, negú hi donava fe, ella jurava i perjurava que hu era, i va moure un escándol.

Tant va sucar ets ais, que per llevar-la-se de davant, la hi deixaren entrar.

S' afica dins s' alcova, se planta davant es llit, i acosta ets uis a sa cara de sa seua germana, fins que la ferí amb so nas, que era ben afavorit.

Quant la va veure tan jove i tan bella, s' exclama:

—O es meus uis me fan dos o tu no éts sa meua germana!

—No te fan dos no ets uis! digué la Reina. Som sa teua germana!

—Pero ¡si tu eres més véia i més lletja que jo mateixa, i ara no pareis de vint anys, i embelleis de garrida que éts! s'exclama Na Xeloc.

—Es que hi som tornada! va dir Na Bigalot.

—¿I com? damana Na Xeloc.

—M' he feta planetjar! respòn Na Bigalot.

—¿I qui t' ha planetjada? li damana Na Xeloc.

—Un fuster que hi ha aquí davant! contesta Na Bigalot.

—¡Ja hi vui anar jo! exclama Na Xeloc.

—Sí que has pensat bé! diu la Reina. Te llevarán, com a mí, sa crosta ruada; i romandrá sa pell ben llisa, atesada, blanca i vermeia.

—No res; me 'n hi vaig a l'acte, diu Na Xeloc.

—Ves-hi! diu la Reina. Digués que jo t'hi envii.

Na Xeloc, lo mateix que si hagués tengut foc dins ses sabates, deixa en porret sa germana dins es llit, i ja li ha estret cap a ca 's fuster. I no s' aturá fins que hi va esser.

—Ave María Puríssima! digué tota rabenta. ¿No sabeu per que vènc?

—Si no vos explicau, germaneta! diu es fuster.

—Idò venc de part de la Reina per que me planetgeu! diu Na Xeloc.

—¿A vos? diu es fuster.

—A mi! a mi! diu ella. ¿Com que fasseu es desentès!

—Germaneta, diu es fuster: jo no vos entenc.

—No, i jo parl ben clar, gracies a Deu! diu Na Xeloc.

Com es fuster la va veure tan encarada, i la sentí que deia i tornava dir que venía de part de la Reina, acabá per dir-li:

—No res, ¿voleu que vos planetgem?

—A posta som venguda! diu Na Xeloc.

—Idò, allargau-vos damunt aquest banc! diu es fuster.

Ell Na Xeloc s' hi allargá.

Es fuster agafa sa plana més grossa que tenía, i se posa a passar-le-hi per damunt, i hala qui hala.

I aquí li arregussava un tros de galta i allá se 'n duia una oreia, i ara li desxobría qualquè costella, i suara li feia botir una llenca des ventre de sa cama.

I Na Xeloc que, entre gemec i gemec, no més deia:

—¡Sufrir per embellir! ¡suportar per jove tornar!

Tantes eren ses ganes que tenía de tornar jove i garrida, que sufrí fins que no pogué aguantar pus.

S' havía fet dur un mirai, i s' hi mirava desiara per veure si se 'n anaven gens ses rues i si li comensava a comparèixer rastre de bellesa; pero com més anava, més por feia.

Arribá que ja no tenía figura de criatura humana. Era un *mostro* de lo més ferest.

A la fi digué que no planetjassen pus, i va batre es peus.

Deu l' haja perdonada.

Amen.

EN JUANET DE SA GERRA[1]

Això era un homo que li deien Juanet. Ell, sa dona i set infants seus, de pobrets que eren, estaven dins una gerra.

Un dia passá un homo amb una garba de faves, i li cau una bajoca dins aquella gerra. Per agafarla, e-hi hagué tantes sempentes i grapades entre ets al·lots d' En Juanet, que l'esfloraren tota, i perderen un bassó, que va romandre tapat de terra.

Aquell bassó tregué, i sortí una favera, que se va fer tan bona i tant va créixer, que al punt arribá an el cel.

Un dia sa dona va dir an En Juanet.

—Enfile 't per sa favera, puja-te 'n an el cel, i damana an el Bon Jesús que mos don una barraca, i no estaríem tan estrets dins aquesta gerra.

—Ben pensat! va dir ell.

I ja estigué enfilat per sa favera, i per amunt per amunt. Arriba a ses portes del cel, i *toc! toc!*

—¿Qui ès? va dir Sant Pere.

---

1 La me contá una al·lotella manacorina, Na Juana Maria *Ganxa*.

—En Juanet de sa gerra! diu ell.

—¿Què damanau? diu Sant Pere.

—Una barraqueta, diu En Juanet, perque sa dona troba que estam massa estrets dins sa gerra.

—Esperau un poc! diu St. Pere, veiam el Bon Jesús que hi diu.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta:

—Está concedit lo que demanau.

—Per amor de Deu sia! va dir En Juanet.

Quant va esser abaix, troba sa barraqueta que havía damanada; i, més content que un pasco, s' hi muda amb sa dona i ets infants.

Des cap d' una temporadeta sa dona diu:

—¡Torna-te 'n an el cel, i diguès an el Bon Jesús que mos concedesca una caseta! Que aquesta barraca, per porcellins i tot, ès comuna, quant i més per cristians.

En Juan ja estigué enfilat, i per amunt per amunt. Arriba a ses portes del cel, i *toc! toc!*

—¿Qui ès? diu Sant Pere.

—En Juanet de sa gerra! diu ell.

—¡Ja vos conec! diu St. Pere i ¿què damanau?

—Una caseta, perque aquella barraca li fa poquet a sa dona! diu En Juanet.

—Esperau una mica! diu St. Pere, veiam el Bon Jesús que hi diu.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta:

—Está concedit lo que demanau.

—Per amor de Deu sia, diu En Juanet.

Quant va esser baix, troba sa caseta, feta de bell nou. S' hi muda amb tota sa niarada; i no hi cabíen de satisfacció.

Des cap d' una temporadeta sa dona diu:

—¡Torna-te 'n an el cel, que aquesta casa ès

massa petita, i no hi ha qui hi habit! Damana una casa gran, amb balcons i persianes, cambres espaioses i mobles bons.

En Juanet ja estigué enfilat; i per amunt per amunt. Arriba a ses portes del cel, i *toc! toc!*

—¿Qui ès? diu Sant Pere.

—En Juanet de sa gerra! diu ell.

—¡Altre pic! diu St. Pere: i ¿què demanau?

—Una casa gran, amb balcons i persianes, cambres espaioses i mobles bons! diu En Juanet.

—¡Donau-li fil a s' estel! diu St. Pere. No res, veurem el Bon Jesús que hi diu.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta:

—Está concedit lo que damanau.

—Per amor de Deu sia! s' exclama En Juanet.

Quant va esser baix, troba se casa que sa dona volía. S' hi mudaren, botant i ballant de s' alegría que teníen.

Des cap d' una temporadeta sa dona torna dir:

—Torna-te 'n an el cel, i demana que 't fassen a tu metge, a mi metgessa i an ets al·lots metjons. Perque es ver que tenim una bona casa; pero ¡sabs que 'm feim de poc de paper! Tant com En Palou a Sa-Pobla.

En Juanet s' enfila per sa favera; i per amunt per amunt. Arriba a ses portes del cel, i *toc! toc!*

—¿Qui ès? diu Sant Pere.

—En Juanet de sa gerra! diu ell.

—No poría esser altre! diu Sant Pere. I ¿que demanau?

—Sa dona troba que feim poc paper; i demana que 'm fasseu a mi metge, a ella metgessa i ets allots metjons, diu En Juanet.

—¿Nou metges en casa? ¡Será ferest! diu Sant Pere. No res, aniré a veure el Bon Jesús que hi diu.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta, i diu:

—Está concedit lo que damanau.

—Per amor de Deu sia, s' exclama En Juanet.

Quant fonc abaix, ja va esser metge, i sa dona metgessa i ets al·lots metjons.

S' escampá sa noticia per tot, i aviat aquella casa va esser com un jubileu. Tots es malalts los demanaven, i tots ets escotifats s' hi volíen mostrar; i no hi havía qui hi parás.

Sa dona aviat n' estigué fins an ets uis de tant de malaveig, i digué ben resolta an En Juanet:

—Ves-te 'n an el cel, i que mos donin un altre ofici; que aquest, maldement trega qualque cosa, ès massa sobrat. Diguès que 't fassen a tu bal·le, a mi bal·lessa i an ets al·lots bal·lons.

En Juanet no tengué altre remei que enfilar-se per sa favera, i per amunt s' ès dit. Arriba a ses portes del cel i *toc! toc!*

—¿Qui ès? diu Sant Pere.

—En Juanet de sa gerra! diu ell.

—¿Que ja tornau a demanar? diu St. Pere.

—Es sa dona que troba que s' ofici de metge es massa sobrat, diu En Juanet.

—Ella sí que hu es! diu St. Pere. I ¿quin vol?

—Diu que 'm fasseu a mi bal·le, a ella bal·lessa i ets al·lots bal·lons! diu En Juanet.

—¡Ai de bo! diu St. Pere. Sobre tot, si 'l Bon Jesús no fos es qui ès, ja vos hauría enviats allá on no hi plou. No res, aniré a veure que hi diu.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta:

—Está concedit lo que damanau. ¡Ara hu tenc de veure si encara tornareu a gremoletjar!

Quant En Juanet va esser abaix, ja fonc bal·le, sa dona bal·lessa i ets al·lots bal·lons; i ¡venguen

retgidors i municipals i caminers! i ¡hala a sa *Casa de la Vila!* i ¡questions d' un vent, i assuntos de s' altre, i feines per llarc! Allá hauríeu vist navegar es bal·le, esqueinar sa bal·lessa i capbuitetjar es bal·lons.

Sa dona un dia, acabada de veure tanta trifulga, va dir:

—¡Això no ès viure! Per haver de tenir tantes de feines, ja valdría més que fosses tu rei, jo reina i ets al·lots reietons. ¡Cap al cel tens ses feines a dir an el Bon Jesús que mos hi fassa!

En Juanet, per por de sa por, s' enfila per sa favera, i per amunt s' ès dit. Arriba a ses portes del cel, i *toc! toc!*

—¡Gos messions que torna esser En Juanet de sa gerra! se va exclamar Sant Pere.

—Per ell me tenc! va respondre s' aubarcoc.

—¡El diantre sou per pujar! diu St. Pere. Veiam que demanareu aquest pic.

—Sa dona... diu En Juanet.

—¿I vos? diu St. Pere. ¿Que ja está cansada des bal·leratge...?

—¡Sols que hu hágeu endevinat! diu En Juanet. Vol que 'm fassen a mi rei, a ella reina i ets al·lots reietons.

—No té mal gust, sa toixarruda! diu Sant Pere. Veiam si 'l Bon Jesús será tan bo, que encara no vos pos a ca-vostra.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta:

—¡Vos ha concedit lo que damanau! pero m' engana que es ser tan golafres no vos surta tort.

¿Que me 'n direu? Ell quant En Juanet va esser abaix, se va trobar vestit de Rei, sa dona de Reina i ets al·lots de reietons. Romp sa marxa real, i

¡venguen salves d' artillería, i tropa i més tropa, i un diluvi de gent voltant seu i cridant ¡viva! i ¡cap a *palacio,* i festa i altra festa, i sarau i altre sarau. Pero, com no hi ha cap-avall que no tenga el seu cap-amunt, comensaren a venir ses feines i mal-de-caps propis des nou estat, que pujaven, sense comparansa, molt més quo ses feines i mal-de-caps que un metge i un bal·le poren tenir. I heu de creure i pensar que *la Reina* promte no pogué aguantar pus, i s' exclama:

—¡Quin engán de mitges! ¡Esser reis! ¡Es qui no hu ha provat, no sab que ès! ¡Si una *pressona* no es senyora de sí mateixa! Ca! ca! ¿Tanta de feina per tants pocs doblers? Juanet, torna-te 'n an el cel, i que 't fassen a tu Bon Jesús, a mi la Puríssima i ets al·lots Bon-Jesusons; i en sortirem d' una vegada!

En Juanet va esser tan ruc, per dir-ho així com ès, que vestit de rei i tot, s' enfilá per sa favera, i per amunt s' ès dit. Arriba a ses portes del cel, i *toc! toc!*

—¡Ja ès En Juanet de sa gerra! s' exclama Sant Pere.

—Si que hu som! respòn s' aubarcoc.

—¡Si sabésseu dur es calsons tant bé com enfilar-vos per sa favera...! diu St. Pere.

—Idò ès sa dona, diu En Juanet, que troba que en s' ofici de reis e-hi ha massa feina per tants pocs doblers.

—¡Ai! diu Sant Pere. ¿Que no se recorda de quant estáveu dins sa gerra.

—¡Foi! diu En Juanet: i ¿que vos tenc de dir? Es que vol que 'm fassen...

—¡Veiam! diu St. Pere: ¡ara hu tenc de veure que vol que vos fassen sa toixarruda!

En Juanet, tot enfrascat, no sabía com envestir.

—¡Vaja! ¡amollau-li! tornà dir Sant Pere.

En Juanet va fer un esfors suprem, i arribà a dir:

—Idò sa dona diu que, per sortir-ne d' una vegada, que 'm fassen a mi Bon Jesús, a ella Puríssima, i ets al·lots Bon-Jesusons.

Quant el Bon Jesús va sentir aquell aubarcoc, d' allà on era digué tot-d' una.

—Pere, ¿i què ès aquest desenfreïment? ¡Ell com més los donen, més demanen! Que se 'n tornin dins sa gerra, més que depressa, i ses raons siguen acabades!

—¡Vaja! digué Sant Pere; ¿e-hu heu vist? Vet-aquí lo que heu guanyat! ¡I no ès que jo no vos avisàs!

En Juanet baixà es cap, i fets ets seus uis dues fonts, amb ses ales des cor que s' acopaven, prengué per avall per avall per sa favera.

La *reina* i es *reietons* l' esperaven abaix, i se creien que los sería sortit bé com ses altres vegades. ¡Figurau-vos si hi degueren romandre ben escaldats i sense polsos quant En Juanet los donà *sa noticia!*

Ell, com se 'n temeren, es vestit tan polit que duien los va descomparèixer, se trobaren vestits amb quatre pelleringos, lo mateix de quant sortiren de dins sa gerra; i dins sa gerra se 'n hagueren de tornar com dos i dos fan quatre; i... encara hi son si no los han trets ni son sortits.

Tots aquells que, quant més tenen més volen, i no estàn assaciats mai, que prenguen llum d' *En Juanet de sa gerra,* si volen acabar la festa en pau.

Manacor, Janer de 1890.

ES TRES GERMANS I ES NOU GEGANTS[1]

Això era un pare i una mare que teníen tres fiis, En Pere, En Bernat i En Juanet.

Sempre acabaven primer es pa que sa talent, de pobres que eren.

Un dia En Pere, cansat de patir fam, alsa es cap i diu.

—Me 'n vaig a descubrir mon.

Pren un tros de pa i formatge i li estreny.

Camina caminaràs, troba una doneta amb un allotó, i ja l' ha escomesa i li diu:

—¿No 'm diríau, germaneta, a on trobaría lo que cerc?

—I ¿que cerques? li demana sa doneta.

—Ventura, respòn En Pere.

—Idò mira, li diu aquella doneta, ves-te 'n per avall. Trobaràs una garriga molt rasa i llavò un comallar molt fondo. Ves sempre cap envant. A un coster veuràs una covota paredada, amb un portal i unes portes tancades i un pi davant. Allò

1 La 'm contaren la noble senyora D.ª Elisabet Rossinyol i Dezcallar de Dameto, mon pare i En Toni *Garrit* de Sant Llorens des Cardessar.

ès s' amagatai de nou gegants, i hi tenen uns caramulls de dobles de vint de carassa que fan por. Tot-d' una que arribis, t' enfiles per aquell pi, i fins an es cap d' amunt. Quant fassa fosca negra, sentiràs una veu que dirà: *Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!* I ses portes s' obriràn. Serà que es nou gegants, que no més van de nit, prendràn campanya. Es derrer que surta, dirà: *Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!* I ses portes se tancaràn. Llavò abraonarà es pi, i li pegarà un parei d' engronsades per veure si hi ha negú de dalt que los puga traïr. Tu aferre 't fort, que si no t' hi aferres, botiràs; i abans d' arribar en terra, ja t' hauràn menjat. Si tu no caus, se 'n aniràn de d' allà. Tu llavò davalles, dius davant ses portes ses paraules que per obrirles i per tancar-les hauràn dites es gegants, ses portes s' obriràn i se tancaràn, i podràs carregar de dobles de vint, tant com vulgues.

—¿Això es tot lo que he de fer? digué En Pere, veent que sa doneta s' era aturada.

—Això ès tot, digué ella.

En Pere sensa dir-li *per amor de Deu sía! ni a reveure!* parteix amb unes bones passes.

—Espera un poc, bon jove, diu sa dona. Mira aquest al·lotó que men. Fa un dia que no ha menjadet res. Dona-li, per amor de Deu, una espipellada d' aquest pa i formatge que dus.

—No lleu, digué En Pere. L' he mester per mi.

I, deixant-la amb sa paraula a sa boca, se 'n va. Camina caminaràs, arriba a sa garriga rasa, i l' atravessa; troba 's barranc, i de d' allà. Afina sa covota paredada, veu ses portes tancades i es pi davant. S' enfila p' es pi; i fins a 's cap d' amunt. Aviat va esser fosca negra. Comensa a sentir tra-

pig i rall per dins sa còva; i escolta qui escolta, sent una veu que diu:

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

I s' obrin ses portes i surten es nou gegants.

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!* digué es qui anava darrera; i ses portes se tancaren.

Se gira an es pi i diu:

—¿E-hi ha negú aquí dalt?

I ja l' ha abraonat, i espolsada vé i espolsada va.

Si fort s' era aferrat En Pere, més fort espolsà es gegant, i el feu botir cinquanta passes lluny. Tots nou s' hi abocaren, li clavaren ungles i dents; i estirada vé i estirada va, un se 'n va dur una cuixa, s' altre una cama, s' altre es cap, s' altre una banda de costellam, s' altre un peu; i n' hi hagué que no més arribaren a una oreia.

D' En Pere no se 'n resà pus.

***

En Bernat, es germà segón, cansat també d' anar panxa pansida, des cap d' uns quants dies alsa 's cap, pren un tros de pa i formatge, ¡i a cercar ventura s' ès dit!

Camina caminaràs, troba aquella mateixa dona amb s' al·lotó, i ja l' ha escomesa dient-li:

—Germaneta, ¿no 'm diríeu a on trobaría lo que cerc?

—I ¿que cerques? li demana ella.

—Ventura, respòn En Bernat.

—Idò mira, li diu aquella doneta, ves-te 'n per avall. Trobaràs una garriga molt rasa, i llavò un comallar molt fondo. Ves sempre cap envant. A un coster veuràs una covota amb sa boca paredada i un portal amb unes portes tancades, i un pi

davant molt alt. Allò ès s' amagatai de nou gegants, i hi tenen uns caramulls de dobles de vint de carassa que fan por. Tot-d' una que arribis, t' enfiles p' es pi, i fins a 's cap d' amunt s' ès dit. En fer fosca negra, sentiràs una veu que dirà; *Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!;* i ses portes s' obriràn. Serà que es gegants, que no més van de nit, prendràn campanya. Es darrer que surta, dirá: *Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!;* i ses portes se tancaràn. Llavò abraonarà sa soca des pi i li ferà pegar un parei d' engronsades fortes per veure si hi ha negú damunt. Tu aferre 't fort, perque si caus amb aquelles engronsades, encara no seràs en-terra, com ja t' hauràn menjat. En esser lluny es gegants, tu devalles; dius davant ses portes ses paraules que per obrir-les i tancar-les hauràn dites es gegants; ses portes s' obriràn i se tancaràn, i podràs carregar de dobles de vint, tant com vulgues.

—¿Així hu he de fer? s' exclama En Bernat.

—Així, respòn sa véia.

I l' homo, sense dir *per amor de Deu sia! ni a reveure!* parteix de d' allà.

—Espera un poc, bon jove, crida aquella doneta.

—¿Què voleu? demana En Bernat.

—Compati 't d' aquest al·lotó que men! diu sa véia: fa un dia que no ha menjadet res nat del mon. Dona-li una espipellada de pa i formatge.

—¡Donar, m' heu dit? s' exclama En Bernat. ¡No vaig de res: l' he mester per mi!

I ja li ha estret, i de d' allà.

Troba sa garriga i la passa. Arriba an es barranc i s' hi afica. Afina sa covota paredada, ses portes tancades i es pi davant. S' enfila p' es pi

com una taranta p' es seu fil, i fins que ès an es cap d' amunt no s' atura. Aviat va esser fosc: comensa a sentir trepig i rall per dins sa còva i una veu que diu:

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

I s' obrin ses portes, i surten es nou gegants.

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!* digué es qui anava darrera, i ses portes se tancaren.

Se gira an es pi, i diu:

—¿Que hi ha negú aquí dalt?

I ja 'l té abraonat, i espolsada vé i espolsada va; pero En Bernat s' era aferrat ben fort, i no va caure.

—No hi ha negú no, digueren es gegants, i feren sa seua vía.

Quant foren ben enfora, En Bernat davalla, se planta davant ses portes, i diu:

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

I ses portes s' obriren.

Entra i diu:

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!*

I ses portes se tancaren.

Allà dins e-hi havía nou caramulls de dobles de vint, i nou taules amb una bota de ví, un ribell d' arròs i un boc rostit damunt cada taula.

L' homo duia molta rusca, i pega un parei de cuierades a cada ribell, una espipellada a cada boc i un glop a cada bota. Com estigué bé de panxa, s' afica a ses dobles de vint; se 'n umpl ses butxaques, es mocador, es faldar de sa camía. Res d' això l' assacía. Se treu es calsons, los nua abaix i los umpl; se treu sa camía, i hi posa ses que pot. Se 'n afica una partida dins sa boca.

—Sobre tot, s' exclama. Estic ric i ple. Si en-

cuantr negú, me 'n regal que 'm vegen tot nuu. *Jo que vaja* carregat de dobles de vint, *i que riga la gent.*

Se planta davant ses portes, obri sa boca per dir ses paraules que les feien obrir, i ses paraules no li vengueren a sa llengo ni a sa memoria.

Bé va fer, pero no n' hi recordà mitja, ni 'n pogué dir cap.

I sempenta va i sempenta vé a ses portes, i ses portes ¡que s' havíen d' obrir!

Passaren hores i hores; i davora s' auba sentí es trepig des gegants que se 'n venían.

Sense sebre que 's feia, tira es calsons i sa camía i tot quant duia, i se posa a cercar qualque enfony per amagar-se.

Veu una garbera d' ossos. Els ossos eren d' ets homos qui eren entrats per la mateix que ell, i es gegants los hi havíen trobats, i n' havíen feta una vega.

S' aficà davall aquells ossos tot lo endins que pogué.

Aviat l' aixordà una veu que digué lo que ell no era estat capaç de dir.

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

I ses portes s' obriren, i es gegants entraren, ensuma qui ensuma,

—Sent olor de carn humaua! deien tots.

Se giren a ses taules, i se posen a cridar:

—A mi 'm falta *vino!*

—I a mi *arrosso!*

—I a mi *boco!*

—¿Qui hi ha per aquí? ¿qui hi ha per aquí?

Cerca qui cerca per tot, no trobaven negú, fins que un diu:

—¡Sabeu que hauría d' esser davall sa garbera d' ossos!

La giraren tota, i ja hu crec que le hi trobaren an En Bernat.

—¡Ja tenim es lladre! ¡Ja 'l tenim! cridaren tots.

I el ponxiren a un burjó, el farciren i el rostiren, i no hi hagué bocinada per-hom.

I no se 'n resà pus des marxando.

***

Des tres germans ja no més quedava En Juanet, que també se cansà de sentir córrer ses rates per dins sa panxa.

Un dia alsa 's cap, pren un tros de pa i formatge, i li estreny.

Camina caminaràs, troba aquella mateixa dona amb s' al·lotó, i ja l' ha escomesa dient-li:

—No 'm diríeu, germaneta, a on trobaría lo que cerc.

—I ¿què cerques? li demana ella.

—Ventura! respòn En Juanet.

—Idò mira, diu aquella doneta, ves-te 'n per avall. Trobaràs una garriga molt rasa i llavò un comallar molt fondo. Fe 't sempre cap envant. Veuràs una covota amb sa boca paredada, un portal amb unes portes tancades i un pi davant. Allò es s' amagatai de nou gegants, i hi tenen uns caramulls de dobles de vint de carassa que fan por. Tot-d' una que arribis, t' enfiles p' es pi, i fins an es cap d' amunt s' ès dit. En fer fosca negra, sentiràs una veu que dirà: *Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!* i ses portes s' obriràn. Serà que es nou gegants, que no més van de nit, prendràn campanya. Es darrer que surta, dirà: *Mar-i-mon, tanca! tan-*

ca, bitzoc! i ses portes se tancaràn. Llavò abraonarà es pi, i li pegarà unes quantes espolsades fortes, per veure si hi ha negú damunt. Tu aferre 't fort; que si no t' aferres, botiràs; i abans d' esser en-terra, ja t' hauràn menjat. Si no caus, se 'n aniràn de d' allà. Tu llavò davalles; dius davant ses portes ses paraules que per obrir-les i tancar-les hauràn dites es gegants, i ses portes s' obriràn i se tancaràn; i podràs carregar de dobles de vint, tant com vulgues.

—Això ès lo que he de fer? diu En Juanet, veent que aquella dona s' era returada.

—Això ès tot, digué ella.

—Germaneta, diu En Juanet. Deu vos pac es favor que m' heu fet, i ell vos guard com a mi mateix, i manau-me feines que vos puga fer.

—Lo que 't demàn, diguè ella, que donis una espipellada de pa i formatge an aquest infantó, que fa un día que no ha tastadet res.

—Velt-aquí tot, digué En Juanet, i li donà tot es pa i formatge que duia, i pica de talons ben aviat.

Arriba a sa garriga, i la passa. Troba 's barranc, i de d' allà. Afina sa covota paredada, amb so portal i ses portes tancades i es pi davant.

S' enfila p' es pi com un verderol que se 'n puja an es niu. Se posa lo millor que sab per poder-se aferrar fort. Quant ès fosca negra, comensa a sentir trepig i rall per dins sa còva, i una veu que diu:

—*Mar-i-mon obri! obri, bitzoc!*

S' obrin ses portes i surten es nou gegants.

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!* diu es darrer. Ses portes se tanquen, i un d' ells se 'n va cap an es pi, remugant, remugant.

—¿Que hi ha negú aquí dalt?

I ja 'l té abraonat, i bones espolsades.

Sa rama des pi casi besava sa terra amb ses anades i vengudes; pero En Juanet, més aferrat que una pegellida, no caigué mai.

—No hi ha negú no, s' exclamaren es gegants; i li varen estrenyer.

Quant foren lluny, En Juanet davalla; se planta davant ses portes, i diu:

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

Ses portes s' obrin, ell entra i diu:

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bilzoc!*

I ses portes se tanquen.

L' homo veu ses nou taules amb un boc rostit, un ribell d' arròs i una bota de vi damunt cada una, i es nou caramulls de dobles de vint.

Deixà anà ses taules; carregà de dobles de vint fins que trobà que li bastaven; i diu davant ses portes.

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

I ses portes s' obrin amb tota sa seua majestat. En Juanet surt ben depressa, i diu:

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!*

I ses portes se tanquen, i En Juanet amb aquell viatge de dobles de vint ¡cap a ca-seua ben atacat!

Figurau-vos son pare i sa mare, com veren tantes dobles de vint, si hi degueren estar contents.

Des cap d' una temporadeta En Juanet torná a fer un parei de viatges a sa còva des gegants, i sempre li digué de lo millor.

Al punt ca-seua fonc sa casa més adinerada de tot aquell contorn.

I la gent no se 'n poría avenir, i mermulaven per llarc.

Pero encara anaven més morrotosos es gegants;

que se varen tèmer des petgells que los pegaven, pero mai poríen afinar qui era s' atrevit que los entrava d' aquella manera.

Enrabiats de tot, surten un dia per veure si aclariríen res.

Troben un pastoret, i com los se va veure davant i que l' enrevoltaren, se posa a tremolar com una fuia de poll, i a plorar com un nin petit.

—No ploris, li digueren; no tengues ansia de res, no hi som per tu. Es que mos entren dins sa còva i se 'n duen ses dobles de vint tai seguit, i no sabem qui ès. Sia es qui sia, per pobre que fos abans, a l' hora d' ara, amb lo que mos ha pres, per forsa ha de manetjar es doblers a palades. Lo que noltros volem de tu, que mos digues si saps que per aquí devora hi haja negú que dins poc temps se sia fet ric.

Es pastoret, per por de sa pell i per llevar-se aquells nou llocifers de davant, los anomenà Ca 'n Juanet, i los mostrà a on era.

—Aquest Juanet, digueren es gegants, no pot esser cap gallina banyada ni cap escaravat botetxo. Per forsa ha d' esser de s' ui des vent. Es precís jugar d' astucia amb ell, si 'l volem haver.

Sobre tot, tiraren junta i vet-aquí lo que resolgueren: varen prendre nou bous d' una guarda que trobaren; en feren nou odres; llogaren nou pareiers de cós amb sos carros i es pareis, i los varen dir:

—Noltros mos posam dins ets odres, voltros mos duis a Ca 'n Juanet, figurant que sou oliers i ets odres plens d' oli que anau a vendre, i que el voleu vendre a qualsevol preu. En Juanet ès segur que el vos voldrá comprar, i sortirà. Tot-d' una que 'l

vegeu, mos heu de pegar ponyida amb un clau que vos donarem per-hom, i heu de dir: *ja ès hora*. Si hu feis així, no vos queixareu de noltros: vos omplirem a tots sa taleca de dobles de vint.

Ja hu crec que aquells pareiers en foren.

Es gegants los donaren es claus, los mostraren es camí per anar a Ca 'n Juanet; se posaren dins ets odres. Amb sos odres damunt es carros, partiren es pareiers; i tengueren tan poca sòn, que arribaren a Ca 'n Juanet tres hores antes de s' auba, i trobaren tancat.

Digueren ou, desxingueraren: i espera qui espera, los agarrota un xubec tan maleit, que los doblegá tots, vulgues no vulgues, i se dormiren com a troncs.

En Juanet era un homo que tenía poca vessa ferm, i sempre solía esser més dematiner que s' auba.

Antes que aquesta comensàs a riure, ell guaita per sa finestra, i veu aquells nou carros davant.

—¿Que serà tant de carratum? digué; i surt a veure-hu d' aprop.

Mira dins es nou carros, i veu aquells odrots i es pareiers adormits.

—M' engana, s' exclamɔ, que sien cosa bona aquests odres.

Com es pareiers estaven adormits cada un dins sa sarrieta des seu carro i duien sa taleca p' es coll, i sortía de dins ella es clau que havía de servir de ponyidor, En Juanet té s' acudit d' agafar un clau d' aquells i ponyir un odre. I tot-d' una sortí de dins s' odre una veu que digué:

—¿Que ja ès hora?

En Juanet, com sent allò, queda de pedra. Pensa una mica que hi havía que fer, i a la fi diu:

—No ès hora.

—Idò ¿per que te 'n vens a ponyir? digueren de dins s' odre.

—No hu havía fet a posta, respòn ell.

L' homo aquí se malpensá, i digué:

—Ja son es nou gegants que se 'n venen a ferme 'n una. M' engana que no se 'n vagen ben tosos.

Se 'n va a Ca'l Rei, troba tancat i tot-hom davall es llensol, i cuida a esbucar ses portes toca qui toca; los fa aixecar, conta lo que passa. El Rei li dona tota sa tropa que tenía en peu, i amb ella ja ès partit cap a Ca-seua.

Es nou pareiers, un poc antes de sortir es sol, s' eren despertats; havíen vist Ca 'n Juanet ubert. havíen demanat l' amo de la casa, per veure si los voldría comprar s' oli que duien; i es dos veis los havíen dit, quant veren que En Juanet no hi era.

—Noltros no mos cuidam de res; es un fii nostro qui se 'n cuida, i ara justament no hi es. Esperau-lo, que no 's pot estorbar gaire.

—¡Ja estam ben arreglats! digueren es pareiers. ¿I ara que feim?

Varen resoldre d' esperar.

Espera qui espera, se feu gran dia, i gran dia i En Juanet que no venía.

Pero ja arribà a venir, i un poc massa.

Com es pareiers se 'n temeren, ses tropes los eren damunt.

Se presenta En Juanet, amb una espasa ben afilada, i, amb un tanca i obri d' uis, ses tropes los tengueren enrevoltats.

¿I què fa En Juanet amb aquella espasa tan ben afilada? Se 'n va de carro en carro, i ¡bones ponyides a cada odre!

—¡Ai! deia ès de dins. ¿Que ja ès hora?

—Passa d' hora, deia En Juanet.

I es gegants pegaven bot, sortint d' ets odres. Quant se veren enrevoltats de tanta tropa, cuidaren a fer es tro de rabia, i s' hi abordaren com a lleons, amb uns brúfols i uns bramuls que feien arrissar es cabeis; i en arribar a un homo, ja era bocins. Pero es soldats eren de pel arreveixinat; i, si en queia un, ja n' hi havía un altre an es seu lloc; i feien ploure damunt es gegants un ruixat de fletxes i una calabruixada de pedres, i amb ses llanses i ses espases los devertíen de casta forta, i los feien ses pessigoies ben endins.

Bé varen fer es gegants; pero un després s' altre acabaren per caure, massells de ferides, i aixamplaren es potons.

Quant los se 'n duien a enterrar, a qualcún li trobaren un homo sencer dins es canyó de ses sopes.

En Juanet contà an el Rei tot lo que havía passat.

El Rei i tota la Cort anaren a sa còva des gegants, i veren aquella partida de caramulls de dobles de vint. Tiraren junta sobre lo que s' havía de fer, i se va resoldre que En Juanet se quedás amb lo que se 'n havía duit, en recompensa d' haver destapats aquells lladres i esser estat causa de que los matassen, i que ses altres dobles de vint, com se judicava que eren robades i no se poría sebre an-e quí, que el Rei se quedás amb elles, i fins i tant que les hagués gastades totes, no fes pagar a negú taia ni contribució de cap classe.

Quant la gent e-hu va sebre, tots botaven d' alegría, i feren unes festes que duraren un parei

de setmanes. I En Juanet amb son pare i sa mare, rics i plens, i el Rei amb sos seus vasalls, francs de taies i contribucions, visqueren xalests i devertits.

I encara són vius si no són morts.

EN PERE DE SA BUTZA[1]

Això era un pollastrellot que havía nom Pere. Un día sa mare li diu:

—Ves-me a comprar carn sensa ossos. Vet-aquí un sou. No 'n vulgues donar més.

En Pere se 'n va a Ca 's Carnisser i diu:

—Ma mare ha dit que 'm doneu carn sensa ossos.

—¡Carn sensa ossos! diu es carnisser. Una butza no 'n té cap.

—¿I que val? diu En Pere.

—Quatre doblers, diu es carnisser.

—¡Quatre doblers! diu En Pere. Ja vos bastarà un sou. Ma mare no vol que vos ne don més.

—¿Pero no 't diuen que no més val quatre doblers?

—Pero, si ma mare no més vol que 'n don un sou, ¿que hi puc fer jo? díu En Pere.

—¿Que hi pots fer? No esser tan carabassenc! diu es carnisser.

---

1 La 'm contaren ma mare, mon germá Marti i mon amic don Pere Orlandis i Despuig.

A la fi es carnisser pren es sou, i li dona una butza plena, com se suposa.

En Pere l' agafa, i la du a sa mare.

—¡Una butza! diu sa mare, com el veu. ¡Ah tros de banc! ¿Què ès lo que dus?

—Carn sensa ossos, diu ell. Ni cap que no 'n té. Paupau-la veureu.

Sa mare, com prou va haver esqueinat, diu:

—No res, tu l' has duita; tu l' hauràs de fer neta. Ves-te 'n a mar a fer-le-hi.

En Pere se 'n hi va. Arriba, i frega qui frega, pero per defora no més.

Mentres tant, una barca saupà àncores, issà veles, i se 'n anava ben atacada per endins.

En Pere, cansat de fregar, se posa a cridar amb tota sa forsa.

—¡Mariners de la barca, tornau a terra! ¡Mariners de la barca, tornau a terra!

Tant va cridar, que es mariners, creent-se que aquell homo tenía un denou, giren sa proa cap a terra. Quant foren a sa vorera, En Pere, mostrantlos sa butza, digué:

—¿Que ès neta, vos pareix?

Los va caure tan tort aquesta sortida, que un parei salten a terra, i li donaren una ablanida, que se pensaven haver fet llarc.

—Idò ¿què havía de dir? damanà En Pere.

—Deu vos do bon vent, li contestaren.

Se posa sa butza dins sa faldriguera, i ja ès partit cap a la vila. Comensa a moure-se vent. Troba dos picapedrers que enteulaven una casa nova, i es vent los prenía ses teules. En Pere los afina, i com passava per baix d' ells, los enfloca:

—¡Deu vos do bon vent!

—¡Bon vent, i si 'n feia un poc més, pegaríem abaix! s' exclamen ells; i ja davallen i n' hi donaren de galletes més que no 'n volgué.

—Idò ¿què havía de dir? damanà En Pere.

—Deu vos aferr, li contesten es picapedrers.

L' homo seguí cap envant, i en troba dos que se baraiaven.

—¡Deu vos aferr! los diu per tota escomesa.

—¡Ja estam aferrats demés! i, en lloc de departir-mos, te 'n vens amb aquestes? digueren.

I ja se varen esser desferrats, s' aborden a ell, i xisclet vé xisclet va, fins que s' hagueren espassada tota sa rabia que duien.

—Idò ¿què havía de dir? los damanà s' aubarcoc.

—Deu vos departesca! digueren aquells dos.

L' homo seguí cap envant, i en troba dos que veníen de casar-se.

—¡Deu vos departesca! los diu tot remolest.

—¡Ara mateix venim de casar-nos, i ja damanes que mos departem! digueren ells.

S' hi afuaren novii i novía, i n' hi donaren de bescuit tot lo que va esser bo.

—Idò ¿què havía de dir? damana En Pere tot atzufat.

—Que pogueu estar molts d' anys plegats, digueren es noviis.

L' homo seguí cap envant, i en troba dos que eren romasos sembrats dins un encallador, i un acabava de sortir i aidava a s' altre, pero no 'l poría treure en via ninguna.

—¡Que pogueu estar molts d' anys plegats! diu En Pere, com los ès devora.

—¿En lloc d' aidar-mos a sortir diu es qui era fora, te 'n vendràs amb aquestes?

Deixa s' encallat, i pega fua an En Pere; i matalofada vé i matalofada va, amb un poc més l' esbalteix.

—Idò ¿què havía de dir? demanà s' atupat.

—Que així com ès sortit un, que surta s' altre, diu aquell.

En Pere seguí cap envant. Troba un tort, i ja li diu:

—¡Així com ès sortit un, que surta s' altre!

—¡Un que 'n tenc, encara 'l me planys! s' exclama aquell; i ja li ha entaferrada mansiula i altra, i n' hi deixa un bon esplet damunt ses costelles.

—Idò ¿què havía de dir? damana En Pere.

—Deu el vos conserv! diu es tort.

L' homo seguí cap envant, i com entrava dins la vila, en troba un amb un bony com es dos punys su 's mig des front.

—¡Deu el vos conserv! li digué ben rabent.

Li va caure tan avall an es bonyarrut, que l' agafa p' es coll, i, si no le hi prenen, l' aufegava.

En Pere com se va veure llibert, ja no volgué damanar pus: ¿Idò què havía de dir? Se trobava aprop de l' esglesia, i anant de la banda de la banda, així com pogué, s' hi aficà, per que no *li arribassen* pus.

Va caure que feien es sermó de la *santa bul·la;* i es predicador, *bul·la* d' un vent, *bul·la* de s' altre; sempre tenía *la bul·la* dins sa boca.

En Pere, que, amb tantes de planissades com se 'n havía duites, ni hi sentía ni hi veia de cap bolla, sempre que es predicador deia *bul·la,* se creia que deia *butza*.

—Ja la me deu haver afinada! deia ell; i s' agotzonava tant com poría, i no decantava ses mans d' allà on tenía sa butza.

I es predicador, que, com més anava, més anomenava la *bul·la,* i En Pere que més se creia que la hi havía afinada. A la fi, no pogué suportar-ho pus, i cridà ben fort:

—¡Malangra sa butza i qui prega per sa butza! ¡Velataquí, si la voleu!

La tira en mig de sa gent, pegà damunt es cap d' una dona, s' esclata tota, n' aixumorà una partida, i foren com a picades d' aranya. S' aubarcoc fuig, li pitgen totes darrera, l' assoliren una passa allà dessà 's portal, i amb sa primera fitorada el fan anar de copes; s' hi tiren totes damunt, i el se cuidaren a menjar a picades.

El deixaren per mort. I un parei de bones persones el se carregaren i el se 'n dugueren a sa mare, que l' esperava que vengués amb *sa carn sensa ossos* neta, per fer una vega d' aquelles d' aquelles.

Sa mare, com va veure allò, no tengué més remei que colgar-lo; i de rabia el feu jeure amb sos talons darrera. I encara hi jeu, si no s' ès aixecat.

Sa Punta, Agost de 1895.

ES SET CEROS[1]

Això era un rei que tenía set fiis, i anava tot morrotós perque volía una fia i no en tenía cap.

Se va tèmer de que sa comare duia intencions d' acostar-se per ca-seua amb un present des que ses comares solen fer, i diu:

—Si no es una nina, fas matar es set fiis que tenc.

La Reina hu sentí, i, com prou hagué plorat, los diu an aquells malanats:

—Lo millor será que vos n' aneu tots, d' amagat de ton pare, per ses muntanyes d' aquí prop; i cada día mirareu a sa torre més alta d' aquest palau. En néixer s' infant, si es una nina, hi faré posar una filoeta ben enserregada; si ès un nin, una espasa ben lluenta. Si veis sa filoeta, veniu tot-d' una; si veis s' espasa, anau-vos-ne tan lluny com sabreu.

1 La me contaren la noble senyora D.ª Magdalena Despuig i Troncosso, Na Rafela Servera *Calona*, de So'n Servera, i En Toni *Garrit*, de Sant Llorens des Cardessar.

Aquells set al·lotets se'n anaren a trenc d' auba, plorant plorant, i d' amagat de tot-hom, cap a ses muntanyes que sa mare los havía dit.

Deu va compondre que la Reina tengués una nina, i li posaren nom Aineta.

El Rei ja estava tot content.

La Reina diu a una criada:

—Puja a sa torre més alta: dins un enfony que fa sa paret, trobaràs una filoeta enserregada i una espasa ben lluenta. Pren sa filoeta, i afica-la allà damunt, ben dreta, que la puguen veure bé d' enfora.

Aquella criada que havía nom Juanota, era una cap-buit, que es cap li volava. Se'n puja corrents a sa torre, i, esburbada com era, en lloc dc prendre sa filoeta, tropell tropell, agafa s' espasa, i *zas* l' afica damunt sa punta més alta, i ja es partida per avall, botant ets escalons de quatre en quatre.

Es set fiis del Rei, que d' aquelles muntanyes no feien sino mirar devers ca-seua, per veure si afinaríen senya de res, colombraren sa lluentor de s' espasa damunt aquella torre. Tots set esclataren en plors, i ploraren fins que tengueren alè. Llavò fogiren tan lluny com varen sebre, per que son pare no los pogués trobar ni fer tenir vera sa paraula que havía gastada.

Com foren ben enfora, trobaren un bosc que los agradà ferm per cassar-hi, i s' hi aturaren. De ses pedres que per allà hi havía, feren unes casetes; i allà va esser ca-seua. Vivíen de sa cassa que agafaven i de sa mica de fruita que se feia en tot aquel badiu.

Passaren dies i dies, i la Reina esperava d' en hora en hora es seus fions que tornassen.

Veent que no venien, crida Na Juanota i li diu:

—Escolta, ¿i tu feres lo que te vaig comanar? ¿Aficares sa filoeta enserregada damunt sa torre que 't vaig dir?

—Sí, senyora! contesta Na Juanota.

—¿A veure si hi aficares s' espasa? diu la Reina.

—No, senyora! contesta s' esburbada.

La Reina, mal a pler de tot, crida una altra criada, i l' envía a sa torre, a veure si damunt de tot e-hi ha aficada una filoeta.

Aquella criada hi va i al punt torna.

—¡Una filoeta! diu ella. ¡No hi ha cap filoeta no! ¡Una espasa ben lluenta hi ha ell!

—¡Oh gran polissona! diu la Reina a Na Juanota. ¿I així creus tu, com te manen una feina? ¡Sorti' m a l' acte d' aquí dins, i no 't torns presentar davant sa meua cara en tots es dies de sa teua vida!

Na Juanota se 'n aná fent flamada i flastomant; i no s' aturava de dir:

—¡E-hu ha de sebre perque m' ha engegada! ¡Com som Juanota, que m' he de venjar!

N' Aineta, sa fia del Rei, creixía més amb una setmana que ses altres amb un any. Era com una santeta, i sa cosa més garrida i aguda que uis nats haguessen vista.

Sa mare li contava plorant que tenía set germanets, i que s' eren fets mal-bé per mal cap d' una criada esburbadota.

—¿Voleu que vaja a cercar-los? deia s' al·lotona.

—No, fieta meua, li deia sa mare. Si jo sabés a on són, ja hi sería anada mil vegades; pero ¿qui ès capaç de sebre-hu?

N' Aineta un dia se pentinava amb una pinta d'

or demunt sa torre més alta del palau. Passa un corp, li pren sa pinta i ja es partit, vola qui vola, i de d' allà. N' Aineta li pitja darrera, corre qui corre, sense perdre 'l mai de vista. Es corp, es bo de veure, feia molta més via; pero com era a s' entrellúu, se returava per que N' Aineta li reprengués. Com la se veia davora, tornava pegar fua, i N' Aineta darrera darrera, i es corp vola qui vola.

Passaren terres i més terres, i dins un bosc topen unes casetes; es corp, com ès a s' endret d' elles, amolla sa pinta, i se fa amunt i amunt, fins que 'l perderen de vista. Sa pinta caigué dalt sa teulada. No hi havía escala ni estaques per on pujar-hi, i N' Aineta quedà plantada allà davant. Entra dins la casa, crida, ningú li va respondre; i repara set fogonets amb set olletes damunt, i una tauleta amb set platets i set cuieretes i set bocins de pa, i un gerrer amb set gerretes d' aigo. Destapa ses olletes, i dins una hi havía una perdiueta, dins s' altra un coniet, i dins totes o pel o ploma.

La pobreta casi no s' aguantava des cansament i de fam. I ¿què fa ella? D' una olla va prendre una aleta, de s' altra una cuixeta, de s' altra un capet; taia una mica de cada tros de pa, s' ho menja amb una gana major, pega un glopet a cada gerreta, i diu:

—Així no será coneixedor que haja tocat res; i, si se 'n temen, no los sabrá gaire greu.

Mentres estava pensant això, se presenten set joves, alts, sans, garrits i ben taiats, encara que colrats des sol.

N' Aineta se posa a tremolar quant los veu, i ells quedaren també molt sorpresos. Li damanaren qui era, ella los diu lo que feia al cas; i se va acla-

rir que ella era sa seua germana, i ells es set germans seus, i s'engán que los havíen fet de posarlos dalt sa torra més alta una espasa en lloc d'una filoa. Tot-d'una anaren a davallar-li sa pinta d'or de damunt sa teulada.

—Mira, li digueren, noltros vivim de sa cassa que agafam. Queda amb noltros, per amor de Deu, i mos aguiaràs de menjar, i mos faràs sa roba neta i la mos sarziràs.

—¿Si vui quedar, me deis? Ja es de raó que sí, fins a la mort.

Bé la necessitaven es malanats. Poreu fer comptes com devía estar sa seua robeta. No teníen més que sa que duien posada, sa que duien com fogiren de ca-seua, i tot eren taques i pelleringos i forats.

Desde aquell día sa casa lluía de ben adesada; i es set germans, encara que duguessen sa roba veia, la duien neta i ben encitronada, i es mig-dies i es vespres sempre menjaven calent.

N'Aineta estava lo més satisfeta amb tan bona companyía.

Na Juanota, per pore-se 'n anar des seu cap, en lloc de llogar-se, pren un senaió, i hala a captar. Topa un dia a ses casetes des bosc, i damana *un poc d'almoina per amor de Deu*. N'Aineta li dona un tros de pa i se 'n va a dur una gerra d'aigo. Na Juanota, que s'era asseguda an es portal per reposar una mica, entra, s'acosta an es set fogonets, i amb una cossa a cada olleta, les trenca totes, i fuig com un llamp.

N'Aineta torna, veu aquella trencadissa, romp en plors; i es seus germans, com vengueren es vespre, encara la trobaren que plorava. La hi feren contar tot, i li digueren:

—No ploris pus; per olles no estarem. Lo que has de fer, si torna aquesta polissona, no donar-li res.

¿Que me 'n direu? Ell des cap de tres díes torna. Troba N' Aineta que sortía amb sa gerra per anar a dur aigo, i se posa a dir-li:

—¡Qualque coseta per amor de Deu!

—¡Deu vos fassa bé, qui pot! diu s'al·lotona. Es meus germanets e-hu suen, i me tenen privada de donar res.

—¡Qualque coseta! diu Na Juanota. ¡Per poc que sia! ¡No 't fasses dolenta! ¡No se 'n temeràn! ¡Fa tres díes que no he tastadet res!

S' al·lotona, tota compatida, li dona un tros de pa. La deixa asseguda damunt es portal, i se 'n va a dur s' aigo. Sa polissona entra, s' acosta a cada olla, i allà ¡cosses i cosses! fins que hagué rompudes totes ses olles, i fuig com un llamp.

Torna N' Aineta, veu aquella trencadissa, i romp en plors. Com vengueren es vespre 's seus germanets, encara plorava. La hi feren contar tot, i li digueren:

—No ploris pus! Per olles no estarem! ¡Deixa-la fer an aquesta polissona! ¡Si torna s'hi posarà sa mà!

Ja hu crec que va tornar des cap d' altres tres tres dies. Troba N' Aineta que sortía amb sa gerra per anar a dur aigo, i se posaa dir:

—¡Qualque coseta per amor de Deu! ¡qualque coseta, per poc que sia!

—Anau-vos-ne! diu N' Aineta; que, si es meus germanets vos troben, vos mataràn. No hu volen que vos don res.

—¡Tira, done 'm! ¡No hu coneixeràn! ¡Malde-ment no més sia una espipellada!

Aviat N' Aineta, tota compatida, li dona un tros de pa. La deixa asseguda damunt es portal, i se 'n va a dur s' aigo. Sa polissona entra, s' acosta an es fogons. Com acabava de pegar cossa a s' olla primera, entra un des set germans, que s' era amagat per un si acàs. Li bestreu un bon esplet de cireres, ella li pogué fogir, pero ell li pitja darrera, i l' acompanyà a cosses un bon tros, fins que la va retre de tot. Com la tengué estesa, l' enterrà dins un claper.

Pero, com sa polissona tenía set vides, just es moixos, reviscolà, i a forsa de forses pogué sortí, i li va estrènyer,

Des cap de set dies se presenta an es portal de ses casetes des bosc.

—Aineta, digué tot-d' una que la veu sortir, per sa bona amor que m' ets demostrada, jès aquestes set nous. Qui les se menjarà, pus roba es seu còs no espellarà.

Li deixa ses set nous, i fuig.

—¡Que cauràn de bé, diu N' Aineta, p' es meus set germanets!

Tot-d' una que arribaren, los ho dona i los diu:

—Menjau-les-vos; que qui les se menjarà, pus roba es seu còs no espellarà.

Aquells malanats les se mengen, i heu de creure i pensar que tornaren set ceros.

¡O quin esglai, quin anuig va prendre N' Aineta, com va veure allò! Se 'n cuidà morir, i va perdre tota quanta carn tenía. Llavò va veure com sería ver que no espellaríen pus roba es qui se menjassen aquelles nous. ¿Com n' havíen d' espellar, tornant lo que tornaren?

I es set ceros, que l' enrevoltaven, i li feien afalagadures i xicota, i no sabíen allunyar-se d' ella.

La pobreta se va haver d' adondar an allò, i los menava a pasturar, i no los deixava mai. S' entenien amb sa vista. Ella los parlava, i ells la se miraven, i veien lo que deia; pero no li porien dir res, perque sa llengo que tenien no era bona ni per embarbollar.

Des cap de temps, el Rei d' aquells paratges, cassant cassant, troba un dia sa guarda des set ceros i N' Aineta que los guardava.

El Rei, com la va veure tan galanxona i etxerevida, va badar uns uis com uns salers, i romangué abil·lat i embadalit davant ella.

—¡O donzella gentil! li digué, ¿què fas amb aquests animals per aquí?

—Los guart, contesta ella.

El Rei se posa a damanar-li de noves. Ella acalà es cap, tota empegueïda, i no va sebre que havía de respondre.

Aviat el Rei li va haver dit que li havía robat es cor, que era fadrí, i no se casaría amb ningú més que amb ella.

A N' Aineta no li varen esser males comendassions aquelles; pero digué que no deixaría es ceros per res nat del mon.

—Això es bo d' arretglar, diu el Rei. Que venguen amb noltros; i t' assegur que no se campen tan bé per aquí, com se camparàn per dins es meus jardins.

—Idò porem partir en voler, diu N' Aineta.

Se posa a ses anques des cavall, parteixen, i es ceros darrera darrera; i cap a la Cort s' ès dit.

E-hi arriben, se fa es casament i ses noces, i venguen festes i alimares i sarau per llarc.

Na Juanota ho arriba a sebre, i ¿què fa ella? Se

lloga per criada a ca 'l Rei, i se posa a fer de bona al·lota i de fenera i a demostrar un gran interés i afecte a la casa. Va sebre fer sa comedia tan an el viu, que prompte va esser sa criada preferida i de més confiansa.

Des cap d' un any a ca 'l Rei hi hagué gent novella. Tot-hom se 'n va an es bateig de s' infant, manco Na Juanota, que anava darrera a N' Aineta. Encara no se va veure tota sola, com diu:

—Ara es s' hora de llevar aquesta gèl·lera des mig, i de jo posar-me an es seu lloc! ¡ella acabarà ets alens i jo seré la Reina!

Dit i fet, embolica N' Aineta dins es llensols a on jeia, la se posa an es coll, i se 'n va, i la tira dins es pou que hi havía a 's mig des jardí de ca 'l Rei, i se colga an es llit de N' Aineta.

El Rei i es demés tornen de batiar s' infant, i se 'n entren, tropell tropell, dins sa cambra real per donar s' enhorabona a la Reina.

Na Juanota, com los sent, se posa a dir, escarnint sa veu de N' Aineta:

– Anau! anau!
que m'enfadau.
Sortiu! sortiu!
que m' atordiu.
No estic per rallar!
No estic per escoltar!
No 'm vengueu amb aquestes!
Tancau balcons i finestres!

El Rei com sent això, fa sortir tot-hom i tancar totes ses finestres i balcons.

S' acosta an es llit, paupa qui paupa.

—¿Que es això, Aineta? deia ell. ¿Que hi ha hagut cap denou?

I aquella respòn tot-d' una:

– Anau! anau!
que m' enfadau.
Sortiu! so.tiu!
que m' atordiu.
No estic per rallar!
No estic per escoltar!

—¡Si som jo! deia el Rei. ¿Que no m' has conegut, Aineta meua estimada? ¡Diguès que vols! ¡Digue-hu tot-d' una, i se fará!

Aquí ella se posa a dir:

– No menjaré ni beuré
fins que 's fetge des set ceros veuré!
No menjaré ni beuré
fins que 's fetge des set ceros veuré!

—Pero ¡i tu los estimaves tant an es ceros! li deia el Rei, prenint-la per N' Aineta. ¿Los estimaves tant, i ara les vols fer matar?

I sa gembla que no 's treia més paraules que aquestes:

—No menjaré ni beuré
fins que 's fetge des set ceros veuré!
No menjaré ni beuré
fins que 's fetge des set ceros veuré!

El Rei estava apurat de tot. No sabía per on prendre. I la *Reina* que, com més anava, més fort cridava que

ni menjaría ni beuría
fins que 's fetge des set ceros veuría.

L' homo a la fi envía a damanar set carnissers, per que fassen sa pell an es ceros, i los treguen es fetge.

N' Aineta, com pegá dins es pou, se 'n anà a fons, pero llavò surà; i volgué la bona sort que hi

hagués una llinda d' uiastre davés tres pams més amunt que s' aigo, i s' hi pogué aferrar. A les hores es brassos ja no la volíen aguantar pus: com que s' haguessen d' esqueixar. Veent-se perduda de tot, se posa a dir tan fort com poría:

—Mos germans set ceros!
veniu-me a ajudar!
que estic a dins l' aigo,
perill d' aufegar!

Mos germans set ceros!
veniu-me a ajudar!
que estic a dins l' aigo,
perill d' aufegar!

An aquell entremig eren arribats es set carnissers. Los havíen mostrats es ceros, que pasturaven dins es jardí; i comensaren a esmolar ses guinavetes per fer-los sa pell, mentres un parei de criats los anaven a menar.

Aquells animalets sentiren que deien que los havíen de treure es fetge, i sentiren també mateix sa veu de N' Aineta. Tots set enrevoltaren es coll des pou, i s' hi abocaren, cridant:

—¡O germana Aineta!
no 's porem aidar!
guinavets esmolen
per noltros matar!

I N' Aineta que reprenía:

—¡Mos germans set ceros!
veniu-me a ajudar!
que estic a dins l' aigo,
perill d' aufegar!

I es ceros, abocats tots set an es pou, que responíen:

—¡O germana Aineta!
no 's porem aidar!
¡guinavets e.molen
per noltros matar!

Es carnissers senten aquelles veus tan dolces, tan adolorides, que xapaven es cor; i se 'n van a contar-ho an el Rei.

—Que venga! li digueren; que surt una veu de dins es pou, i es ceros parlen amb ella.

La Reina, com los sent, llavò sí que cridava fort:

—No menjaré ni beuré
fins que 's fetge des set ceros veuré.

¡Ai que som morta, si no 'l me duen a l' acte! ¡Espòs meu, tu 'm mates, si no 'l me fas dur! ¡Es pols me fuig de tot! ¡Ja no 'n tenc! ¿I encara no ès aquí es fetge des set ceros? ¡Feis via, que no hi sereu a temps!

El Rei no sabía per on prendre.

—Ara mateix vaig a dur-lo! diu a la fi.

Se 'n va correns an es jardí, sent sa veu que sortía de dins es pou, sent es set ceros que li responíen, s'hi acosta, aguaita. Veu aquella al·lota dins s' aigo amb sos brassos per sa llinda, la fa treure tot-d' una, i veu que ès N' Aineta, sa seua esposa estimadíssima. Quedà sensa polsos, se creia que ets uis li feien dos, estava com un beneit.

N' Aineta conta lo que havía succeït. Se 'n van dins sa cambra real, i ja hu crec que hu va esser Na Juanota sa que jeia dins es llit i demanava es fetge des set ceros.

El Rei no 'n va taiar més, i va dir:

—¡Es carnissers que havíen d' escorxar es set ceros, que l' escorxin a ella! ¿Ella volía es fetge

des set ceros? ¡Que li treguen, idò, es seu; que en fassen brou, i que el se beguen es set ceros!

Escorxaren Na Juanota, li tregueren es fetge, en feren brou, el donaren an es set ceros. I heu de creure i pensar que tot d'una que el tengueren dins el còs, aquells set ceros no foren pus ceros: tornaren lo que eren primer, es set germans de N'Aineta, uns fadrins acabats, lo més desxondits i amatents. El Rei los va casar amb ses set al·lotes més garrides i més nobles des seu reinat, i tots plegats visqueren una mala fi d'anys, contents i devertits; i encara són vius, si no són morts.

ES SEGADOR I SA BEATA [1]

Això era una beata que tenía un tros de blat segador. Va llogar un homo per que le hi segás; li dona es dinar i es càrritx, i li digué:

—No sé si 'm lleurà venir.

—Veniu, mentres pogueu, va dir ell, de boca, perque de cor s' estimava més que no hi anàs.

Quant es segador va arribar an es tros de blat, ja va esser es sol alt, i diu;

—Casi 'm convendría berenar, i ja segaría llavò.

Berena, i, berenat, encén sa pipa, i li entra un xubec d' allò d' allò, i diu:

—Casi 'm convendría dormir una estona, i ja segaría llavò.

S' ajeu, se dorm, i bons roncos.

Devers mig dia se despert, se mira es sol, s' asseu, i diu:

—Casi 'm convendria dinar, i ja segaría llavò.

---

1 La 'm contá mon pare.

Dina, s'atepeix fort, i ja hu crec que sa vessa l' agarrotà de casta granada, i se pensà aquesta:

—Casi 'm convendría posar ets ossos de pla un poc, i ja segaría llavò.

Torna fer la tómbola, i dorm qui dorm.

Devés mitjàn capvespre se despert, pega foc a sa pipa, i xuclada vé i xuclada va, pero no veníen ses ganes d' agafar sa faus.

Se passetja una mica per estirar-se ses cames, i darrera una mata va trobar una *gran cosa*, un munt d' escaravats com una cofa de capell, que feien lo que voltros mateixos poreu pensar.

¿Que fa es segador? Se 'n va a dur sa gerra, e-hi posa tota s' escaravatada dedins, i s' exclama:

—Diré a sa beata que es un aixam.

Després va dir:

—Casi 'm convendría berenar, i ja segaría llavò.

Va berenar, torna encendre sa pipa, i está qui està.

Se fa hora-baixenc, es segadors d' aquell contorn ja havíen acabat i se 'n tornaven a la vila cansats i morts; i l' homo comensa a dir:

—¡Es cobrombos! tot-sol per aquí m' agafarà por. ¡Que es fassa prendre sa beata i es blat, que me 'n vaig i foris!

Aplega es trastets, agafa sa gerreta, i de d' allà cap a la vila.

I arriba a ca-sa beata.

—Bon vespre, diu es segador.

—Bo será, si Deu ho vol, contesta sa beata.

—¿I per que no sou venguda? damana ell.

—No m' ha llegut, diu ella. ¿Que no ès anat bé?

—Pero de tot! Dos jornals he guanyats! s' exclama es jornaler.

—¿Que me deis? diu sa beata tota retgirada.

—Lo que sentiu! diu es segador. He guanyat es jornal de sa segada, i llavò he trobat un aixam.

—¿Dins sa meua terra? damana sa beata.

—Si fa, contesta ell.

—Idò s' aixam es meu, s' exclama ella.

—¿Vostro? diu es segador. Meu será ell. No 'm mancaría més, jo que l' he trobat...

—Pero jo vos tenía llogat, diu ella. Sobre-tot, això se veurà.

—Se pot veure en voler, diu ell. Anem a ca 's Bal·le.

—Anem-hi! pero abans vos vui pagar lo que heu guanyat.

I sa beata pagà es jornal an es segador; i tots dos s' espitxen a ca 's Bal·le.

El me trobaren que prenía la fresca en cosset de camía i despitellat. Quant l' homo se va veure davant aquells dos subjectes, endevinant que duien *cosa*, més serio que el P. Bestart, diu:

—¿Que demanau?

—Jo, va dir es segador, he trobat un aixam, i trob que ha d' esser meu, i aquesta dona el vol per ella.

—¿I vos que hi deis? pregunta es Bal·le a sa beata.

—¡Que hi he de dir! contesta ella. Que s' aixam ha d' esser meu. Jo tenía aquest homo llogat, havía de fer feina per mí, ha trobat s' aixam i llavò dins terra meua; idò s' aixam es meu.

—Trob que aquesta dona té raó, s' exclama es Bal·le. Dona-li s' aixam, diu an es segador.

—¡Ben parlat! va dir sa beata.

Es segador, fent com que tenir molta de malicia, s' exclama:

—¡Mal s' aixam tornàs d' escaravats!

—Callau, mala boca! diu sa beata.

—¿Callau? ¡Mal no hi hagués un brí segat a sa vostra terra! va dir es sagador; i se 'n va anar amb so jornal dins sa butxaca ben content.

També se 'n hi anà sa beata; pero quant va esser a ca-seua, mirà dins sa jerra, i ja hu crec que hu varen esser escaravats lo que hi va haver dedins. Des trastorn no dormí de tota sa nit, i lo en demà, antes de s' auba, ja li ha estret cap an es seu bossí de terra, i... no hi hagué un bri segat.

Llavò sí que hi va romandre com una beneita, creguda de que s' aixam era des segador, i que per axò el bon Jesús l' havía castigada.

Pero aviat va haver aclarit que es segador, en lloc de segar, havía jegut tot lo día. ¿Que me 'n direu? Ell l' any qui vengué devant i tots els anys que li quedaren de vida, es día que li havíen de segar lo seu, se 'n anava a missa ben de matí, i era primer a sa segada que es segador mateix.

Axí no la pogueren enganar pus. ¿Ai idò?

Qui té barquera, que li vaja darrera.

EN SALOM I ES BAL·LE[1]

Això era un homo que li deien En Salom, més pobre que un ropit i més afavorit d' infants que un ase magre de mosques; pero era més viu que una centella, i taiava un cabei a l'aire.

Un dia que dins ca-seua no hi havía cap roagó de pa ni d' on fer-ne, se 'n va a Ca 's Bal·le.

—Senyor Bal·le, li digué, ¡qualque còseta per amor de Deu! Tres díes fa que a ca-meua tots tenim ses barres girades an es vent, i no hi entra res, en no esser qualque mosquit descuidat.

—¿I un homo com tu, amb una brassa d' espalles, diu es Bal·le, tendrá cara d' anar a demanar res?

—¿Idò que he de fer? diu En Salom.

—Ves a robar, que ja tens s' edat, diu es Bal·le.

En Salom se perpensà una mica, i diu:

---

1 La 'm contá el famós glosador manacorí l' amo Antoni Vicens Santandreu de So'n Garbeta.

—Ja hi aniré idò.

Es Bal·le havía enviat un pareier de bous a llaurar una terra seua.

Davora aquella terra hi havía un pinar molt gran i molt espès.

En Salom, se 'n hi va, i s' hi amaga.

Era un gran sonador de fabiol, i se posa sona qui sona, *ti-tu-ti ti-tu-ti;* i, com més anava, més reprenía, i més vius i xalests eren es sons.

Es pareier, com sent aquelles sonades tan garrides, s' atura per sentir-les i ensaborir-les millor.

—¿Qui dimoni deu esser aquest fabioler? s' esclamá fora de sí. Ara hi tenc d' anar a veure-hu.

Deixa es bous en banda. Se 'n entra dins es pinar. En Salom se 'n tem, i llavò sí que hu feia de tot, sona qui sona. I comensa a fer-se en fora i en fora, i es pareier darrera ell; i ell revolts d' aquí i d' allá; i assetsuaixí sonava a rompre, i assetsuaixí ben petit ben petit, i llavò callava, i d' es cap d' una estona tornava reprendre. Al punt tengué es pareier cansat i mort i embuiat per dins aquells pins i pinotells.

—¡Que 's fassa trons es fabiol i es qui 'l sona! digué a la fi aquell beneit.

Se tirà en terra, brollant de suor i amb un pantaix que 'l sentíen de trecentes passes lluny, flastomant s' idea que havía tenguda d' encalsar aquell des fabiol.

Mentres tant En Salom se 'n va com un coet cap an es parei, el desjuny; i amb ses corretjades mateixes des pareier, bones cimades an es bous, i cap a la vila falta gent.

Es pareier, com va haver des·suat un poc, diu:

—¡Es cobrombos! ¡que he deixats es bous en

banda, i si es Bal·le vé i no m' hi troba, me farà xeroi!

S' aixeca, se 'n torna a sa llaurada, i no més e-hi troba s' arada i es jou.

—¡Aquesta sí que m' ès bruta! Pero ¿i es bous? ¿i es bous? deia cridant i més blanc que sa paret.

Parteix correns a veure si los trobaría. Demanava a tot-hom que veia; ningú los havía vists blancs ni negres. A la fi troba un homonet vei que li diu:

—En Salom he vist que se 'n manava dos.

Se 'n va a Ca 'n Salom, i 'l troba que n' escorxava un.

—¡Ah gran polissó! li diu tot-d' una. ¡Lladre, més que lladre!

—Així mateix podríes tenir un poc més de criansa amb so rallar, diu En Salom.

—¡Lladre més que lladre! diu es pareier. M' has robats es bous, i son des Bal·le.

—¡Com no son del Rei! diu En Salom.

—¡Ja 't costará des pebre! ¡Ja sabrás que cosa ès robar an es Bal·le! exclama es pareier.

—Jo tenía orde d' ell! diu tan fresquet En Salom.

—¿De robar? demana tot sorprès es pareier.

—De robar! contesta En Salom. E-hi som anat, i li he demanat qualque coseta per amor de Deu, que feia tres dies que no hi havía un roagó dins sa casa, i m' ha dit: ves a robar, que ja tens s' edat d' anar-hi. E-hi som anat, i allà on he pegat primer, ès estat an es seus bous. Ja le hi diràs.

Es pareier va quedar sensa paraula.

—Sobre tot, diu En Salom. ¡Sabs que 'm pens que hu será de bo aquest bou! ¡vaja quines popes! En tendrem per més d' una setmana. I si no frisses

molt, no te 'n vages, i el podràs tastar, que sa dona i ets al'lots ja 'n frigen una pellada que fa por.

Es pareier se 'n va a contar-ho an es Bal'le.

—¡Ai quin homo tan grosser! digué aquest com va sentir sa passada, i amollà un enfilai de flastomíes que socorraven.

Se 'n va a ca 'n Salom, i el troba en taula, que s' atepía de bou amb tota sa seua llocada.

—¡Bon dia tenga, senyor Bal'le! li va dir En Salom. ¿Vostè per aquí? Si 'n vol, que s' arramb. ¡Sab que hu ès de saborós!

—Pero no 'm diríes com éts tan ase? diu es Balle, més cremat que un *cabo* de realistes.

—¡Sab que n' hi ha d' ases! diu En Salom. ¡I lo pitjor que 's més grossos i es qui duen més genoieres, van sensa dogal ni cabreste!

—Pero ¿a on tens sa vergoya? li diu es Bal'le.

—Prou que hu sé on la tenc! respòn En Salom. Altres n' hi ha que no hu saben ni demostren sabre-hu. ¿Què té que dir de mí?

—Homo! s'exclama es Bal'le. ¿Això me demanes i t' enfloques un bou meu, i tens s' altre no sé on?

—¿I que té que veure això? demana En Salom.

—¿Vol dir no té que veure haver-me robats dos bous? torna exclamar es Bal'le tot fora corda.

—Per un altre, sí; per vostè, no! diu En Salom, ¿Que no se recorda que m' ha dit, com som anat a damanar-li llimosna? M' ha dit que anàs a robar; i hi som anat. No he fet més que lo que vostè m' ha dit.

—¡Ell no poren fer una berba amb tu, segons veig! diu es Bal'le.

—¡Ara ès hora de berbes! exclama En Salom!

—Sobre-tot, diu es Bal'le, després de molt d'

escobletjar-se: venga s' altre bou abans de més raons.

—Ara li fan es mànec! diu En Salom. No 'l veurà pus, no! L' he enviat a una part que jo sé, i ja no tornarà en no esser escorxat i trossos fets, quant haurem desnossat bé aquest que hem comensat avui.

—¡No la 'm fasses an aquesta! diu es Bal·le, aspergiant.

—¡Vaja si la hi faré! contesta En Salom.

—¡Jo 't posaré a sa presó! li diu es Bal·le.

—¡Ell no hu provará! s' exclama En Salom. An es qui creu es Bal·le, no 'l posen dins sa presó. I vostè bé hu sab, jo no he fet més que creure 'l.

Es Bal·le a la fi diu:

—No res, la m' has feta; però t' assegur que t' has de recordar de mi.

—¡Vaja si me 'n recordaré! diu En Salom. ¡Sab quina llissó tan bona que m' ha donada! Jo li he de treure tota sa sustancia, pero de damunt sa seua esquena.

—¿Que dius que faràs? diu es Bal·le.

—Que així com li he presos es bous, li prendré es serró des doblers. I le hi dic davant davant.

Com es Bal·le sent aquestes comendacions, se posà fet un Nero.

—¡Un quern de dobles de vint te regal, va dir, si 'l me prens an es serró!

—Feta està sa barrina! diu En Salom. Idò d' avui a vuit dies estiga preparat que li pegaré es salt.

Es Bal·le se 'n va a ca-seua, i no se poría treure En Salom des cap.

—¡Aquest homo m' ha de dur a les ètigues! deia. ¡Ja será el dimoni, si 'l me pren an es serró.

Compra dos cans de bou ben grossos, esporga una partida de garrots d' uiastre ben llarcs i revenguts, i trassà es pla de batalla d' aquesta manera.

—Jo li assegur an En Salom, deia ell, que si té la mala sort de venir, no se 'n ha de tornar viu. Com es cans l' hauràn embotonat, li he de rompre tots aquests garrots damunt ses costelles. N' hi donaràn de fer de porcell curt i de venir-me a retreure tant si li vaig dir que anàs a robar... I per porer-me assaciar d' ell, m' he d' asseure a 's mig de la casa, amb un ca de bou a cada part, i es serró a 's mig de ses cames, i ses portes ben esbadellades. Podrà entrar peu pla, i sa seua confiansa i desenfreïment l' ha de dur a perdre. Com se creurá tenir es serró dins ses mans, tendrà es cans de bou abordats i tots es garrots, que li plouràn un ruixat de garrotades. ¡Serà ferest!

Sobre-tot, arriba es dia que feia vuit. Es vespre es Bal·le va dispondre la cosa així com havía dit.

En Salom sofregeix ben sofregides ses banyes des bou en saim; i feien una oloreta lo més bona. Les agafa, i, quant es rellotge de la vila donava les dotze, ja es partit cap a Ca 's Bal·le. Veu la casa esbadellada i es Bal·le assegut a 's mig. Rondetja una estona, s' hi acosta de puntes de puntes. Ell repara que beca a la vela. Com el veu ben adormit, entra, tira ses dues banyes an es cans, afina es serró a 's mig de ses cames des Bal·le, li pega grapada, i fuig com cent mil llamps.

Es cans de bou estaven ben afamagats, perque es Bal·le no los havía donat res de tot lo dia, a fi de que, tot-d' una que vessen En Salom, s' hi abordassen. Ja hu crec que, com veren caure ses banyes i que feien tan bona olor, ja hi estàn aficats, i roega qui roega.

Un se cansa de roegar i de no trobar gens de popa, i, cregut de que s'altre en devía trobar més, s' hi afúa per prendre-le-hi; i tots dos ja estàn embolicats, i *nyip nyop*.

Es Bal·le, amb aquells lladrs, tot amb u se despert. Se creu que ès En Salom que ès entrat, i que es cans ja 'l tenen en-terra; i se posa a cridar:

—¡¡¡Ua, mosso!!! ¡¡¡ua, moro!!! ¡¡¡ua, mosso!!! ¡¡¡ua, petit!!! ¡¡¡adu 'l!!! ¡¡¡dasse 'l!!!

I ja ha agafat un parei de garrots; i garrotades a 's mig des cans, cridant:

—¡Ah gran polissó! ¡ja no 'n faràs pus! ¡Ara t'hi tenc!

Es cans, com el senten, se creuen que ès que han de pitjar darrera qualcú qui fuig; i ja han pegat llongo cap a defora, corrents tant com poríen, lladrant just si tenguessen un dimoni dins el còs.

Es Bal·le bé mirà, pero ni va veure cap homo estès ni que fogís.

—¿I es serró? diu ell, mirant ben arreu allà on seia.

Mira qui mira i cerca qui cerca, pero tot va esser debades.

¿Com l' havía de veure, si En Salom ja 'l tenía tancat dins sa seua caixa i sa clau dins es jaquet?

Es Bal·le se posa a cridar com un boig, alsà tot es carrer, se tira en terra, i venga sabonera per sa boca i bons croixits de dents.

—¿Què ès estat? ¿què ès estat? deien uns.

—¿Que ha d' esser estat? responíen ets altres. ¡En Salom que ha pres es serró an es Bal·le!

—¡El dimoni ès ell! exclamava es qui hu sentía.

Lo en demà En Salom fa de trobar-lo, i li diu:

—¿¿Què tal? que le hi he pres o què?

—Salom, no siguem al·lots, diu es Bal·le: que això acabarà malament.

—Per vostè es ben segur, diu En Salom; ara per mí seràn altres cinc centes. ¡Sab que li costarà de molt es consei que 'm donà! ¿O se figura que no hi ha més que donar conseis? Vostè s' ho ha cercat. No m' hagués dit: ves a robar.

—Salom, no 'm vengues amb perendengues, diu es Bal·le. Torne 'm es serró, i es mal será mort.

—¡Tornar-lo! ¡Ell me 'n gordaré com de caure! No i encara me falta robar-li una cosa que li sabrà més greu.

—¿Què ès això? diu es Bal·le.

—Que li robaré sa dona, li contesta En Salom.

—¡Sa dona! ¿Que seràs el dimoni per robar? exclama es Bal·le.

—No m' hi hagués enviat, diu En Salom.

—¡Fe 't trons tu i s' enviar! diu tot cremat es Bal·le. Sobre-tot: tu no la 'm robaràs a sa dona.

—D' aquí a vuit dies no més, i le hi dic davant davant! diu En Salom.

—No res, idò. A ca-meua t' esper, i ¡com som Bal·le! que, si vens, no te 'n tornaràs viu!

—Això se veurà, diu En Salom. Per fer-li aquest robo, basta que me deix uberta aquella finestra que mira damunt sa cisterna, per on ses criades treuen s' aigo.

—Uberta estarà, diu es Bal·le, i anirà bé, perque, si per allà has d' entrar, ja no entraràs. Jo mateix t' agafaré p' es carcabòs, i, anc que 'l dimoni 'n pas, t' he d' enviar a grufar dins es llot des cul de sa cisterna.

—No res, allà en parlarem, diu En Salom.

Se 'n va, i umpl uns calsons i una camía de paia, fa un homo de bulto. I es vespre qui feia vuit, quant es rellotge de la vila donava les dotze, ja ès partit cap a ca 's Bal·le.

Veu sa finestra uberta. Es Bal·le estava dedins, i tenía dos missatges amb una destral per-hom, un darrera cada rebranca de sa finestra. Tot-d' una que En Salom guaitaría, li havíen d' entaferrar destralada.

En Salom s' hi acosta de puntes de puntes; agafa s' homo de bulto per ses cames, i a poc a poc li enfonya es cap dins sa finestra.

—¡Veltaquí! diu es Bal·le.

I els homos *zas!* una bona destralada.

No més el fregaren una mica, perque En Salom va esser ben aviat de retirar-lo.

—¡Fosca, Salom! digueren ells, ¡amb un poc més t' exceiam!

—¡Callau! diu es Bal·le: per ventura tornarà.

Des cap d' una estoneta En Salom torna enfonyar s' homo; i aquells dos *zas!* una bona destrelada. Pero si promptes eren ells de pegar, més prompte era En Salom de retirar s' homo de bulto.

Los va fer aquest pas sis o set vegades; i sa darrera, tot-d' una que los ho va haver retirat, el tira dins sa cisterna, i fuig a amagar-se un tros enfora.

S' homo de bulto, com pegá damunt s' aigo, va fer un renou ferest. Tot va resplandir. Es Bal·le i es missatges surten corrents, cridant com a bòtxos S' aboquen tots an es coll de sa cisterna.

—¡Aquest pic el tenim! deien fent estabetxos. ¡Sí que hi beurà fresc! ¿que ès bona, Salom? ¡Beu, homo, ara que hi éts! ¡Beu, no temes! ¿No havíes

de robar sa Bal'lessa? ¡Hala, du-la-te'n! ¡Espedeix! ¡No fasses més pusses!

Es Bal'le i es missatges varen prendre aquest cap de fil, i en digueren de bajanades fins que se varen haver desengavatxats. Llavò anaren a dur cordes i uns llévets, per treure lo que ells se figuraven que era En Salom. I allà pesca qui pesca. A forsa de malavetjar, així mateix el trobaven. Qualque pic arribaven a enganxar-lo, i pegaven tirada; pero amb so pes de sa paia remui, i sa roba, que no era gens nova, se feia un esqueix, i *pataplum* ja havía pegat capficó.

—¡Fosca, Salom! deien ells. ¡Ja t' amereràs bé aquesta vegada! ¡i t' hi faràs ben net! ¡No importarà que vages a mar a rentar-te, s' estiu qui vé!

Sobre-tot, aquells homos pesca qui pesca En Salom, arribaren a no veure-hi de cap bolla. Tots tres aficats i abocats an es coll de sa cisterna, los haurían pogut pendre i dur-se'n an es coll ses cases, i no se'n serían temuts.

En Salom, com los va veure d' aquella manera i que tenían es portal de davant ben esbadellat, se'n hi entra, s' afica dins sa cambra des Bal'le, sa Ballessa dormía ben arreu, l' embolica amb so tapament, la se posa amb una grapada an es coll, i toca soletes.

I ¡que s' havían de tèmer de res es Bal'le i es dos missatges. A lo que tenían compte era a veure si treurían En Salom.

A la fí l'arriben a pescar bé, tiren, el treuen.... i varen veure que no era En Salom, sino un homo de bulto.

Tots tres quedaren de pedra. Se miraven ells amb ells, i no se sabían treure paraula de sa boca.

—I que será el dimoni aquest Salom? diu es Bal·le a la fi. ¿Com pot esser això? ¿Que deu tenir fullet?

—¿I que no hu veu que'n té es dimoni? digueren a la una es dos missatges, fora de sí.

—Perque bé! diu es Bal·le. ¿No l'hem sentit caure tots tres aquí dins? ¿No feia es bategot per dins s'aigo? ¿I ara mos resulta que es un homo de bulto?

—Pero que no hu veu, senyor Bal·le, que té fullet es dimoni? tornaven dir es missatges, tot esglaiats.

Estant amb aquestes, an es Bal·le li passa una idea feresta per dins es cap.

—¡Sabeu, va dir, que 's polissó, per art del dimoni, mentres noltros pescávem, m' havía d' haver presa sa dona!

Se 'n va correns dins sa cambra, i ja hu crec que hu va esser buit es llit, i ben buit!

Bé miraren es Bal·le i es missatges per tot; pero sa Bal·lessa no la varen veure en vert ni en sec.

An es Bal·le li hauríen pogut encendre un lluquet a sa cara.

Se 'n va de quatres a Ca 'n Salom, i el troba damunt es portal, més xelest i rioler que unes castanyetes.

—Salom, li digué, així mateix has fet llarc aquest pic! Això no ès pas de fer! diu es Bal·le.

—Manco son de dir ses paraules que me digué vostè, quant m' envià a robar.

—¡Fet trons tu i ses paraules!

—Així una altra vegada s' hi mirará més en so rallar.

—Sobre tot, ses raons sien acabades! sa dona vui!

—¡Sa dona! ¡Mal será de fer que la hi torn!

—¿I per que? diu es Bal·le.

—Per que ja no la tenc, diu En Salom.

—¿I que n' has fet? diu es Bal·le.

—L' he venuda, diu En Salom.

—¡L' has venuda! diu Es Bal·le.

—Idò ¿que l' havía de fer? diu En Salom.

—¿I an-e qui l' has venuda? diu es Bal·le.

—Quant la me 'n duia, diu En Salom, he trobat el dimoni, i m' ha dit:—¿Que dus?—Sa dona d' es Bal·le, he dit jo.—La 't compr, ha dit ell.—La 't venc, he dit jo. I hem feta barrina.

Es Bal·le cuidà a fer es tro. Com prou va haver cridat i aspergiat, diu:

—Salom, ten compassió de mí. Fe-hu per Deu, si no hu vols fer per mí. Ves an el dimoni, a veure si vol tornar sa barrina arrera!

—¡Tornar arrera 'l dimoni! diu En Salom.

—Es provar-ho no costa res! diu Es Bal·le. ¿Que te 'n ha donat?

—Trecentes lliures, diu En Salom.

—Ventaquí sicentes! diu Es Bal·le. Ves-hí a l' acte, i du-le 'm per amor de Deu, Salomet.

—Perque es vostè, e-hi aniré.

En Salom ja es partit cap a s' avenc per on solía sortir el dimoni. Arriba i se posa a cridar:

—¡Barrufet! ¡O Barrufet! ¡Barrufet, dic!

—¿Que dimoni tens, tant de cridar? diu En Barrufet de ben endins.

—¡Puja de pressa! diu En Salom.

—¡Deixe 'm pegar un parei de tionades abans!

—Vaja, idò, espedeix! diu En Salom.

Al punt ja guaitaren per s' avenc ses banyes i llavò es cap i llavò tot es còs d' En Barrufet, que digué:

—¡Salom! ¿tu éts? ¿Quin sanyal?

—Hem, de tornar sa barrina arrera, diu En Salom.

—¿De sa Bal·lessa? diu En Barrufet

—Si fa! diu En Salom. Li sab massa greu an es Bal·le.

—Millor si n' hi sab, diu En Barrufet. Pero ¿i per això éts vengut? ¡Quines passes més perdudes! ¡Jo tornar barrines arrera! ¿Què no m' has mirat bé? Jo no compr per tornar vendre, no. Qui cau dins ses meues ungles, ja no 'n surt.

—Te donaré el doble des preu! diu En Salom.

—¡Ni que el me doblasses set vegades! diu En Barrufet. ¡A mí no 'm tapen la vista no es doblers!

En Salom, veent que no hi havía res que fer, se 'n va an es Bal·le, i li conta lo que passa.

Es Bal·le se pegava amb so cap per ses parets.

—No res, digué a la fí. Vetaquí trecentes lliures més. Torna-hi; i, si no basten, promet-lí tot quant tenc. Si la 'm dus, per tu hi haurá un bon regalet.

En Salom e-hi pensa un poc, i diu:

—No res, e-hi vaig; i, si jo no la duc, que no hi vaja un altre.

Agafa una aixada, un cávec i una senaia. Se 'n va a s' avenc del dimoni; i se posa pica qui pica devora sa boca; i bones cavegades, i venguen cansons i més cansons.

El dimoni sent aquell estabeig de dins l' infern, i surt a veure que ès allò. Com se veu En Salom davant, diu:

—¿I ara?

—Me 'n som anat a confessar... diu En Salom.

—¡A tros de banc, quant e-hu éts! ¿Ja no has tengudes altres feines? diu En Barrufet.

—¿Te pica? ¿no ès ver? diu En Salom. ¡Idò grate 't, que bones ungles tens!

—¡Confessar-se! ¡Ja 'n posarás un tros a s' olla!

—A on no 'm posaràs tu cap tros serà dins l' infern, si sa confessió ès bona! ¡Ja 't conec erbeta! Periol te dius!

—Mira! deixe 'm anar això... diu En Barrufet.

—I ¿qui ho ha comensat? diu En Salom. I sobretot, ¿qui t' ha enviat a demanar?

—Es que he sentit tan de picar i cavegar, i he dit: veam que será això! diu En Barrufet.

—Idò ès que m' ha donat la real gana de venir a fer aquí sa penitencia que 's confés m' ha imposada, diu En Salom.

—¿Que vol dir, sa penitencia? diu En Barrufet.

—Vol dir que la fas, diu En Salom. ¿O te penses que jo vaja de perllongues? Prou clar e-hu diu sa Doctrina que s' ha de fer tan prompte com se puga.

—¿I quina penitencia es això? diu En Barrufet.

—Que he de posar unes *estacions* per fer els *Passos*[1] , diu En Salom: i aquí serà sa 1.ª *estació*.

—¿Què ès lo que dius? s'exclama En Barrufet. ¿I aquí has de plantar la creu?

—¡Ja hu crec que sí! diu En Salom. ¡I ben grossa que ha d' esser! L' han de veure d' una hora lluny.

—¿I ja no hi ha altre lloc per posar-la més que aquest?

—Aquí he comensat a picar, diu En Salom, i aquí la posaré; i esperonetja tant com vulgues. No 'm faltaría més que hagués fet ara tot aquest clot en va!

1 El poble diu *els passos* a la devoció del Viacrucis.

—Pero, homo, ¿que no veus que me taies ses cames? diu En Barrufet.

—Ja les te confegiràs, diu En Salom.

—Pero, ¿com he de poder sortir, si tu 'm plantes aquí la creu? diu En Barrufet.

—¡Bella basca si no surts pus! diu En Salom. Espera que t' enviem a demanar.

El dimoni, com veu es joc tan mal parat, e-hi pensa una estona, i acaba per dir:

—No res, demane'm qualsevol cosa, i t'ho faré, si puc, ¡sols que no 'm posis aquí cap *estació!*

—¿Que vui? diu en Salom. Sa dona des Bal·le.

—¿Això no més? diu En Barrufet. Espere 't un poc.

Pega capficó dins l' infern, i des cap d' una estoneta torna en sa Bal·lessa. La dóna an En Salom, i En Salom amb ella ¡cap a ca' s Bal·le falta gent!

Com es Bal·le los va veure, sortí correns a donar-los una aferrada p' es coll per-hom.

L' homo no hi cabía d' alegría i satisfacció. Tirà es capell a l' aire, salta va i ballava. No sabía que 's feia.

I digué an En Salom.

—Mira, es doblers que t' havía donats, es que me prengueres, es parei de bous,..... tot t' ho don, tot t' ho perdón, per que bé t' ho has guanyat. Tu m' has fet tocar amb ses mas lo mal que ès donar mals conseis i parlar malament. Jo t' assegur qu' estaré més alerta d' avui en devant.

En Salom se 'n tornà a ca-seua, ric i plè i més content que un Pasco. I amb sa dona i els infants va viure amb molta pau i concordia una mala fí d' anys fins que va esser mort; i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

N' AGRACIAT [1]

Això era un al·lotet que havía nom Agraciat. Quant corría tretze anys, va caure en mans de bandetjats, que el se 'n dugueren a sa seua cova, i li feien comensar foc, agrenar i escurar.

Un dia el Rei sortí a fer una cassada. Un parei de cassadors pegaren an aquella cova, es lladres eren a córrer la gandaina, i N' Agraciat s' assoleiava.

Es cassadors s' hi acostaren i li digueren:

—Al·lotet, ¿què fas per aquí?

—Som es criadet d' una partida de lladres que estàn an aquesta cova. Me varen prendre, i m' he de cuidar d' enllestir-los ses coses.

Aquells homos se compatiren d' ell, i li varen dir:

—¿Vols venir amb noltros, que som cassadors del Rei.

---

1 La 'm contá el famós glosador manacori l' amo Antoni Vicens Santandreu de So 'n Garbeta.

—¿Si vui venir? Més que de pressa! diu ell.

Se 'n hi anà, i el presentaren an el Rei.

Quant el Rei el va veure tan galanxonet, li va dir:

—¿Vols esser paje meu?

—Sí, senyor, contesta N' Agraciat.

—Idò hu seràs, diu el Rei.

Des cap d' un parei d' anys, el Rei se volgué casar. Reuneix es nobles de la Cort, i diu:

—A veure qui ès que me vol anar a menar la *Princesa des cabeis d' or,* que me tenc de casar amb ella.

—I ¿a on ès? li damanaren.

—Cercau-la, i la trobareu, diu el Rei. Vetaquí ses senyes que vos puc dar: es sa dona més garrida que hàgeu vista mai.

—Jo no 'm don amb cor, digué un.

—I jo tampoc, digué un altre.

I no n' hi va haver cap que no fes sa meteixa resposta.

Quant N' Agraciat veu tal endemesa, s' exclama:

—Senyor Rei, sempre 'm teniu a mí.

—¿Que vol dir? diu el Rei. ¿I tu hi aniríes a menar-le 'm?

—En voler, puc esser partit, contesta N' Agraciat.

—Are mateix! diu el Rei.

—¡Idò endavant! digué es paje.

Damana un cavall, una espasa, una ballesta i fletxes. Les hi donen, i ja ès partit.

Camina caminaràs, des cap de set dies troba un riu, i veu dins un bassiot de sa vorera un peixet que verduquetjava fort ferm, perque s' aigo li comensava a faltar.

N' Agraciat, tot compatit, davalla des cavall, agafa es peixet per sa coua, i el tira dins es riu. Es peix, ja hu crec, va romandre a pler tot-d' una que tocá aigo bona. Tregué es capet, i diu:

—¡Ah Agraciat, Agraciat! Lo que ara has fet ¡que te serà de ben pagat!

N' Agraciat seguí, camina caminaràs.

Des cap de set dies troba un mussol que tenía es niu dins sa soca un d' uiastre, i una serpetota que s' hi enfilava, per engolir-se es mussolets.

N' Agraciat, compatit d'aquells animalons, apunta amb sa ballesta an es cap de sa serp, despara, i sa fletxa le hi passa de part a part: sa serp pega revinglada, cau lo mateix d' un rest de corda, i, quant va esser enterra, ja va haver badaiat.

Es mussol llavò digué:

—¡Ah, Agraciat, Agraciat! Lo que ara has fet ¡que te serà de ben pagat!

N' Agraciat torna a fer sa seua via, camina caminaràs.

Des cap de set dies, veu un falcó aficat a un corp, que ja feia ses derreres.

Tot compatit des corp, apunta amb sa ballesta an es falcó; despara, i es falcó va caure sec.

Poreu fer comptes aquell corp si se 'n hi va anar ben content i agraït.

I li va dir:

—¡Ah Agraciat, Agraciat! Lo que ara has fet ¡que te serà de ben pagat!

N' Agraciat seguí cap envant.

Des cap de set dies troba un pastor i li diu:

—Germà, ¿no 'm diríeu per on ès la *Princesa des cabeis d' or?*

—Ja sé jo on ès, contesta es pastor; pero...

—Digau-m' ho per amor de Deu! digué N' Agraciat, quo la me 'n tenc de menar, perque mon Rei i Senyor se vol casar amb ella.

—Pero ¿i veniu tot-sol? li damana es pastor.

—Amb l' àngel de la Guarda, respòn N' Agraciat.

—Ja hi beureu fresc! diu es pastoret. Contau que hi son anats exèrcits i tot, per menar-la-se 'n, i no los han vists pus. Si no voleu acabar els alens, no hi aneu.

—Es que hi vui anar, surta des llevant, surta des ponent, diu N' Agraciat.

—No res, diu es pastoret, si tan encapirronat e-hi estau, seguiu es camí que duis. Trobareu un barranc molt fondo. Anau barranc barranc. Endins de tot veureu dos ciprers ben alts, dues garberes d' ossos i una cova. Dins aquella cova es la *Princesa des cabeis d' or*. Dos gegantots guarden sa boca; i, en acostar-s' hi ningú, el s' engoleixen com si fos un mosquit. En anar molt farts, tiren ets ossos; i des que han tirats, se son formades aquelles dues gàrberes.

—Bon pastoret, diu N' Agraciat, per amor de Deu sia de lo que m' heu dit. Deu vos ho pac. Me 'n hi vaig, venga lo que venga. Me comanaré an el Bon Jesús, i serà lo que ell voldrà. Dec la vida an el Rei, i bellament per Ell la puc perdre.

N' Agraciat s' espitxá, i hala envant. Troba 's barranc, i el pren. Endins de tot, destría es dos ciprers i ses dues garberes d' ossos, que esglaiaven. Ell també s' esglaiá, pero no tornà cap peu arrera. Tant bon punt li compareix un corp, i li diu:

—Som aquell que alliberares des falcó. Ara venc a pagarte es favor que llavò 'm feres. Tu t' acostes

an es ciprers; es gigants, en veure 't, se riuràn de tu. T' hi arrambes; i, quant sentes *op-op*, envestilos amb s' espasa; i no haies por!

N' Agraciat s' acosta an es ciprers; es gigants, així que el veren, ja 'l se menjaven amb sa vista. I com teníen talent, i no hi havía bossinada per cap des dos, cadascú el volía per ell. Tants sols no los passá p' es cap que haguessen de fer més esfors que es necessari per engolir-lo-se.

N' Agraciat s' hi arrambava, s' hi arrambava. Al punt sent *op-op;* alca es cap, i, veu es corp que cau afuat demunt es dos gigants, i amb dues espipellades a cada un, los treu els uis. N' Agraciat s' hi aborda, i a espassades los taia es cap.

La Princesa d' es cabeis d' or se tem des talabastaix; surt, veu es dos gigants fora cap i coll, veu N' Agraciat tan prasent, gentil i agradós..... No sab que li passa, i cau agenoiada, plorant d'alegría i de agraïment.

N' Agraciat quedà tot sorprès, abil·lat, fora de sí, quant la se va veure devant i an es seus peus.

¡O que la hi trobava de garrida, de gentil i de bufarella!

Tenía raó 'l Rei. E-hu era sa dona més bella que uis de persones nades haguessen vista mai.

—¡Jovenet, no 'm deixis! deia ella. ¡No 'm deixis per amor de Deu!

—¿Com vos he de deixar? deia N' Agraciat, tot embadalit davant tanta gracia i galanía. ¿Com vos he de deixar, si venc a cercar-vos de part del Rei? si venc per menar-vos-ne, perque vos heu de casar amb ell? Primer me faràn trossos, que no consentiré que ningú vos toc ni un filet de roba, quant i més la resta, fins i tant que sieu a ca'l Rei.

—¡Ah jovenet! Jo per anar-hi, com aquests gigants no me deixaven sortir mai, i no tenía aigo bona per fer-me neta, necessit rentar-me de cap a peus.

—Idò rentau-vos! diu N' Agraciat.

—Es que per fer-me neta, diu ella, no basta s' aigo que hi ha aquí, si no n' hi mescl una altra..

—¿Quina ha d' esser aquesta altra? diu ell.

—Aigo de sa *Font de la bona salut*, diu ella.

—¿Que n' heu de mester molta? diu ell.

—Una ampolleta 'm bastaría, diu ella: sols que en pogués tirar un raig dins es ribell a on m' he de rentar.

—Venga una ampolleta, diu ell: veureu com aviat la vos duré plena.

—¿I que sabs a on ès aquesta font? diu ella

—Així com vos he trobada a vos, diu ell, la trobaré a ella.

La Princesa li dona una ampolleta; la pren, i ja ès partit.

Demana qui demana sa *Font de la bona salut* a tot-hom que trobava, ningú n' hi sabía donar noves. A la fi troba un pastor, i ja li diu:

—¿No sabríeu, pastoret, a on ès sa *Font de la bona salut?*

—Sí, ja hu sé jo! diu es pastoret ¿I què volíeu?

—Anar-hi més que de pressa! diu N' Agraciat.

—No hi aneu, per amor de Deu! diu es Pastor. E-hi ha unes serpetotes a l'entorn, que s' engoleixen un homo a cavall. Tots es qui s' hi son acostats, han acabats ets alens.

—No m' empatx de raons! diu N' Agraciat. Digau-me a on ès, si voleu.

—Si tant encarat hi estau, diu es pastoret, preniu per avall i no estareu gaire a trobar-ho.

Pren per avall per avall; i al punt ja va destriar es cap i es coll de ses serpetotes, que teníen una fam qui les alsava.

No vos cregueu que no sentís feredat devant aquella serpentería. S' aturà per por de sa por. Assetsuaixí li compareix un mussol, i li diu:

—Som aquell mussol de s' uiastre, i venc a pagar-te es favor que llavò 'm feres. Dassa s' ampolleta.

La hi dona, es mussol l' agafa amb ses arpes. Aquella font feia una gran embassada; s' animal, volant volant, arriba a s' endret des mig; davalla a poc poc, afica s' ampolleta, l' umpl ben plena; i ja ha pres per amunt, i l' entrega a N' Agraciat.

N' Agraciat ja l' ha presa, s' espitxa cap a sa cova, e-hi arriba amb quatre llongos, i dona s' ampolleta a la Princesa. La dòna la se mira una bona estona, i a la fí diu:

—¡Sí que hu ès de sa *Font de la bona salut!*

Tira dins un ribell un parei de gerres d' aigo, e-hi aboca s' ampolleta, i se posa a rentar-se.

Com s' hagué rentada ben rentada, com s' hagué enllestida ben enllestida, que embellía i ecsisava de garrida que era i gallarda, va dir:

—¡Ah jovenet! Ara me falta s' anell, i no puc sortir sensa de dins aquesta cova.

—¿I a on ès aquest anell? diu N' Agraciat.

—Quant me robaren, que me duien aquí dins, passàrem un riu, i m' hi va caure.

—Me 'n vaig a dur-lo, diu ell.

—Pero ¿i que sabs quin riu ès aquest? Jo mateixa no hu sé.

—Així com vos he trobada a vos i sa *Font de la bona salut* trobaré s' anell, si Deu ho vol i María.

N' Agraciat ja va haver tocades soletes, sensa sebre camí ni carrera.

Camina caminarás, topa an aquell riu que ell havía passat, i se 'n va vorera vorera, i mira qui mira.

I ¡què havía de veure s' anell, Bon Jesús!

Des cap d' una estona veu un peixet, tot llambriner, que pegava fues i fues; i amb cada revinglada sortía sortía fora de s' aigo.

El se mira de prim conte, i repara que duia ¡qui s' ho havía d' esperar! un anell amb sa boqueta.

Es peixet s' acosta i diu:

—Agraciat, vetaquí s' anell que tu cerques. Som aquell peix que dins un bassiot ja feia ses derreres, quant tu vares passar, i me tirares dins es riu. Ara t' he pagat es favor que llavò me feres.

N' Agraciat pren s' anell. Amb quatre bots va esser a sa cova.

—Veltaquí, diu a la Princesa.

Ella el se mira, el se prova i diu:

—¡Sí que hu es ell! Ja porem partir en voler.

—Ara mateix, diu N' Agraciat.

Partiren, i de d' allá.

Camina caminaràs, arribaren a la Cort.

Tot-d' una se presenten an el Rei, i N' Agraciat diu:

—Senyor Rei, vetaquí la *Princesa des cabeis d' or*. A veure que més té que manar-me.

El Rei no sabía que li passava. Estigué una bona estona embadalit davant la Princesa, contemplant-la de cap a peus, com la veia tan agraciada, tan garrida, tan ecsisadora.

Cridà tots es nobles des seu reinat, per que li fessen la Cort; se casà amb ella, i se feren unes nosses de primera i un sarau lo més alt de punt.

—Agraciat, digué 'l Rei, acabades ses nosses. En premi de lo que per mi has fet, damane 'm qualsevol cosa, maldement sia la mitat des meu reine, i te serà accedit.

N' Agraciat digué que no volía més paga que servir-lo tots ets anys que li quedaven de vida.

El Rei el va fer sa segona persona, i el casà amb sa dama més bona, més garrida, més discreta, més noble i més rica de tot es seu reinat.

I ell amb ella i el Rei amb la *Princesa des cabeis d' or,* visqueren en molta pau i concordia. I encara son vius, si no son morts.

ES CASTELL D'IRAS I NO TORNARAS[1]

Això era un Comte, molt gran senyor, que anava perdut perdut darrera es joc.

No més tenía un fii, En Bernadet.

Un dia que jugant, era quedat sensa una creu, li compareix un personatge d' un aspecte molt ferest, i li diu:

—Si 'm promets durme 's teu fii, com farà desset anys, an es *Castell d' iràs i no tornaràs,* tendràs tots es doblers que vuies, i no perdràs mai.

—Feta està sa barrina, diu es Comte, de perdut que se veia.

Desde aquell dia sempre va guanyar, i manetjava ses dobles de vint a palades; pero sempre que arribava an es seu castell i En Bernadet li plegava mans, sentía una ponyida dins es cor, com si un punyal le hi atravessàs de part a part.

---

1 La 'm contaren ses madones manacorines Antonina Vallespir de So 'n Boga i Catalina Tomás Pinya, el sen Miquel Neula de So 'n Carrió, un pareier de So'n Galiana, N' Antoni Garrit de Sant Llorens i un al·lot del Bon Jesús.

En Bernadet fa desset anys, i son pare un dia l' agafa i li diu, rompent en plors.

—Fii meu, se fa precís dir-t' ho. Un dia que havía perdut tot quant tenía, me sortí un homo i me digué que, si li prometía dur-te, en fer desset anys, an *es Castell d' irás i no tornarás,* jo tendría més doblers que no voldría, i per molt que jugàs, no perdría mai. Le hi vaig prometre. Ell va cumplir sa seua paraula, i ara me toca a mi cumplir sa meua.

—¿Per això tant de plors? diu En Bernadet, tot rabent. Demà meteix me pos en camí.

Pren un cavall i un serró de dobles de vint, i ja ès partit. Camina caminarás, a tot-hom que veia damanava on era *es Castell d' irás i no tornarás.* Ningú n' hi sabía donar noves.

Des cap de set dies. a entradeta de fosca, destría un llumeneret blau.

—¡Oh! digué. ¡Un llumenaret blau! E-hi arribarem, si a Deu plau!

E-hi arriba, i va esser una ermita.

S' acosta a ses portes, i *toc toc.*

—¿Qui ès? diu una veu.

—Amics, diu En Bernadet. Obriu per amor de Deu.

S' obrí sa porta, i sortí un ermitanet, amb una barba que li pegava per sa cinta.

—¡Benvingut sies, o jovenet! digué. I ¿quin senyal per aquí?

—Cerc *es Castell d' iràs i no tornaràs.* ¿No 'm diríeu a on cau?

—¿*Es Castell d' iràs i no tornaràs?* Mai l' havía sentit anomenar, diu s' ermitanet. I no ès que no sía vei jo i que no fassa molts d' anys que som an

aquesta ermita. Ja n' hi ha mil. La primería passava gent, pero ja feia trecents anys que no era passat ningú.

—¡Sant Cristo gloriós! ¿Que me deis? diu En Bernadet.

—Lo que sents! diu s' ermità. Tu deus estar cansat.

—Ja deis ver! diu En Bernadet.

—Idò romàn, farem sa vel·la plegats. Jo som el Rei dets animals de la terra. Demà, sol sortint, los cridarem tots; i per ventura n' hi haurà qualcún que mos sabrà donar noves d' aquest castell que cerques.

En Bernadet va romandre; passaren la corona, soparen, feren la pretxa fins que sa sòn los guanyà de tot, i se 'n anaren a jeure.

Lo endemà a trenc d' auba s' ermità crida En Bernadet, passaren un enfilai ben llarc de *pare-nostros*, i barenaren. Sol sortint, s' ermità surt defora, i se posa a tocar un fabiolet, *ti-tu-tí ti-tu-ti ti-tu-tí*.

Comensen a comparèixer animals i més animals. Al punt e-hi foren tots. Paraven més de cent corterades; i, per molt que la vista s' estengués, no veien més que caps, capots, caparrots, capets, caparrins, caparrineus, caparrinois i caparrinoiets, i tots ben vius i uis espolsats.

S' ermitá amb tota quanta veu pogué treure, va dir:

—¿N' hi ha cap de voltros que sapia a on cau *es Castell d' iràs i no tornaràs?*

Cap n' hi hagué que hu sabés.

En Bernadet hagué de tornar prendre els atapins, i de d' allà.

Camina caminaràs, des cap d' altres set dies, a entradeta de fosca, veu un llumenaret blau.

E-hi arriba, i va esser una ermita damunt uns penyals devora mar.

S' acosta a ses portes, i *toc! toc!*

—¿Qui ès? diu una veu.

—Amics, diu En Bernadet. Obriu per amor de Deu!

S' obri sa porta, i sortí un ermitanet amb una barba que li pegava p' es genois.

—¡Benvingut sies, o jovenet! digué. I ¿quin senyal per aquí?

—Cerc *es Castell d' iràs i no tornaràs.* ¿No 'm diríeu a on cau? diu En Bernadet.

—*¡Es Castell d' iràs i no tornaràs!* diu s' ermità. ¡Mai havía sentit anomenar tal castell! I no ès que no sia vei i que no fassa molt de temps que som an aquesta ermita. Conta que ja hi ha mil anys. La primería passava gent aixís mateix; pero ara en feia sicents que no era passat ningú.

—¡Mare meua! ¿què me deis? diu En Bernat.

—Lo que sents. Res, tu vens cansat! diu s' ermità.

—Sí que deis ver! diu En Bernadet.

—Idò romàn! diu s' ermità: farem sa vel·la plegats. Jo som *el Rei dels peixos de la mar;* i demà, sol sortint, los cridarem tots, i per ventura n' hi haurà qualcún que mos sabrà donar noves d' aquest castell que cerques.

—¡Ben pensat! diu En Bernadet, i va romandre.

Passaren la *Corona*, soparen, feren la pretxa fins que sa són los va guanyar de tot, i se 'n anaren a jeure.

Lo endemà a trenc d' auba, s' ermità crida En Bernadet, passaren un enfilai ben llarc de *Pare-nostros*, berenaren; i, sol sortint, se'n van devora s' aigo. S' ermità pega siulo, i hala siula qui siula!

Comensen a comparèixer peixos i més peixos; aviat e-hi foren tots... I paraven es redol de més de docentes corterades; i, per molt que un estengués la vista, no veia més que caps, capots, caparrots, capets, caparrins, caparrineus, caparrinois i caparrinoiets que guaitaven a flor d'aigo, tots ben vius i uis espolsats.

S'ermità, amb tota quanta veu pogué treure, diu:

—¿N' hi ha cap de voltros que sapia a on cau *es Castell d' iràs i no tornaràs?*

Cap n' hi hagué que hu sabés.

En Bernadet no tengué altre remei que prendre de bell nou ets atapins, i de d' allà.

Camina caminaràs, des cap de set dies, a entradeta de fosca, destría un llumenaret blau.

—¡Un llumenaret blau! digué tot content. E-hi arribarem, si a Deu plau.

E-hi arriba, i va esser una ermita damunt un puig molt agüionat.

S' acosta a ses portes, i *toc! toc!*

—¿Qui ès? diu una veu.

—Amics, diu En Bernat. Obriu per amor de Deu!

S' obrin ses portes, i sortí un ermitanet, amb sa barba tan llarga que li fregava 's peus i es turmells; i, si s' acalava una mica, la se trepitjava.

—¡Benvingut sies, o jovenet! digué. I ¿quin senyal per aquí?

—Cerc *es Castell d' irás i no tornarás*. ¿No 'm diríeu a on cau?

—*¡Es Castell d' irás i no tornarás!* diu s' ermità. Mai havía sentit anomenar tal castell. I no ès que no sia vei jo i que no 'n fassa molts d' anys que som an aquesta ermita. Conta que ja 'n fa mil. La primería passava gent; pero ja feia nou cents anys que no era passat ningú.

—¡Mare meu! diu En Bernadet ¿què me deis?

—Lo que sents. Res, tu vens cansat! diu s' ermitá.

—Sí que deis ver! diu En Bernadet.

—Idò romàn, i farem sa vel·la plegats. Jo som el *Rei d' ets aucells del cel*, i demà, sol sortint, los cridarem tots. Per ventura n' hi haurà qualcún que el sapia an aquest castell que cerques.

—Bon favor me feis, diu En Bernadet, i va romandre.

Passaren la *Corona*, soparen, feren la pretxa fins que sa sòn los guanyá de tot, i se 'n anaren a jeure.

Lo endemà a trenc d' auba s' ermità crida En Bernadet, passaren un enfilai ben llarc de *Pare-nostros,* i berenaren. S' ermità surt defora, pega siulo i altre siulo; i siulava tan fort, que tot allò resplandía.

Comensen a comparèixer aucells i més aucells, grossos, petits, mitjansers i de totes quantes classes vos pogueu imaginar. Al punt e-hi foren tots, paraven més de trecentes corterades; i tot lo que que sa vista poría destriar, tot eran caps, capots, caparrots, capets, caparrins, caparrineus, caparrinois i caparrinoiets, i tots ben vius i uis espolsats.

S' ermità, amb tota quanta veu pogué treure, diu:

—¿N' hi ha cap de voltros que sapia a on cau *es Castell d' iràs i no tornarás?*

Tots deien que no hu sabíen, fins que una áliga, sa mès grossa i més véia, que ja tenía es cap i es coll tot pelat, obrí boca i diu:

—Jo hu sé.

En Bernadet tot d' una s' hi acosta, i ja li diu:

—¿Com e-hu he de fer per anar-hi?

—Jo t' hi duré, si me vols creure, diu s' àliga.

—Estic a ton manar! diu En Bernadet.

—¿Veus aquell bou? diu s'áliga, mostrant-n' hi un que pasturava per allà devora. Ves-hi, escorxe 'l, fes-ne quatre corters, los dus, los me poses damunt i tu també, i partirem.

En Bernadet se 'n va an es bou, el mata, l' escorxa, en fa quatre corters, los se carrega, torna a s'áliga, i s' hi aixanca damunt. S' aucellot aixampla ses ales, pega briuada, s'alsa lo mateix d'un còdol que un barrobí, quant esclata, fa botir a l' aire; i àliga i Bernadet per amunt s' ès dit, i per amunt, i per amunt. Ses muntanyes s' aplanaven, ses valls i comallars s' omplíen, la mar ja no més era una taca blavenca; ja no 's destriava res que es bategás, ni fes gens de renou ni mica de remor ni mudansa; i ells sempre per amunt, i de d' allà, vola qui vola per s' endret de sa taca blavenca.

Passen tres dies i s' àliga diu:

—Bernadet, da 'm un corter, que ses ales s' acopen.

Le hi dona, recobra ses forses, i torna volar tan aviat com primer, i de d' allà.

Passen tres dies més, i diu altra vegada:

—Bernadet, da'm un corter, que ses ales s'acopen.

Le hi dona, recobra ses forses, i torna volar tan aviat com primer, i de d' allà.

Passen tres dies més, i diu altra vegada:

—Bernadet, da'm un corter, que ses ales s'acopen.

Le hi dona, recobra ses forses i torna volar tan aviat com primer, i de d' allà.

Passen tres dies més, i diu altra vegada:

—Bernadet, da'm un corter, que ses ales s'acopen.

Le hi dona, recobra ses forses, i torna volar tan aviat com primer, i de d' allà.

Passen tres dies més, i diu altra vegada:

—Bernadet da'm un corter! que ses ales s'acopen.

—Quatre n' hi havía, diu En Bernadet, quatre te 'n he dats, diu s' al·lot, tot rabent. No res, jas un bras! i le hi allarga.

—No 'l vui, l' has de mester per tu. Ja som aprop i me pareix que així meteix podré arribar.

Ses penyes no eren gaire lluny. Amb tota quanta forsa li quedava, pega fua cap avall i fent escunsa; i li va venir tan just tan just no caure dins s' aigo.

De damunt penyes veien a s' entrellúu unes casetes blanques.

—¿Veus aquelles casetes? diu s' àliga. Idò allà has d' anar. E-hi trobaràs una jaia de cinc cents anys. Per amor de Deu fé lo que 't dirà, i trobaràs es castell que cerques. Tots es que hi son venguts, i no l' han creguda, no los han vists pus.

En Bernadet se 'n hi va, i troba sa jaia an es portal.

—¡Ola, jovenet! diu ella. ¿Quin vent t' ha duit? Cent anys feia que no era vengut ningú.

—Cerc *es Castell d' iràs i no tornaràs*, diu En Bernadet.

—Idò vina, diu sa jaia, i te diré que has de fer.

El mena devora un riu ben ample i d' una aigo com un crestai.

—Aquí, diu sa jaia, vendràn a rentar un covonet de roba perhom ses tres fies del Rei des *Castell d' iràs i no tornaràs:* Na Margalida, Na Rosa i Na Fadeta; si una garrida, s' altra més; pero encara sa darrera se 'n du sa ventatge. ¡Mira si hu deu esser garrida i galanxona! Idò encara ès molt més llesta i sabuda. Tu meteix e-hu veuràs per lo que ara 't diré. De llest que ès son pare, el dimoni fa a mitges amb ell; i sa dona, la Reina, sab encara set vegades més que el Rei. Idò bé, Na Fadeta sab set vegades més que sa mare.

—¡O quina al·lota més bufarella que deu esser! s' exclama En Bernadet, fent uns uis com uns salers.

—¡Jo t' ho assegur! digué sa jaia. Pos messions que ja n' estàs més de mig enamorat!

—¡Sí que teniu raó! diu En Bernadet.

—¿Ara? En veure-la! en veure-la! exclama sa jaia; i sobre tot quant n' hi veges fer de ses seues. No res, ara tu t' amagues dins aquestes mates. Vendrà Na Margalida amb so convonet a damunt es cap i se post davall xella. Es covonet serà d' esquerdes i verducs de plata; sa post serà tota d' or. Se llevarà ses faldetes de damunt i s' anell; se posarà a rentar sa roba fins que la tenga més blanca que la neu; pero tu, ¡ben alerta a badar boca ni a bategar-te! Vendrà llavò Na Rosa, també amb so covonet d' esquerdes i verducs de plata damunt es cap i sa post d' or davall xella. Se llevarà ses faldetes de damunt i se posarà renta qui renta sa roba fins que la tendrà més blanca que la neu. Vendrà llavò Na Fadeta, també amb so covonet d' esquerdes i verducs de plata damunt es cap i sa post d' or davall xella. Se llevarà ses faldetes de damunt, se treurà s' anell, i el deixarà dalt una roca. Se posarà a rentar, renta qui renta i canta qui canta. Tu a-les-hores surts de puntes de puntes i que ella no se 'n tema, li prens s' anell, te tornes amagar. Quant ella tendrà sa roba més blanca que la neu, i l' haurà composta dins es covonet, se'n anirà a posar-se ses faldetes i llavò s'anell. No 'l trobarà, i dirà tota impacientada:—¿I per on deu haver pres? Tu llavò surts, i dius:—Veltaquí! Le hi dones, li contes lo que te passa; i ella ja 't dirà lo que has de fer. I ¡creu-la per amor de Deu!

que tots es qui son venguts i no l' han creguda, no los han vists pus.

En Bernadet s' amaga dins aquelles mates. Dins una estoneta veu Na Margalida que se 'n vé, amb so covonet de plata dalt es cap i sa post d' or davall xella. Se lleva ses faldetes de damunt i s' anell; i ¡hala renta qui renta i canta qui canta! fins que té sa roba més blanca que la neu.

¡Si l' haguésseu vist an En Bernadet quins uis que feia, veent Na Margalida tan garrida i tan ben taiada! pero anà molt alerta a motar ni a batega-se.

Se 'n vé llavò Na Rosa, també amb so covonet de plata dalt es cap i sa post d' or davall xella. Se lleva ses faldetes de damunt i s' anell; i ¡hala renta qui renta i canta qui canta! fins que té sa roba més blanca que la neu.

¡Si l' haguésseu vist an En Bernadet quins uis que feia, veent Na Rosa tan garrida i tan ben taiada! pero anà ben alerta a motar ni a batega-se.

Se 'n vé llavò Na Fadeta, també amb so covonet de plata dalt es cap i sa post d' or davall xella. Se lleva ses faldetes de damunt, se treu s' anell, el deixa dalt una roca, i ¡hala renta qui renta i canta qui canta!

¡An aquesta sí que la hi trobava garrida i ben taiada En Bernadet! Na Margalida i Na Rosa no eren res devora ella!

L' homo no se poría assaciar de mirar-la-se.

Com la creu més descuidada, surt de ses mates, de puntes de puntes, pega grapada a s' anell, i ja torna esser dins s' amagatai.

Na Fadeta no se temé de res.

Com va tenir sa roba més blanca que la neu, la

compòn ben composta dins es covonet; se posa ses faldetes, repara que s' anell no es dalt aquella roca. Mira si ha llenegat o si es vent l' ha fet redolar. Mira ben arreu per tot aquell endret. No 'l veu lluïr en lloc.

—¿Però a on serà aquest bo d' anell? Diu tota enfadada.

En Bernadet pega llongo, se planta tot xaravello davant ella, i diu:

—Veltaquí!

—¡O que 'm fas de contenta, jovenet! diu ella, prenent s' anell. Ja 'm pensava no veure 'l pus. I ¿què cerques per aquí, si no es massa preguntar?

—*Es Castell d' iràs i no tornaràs.*

—Jo'n som, diu Na Fadeta. Mon pare es el Rei. Mira, si 'l vols trobar, prens aquest camí, per on ses meues germanes i jo som vengudes. No 'l deixis, i aviat e-hi seràs. Mon pare se passetjarà per sa carrera. L' escomets, te farà entrar, te posaràn taula, te diràn que menges. Tu, abans de tastar res, has de dir, petit, que no 't sentin:—¿Fadeta, que'n puc menjar? Perque si no hu deies i en menjaves, podría esser que t' hi haguessen posades metzines, i batríes es peus. Llavò te menaràn dins una cambra, a on e-hi haurà un llit de set matalassos. Abans de jeure 't-hi, demanaràs, petit, que no 't sentin:—¿Fadeta, que hi puc jeure? Perque si no hu damanaves i t' hi jeguesses, podría esser que 's matalassos fossen de foc, maldement paresquessen de plomes, i quedaríes com un caliu d' ablamat. ¿Tendràs present això que 't dic?

—¡Massa que le hi tendré! respòn En Bernadet.

—No res, reprèn Na Fadeta. A Deu síau! que hauré de fer vía, per que mon pare no se temi que me som entretenguda.

—¡Val Deu i àliga! digué, i torna una àliga; pega volada, i de d' allà.

En Bernadet parteix, camí camí. Al punt a s' entrellúu destrià ses torres des castell : aviat e-hi va esser davant.

El Rei se passetjava per devora sa portassa, cap baix i amb una cara ben sarracena.

—Alabat sia Deu, diu En Bernadet.

El Rei no tornà resposta, ni alsà es cap.

—Bones tardes tenga, senyor Rei, diu s' al·lot.

—Ses mateixes, jovenet, va respondre. Ja hu sabía que havíes de venir! ¡Ai de tu, si no fosses vengut! No res; tu deus estar cansat, i tendràs talent.

L' entrà dins un gran menjador, a on e-hi havía una taula parada de tota classe de menjar.

—Menja, menja, li digueren.

Ell, petit, que no 'l sentissen, damana.

—Fadeta ¿que 'n puc menjar?

I va sentir sa veu de Na Fadeta, fina i fonda, que deia:

—Menge' n.

En Bernadet se posà bé de panxa.

El menaren dins una cambra, a on e-hi havía un llit amb set matalassos.

—Vet-aquí es teu llit, li digueren.

Ell, petit, que no 'l sentissen, damana:

—Fadeta ¿que hi puc jeure?

I sentí sa veu, fina i fonda, de Na Fadeta que deia:

—Jeu-hi.

En Bernat se colgà, i al punt dormí com un peix dins l' aigo.

Lo endamà matí a les set el criden:

—Aixeque 't, que es hora de berenar i d' anar a sa feina.

S'aixeca, berena, i el Rei el se 'n mena a un camp de cinquanta corterades, més llis que es call de sa mà, sense un macolí, quant i més una pedra.

—¿Veus aqueix camp? diu el Rei. Idò a 's vespre el m' has d' haver voltat de paret, sembrat de vinya, vermat, trepitjats es reims i fet vi per beure jo i tots es meus amics que he de tenir a sopar. Si 's vespre no hu tens llest, de tu en faràn quatre corters.

El Rei se 'n va. En Bernadet queda de pedra. Com pogué tornar alè, romp en plors.

Li compareix Na Fadeta.

—¿Què tens? li damana.

—¡Què he de tenir! diu ell. ¡Ton pare que m' ha dit que, si es vespre no he voltat aquest camp de paret, sembrat de vinya, vermat, trapitjats es reims i fet vi per beure ell i es seus amics que ha de tenir a sopar, de mi en faràn quatre corters!

—¿D' això estàs embarassat? diu ella.

—¡Massa que hi estic! exclama ell.

—Idò, mira, diu ella. Del bon fat i del mal fat, que la mia mare m' ha comanat i un punt més; que lo que ara diré, què sia ver i veritat: que se volt aquest camp de paret.

I tot-d' una se sentí una remor com d' una caldera de tafona que bull. Sa cara de sa terra, lo mateix que s' aigo bullenta, tot eren bambolles que alsava, i de cada bambolla sortía una pedra. Se mou un vent fort que se resol en trebolins, i se posa a arremolinar aquelles pedres voltant es camp. Ses pedres comensen a botar; i, cop vé cop va, se posen unes damunt ses altres, fent filades i filades...

¿Que me 'n direu? A 's temps de dir set *Pare-nostros* sa paret estigué feta voltant tot es camp.

Na Fadeta pega siulo, i compareixen set estols d' homonets i donetes de colzada, i los diu:

—Homonets i donetes, hala tots a treballar: heu de fer aqueix camp vinya, i avui mateix e-hi heu de cuir es reims i heu de fer es vi.

Aquella tracalada d' homonets i donetes ja son partits: uns senya qui senya ses tires; altres amb xadetes cava qui cava, i hala gavetes fetes! i ses dones a dur sarments. Al punt en tornen carregades; les sembren, les tapen de terra; i venguen gerretes d' aigo, i rega qui rega. Quant ses gavetes s' acabaven i sa vinya casi estava sembrada, venía un estol d' un pinar amb una partida de feixos de politxons. E-hu esbanquen i e-hu politxonen tot. Arriba un altre estol d' un olivar, fent redolar una partida de soques d' olivera. Amb serres, aixes i destraletes les serren, les entaulen, fan congrenys, dogues i fons. Mentres uns ja comensen a vestir botes congrenyades, altres ja tenen es clot des cup llest, i altres ses pedres vives picades per forrar-lo, es manobres sa mescla feta i es ciment pastat; i es picapedrers amb quatre grapades fan sa volta, i posen i clouen ses pedres. Quant posen sa darrera palada, es fusters peguen es darrer cop a sa postissada des cup, i la tiren damunt sa boca. Mentres tant, ets altres estols no s' aturen de regar sa vinya i de bufar-hi per fer-hi fresca. Ell ses sarments comensen a inflar, se vesten de pámpol, se carreguen de borrons. Amb caliuets de foc ses donetes los encalenteixen, i tornem reims, amb una rapa d' un forc i mig, amb uns grans com a mel·les. Un estol d' esparteretes ha fetes senaies per tot-

hom. Cadascú pren sa seua, i ja son partits a vermar; i en tenir sa senaia plena, ¡hala an es cup! I es trapitjadors, ben arromangats, trapitja qui trapitja, i bones cantades! Tot-d' una que es cup es ple, amollen a sa xeta, i se posen a omplir botes. Fan una partida de cupades, trascolen, umplen tot es botam.

¿Que me 'n direu? Com comensava a fer fosqueta i sortía s'estel des porquers, es vi ja havía bollit i s' era estil·lat.

Na Fadeta obrí un parei de xetes, i sortí brunent un suc escumós, negre, llampant, i d' un bevent lo més esquisit.

Ets homonets i donetes begueren fins que es seu còs en volgué; i amb un realet de plata que Na Fadeta los posà a tots dins sa mà, fogiren fent bots i esqueravits, i desaparegueren com s' ànima de Robert.

Na Fadeta també se 'n anà, comanant an En Bernadet que no digués a ningú que se fossen vists ni que li hagués aidat!

—¡No hages por! ¡no hu diré no! s' exclama ell.

Al punt el Rei se presenta. Veu sa paret feta sa vinya plantada i vermada, i tot aquell botam, nou flamant i ple de vi. Quedà tot astorat, sensa paraula.

—¡Ja ès Na Fadeta que t' ha aidat! digué a la fi.

En Bernadet negà, i era ver: no li havía aidat; le hi havía fet tot.

Lo endamá de matí tornen cridar En Bernadet a les set.

—Aixeque 't, que es hora de berenar i d' anar a sa feina.

S' aixeca, berena, i el Rei el se 'n mena dins un

bosc ben espès d' auzines, uiastres, llampúdols, mates, argelagues i romaguers.

—¿Veus aquest bosc? li diu. Idò es vespre l' has d'haver tret, llaurat i sembrat de xeixa, entrecavat, xercolat, segat, batut, mòlt es gra, i has de tenir pa fet, per menjar jo i es meus amics que he de tenir a sopar. Si es vespre no hu tens tot llest, de tu en faràn quatre corters.

El Rei se 'n va. En Bernadet quedà de pedra. Com pogué tornar en sí, rompé en plors.

Li compareix Na Fadeta.

—¿Què tens? li diu.

—¡Què he de tenir! diu ell. ¡Ton pare que m' ha dit que de mí 'n faràn quatre corters, si es vespre no he tret aquest bosc, llaurat i sembrat de xeixa, entrecavat, xercolat, segat, batut, mòlt es gra, i si no tenc pa fet, per menjar ell i es seus amics que ha de tenir a sopar!

—D' això estàs embarassat? diu ella.

I heu de creure i pensar que se posa sa ma a sa butxaca, se treu un canonet d' or, el destapa, i en sortí un esbart de dimonis boiets tan gros; que ningú era capaç de contar-los. I no teníen repòs: i bots, i xecalines, i corregudes, i sempentes.

—A poc a poc! diu Na Fadeta. Ja botareu i folgareu en lleure! Vos he trets per fer sa tasca d' En Bernadet, i ja poreu esser partits.

—¡A veure què hem de fer! digueren tots a la una.

—¿Què heu de fer? diu Na Fadeta. Avui mateix heu de treure aquest bosc, heu de llaurar i sembrar xeixa, heu d' entrecavar, xercolar, segar, batre, moldre es gra, i es vespre hi ha d' haver una fornada de pa fet.

Com es dimonis boiets varen haver sentida Na Fadeta, formen una partida d' estols. Uns ja estàn aferrats a ses auzines, uiastres i llampúdols; i tirada vé i tirada va, *ta-trac!* ses soques rompudes; i en tocar mata, ja la veuen amb so rabassó per amunt. I altres s' aborden a ses branques, en fan trossos i munts, i les feixen; mentres una partida amb parpals i picasses ja peguen a ses roques i sobams; i esclafits, i còdols i llenques a l' aire. Ja n' hi ha que fiquen ses banyes dins sa terra; empenyen, i llaura qui llaura, i bons terrossos, que una partida posen damunt es feixos de llenya, compartits en filera per tot; i al punt ja estàn fets es formiguers. Los peguen foc; i fum i més fum. Ja son cremats, ja los escampen; ja fan goret, ja giren, ja sembren. Una partida prenen el vol, i menen nigulets que se posen a ploure. Sa llevor neix; tot ja verdetja, i creix una cosa mai vista. Mentres es dimonis boiets amb ses ungles entrecaven i xercolen, sa xeixa pren un blau lo més garrit, posa canya, treu espiga, tomba es coll de lo bé que grana; i es dimonions amb ses dents ben esmolades, clavada i altra an es brins, com los veuen ben granats. Ja han feta una era, ja garbetgen ja estenen, ja baten, ja venten, ja traspelen, ja han arerat. Un estol acaba un molí de vent, i mol es gra; un altre acaba un forn, i li peguen foc. Una partida, brassos arromangats, esperen sa farina. Los ho duen, pasten, fenyen, ja ès tou, ja enfornen...

¿Que me 'n direu? Quant comensava a fer fosqueta, que sortía s' estel des porquers, e-hi havía una fornada de pa lo més avengut, estufat, colradet, que feia mengera, amb una oloreta que deixava anar lo més bona.

Na Fadeta se va veure en feines per tancar dins es canonet d' or es dimonis boiets, que anaven desbaratats de tot. Quant los hi tengué, tocá soletes, dient:

—¡Per amor de Deu, Bernadet, no digues a ningú que sia jo que t' he aidat!

—¡No hages por! ¡no hu diré no! s' exclama ell.

Se presentà el Rei. Veu es bosc tret, veu que han llaurat, sembrat, entrecavat, xercolat, segat, batut, i mòlt es gra; veu es pa fet i cuit dins es forn. L' homo romàn amb sos cabeis drets, sensa paraula.

—¡Ja és Na Fadeta qui t' ha aidat! s' exclama a la fi.

—No m' ha aidat no, digué En Bernadet.

I tenía raó: no li havía aidat, le hi havía fet tot.

Lo endemà mati tornen cridar En Bernadet a les set.

—Hala! aixeque 't! que ès hora de berenar i d' anar a sa feina.

S' aixeca, berena, i el Rei el se 'n mena a sa vorera de mar, i li diu:

—Fa cent anys que allà endins vaig tenir un combat amb un altre rei, i hi vaig perdre una tumbaga que duia a un dit. Cerca-le 'm. Si es vespre no la m' has trobada, de tu en faràn quatre corters.

El Rei se 'n va; i En Bernadet, tot apurat, plora qui plora.

Li compareix Na Fadeta.

—¿Que tens tant de plorar? li diu.

—¡Que he de tenir! respòn ell. Que ton pare m' ha dit que cerc una tumbaga que va perdre, fa cent anys, dins aquesta mar; i que, si es vespre no la hi he trobada, de mi en faràn quatre corters.

—¿D' això estàs embarassat? diu ella. Espere 't un poc.

Se 'n va, i al punt torna amb un ribell i una guinaveta, i diu:

—Si 'm promets de fer lo que 't diré, es vespre podràs entregar sa tumbaga a mon pare.

—Si que t' ho promet! diu En Bernadet.

—Idò mira! diu ella: m' acores aquesta guinaveta, me fas tota trossos, me capoles ben capolada, fins que 's tros més gros sia com una llentía; e-hu poses tot dins es ribell, e-hu tires a la mar; i ¡alerta que no te 'n caiga gens damunt ses penyes ni dins cap encletxa! Jo m' escamparé per dins s' aigo fins arribar an es fons, i hu rastretjaré tot fins que haja trobada sa tumbaga.

Quant En Bernadet sent això, sentí ses ales des cor que s' acopaven. Llavò se revest de coratge i diu:

—Primer que tocar, ni permetre que 't toquin, un fil de sa teua roba, quant i més aficar-te aquesta guineveta i capolar-te, més tost m' escorteraràn i me capolaràn a mi.

—Pero ¡si, en trobar sa tumbaga, diu ella, tot-d' una quedaré confegida, i sortiré més garrida i més galanxona que mai!

I Na Fadeta prega qui prega En Bernadet que li acoràs sa guinaveta i la capolàs, i En Bernadet que deia que no li bastava cor per fer-ho. A la fi, davant tantes pregaries com ella li feia, i confiat de que succeïría tot així com li havía dit, agafa sa guinaveta, la hi acora, la capola ben capolada, fins que es tros més gros va esser com una llentía; i tira sa gran ribellada dins mar, tot lo endins que pogué, perque no n' hi caigués gens damunt ses pe-

nyes, ni dins cap encletxa. Justament n' hi va canre un trosset; i bé va fer, pero no'l va poder afinar.

Quant sa ribellada pegà dins mar, s' alsa una bollidissa sa cosa més feresta. ¡O quines ones se mogueren tan grosses i tan furioses! Com que s' haguessen d' engolir tota la terra.

Des cap d' un quart, la mar cop en sec se posa com una bassa d' oli... Na Fadeta treu es cap, i alsa un bras mostrant sa tumbaga an En Bernadet. Com era una gran nadadora, al punt es a penyes: i surt sense una costureta, més gentil i garrida que mai. Repara que 's dit petit de sa man dreta estava una mica escapollat.

Se 'n va an En Bernadet i li diu, presentant-li sa tumbaga.

—¿E-hu veus com la t' he treta i me som tornada confegir lo meteix que abans? ¿Es gens coneixedor que m' hagen capolada?

—No, deia En Bernadet, mirant-la-se, tot esglaiat, sense sebre que li passava, com la se veia davant, tan ben confegida, sensa cap senya en tot es seu còs de que mai l' haguessen capolada, i tan gentil, tan galanxona.

—Bé es anat, diu ella, encara que aquest dit petit estiga escapollat.

I el mostrà an En Bernadet.

—¿I això què es?

—¡Que ha d'esser! diu ella. Aquella micoia que t' es caiguda dins una encletxa, com me tiraves a la mar.

—¿I que mos pot esser mal això? diu En Bernat.

—No, si tu me vols creure, diu Na Fadeta.

—Massa que te creuré! diu ell. Digués coses!

—Idò ara te 'n vas a mon pare i li entregues sa

tumbaga. No li dius que jo l' haja treta, i ell te dirá:—¡O valent jove, no hi ha homo per tu! ¡te vui per gendre! ¡t' has de casar amb una fia meua! Digués quina vols.—Alerta tu a dir que 'n vols a mi. Si hu deies, així coneixería que som jo que t' he aidat, i mos faría matar a tots dos.

—No tengues ansia! diu En Bernadet. Massa que 't creuré.

Se 'n va an el Rei.

—Senyor Rei, diu, vetaquí sa tumbaga.

—¡O valent jove! s' exclama 'l Rei. ¡Vol dir la dus! Ja m' hi fas content. Veig que no hi ha homo per tu; te vui per gendre. Tres fies tenc; ara les te mostraré, i prendràs sa que vuies.

Se 'n va, i al punt torna amb ses tres fies, totes tres tan garrides, que era imposible mirar-les i no embadalir-s' hi. Fins que les s' havíen mirades una bona estona i de prim compte, no se veia sa ventatge que se 'n duia Na Fadeta damunt Na Margalida i Na Rosa.

En Bernadet se cuidava a treure ets uis de mirar, pero amb sa boca ben closa.

—¿Que no 'n sortirem? digué el Rei des cap d' una estona. ¡Vaja! diguès quina vols! i lo que s' ha d' empenyorar, que se venga!

—Totes tres m' agraden, diu En Bernat.

—¡Ja hu crec que t' agraden! diu el Rei. ¡Ell no n' hi ha cap de tiradora, en que m' estiga lleig dir-ho!

—¡E-hu son ben prenidores totes tres! deia En Bernadet, fent es beneit.

—¡Veiam idò quina prens! diu el Rei, més de mig cremat.

—Prendré sa que Vostra Reial Majestat me dirà.

—Pero ¡si has de ser tu que has de triar! diu el Rei.

—Idò trii... sa que Vostra Reial Majestat s' estima més que prenga.

Bé va fer el Rei, pero no 'l pogué treure d' aquí. Quant va veure que era impossible dur-lo a dir quina volía, desesperat de no poder-li fer sa garangola, s' exclama.

—No res: les tancarem dins una cambra; farem tres foradins a sa porta; elles treuràn un ditet per hom. Tu n' agafaràs un, es que vulgues. Mirarem de quina ès i aquella será sa venturosa.

E-hu feren així. Les hi tancaren, tregueren es ditet per hom p' es foradins de sa porta, i Na Fadetá va treure aquell dit petit escapollat.

En Bernadet el coneix, i l' agafa. Obrin sa porta, veren que era de Na Fadeta, i ella va ser sa venturosa.

Posaren fil a la güia. Quant tot estigué enrangat, se feren ses nosses; i n' hi va haver de sarau tot lo que va esser bo.

El Rei, tot cremat de veure que En Bernadet l' havía treta llarga, i ben convençut de que era Na Fadeta qui li havía aidat, va dir:

—No res, les me pagaràn totes plegades! No hi ha vèl! Anit, com estaràn ben adormits, me 'n hi vaig de puntes de puntes, i los acor s' espasa a tots dos, i en sortirem d' una vegada!

Sobre tot, des cap d' una bona estona d' estar colgats En Bernadet i Na Fadeta, el Rei, per veure si ja dormíen, se posa a cridar de dins sa seua cambra:

—¡Fadeta!

—¡Que mana, mon pare! respòn ella tot-d'una.

—Encara no dormiu? diu el Rei.

—No encara! diu ella.

—Vaja idò, que ja ès hora, deia 'l Rei.

Des cap d' una altra estona, torna cridar:

—¡Fadeta!

—¡Que mana, mon pare! respòn ella tota rabenta.

I sempre que la cridava, li responía.

—¡Ja no se dormiràn mai! deia 'l Rei, tot impacient.

Ell la teníen ben lluny a sa sòn.

Na Fadeta, com va sentir son pare que la cridava tant, se malpensà.

—Bernadet, digué, aquest cridar de mon pare no m' agrada gota. Es segur que mos ne vol fer qualcuna. ¡Sabs que el conec de bé! Me sab greu haver-ho de dir, perque es mon pare; pero se fa precís. Bé que tu massa hu has experimentat. Es s'homo més dolent que negú haja vist. Figure't que 'l dimoni fa a mitges amb ell. Ara, com veu que no t' ha pogut safalcar, està fet un Nero. Deu haver col·legit que som jo que t' he aidat, i la du tant de mi com de tu. Posaría messions que ja 'n té una de pensada per llevar-mos des mig.

—Veies idò què hem de fer! diu En Bernadet.

—¿Què hem de fer? Ves a sa botiga. Veuràs dos odres; entra dins es celler, ompli-los de vin blanc d' una boteta que afinaràs a un recó, demunt un carretell.

En Bernadet se 'n va a sa botiga, troba ets odres; se 'n va dins es celler, afina sa boteta. Umpl, i se 'n torna amb sos odres plens a Na Fadeta. Los posen dins es llit, un an es costat de s' altre, los tapen ben tapats. Pareixíen d' un tros enfora just homo i dona colgats.

—No res, diu Na Fadeta, jas aquesta gonella, veste 'n depressa a s' estable. E-hi ha tres cavalls, un gras, un de mitges carns, i un que no més té sa pell i ets ossos. Per lloc fort es primer fa tanta de via com es vent, es segón tanta com sa vista i es tercer tanta com es pensament. Posa sa brilla i sa sella an aquest, embolica-li per ses potes sa gonella, per que mon pare no senta es trepig, i jo mentres tant faré sa trosselleta.

I el Rei que cada mitja hora cridava:

—¡Fadeta!

—Que mana, mon pare, responía ella tota rabenta.

En Bernadet se 'n va a s' estable; troba 's tres cavalls, i los se mira de dalt a baix, i diu:

—Aquest més gras no mos convé, i aquest més magre ¿quin possible ès que mos puga dur i arribar a ca-nostra? Prendré aquest de mitges carns.

Li posa sa brilla i sa sella, li embolida per ses potes sa gonella, i se 'n va, i diu a Na Fadeta:

—En voler.

—Idò en davant, diu ella.

—Fadeta! crida el Rei altra volta.

—Que mana, mon pare, respòn ella.

—Pero ¿a on treu cap tant de cridar? deia la Reina, tota enfadada. ¡Com han de poder dormir, pobres criatures!

—Jo ja sé que fas, deia ell.

Na Fadeta a-les-hores deixa tres salivadetes en terra, per que responguen per ella quant son pare la crit. I davalla amb En Bernadet cap an es cavall. Quant veu que ès aquell de mitges carns i no es més magre, diu:

—¿Què has fet, Bernadet? ¿No t' havía dit jo que ensellasses es més magre?

—Es ver! diu En Bernadet: pero no més té sa pell i ets ossos, i no eş capaç de dur-mos tots dos i arribar a ca-nostra.

—¡Bona la m' has feta amb aquest no creure! diu ella.

—¡Jesús! ¡No t'enfadis! diu ell. ¡Costarà poc baratar-lo!

—No! diu ella: que ja hem fet massa temps. No sia cosa que mon pare se 'n temi, i mos hi trob. Endavant, i ja hu veurem! Serà lo que Deu voldrà!

S' hi posen damunt, allarguen la vista tant com poren, per paga feia una lluneta ben clara; peguen cimada, es cavall ja ès partit de quatres, i llongo i altre llongo. I com feia tanta de vía com sa vista, amb cada llongo se tirava a s' entrellúu.

Figurau-vos si 'n devíen fer de camí.

Des cap de mitja hora el Rei crida.

—¡Fadeta!

—¡Què mana, mon pare! va dir sa primera salivadeta, i se va esbaltir, i va fer una veu just sa de Na Fadeta.

—¡Ja no s' adormiràn mai aqueis dimonis! deia el Rei.

Des cap de mitja hora més, torna cridar:

—¡Fadeta!

—¡Què mana, mon pare! digué sa segona salivadeta, pero ja més petit perque ja estava mig assecada. Així meteix va fer una veu just sa de Na Fadeta.

—Aquest pic ja no ha cridat tan fort, diu el Rei. ¡A 's cap darrer, com sa sòn los comensa a agarrotar!

Des cap de mitja hora torna cridar:

—¡Fadeta!

—¡Què mana, mon pare! digué sa tercera salivadeta, pero petit, ben petit, que casi no la sentíen, perque ja s' era assecada casi de tot. Així meteix va fer una veu just sa de Na Fadeta.

—¡Sí que s' adormen aquesta vegada! diu el Rei. ¡Ja no los ne queden gaire d' alens que fer! Totes les me pagaràn amb una vegada! No res, esperem mitja hora més, i ja dormiràn com a troncs.

Des cap de mitja hora torna cridar.

—¡Fadeta!

Escolta qui escolta, no sent ningú que responga.

—¡Ara ès s' hora! diu ell.

Pega bot des llit, pren s' espasa, se 'n va a sa cambra de Na Fadeta. Empeny sa porta a poc a poc. S' atura; escolta una estoneta. No 's sent una mosca. Entra de puntes de puntes, topa an es llit, paupa es dos embalums d'ets odres, i alsa es tapament per que s' estocada fos més segura.

—¡Beute aquesta tu, i tu aquesta altra! diu, i, *zas! zas!* acora s' espasa a tots dos tai de manec.

I ja hu crec que d' ets odres, amb sa premuda que se 'n dugueren, sortiren brunents, dos raigs de vi que pegaren per sa cara del Rei i el deixaren xop.

N' hi entrà per dins sa boca, i sentí una dolsor fora mida.

—¡Que dimoni ès aquesta sang tan dolsa! s' exclama tot esglaiat.

Se 'n va corrents a dur un llum... I en lloc d' En Bernadet i Na Fadeta, me troba es dos odres foradats i tot es llit i es trispol que anava vi.

L' homo quedà de pedra. Llavò se posà a cridar com un desesperat.

—¡Aquests polissons! ¡Ja son fuits! ¡No la m'

han feta que no la m' haja pensada! ¡Aquesta Fadeta del dimoni! ¡Mal no fos estada naixent!

Com estigué escanyat de cridar i de flastomar, diu a la Reina.

—Veiam tu que sabs set vegades més que jo, quin camí me dones? ¿per on tenc de prendre? Perque no m' he d' aturar que no los haja agafats i fets trossos amb ses meues mans.

—Vés, diu ella, a veure dins s' estable quin cavall falta.

E-hi va a mirar-ho i torna, i diu:

—Es de mitges carns.

—No res, diu ella, encara los agafaràs. Pren es més magre, que fa tanta de vía com es pensament.

El Rei el pren i ja es partit, de d' allà.

En Bernadet i Na Fadeta ja eren milenars de milenars de llegos lluny; pero, com es cavall de son pare feia tanta vía com es pensament, al punt los va tenir.

Na Fadeta anava a ses anques, i mirava darrera d' en tant en tant, per temer-se tot-d' una que hi hagués fressa de res. Tot-d' una que 'l va veure, diu:

—¡Ah Bernadet! vet-aquí mon pare que se 'n vé com un llamp. Estam perduts.

—A veure idò com te 'n desfàs d' aquests trunfos.

—No res, diu ella. Per fat i fat, que la mia mare m' ha comanat i un punt més, que lo que ara diré, que sia ver i veritat: que jo torn un carboner, En Bernadet una sitja de carbó i es cavall un auzinar.

I al acte ella tornà un carboner, ben ravascós, tot mascarat, amb un mocador de daus p' es cap i una bona pipa an es morros; i En Bernadet una

sitja de carbó com un rol·lo d'era, que treia fum per tots es vents, i deixava anar un tuf de cremat, que casi aturava s' alè; i es cavall tornà un auzinar ben gran, amb unes auzines que feien por de grosses que eren. N' hi havía que paraven mig cortó.

El Rei, que ja se creia tenir-los dins ses mans, se tem que li han descomparegut. Mira i mira per tot ben arreu, i no afina res més que aquell auzinar i aquella sitja de carbó i aquell carboneret.

—¡Aquesta sí que m' ès bona! diu ell. ¿I per on m' han pres?

Com prou va haver mirat, s' acosta an es carboneret.

—Carboneret, diu, ¿no hauríeu vist passar un jovenet i una joveneta damunt un cavall?

—Veniu, diu es carboner, dins sis dies, i vos ne poreu dur tot es que voldreu. No fa mitja hora que se 'n han duita sa darrera sarria que 'm quedava.

—¡Vos dic si heu vist passar un jovenet i una joveneta damunt un cavall! diu el Rei tot impacient.

—¡No vos dic que l' he acabat, no fa mitja hora! diu es carboner. ¿O voleu que descarabut sa sitja per vos? ¿I que vos figurau que n' hi trobaríeu de carbó dadins? ¿Com sou tan carabassenc?

Sobre-tot, bé va damanar el Rei i tornà damanar; pero an es carboneret no 'l va porer treure de sa sitja, i des carbó, i de que se 'n acabaven de dur sa darrera sarria.

Apurat de tot, el deixa, i se 'n torna an es Castell.

—¿Que no los menes? diu la Reina.

—¡Que he de menar? Ja los tenía, i assetsuaixí m' han descomparegut. He vista una sitja de carbó

dins un auzinar, som anat a damanar an es carboneret si los havía vists, i m' es sortit a una altra part i no n' he pogut treure agüier.

—¡Ah beneit! diu la Reina. ¡Com t' han enganat! Aquell carboner era ella, sa sitja En Bernadet, s' auzinar es cavall.

—¿Què me dius? exclama el Rei.

—Lo que sents, diu la Reina. ¡Ja pots tornar esser partit de pressa!

El Rei gira 's cavall, li pega esperonada, i es cavall llongo i altre llongo.

Per més que En Bernadet i Na Fadeta s' eren fets enfora, al punt los tornà tenir.

Na Fadeta, que cada instant se girava darrera per temer-se tot-d' una que hi hagués fressa de res, el destría i diu:

—Bernadet, ja tornam tenir mon pare damunt. Just un llamp se 'n vé.

—A veure idò com te 'n desfàs d' aquests trunfos, diu ell.

—No res, diu ella. Per fat i fat, que la mia mare m' ha comenat i un punt més, lo qne ara diré que sia ver i veritat: que jo torn un pastor, En Bernat es ca, i es cavall una guarda de set centes euveies.

Encara no hu va haver dit, com ella tornà un pastor amb una pellissa i una taleca de pell de cabra, i sona qui sona un fabiol; En Bernadet, un ca de bestiar ben alt i gras, assegut davant es pastor, mirant-lo-se fit a fit; i es cavall una guarda de set centes euveies que pasturaven a la vela.

El Rei, que ja se creia tenir-los dins ses ungles, se tem que li han desaparegut. Mira i mira per tot ben arreu, i no afina res més que aquell pastor qui toca 's fabiol, i sa guarda qui pastura i es ca qui

seu, pero que aviat pega bot cap a ell, i lladra qui lladra. Es pastor li crida *¡fora!*, i s' animal gruny qui gruny.

El Rei s' acosta, i diu:

—Pastoret, ¿no hauríeu vist passar un jovenet i una joveneta damunt un cavall?

—Bona la faríem, si jo venía ses euveies! diu es pastor. Anau a l' Amo, si 'n voleu cap!

—¡Vos dic si hauríeu vist passar un jovenet i una joveneta damunt un cavall! diu el Rei.

—¡O quin homo tan bobià! diu es pastor. ¿Pero com les vos tenc de vendre, si no son meues? ¿I vos sou mercader ni 'n feis olor? ¿O veniu de ses Arasses?

Sobre tot, bé va fer el Rei, pero no poguè treure es pastor de que ses euveies no eren seues, i que, si les volia comprar, que se 'n anàs a l' Amo.

A la fi, apurat de tot, el deixa, i se 'n torna tot rabiós an es Castell.

—¿I encara no los menes? diu la Reina, com el veu.

—Què he de menar! diu ell. Ja los tornava tenir, i cop en sec m' han descomparegut. He vista una guarda d' euveies, es pastor i es ca; m' hi acost, i demàn si los havíen vists passar, i es pastor m' ha sortit a una altra part, i no n' he pogut treure agüier.

—¡Áh beneit! diu la Reina. ¡Com t' han tornat enganar! Es pastor era ella, es ca ell, sa guarda d' euveies es cavall.

—¡Què me dius! exclama ell.

—Lo que sents! diu la Reina. ¡Torne-hi, depressa!

El Rei gira es cavall, li pega esperonada, i s' animal llongo i altre llongo.

Molt enfora s' eren fets Na Fadeta i En Bernadet; però al punt los torna tenir.

Na Fadeta que cada instant se girava darrera per temer-se tot-d' una que hi hauría fressa de res, el colombra i diu:

—Bernadet, ja tornam tenir mon pare damunt. Just un llamp se 'n vé.

—A veure, idò, diu ell, com te 'n desfàs d' aquests trunfos.

—Ja no més me queda una cosa! diu ella.

—¿I encara no l' has feta? diu ell.

—Es que li costarà la vida! diu Na Fadeta.

—¿I que no la mos costarà a noltros, si no li costa a ell? diu En Bernadet.

—Es ver! diu ella.

—Idò ¡endavant! diu ell.

—No res, diu Na Fadeta: tu i es cavall fareu lo que jo faré. Per fat i fat, que la mia mare m' ha comanat i un punt més, que lo que ara diré, que sia ver i veritat: que jo torn una lleona, En Bernadet un tigre i es cavall un onso!

A l' acte Na Fadeta va esser una lleona, En Bernadet un tigre i es cavall un onso. Feien por de grossos i de ferests, tiraven foc p' ets uis, treien unes arpes com a ganxos de romana, i es renou que feien amb ses dents, hauría arrissats es cabeis a qualsevol.

Arriba 'l Rei: sa lleona, es tigre i s' onso s' hi afúen; se sent un crit aufegat i un croixit d' ossos aborronador...

El Rei i es cavall ja eren trossos, i trossos quedaren dins una bassa de sanc, negra i que alsava fumet.

Ja havía trobada sabata de son peu el Rei des *Castell d' iràs i no tornaràs.*

Ja era hora de que anàs a fer companyía an En Barrufet dins sa foganya de l' infern.

E-hi va caure tan emplomat, que no s' aturà fins a lo més endins de tot.

No vos dic res si 's dimonis en feren una de ses festes més grosses que hagen fetes mai.

Ja estaven salvats En Bernadet i Na Fadeta. Caminaren uns quants dies més, i destriaren blavencs, damunt un puig, es castell i la ciutat des Comte, son pare.

Com ja no n' eren mitja hora lluny, troben un pou, i s' aturen a beure.

—Mira, Fadeta, diu ell; per cap vent del mon te vui arribar damunt ses anques des cavall. Estaría lleig per un senyor com som jo i per una senyora com éts tu. Sobre tot, mon pare i ma mare hu prendríen molt tort. Espere'm aquí, jo arribaré totsol, i vendrem amb so cotxo i tota la nostra gent per fer-te sa rebuda que 't mereis.

—¡Bernadet, no 'm deixes! deia Na Fadeta. ¡No 'm deixes! Que, si me deixes, com som Fadeta, que no pensaràs pus amb mi.

—¡Ja hi vas errada! deia ell.

—¡Te dic que no pensaràs pus amb mi! diu ella.

—Això no es possible, Fadeta! deia ell.

—T' assegur que no hi pensaràs pus, i mira quina hora t' ho dic! deia Na Fadeta.

—No sies beneita! contestava En Bernadet.

Sobre tot, com Na Fadeta el veu tan encarat, li arriba a dir:

—No res, si tan encapirronat e-hi estàs, ves-te'n; pero no vulgues que ningú et toc. Si 't toquen, no pensaràs pus amb mi. Serà lo meteix que si no m' haguesses vista mai.

—Si es així, no hages por! diu En Bernadet; no hi haurà cap de-nou. No 'm tocarà ningú.

I va partir. Amb una exhalació va esser a caseua. Son pare i sa mare, com el veren, ja hi estàn abordats per abrassarlo; i ell que se feia enrera cridant:

—¡No 'm toqueu per amor de Deu! ¡per amor de Deu no 'm toqueu! ¡Ja vos explicaré es misteri! ¡Que enganxin ses mules an es cotxo més que depressa!

Son pare i sa mare no poríen estar que no s' hi aferrassen, pero ell los fogía, i no s' aturava de dir que fessen enganxar ses mules.

Mentres feia lo que poría per defensar-se des brassos de son pare i sa mare, i es criats enganxaven, surt una cusseta que havía jugat més vegades amb ell que pels no tenía damunt el cos, i *zas!* ja està enfilada per ell, cuidant a estellar-se de xicota que li feia.

A l' acte En Bernadet va romandre com un beneit, com un que surt d' un desmai o 's despert d' un sò molt llarc.

Son pare i sa mare l' abrassaren i el besaren tot lo que volgueren...

Ja no 's recordava ni 's recordà pus de Na Fadeta, com si no l' hagués vista ni sentida anomenar mai.

Tot-d' una que es criats tengueren enganxat, van a dir-le-hi, i no va sebre de que li parlaven.

Bé li digueren que era ell que los havía fet enganxar. No li varen poder treure de sa boca més paraules que aquestes:

—No sé de que 'm parlau. Deixau-me fer. No m' enfadeu.

I seguí tot embebeiat, com un beneit.

Bé li damanaven son pare i sa mare a on era estat, què li havía succeït, què havía vist, per on era vengut, com s' era campat; pero no foren capaces de treure-li més paraules que aquelles:

—No sé de que 'm parlau. Deixau-me anar. No m' enfadeu.

I passaren dies i més dies, i setmanes i més setmanes, i mesos i anys; i En Bernadet seguía en so seu embadaliment, i menjava i bevía es més descansat del mon, sensa cap mal-de-cap.

Na Fadeta, veent que En Bernadet no tornava amb cotxo ni sensa cotxo, se cansà d' esperar. Entra dins la ciutat, se 'n puja fins an es Castell des Comte, s'hi planta davant. Veu trafegar criats i criades, entrar i sortir gent, guaitar per finestres i terrades es Comte i sa Comtessa i En Bernadet i tot; pero no provà de dir qui era ni va fer cap passa per donar-se a conèixer, perque bé veia que, no recordant-se de res En Bernadet, sería de bades tot quant faría per que la creguessen i l' admetessen tal quina era.

—¡A veure de quin cap feim estelles! digué, veent-se dins aquell marruell.

Pensa qui pensa que faría, que no faría, a la fi davalla a la ciutat; i com tenía unes mans beneïdes per qualsevol feina de dona i no hi havía res que l' embarassàs, se posa a fer de cosidora i brodadora.

Cosía i brodava bé, i guanyava de tan bon tros a ses altres, que al punt va esser sa qui tenía més anomenada; i li donaven tota sa feina ses cases millors i fins i tot Ca 's Comte, que era sa principal.

En Bernadet continuava tan embadalit com an es moment mateix que sa cusseta s' era enfilada per ell. Si no li damanaven de noves, no deia res mai; no movía conversa a ningú, ni se mirava cap al·lota, i feia tant de cas de ses moltes que li treien i li presentaven, com des moix.

I el passetjaven per viles i ciutats, i el menaven a festes i bauxes, i feien per ell balls i saraus a rompre; pero tot era rentar es cap a s' ase, perdre es temps i es lleixiu.

Son pare i sa mare arribaren a dir:

—Això no pot passar pus. Li deuen haver donats encanteris an aquest al·lot nostro. Lo millor es casar-lo. Si així no li espassa aquest abil·lament, si això no 'l desxondeix, al manco no se porá dir que no hu hàgem provat tot.

—T' hem de casar, li digueren.

—Bé, digué ell, i va fer tan poca menció com si hu haguessen dit a sa paret.

Li cercaren una al·lota, una fía d' un Comte veinat, que, encara que no se perdés per garrida, era xalesta i devertida.

—Te casaràs amb aquesta, li digueren.

—Bé, digué ell, i no 'n resà pus.

Posaren fil a la güia per enrangar tot es carro portal que establía, tractant-se de dos senyors tan rics i tan nobles.

Na Fadeta va cosir ses novianses, figurau-vos amb-e quin coret.

Arribà es dia senyalat per fer-se es casament, i se va fer.

E-hi va haver unes nosses lo més alt de punt.

Tota la ciutat e-hi va prendre part.

¡Vaja quina partida de taules que varen haver

de fer! Sa gentada que hi posà es peus davall, feia por.

Varen haver d' encendre 's llum per acabar de dinar.

Quant varen haver acabat, digueren que cadascú havía de contar un pas que fes riure.

Se 'n contaren molts, i la gent cuidà a esclatarse de riaies.

Na Fadeta hi era còme convidada; i li tocà contar.

I ¿què fa sa pitxorina? Se treu una capsa. E-hi va haver una tórtora i un tórt. Posa sa tórtora a un cap de taula i es tórt a s' altre cap.

Sa tórtora se posa a dir:

—¿No 't recordes, tórt, de quant cercaves un castell, i no 'l poríes trobar en manera ninguna, i davora un riu hi va haver qui te digué a on era, i què havíes de fer en esser-hi?

—A mí no me recorda, digué es tórt, cap baix.

—¿I no 't recordes tampoc, tornà dir sa tórtora, d' aquella vegada que, per que no 't matassen, e-hi hagué qui amb un sol día va voltar un camp de paret, e-hi plantà una vinya, e-hi va cuïr es reims i va fer es vi?

—A mi no me recorda, deia es tórt, més cap baix encara.

—¿I no 't recordes tampoc, torna dir sa tórtora, d' una altra vegada que, per que no 't matassen, e-hi hagué qui amb un sol dia va treure un bosc, el sembrà de xeixa, la hi va cuïr i en va fer pa?

—A mi no me recorda, deia es tórt, encara més cap baix.

—¿I no 't recordes tampoc, torna dir sa tórtora, d' una altra vegada que, per que no 't matassen,

e-hi hagué qui va treure des fons de la mar gran una tumbaga que feia cent anys e-hi havíen perduda?

—A mí no me recorda, deia es tórt; i, com més anava, més capficat estava.

—¿I no 't recordes tampoc, torna dir sa tórtora, de quant per tres foradins d' una porta te varen treure tres ditets, i n' hi va haver un d' escapollat, i tu l' agafares, i te casares amb sa qui 'l t' havía tret, i fogíreu es mateix vespre, i vos encalsaren, i no vos pogueren agafar?

Aquí es tórt quedà boca closa, i se posa a mirar sa tórtora fit a fit.

En Bernadet, que mentres sa tórtora feia aquell enfilai de preguntes an es tort, també estava ben cap baix, l' alsà an es meteix temps que es tórt, i se posa a mirar Na Fadeta, mira qui te mira. Li pegava unes uiades que l' atravessava. Com que la s' hagués de menjar amb sa vista... Ella estava dreta, toto airosa, amb ses mans damunt sa taula, pegant una uiada an En Bernadet, una a sa tórtora, una altra an es tórt, llavò una a tota la gent, i tornava an En Bernadet. Estava la dona a la flor del mon, an es ple de sa seua garridesa i galanía. S' era enllestida i endiumenjada tant com havía pogut. Mai havía feta tanta de planta. Al punt tothom li va tenir ets uis damunt, veent que En Bernat la se mirava tan arreu, i que sa tórtora i es tórt que havía trets de dins sa capsa, feien aquelles coses.

Perque sa tórtora, com reparà que es tórt havía alsat es cap i la se mirava d'aquella manera, se posà a mirar-lo a ell. Mira qui mira, va reprendre s' enfilai de preguntes, dient:

—¿I no 't recordes tampoc de qui deixares davora un pou i lo que li prometeres que no succeiría i t' ha succeït; i t' ha succeït fins an es punt de que ja no 't recordes de qui 't mostrà es castell, te va plantar sa vinya i te va fer es vi, te va treure es bosc i te va coure sa fornada de pa, te va trobar sa tumbaga, te va treure es dit escapollat, i se va casar amb tu, i t' ha salvada set voltes sa vida? ¿Això no 't recorda? Mire 'm bé; veuràs qui som. ¿No sabs tu que, mentres jo sia viva, no 't pots casar amb una altra? ¿No sabs tu que, mentres jo sia viva, ningú més que que jo pot esser sa teua esposa de bon-de-veres? ¿Això no sabs? ¿Això no 't recorda? ¿Això no veus?

Aquí es tórt va mudar de vert en blau, i pega crit.

—¡Sí que me recorda, tórtoreta meua! ¡Sí que ès ver tot quant has dit! ¡Sí que hu éts sa meua esposa!

I ja ha aixamplades ses ales, i ja ès partit tot xaravel·lo cap a sa tórtora.

An aquell moment meteix, En Bernadet sortí tot amb u d' aquell embadaliment que li havía fet perdre es *Kirieleyson* i el tenía fet un beneit; i com si li hagués caiguda una bena de davant ets uis, e-hu va veure tot; li tornà a sa memoria tot lo que li havía passat, va conèixer Na Fadeta.

I no pogué estar pus. S' aixeca, deixa en porret sa novía, que seia an es seu costat, i se 'n va correns a donar un abràs a Na Fadeta, tot clamant:

—¡Tu éts sa meua amor! ¡Tu éts sa meua esposa! Mentres tu sies viva, ningú e-hu pot esser més que tu!

Tot-hom quedà amb sos cabeis drets davant aquell pas. Ningú se 'n podía avenir.

En Bernadet i Na Fadeta contaren fil per randa tot lo que los havía succeït. No hi hagué ningú que no los cregués; sa novía i es parents se 'n anaren tot atxul·lats, veent que feien nosa; es Comte i sa Comtessa abrassaren Na Fadeta, i la regonegueren còme vertadera muller d'En Bernadet; i continuà es sarau comensat. Tot-hom cridava i botava d'alegría, donant mil enhoresbones an En Bernadet i Na Fadeta, a son pare i sa mare. I heu de creure i pensar que a tots es qui hi havía allà a plegats, es fadrins perque eren fadrins i es casats perque encara no havíen perduts es jocs, a tots los entrà una ballera, que no teníen repòs a ses cames, i se va encendre un ball vitenc de tot, que durà fins devers mitja nit.

Com estigueren cansats i morts de riure i de folgar, se 'n anà cadascú a ca-seua, fent-se creus tot-hom des pas d'En Bernadet i Na Fadeta, que visqueren contents i alegres una mala fi d'anys. I,.. si no son morts, son vius; i, si no son vius, son morts. I al cel mos vegem tots plegats. Amen.

ES QUATRE GERMANS[1]

Això era un pare que tenía quatre fiis, que havíen nom Bernat, Antoni, Miquel i Juan.

Quant se morí no més los deixà un corp, un gall, un moix i una faus. Es major s' aferrà amb so corp, es según amb so gall, es tercer amb so moix i es darrer amb sa faus.

En Bernadet un dia alsa es cap, i diu:

—Me 'n vaig a cercar el mon.

Pren es corp, i de d' allà.

Camina caminaràs, des cap de set dies, devers mitján cap vespre, arriba a unes cases de possessió. E-hi havía un lledoner davant, que parava mig cortó, i sa soca era buida i plena de retxilleres.

—Dins aquesta soca estaré bé per reposar una estona, va dir.

S' hi afica, i des cap d' un poc mirant-se aquelles retxilleres que claretjaven, diu:

---

1 La 'm contaren En Tomás Adrover i el sen Pere *Gotze* de Manacor i Mn. Juan Ferriol, de Sineu

—¡Mal estar e-hi deu fer aquí dins, amb tants de forats, un dia d' ivern! Per lo que ha d' esser bo, es per vel·lar. Ell deuen poder veure per tot.

¿I que fa ell? Se posa mira qui mira per ses retxilleres. Es portal de ses cases era just allà davant, i l' homo veia casi tant bé dins la casa, com si hi fos estat. I reparà que sa senyora i sa criada duien un trafec lo més alt de punt. Assetsuaixí sa criada surt de sa cuina amb un plat de bunyols de vent, i los tanca dins un rebost; i surt sa senyora amb un plat d' oreianes, i les tanca dins un altre rebost. Les veu que arreconen ets ormetjos, que agrenen, i adesen, i prenen altra feina, com si res fos estat.

Se fa vespre, arriba es senyor, i entra.

Com ja feia fosca negre, En Bernat surt de s' amagatai. Se 'n va a ses portes, i *toc! toc!*

—¿Qui ès? diuen de dadins.

—Un pobret que damana posada per aquesta santa nit, diu En Bernat.

Li obrin, li diuen que sí. Com reparen es corp, li damanen:

—¿I això que duis, què ès?

—Un endevinador, contesta En Bernadet.

—¿Un endevinador? I endevina tam meteix? digué aquella gent, que com que no 'l cregués.

—No 'm mancaría altra que no endevinàs! deia En Bernadet.

No l' acabaven de creure. Es senyor se 'n entre-sent, se presenta, i diu:

—¿I això endevina?

—Sí, senyor! contesta En Bernat.

—Veiam, feis-li endevinar qualque cosa? diu es senyor.

—Ell costarà poc, diu En Bernat.

—Vaja idò, diu es senyor, no sabent com aquell aucellot negre pogués fer res de bo.

Sa senyora i sa criada sí que s' ho creien poc que endevinàs.

—¿I què voleu que endevin? diu En Bernat.

—Qualsevol cosa, diu es senyor.

—¿Voleu que endevín que hi ha dins aquest rebost? diu En Bernat apuntant a un des dos que havía vists de dins sa soca des lledoner.

—Si fa, diu es senyor.

En Bernat tot-d' una diu an es corp:

—Ascolta, revel·ler, ¿que hi ha dins aquest rebost?

I li pega amb so puny estret damunt es cap, i es corp fa *¡¡¡op!!!*.

—¿Què ha dit? diu es senyor.

—Que hi ha bunyols de vent, diu En Bernat.

Sa senyora i sa criada tornaren més blanques que sa paret.

—¡Bunyols de vent! diu es senyor. ¡Sí que l' ha bollada! ¡Bon endevinador mos dus! ¡Bunyols de vent! ¡Ell jo no tenc recort de quant no se 'n han fets an aquesta casa!

—Bunyols de vent ha dit! diu En Bernat, i bunyols de vent e-hi ha. Que hi vaja a mirar-ho.

—Per un desengàn teu hi aniré, diu es senyor.

Se 'n hi va, i ja hu crec que le hi trobà an es plat de bunyols de vent que sa senyora i sa criada havíen fets d' amagat d' ell.

Es senyor quedà amb sos cabeis drets.

—¡El dimoni es aquest animal! digué l' homo a la fi.

—¡No! i encara endevinaría una altra cosa! diu En Bernat.

—¿Quina? diu es senyor.

—Me pareix que endevinaría lo que hi ha dins aquest altre rebost! diu En Bernat, i apuntà a s' altre que també havía vist obrir, de dins sa soca.

—¡O quina pudor que fa aquest brut! diu sa senyora, com sent En Bernat. ¡Treis-lo defora, que m' acub!

—¡Una pudor que amarina! diu sa criada. ¡Ai que m' atura s'alè.

—¡Treis-lo defora, depressa dic! tornà cridar sa senyora, amb una cara més vermeia, que hi hauríen pogut encendre un lluquet.

—A poc a poc! diu es senyor. Ell no hi ha tant per tant. ¡E-hi ha coses que puden més! ¡Que endevin primer, i llavò ja 'n parlarem!

Mentres sa senyora i sa criada feien estabetxos, En Bernat diu an es corp:

—Escolta, revel·ler, ¿que hi ha dins aquell altre rebost?

I li pega també amb so puny estret damunt es cap; i ja hu crec que s' animal va tornar fer *¡¡¡op!!!*

—¿Què ha dit? diu es senyor.

—¡Que hi ha oreianes! diu En Bernat.

—¡Oreianes! digué es senyor tot astorat.

I ja no pogué estar que no se 'n anàs a pegar rodada a sa clau. Obrí sa porta; i ja hu crec que hi va esser es plat d' oreianes que sa senyora hi havía tancat.

Sa senyora i sa criada, com veren allò, quedaren sensa paraula, tremolant com una fuia de poll. No sabíen a on s' havíen de posar.

Es senyor los donà un arrambatge, que les se cuidà a menjar; i no sé amb quin sant tengueren bo, que no los arrambà un venable d' uiastre que tenía a un recó per un cas de casos.

Ni elles ni ell tengueren talent de sopar; ara En Bernat pegà una panxada feresta.

Es senyor, lo endemà matí l' agafa i li diu:

—Mira, cost lo que cost, s' endevinador m' has de vendre.

—No pot esser, senyoret! deia En Bernat. No pot esser. No tenc altre tros de pa.

—Te dic que el m' has de vendre! deia es seuyor. ¡Sabs que 'l necessit de molt! Jo som un homo ric i ple; pero ses coses me falten, i no sé per on me prenen. Amb aquest endevinador poría esser que alsàs xella.

En Bernat deia que no poría esser, pero a la fi es senyor diu:

—No res, el te pesaré d' or, i no 'm parlem pus.

En Bernat e-hi consentí. Dugueren unes balanses; dins una hi posaren es corp i dins s' altra durets d' or, i dobletes de sis lliures i de dotze, i dobles de vint, fins que es corp pegà per amunt.

En Bernat aplega aquella doblerada, i toca el dos cap a ca-seua.

Es senyor lo endemà agafa es corp, i diu;

—Ja sé a on el posaré; fermat damunt sa culassa de sa campana de sa capella. Li comanaré que en veure fressa de res, la fassa remenar; jo sentiré ses bataiades d' allà on sia, i vendré amb quatre bots

E-hu va fer aixi; i se 'n anà a veure es tais de feina que tenía.

No era cent passet lluny, i sa senyora i sa criada ja teníen aquestes:

—¡Ah endevinador del dimoni! ¡El dimoni te 'n ha de dur! ¡No n' has de fer altre!

—¡Vaja, si prens sa guinaveta, i si t' hi enfiles, abans de més remor! deia se senyora.

—¿Que no sería millor un trinxet? deia sa criada.

—No, una altra cosa, diu sa senyora. L'agafes amb una mà p' es còs i amb s' altra p' es cap, i li pegues torsuda de coll i altra, fins que el tengues escapollat.

—¡Sí, que ha pensat bé! diu sa criada.

Tota rebenta, ja es damunt se teulada, s' enfila p' es campanaret, agafa es corp p' es còs amb una mà; pero quant amb s' altra anava a pegar-li grapada an es cap, es corp *zas!* li entaferra espipellada an es nas, li clava es bec ben endins i tanca.

¡O quin bel tan fort i quins crits tan esglaiadors li escaparen a sa criada tot-d' una que se va veure d' aquella manera!

Es senyor ja era enforet, pero la va sentir de lo millor, i sentí també mateix ses bataiades que es corp i sa criada feien fer, estirant cada u p' es seu vent.

—¡Ja hi ha cosa! s' exclama ell, i gira en cova.

Com més s' acostava a ses cases, més fortes eren ses bataiades i més esglaiosos es remeulos de sa criada.

L' homo quedà amb sos cabeis drets, quant l' afinà encastellada damunt es campanaret de sa capella, i com d' aprop va veure que es corp la tenía amb so bec p' es nas.

I sa senyora, que de baix feia espants, i crits, i sabonereta per sa boca.

—¡Senyor! deia aquella. ¡Que venga per amor de Deu! ¡que venga, senyoret! que s' endevinador m' ha agafada p' es nas, i no me vol amollar! ¡Pobre nas meu! ¡Ja no serà pus lo que era! ¡Senyor, fassa vía, que 'm matarà aquest dimoni!

—¿Però com ès que t' ha agafada? deia ell.

—Que jo som pujada a demanar-li si volía berenar? i *zas,* ja m'ha tenguda! ¡Ai! ¡ai, dic! ¡Que fassa via, senyoret!

Es senyor hi puja, i a forsa de forses arriba a obrir es bec an es corp.

Es nas de sa criada, tot capolat, ratjava sanc a la vela. No tenía figura de nas. Feia por.

Sobre tot, ell no tornaren tenir ganes senyora ni criada de demanar pus de noves a s' *endevinador*. Ben cregudes que endevinava i deu més, sa posaren a fer bonda, i le hi servaren ben drèt an es llum.

Es senyor aviat va conèixer que ses coses ja no li faltaven, i beneía s' hora que havía comprat s' *endevinador*.

En Bernat arribà a ca-seua ric i ple.

Poreu fer comptes quins uis devíen badar es seus germans.

—

¿Què me 'n direu? Ell En Toni un día agafa es gall, i diu:

—Ja hi vui jo anar a cercar el mon, a veure si me dirà tant bé com an En Bernat!

I ja ès partit. Camina caminaràs, des cap de set díes arriba a una terra, que com que no fos just ses altres.

Ja feia fosqueta i afina un llumet. S' hi acosta, i foren unes cases de possessió.

A sa carrera hi havía un parei d' homos que envelaven un carro, dos tocadors de guiterra i guiterró que trampaven i dos cantadors que provaven tonades.

—¡Alabat sia Deu! digué.

—¡Per a sempre sia alabat!

—¿No 'm donaríau posada per aquesta santa nit? digué En Toni.

—Si-fa! li contestaren aquells homos.

An aquella terra no s' hi feien galls; i, com veren es que ell duia, los va venir molt de nou.

—¿I que cercau amb aquest animaló? li demanaren.

—Ventura! diu ell.

—¡Ventura! s' exclamaren tots. Ja vos ne poreu tornar en voler! que no 'n trobareu. No n' hi ha poca ni gens en tot es badiu de per aquí!

—Sempre n' hi haurá qualque mica, diu En Toni. I si no es massa preguntar, ¿què heu de fer amb aquest carro i aquests sons?

—¿Que vol dir que hem de fer? Hem d' anar a sortir a camí a s' auba! digueren aquells homos.

—¡A s' auba! s' exclama En Toni.

—¿Idò? ¿Ell com que sieu nat d' avui i batiat d' ahir? li respongueren. ¿I com vendría, si no li sortíssem a camí, i si no hi anássem amb tot aquest carroportal?

En Toni, quant los sent, se 'n pensa una de bona i los ho enfloca.

—¿Vol dir tot això que duis mogut, es per sortir a camí a s' auba?

—¡De manera que sí! li contestaren.

—Idò jo duc aquest animaló, que la crida, i ve ben aviada! diu ell.

—¡Ca! deien aquells. Anireu de berbes! ¡S' auba venir perque aquesta mica d' animal la crit! Fa massa riaies! Creis-ho!

—Voltros sí que 'n feis, diu En Toni. Sobre-tot. anit mos porem treure es gat des sac.

—I ¿què voleu perdre, si no vé? li demanaren.

—Qualsevol cosa! Me fareu córrer ses vergades! los contesta En Toni.

—Feta està sa barrina! digueren tots.

I deixaren es carro en banda, i ni tremparen pus sa guiterra ni es guiterró, ni provaren pus tonades.

Passaren la corona, soparen i se 'n anaren a jeure.

Passada mitja nit, es gallet fa *quec-quere-quec!*

Tot-hom se despert, surten a defora, a veure si era ver que s' auba se 'n vengués perque es gallet la cridàs.

No destriaren senya de res, i ja volíen partir amb so carro, es sonadors i es cantadors.

—No sieu tan guixes! diu En Toni. No tengueu ansia. S' auba vendrá. Vos ho assegur.

Des cap d' un parei d' hores es gall torna fer *quec-quere-quec! quec-quere-quec!*

Surt tot-hom a defora, i ja veren an es llevant una micoia de clarura.

—¿Que tal? deia En Toni. ¿No vos ho deia jo que aquest animaló la cridava? Ell ja l' ha sentit, s' ès enllestida, i se 'n vé ben resolta.

Aquells encara com que no hu acabassen de creure; pero com es gall comensà a cantar de bon de veres, i se va fer auba clara clara, i sortí es sol, e-hu varen haver de creure per forsa. E-hu tocaren amb ses mans.

—Aquest animaló, digueren an En Toni, el mos heu de vendre, valga lo que valga. Demanau! Sa vostra boca serà mesura.

—Això sí que no hu faré, diu En Toni. Primer consentiría anar a captar de porta en porta.

—No res, li digueren, el vos pesarem d' or no 'm parlem pus.

En Toni feu com que pensar-hi un poc, i a la fi s' exclama:

—No res, perque sou voltros, e-hi consent.

Dugueren unes balanses, dins una hi posen es gall i dins s' altre durets d' or, dobletes de sis i de dotze lliures, i dobles de vint, fins que es gall se 'n anà per amunt.

En Toni los deixa es gall, i amb aquella doblerada se 'n anà ben xalest a ca-seua; i no importà que fes feina pus.

—

Com es seu germà Miquel va sebre es pas, pren es moix, i ja es partit a cercar ventura.

Camina caminaràs, arriba un dia a una terra ben enfora. Afina unes casetes blanques; era hora baixet, i, quant e-hi va esser, ja feia fosca negre.

S' acosta a ses portes, i *toc! toc!*

—¿Qui ès? digué una veu.

—Un criat vostro! contesta En Miquel. ¿No 'm donaríeu posada per aquesta santa nit?

Li obriren, i entrà.

—¿De que anau, germanet? li demanaren.

—Cerc ventura! contesta ell.

—¡Ventura! li digueren. ¡Que 'n trobareu de poca per aquí! ¡Ell no n' hi ha gens!

En Miquel reparà una filera de carabassots penjats a sa paret.

—¿Que son tants de carabassots? demanà.

—¡Ah germanet! contestaren. Es que hi ha per aquí uns animalons que se diuen rates, i tot e-hu roeguen. Porque no mos roeguen ses oreies en sa nit, mos posam es cap dins aqueis carabassots, quant mos n' anam a jeure.

—¡Que de prompte no n'hi haurà cap d' aqueis roegadors, s' exclama En Miquel.

—¿I que fareu, germanet? li deien. ¡Sabeu que hi anau de calsat per aigo, si vos creis haver-los a cames! ¡Ell no més envesten quant vos dormiu!

—¡Jo! contestava En Miquel. Ell no fas comptes de tocar-ne cap! Es qui los farà s'ebré, serà aquest animaló que duc.

I los mostrà es moix.

—¿I sou tan criatura, li digueren, que vos creis que això los ha de fer res?

—Ja hu veureu idò! Com a taiades de llom torrat, les se menjarà! deia En Miquel.

—¡A ell el se menjaràn elles! li contestaven.

—No res, anit se veurà! acabà per dir En Miquel.

Passaren la Corona, soparen, se 'n anaren a jeure, i tots se posaren es cap dins un carabassot. Fort i no 't mogues, volgueren que En Miquel le hi s'hi posàs també.

Apagaren es llum, al punt tot-hom roncà. Es moixet estava ben uis espolsats. Se posen a comparèixer rates i rates; i ell fua an aquesta, fua an aquella altra. N' agafava tantes com en volía, i no li tocaven voreres. Se 'n posà un ventre com unes xeremíes. Per paga duia fam d' enrera.

Quant no n' hi volgueren passar pus p' es canyó, no més les matava.

N' enllestí tantes, que lo en demà matí, n' hi va haver una solada que feia feredat.

Com es de la casa hu veren, se 'n feien creus.

—Mirau, digueren an En Miquel, aquest animaló mos heu de vendre, cost lo que cost. Amb tantes de rates aquí no se pot viure. Digau que voleu de s' animal.

—S' animal no es venal a cap preu, deia En Miquel. Primer consentiría haver d' anar a captar de porta en porta que vendre 'l.

—Demànau preu! sa vostra boca serà mesura! li deia aquella gent.

—¡No pot esser! exclamva En Miquel.

—No res! digueren a la fi: el vos pesarem d' or, i es mal serà mort.

En Miquel feu com que pensar-hi un poc, fins que arribà a dir:

—No res, perque sou voltros e-hi consent.

Varen dur unes balanses; a una part posaren es moix i a s' altra durets d' or, dobletes de sis i de dotze lliures i dobles de vint, fins que es moix prengué per amunt.

En Miquel deixá es moix, i amb aquella doblerada ja li va haver estret cap a ca-seua, i no importà que fes feina pus.

—

Quant es seu germà Juan va sebre es pas, pren sa faus, i ja es partit a cercar ventura.

Camina caminaràs, arriba a una terra ben enfora. Era mitjàn juny, i trobà un tai d' escaraders dins un sementer de blat alt, granat i espès; i el tomaven, tirant fletxes an es brins.

Figurau-vos si 'n devíen fer de bretxa.

En Juan digué a l' amo.

—¿Que voleu que 'n tom jo de brins amb aquesta arma?

I li mostrà sa faus.

—¿I que se diu això? demana l' amo.

—Una segadora, contesta ell.

—¿I toma brins? torna demanar l' amo.

—Esperau, i hu voreu, diu En Juan.

L' homo s' arromanga, se posa es cuixals, es manegots i es didals de canya; pren sa faus, i ja està acalat, i safalcada vé! salfalcada va! amb un

exhalació va haver feta una estesa de brins més grossa que sa que havíen feta tots aquells homos amb tots es dies que hi havía que s' hi pegaven.

Tot-hom va romandre de pedra.

L' amo digué:

—Germanet, m' heu de vendre sa segadora.

—Això sí que no hu faré, digué En Juan.

—Digau què en voleu, deia l' amo.

—No teniu que cansar-vos! deia En Juan.

—Anc que el diantre en pas, la m' heu de vendre! s' exclamava l' amo. Mirau, la vos pesarem d' or.

En Juan feu com que pensar-hi un poc i, a la fi, diu:

—No res, perque sou vos e-hi consent.

Duen unes balanses. Dins una posen sa faus; dins s' altra comensen a posar-hi durets d' or, dobletes de sis i de dotze lliures i dobles de vint.

N' hi posaren fins que sa faus va prendre per amunt.

En Juan la deixa; i amb aquella doblerada s' espitxa cap a ca-seua. Casi no tocava en-terra de xalest que se 'n anava.

Tant content com ell estava l' amo.

Després de contemplar sa faus una bona estona diu an ets escaraders.

—¡Vaja! ¡A veure qui la pren!

Es més agosarat l' agafa; se posa a segar. Encara que no fos molt práctic, de brins en tomà una cosa major.

Quant estigué cansat, se posa sa faus demunt s' espal·la.

Se perpensa, i diu.

—Millor es que estiga en terra.

Per posar-le-hi, estira en lloc d' alsar; i sa faus, ja hu crec, s' afica dins s' espal·la.

Aquell homo pega un crit escarrufador.

—¡Ai! ¡ai dic! ¡Sa segadora...! ¡Sa segadora s' ès afuada a mí! ¡ajuda que s' ès mester! deia aquell beneit, cridant i plorant com un desesperat, de pena que passava.

E-hi van, corrents, dos homos; i en lloc d' alsar sa faus, li peguen tirada amb tota sa forsa; i s' espal·la d' aquell malanat davallà per avall.

Com veren s' espal·la taiada, tots quedaren aborronats.

Sa faus los caigué de ses mans; en fogiren com el dimoni de la creu; i no s' hi volgueren acostar pus.

—Anau a donar part a sa Justicia, diu l' amo.

E-hi anaren; i vengué es Bal·le amb dos homos armats de passetges.

Los mostraren sa segadora d' un tros enfora. Aquells homos posen mac dins sa passetja; li donen volta i altra, i *plam*.

Feren sa segadora just a sa punta i li fan pegar tal bot, que s' alsa més de trenta pams.

—¡Ja se torna afuar! digué tot-hom amb nou esglai, fent amples tant com pogueren. Es qui varen tenir camp per córrer, e-hu donaren a ses cames, i se pegaven amb sos talons per ses anques.

Sa segadora, ja hu crec, tornà caure en terra.

Després de tirar junta una bona estona sobre lo que convenía fer, es bal·le amb una corda fermada an es cap d' una canya ben llarga, feu passar un nuu corredor per sa faus malfactora.

Quant la tengueren ben fermada, la penjaren a una figuera.

Are farem venir es botxí i l' aufegarà, diu es Bal·le.

Es botxí se presenta; se mira la cosa de prim compte; pensa qui pensa, a la fi se pega un toc a 's mig des front i una gratada an es clotell, i diu:

—Ja sé que faré. M' enfil per sa figuera, m' amoll per s' acorda, m' aixanc damunt sa *malfactora*, i l' aufec a 's temps de dir Jesús. No hi ha vèl.

Es betzol des botxí s' enfila per sa figuera, s' amolla per sa corda, i amb tot es seu pes cau demunt sa faus; i, ja hu crec, sa faus li entrà p' es mig de ses cames, i l' obrí de dalt a baix. D' un botxí en va fer dos.

Allà romangué penjada sa segadora, i ningú pus s' acostà an aquella figuera.

I encara hi ès, si no la se 'n han duita.

¡Bons doblers varen valer an aqueis quatre germans es corp, es gall, es moix i sa faus que son pare los deixà, com se morí!

I sa rondaia ja està acabada.

Si vos agrada,
menjau-la-vos frita,
menjau-la-vos torrada.
Si no vos ha agradat,
anau damunt es Puig-pelat;
i agafau un gatovell,
i ¡bones fregades per sa pell!

Torra Nova, desembre de 1895.

S'HOMO I ES LLEÓ[1]

Això era i no era... Bon viatge fassa la cadarnera. Un aumut per voltros i per mi una barcella.

An aquell temps que ets animals parlaven... com ses roques ara, e-hi va haver un homo que un dia de poques feines se 'n anà a estirar-se ses cames. Camina caminaràs, troba un lleó embarassat dins un romagueral disforjo.

Es lleó va dir.

—¡Germanet, treis-me per amor de Deu d' aquí dins!

—No, que me menjaràs! digué aquell homo.

—No vos menjaré! va dir es lleó.

S' homo, el se va creure, i li aidà a sortir d' aquell envitricollat, i tots dos se 'n anaren conversa qui conversa.

Es lleó era estat molt de temps dins es romagueral, i quant es retgiró li va haver espassat, li comparegué sa talent. Al punt ja li varen venir ganes de pegar una clavada a s' homo.

---

1 La 'm contá En Toni Garrit, de Sant Llorens des Cardessar.

—Mirau! li va dir, jo vos hauré de menjar. Sa talent que duc, no es sufridora.

—¿I a on ès sa teua paraula? diu s' homo. ¿No m' has promès que no me menjaríes?

—Jo lo que sé, diu es lleó, que tenc una talent que m' alsa.

Aquell homo, poreu fer comptes, si degué comensar a estar-hi mal a pler. Vos assegur que n' hi feia fer de feina an es seu cap. A la fi diu an es lleó.

—¡Vaja! perque no sia sa teua ni sa meua, anem a cercar un qualsevol, li contarem lo que ha passat; i, si troba que m' has de menjar, me menjaràs; i, si troba que no m' has de menjar, no me menjaràs.

—Ja hu has dit, s' exclama es lleó.

Al punt toparen un homo, i li contaren es pas.

Aquell homo escoltà bé, i diu girant-se an es lleó.

—Sa meua sentencia ès: que, si tu no te poríes desembarassar tot sol, no 'l te pots menjar; ara si tu 't poríes desembarassar tot sol, el te pots menjar.

—Però ¿i com e-hu hem de sebre si podía o no podía? demanà es lleó.

—¿Com? diu aquell. Anant allà on estaves embarassat. Te posaràs així com estaves, i llavò podrem veure si tot sol en seríes sortit o no.

—Anem-hi en voler, diu es lleó.

E-hi van. Es beneit s' afica dins es romagueral, fent tot lo que va sebre per posar-se així com estava s' altre pic; es dos homos que li ajudaven, feren tot lo possible per embarassar-lo més fort, i llavò li digueren.

—Veam, si 'n surts tot sol!

Es lleó bé va malavetjar, però no va esser capaç.

—¡No puc! va dir des cap d' una bona estona, brollant de suor, cansat i mort.

—¿No pots? Idò ¡esperonetja, tot lo que vulgues! digueren es dos homos, i se 'n anaren.

—¡Això no va! deia es lleó. ¿Què vol dir, deixar-me d' aquesta manera? Això no ès pas de fer.

—¿I ès pas de fer voler-te menjar es qui t' havía tret s' altra vegada? li digueren es dos homos; i se 'n anaren ben atacats.

Es lleó romangué dins es romagueral, esperonetjant i bramulant una cosa feresta, fins que va perdre ses forses de tot, i de fam aixamplà es potons.

Més se 'n mereixía s' animal.

Manacor, abril de 1890.

N' ESPARDENYETA [1]

Això eren tres germanes fadrines, sense pare ni mare. Sa major havía nom Margalida, sa segona Antonina, sa darrera Espardenyeta, que anava encara a costura.

Per anar-hi, havía de passar per davant ca 'l Rei; i sempre el trobava guaitant p' es balcó.

—Bon dia tenga, senyor Rei, deia ella.

—Bon dia, Espardenyeta, deia ell. I a on vas?

—A costureta! li contestava.

Com s' al·lotona era una pintura, blanca i vermeia, amb uns cabeis rossos rossos, que li pegaven casi p' es talons, i era més viva que una centella, ja hu crec qne el Rei la se mirava ben arreu, com a fadrí que era i ben casador que anava.

Se va entre-sentir quina era sa seua costura, i fa de veure sa Mestra.

—Senyora Mestra, li diu, vui fer por an Espardanyeta, perque sempre que passa per davant sa

1 La 'm contaren la nina D.ª Marieta dels Desamparats Rovira i Orlandis i N' Antonina Canyelles, de Bunyòla.

casa i me veu, com que se 'n riga de mi. Me pareix més pòlissa que una geneta.

—E-hu es molt, digué sa Mestra.

—No res, diu el Rei. Jo m' amagaré un dia damunt es vostro sòtil. La hi enviareu amb una escusa o s' altra; i veureu quin retgiró se 'n durà, i si los hi davallarà an els escalons de quatre en quatre.

—¿Justament li ha de fer aquesta? diu sa Mestra.

—Justament! Paraula de Rei no pot mentir! contestà ell.

Sa Mestra, perque era el Rei, no li gosà contradir.

Ell un dia s' hi presenta ben dematinet. Se 'n puja dalt es sòtil, se vest de negre, s' emmascara bé sa cara, se posa a un recó; i espera qui espera.

Arriba N' Espardenyeta a costura.

—Ves allà dalt, diu sa Mestra, a davallar ses tisores. Son damunt sa caixa.

Ella hi puja, botant botant. Tot just quant agafa ses tisores, el Rei li pega fua; però sa polisseta gira en redó, pren escala, i amb quatre bots ja ès abaix.

—¡Senyora mestra, aquí dalt e-hi ha negres! digué alenant ben espès i tota retgirada.

Sa Mestra va fer en desintès.

Lo en demà dematí, quant anava a costura, e Rei estava an es balcó.

—Bon dia tenga, senyor Rei, digué ella.

—Bon dia Espardenyeta, diu ell.

I, com la va veure que ja era un tros enfora, se posa a cridar: ¡Senyora Mestra, aquí dalt e-hi ha negres! ¡Senyora Mestra, aquí dalt e-hi ha negres!

—Ja era ell es negre que me sortí damunt es sòtil. ¡La m' ha de pagar! digué N' Espardenyeta.

I heu de creure i pensar que es vespre va tenir

manyes per amagar-se dins ca 'l Rei. A la mala hora de la nit se 'n entra dins sa cambra, a on ell dormía.

Anava desfressada de *la mort;* amb una mà duia un llumet i amb s' altra un plat amb set cagaions de ca, per dir-ho així com ès. S' acosta an es llit, i se posa a dir amb una veu de l' altre mon:

—¡Jo som la mort que 't venc a matar, si no te menges aqueis set cagaions de ca! ¡Jo som la mort que 't venc a matar, si no te menges aqueis set cagaions de ca!

El Rei se despert, se veu davant aquella fantasma, sent aquella veu, i li agafa un tremolor ben alt de punt per tot el còs, i... qualque cosa més que no dic. I amb unes llágrimes com a ciurons, se posa a cridar:

—¡Ves a mon pare, ves a ma mare; deixe 'm a mí, que som Rei fadrí! ¡Ves a mon pare, ves a ma mare; deixe 'm a mí, que som Rei fadrí!

Bé va suplicar i pregar; pero sa fantasma, com més anava, més s' acostava, i més fort deia:

—¡Jo som la mort que 't venc a matar, si no te menges aqueis set cagaions de ca!

El Rei no tengué més remei que menjar-los-se, per escapar de ses ungles d' aquella por.

N' Espardenyeta fogí com la vista cap a ca-seua. Se lleva es desfrès, se colga.

Lo endemà dematí, a s' hora d' ets altres dies, se 'n anà a costura.

El Rei no estigué an es balcó.

A on estava ell era dins es llit, vomitant i fent es tro.

Un dia, quant se va esser adobat, passava N' Espardenyeta, i el veu.

Li dona es bon dia, i, després d' haver caminades una cinquantena de passes, se posa a dir:

—¡Ves a mon pare, ves a ma mare; deixe 'm a mí, que som Rei fadrí! ¡Ves a mon pare, ves a ma mare; deixe 'm a mí, que som Rei fadrí!

—¡Ah polissona! diu el Rei. ¡Ja eres tu que 'm feres es pas! ¡La m' has de pagar! ¡T' ho assegur!

Se 'n va a sa costura, i diu a sa Mestra.

—Ja enviareu N' Espardenyeta an es meu jardí, a dur una panera de pomes.

—Bé, senyor Rei, diu sa Mestra. Ja hi anirà.

E-hi anà; però es jardiner, com la va veure damunt una pomera, que cuía pomes, va fer lo que el Rei li havía comanat que fes, en veure una fadrineta així i així: la fermà dalt sa pomera.

Des cap d' un poc, una veia que passava, l' afina, i li diu:

—¿Què fas aqui dalt, xerafí?

—¡Oh! ¿què fas? contesta sa gran traidora. ¿E-hu voldríeu sebre: no ès ver?

—De manera que sí! diu sa jaia.

—Idò heu de creure i pensar que jo era més veia i més lletja que vos; i tot-d' una que m' han haguda fermada aquí dalt, som tornada, ja me veis, de quinze anys i que fas goig de mirar.

—¿Que me dius, fieta meua dolsa estimada? diu sa jaia. ¿I no m' enganes?

—¡Bones tretes tendría d' enganar-vos! diu N' Espardenyeta.

—¿I com e-hu hauríem de fer per fermar-m' hi a mi? diu sa jaia.

—Sa cosa més bona de fer del mon! contesta N' Espardenyeta. Pujau, desfermau-me a mi, i veureu que d' aviat estareu fermada vos.

Aquella veia, ja hu crec, s' aborda a l' acte a sa pomera, i a forsa d' estrevades i premudes arriba a pujar. Desferma N' Espardenyeta, N' Espardenyeta la ferma a ella, davalla, i amb sa panera de pomes an es bras, cametes me valguen, cap a ca-sa Mestra.

Pero se 'n guardà com de caure de dir lo que li havía succeït.

Al punt s' entrega el Rei an es jardí, ben peus alts.

—¿Que ès venguda? digué d' un tros enfora.

—Sí, senyor, diu es jardiner. I ben fermada que la tenc.

—¿De bo? diu el Rei.

—Venga, i la veurà! contesta es criat.

Se 'n van a sa pomera, i m' hi troben aquella veiarda damunt, que ja flastomava a la vela, perque, per bé que se mirava, no se temía que tornàs gens jove ni gens garrida.

Com la veren i la sentiren, i tots tres se varen esser esplicats, tocaren amb ses mans es pòrro que los havía pegat N' Espardenyeta.

El Rei se va posar fet un Nèro, i hauría esclafat un re amb ses dents.

N' Espardenyeta des cap d' un parei de dies s' exclama:

—Ja ès hora de tornar es jornal an el Rei.

Se vest de jardinera, i ben enllestida, i endiumenjada, i amb una canastra de flors i una lliure de sabò fluix, passa per davant ca 'l Rei, cridant:

—¡Qui 'm compra flors! ¡Hala qui les me compra!

El Rei la sent, guaita p' es balcó, la veu, la fa pujar, i li compra totes ses flors.

S' estornella, com davallava s' escala de ca 'l Rei, unta de sabó ets escalons.

Des cap d' una estona torna passar amb una altra canastra de flors, cridant amb tota sa forsa:

—¡Qui 'm compra flors! ¡Hala qui les me compra!

El Rei la torna sentir, treu es cap an es balcó, la veu, i li crida que puig.

—¡Que davall Vossa Reial Majestat, respòn ella, si les vol a ses flors! ¡No estic jo per pujar tantes d' escales!

An el Rei li va fer tanta de gracia aquesta sortida, que ja ès partit, pegant fua cap avall per s' escala.

I va fer més via que no volgué:

Amb so sabó que N'Espardenyeta li havía posat, llenegà, i redolant redolant, com un tronc, no s' aturà fins abaix.

Va tenir un breverol a sa closca, un bras tret des lloc, un peu torsut, un genoi plomat i un parei de peladures i cops blaus.

Li escapaven uns crits i uns bels que resplandíen dins es cervell, i los devíen sentir d' un quart lluny.

Quant va sebre que era que li havíen untada s' escala de sabó, digué:

—¡No pot esser ningú més que sa gran polissona de N' Espardenyeta! Deixau-la-me fer! ¡les m' ha de pagar totes plegades!

Quant estigué bo, un vespre se desfressa de pelegrí, i se 'n va a ca N' Espardenyeta, i *toc! toc!*

—¿Qui ès? digueren de dedins.

—Un pobre pelegrí qui demana posada per aquesta santa nit, digué el Rei.

—¡A una altra porta en donen dos! va respondre N' Espardenyeta.

—¡Jesús! diu Na Margalida, ¡quin mal cor que

tens! ¿T' agradaría que t' ho diguessen a tu, si anaves pelegrinant p' el mon?

—Però ¡si no més tenim tres llits! digué N' Espardenyeta.

—Ja sortiré jo des meu, digué Na Margalida.

—I a on has de jeure tu? li demana N' Espardenyeta.

—Damunt s' estorí, davora sa porta des corral! contesta Na Margalida.

—No res, no res; des teu pa faràs sopes, digué N' Espardenyeta.

Na Margalida se 'n va, i obri an es pelegrí. Li dona sopar, i el fa colgar dins es seu llit.

Ella va jeure damunt s' estorí, davora sa porta des corral .

N' Espardenyeta, sospitant que aquell pelegrí no era cosa bona, tancà sa seua cambra en fort de part dedins.

Ell el Rei se 'n hagué de tornar així com e-hi era anat. No se pogué venjar.

Tot atxul·lat, li va estrènyer abans de s' auba, perque no el coneguessen.

A 's vespre que vengué devant, se 'n hi torna, desfressat de pelegrí també; i *toc! toc!*

—¿Qui ès? cridaren elles.

Un pobre pelegrí que demana posada per aquesta santa nit! diu el Rei.

—Ai de bo! diu N' Espardenyeta, que va conèixer aquella veu. ¿Vol dir es un altre pelegrí? ¡Anit passada ja 'n venguè un! ¡Deu esser cap hostal aquí!

—¡Jesús! s' exclama N' Antonina, ¡quin mal cor que tens! Si obrírem an es de nit passada, bellement porem obrir an aquest.

—Jo me 'n gordaré com de caure! exclama N' Espardenyeta.

—Ja li obriré jo! diu N' Antonina.

—¿I que també consentiràs a jeure damunt s' estorí, davora sa porta des corral, per que ell puga jeure dins es teu llit? diu N' Espardenyeta.

—Sí que hi consent! diu N' Antonina.

—Idò endavant ses atxes! diu N' Espardenyeta.

N' Antonina se 'n va, obri an es pelegrí, li dona sopar, el fa colgar dins es seu llit, i ella se jeu damunt s' estorí, davora sa porta des corral.

N' Espardenyeta, que ja veia massa clar que allò era el Rei, que n' hi cerçava fer una de grossa, se tanca dins sa seua cambreta en fort: i a jeure s' ès dit.

Ell el Rei se 'n hagué de tornar altra volta així com e-hi era anat. No se pogué venjar.

Tot axul·lat, li va estrènyer abans de s' auba, per que no 'l coneguessen.

Es vespre que vengué davant, e-hi torna, resolt a fer estelles.

Desfressat de pelegrí, s' acosta a ses portes; i *toc! toc!*

—¿Qui ès? cridaren elles.

—Un pobre pelegrí que demana posada per aquesta santa nit! digué el Rei.

N' Espardenyeta tot-d'una el va conèixer, i no pogué aguantar pus.

—¡Qui fa tres, ase ès! digué ben rebenta, però que ses altres no la sentissen. ¡L' he d' escalivar a s' alicorn anit, com som dòna!

¿I que fa ella? Se guardà prou de fer ets estufornos dels altres vespres, i diu a Na Margalida i a N' Antonina:

—Ja me 'n encarrec jo anit d' obrir-li, donar-li sopar i colgar-lo.

Se 'n va i li obri. El fa seure a sa taula, li treu un sopar de primera i un vi d' aquell que diu: aquí som jo.

Ell n' era molt devot, i venga tímbola i altra tímbola, i al punt estigué més gat que una sopa. No s' aguantà pus a sa cadira, i quedà estès en terra, tan llarc com era.

¿Que fa N' Espardenyeta? Se 'n va a dur s' estorí que tenía baix des llit, e-hi posa el Rei damunt; i, estira qui estira, l' arrossega fins davora una finestra que mirava dins es jardí real.

Amb tota quanta forsa pogué treure, l' alsa p' es dos caps de s' estorí; el posa, així com pot, damunt sa finestra uberta de pint en ample; pega tirada a un cap per amunt, i amolla s' altre cap a defora; i el pobre Rei, ja hu crec, va prendre es cap-avall més que depressa.

Su abaix e-hi havía uns rosers tan alts i tan grossos, que ses soques eren com sa cama d' un homo, i hi va caure com un tronc.

Sa seua roba se va fer benes, i es seu cosset, podeu pensar, quedà fet un llatze, tot cops blaus, peladures i escarrinxades, i amb moltes de pues dins sa carn viva.

Amb sa tomversa i amb sa sanc que li ratjaven ses ubertes, prompte hagué escorxat es moix.

Veent-se d' aquella manera, que no hi havía part del seu còs que no li fés mal, se posa a cridar com un desesperat; i li escapaven uns gemecs i uns remeulos lo més esglaiosos.

Es criats senten allò; e-hi acudeixen corren s, el me troben dins es roser, d' aquella manera.

L' agafen, el duen dins es llit. Es metges l' embenen de cap a peus; i va haver mester un bon grapat de dies per curar-se.

Ajegut dins es llit, jurava i perjurava que s' havía de venjar de N' Espardenyeta; jurava i perjurava que havía de beure de sa seua sanc.

Ella ja hu crec que hu va sebre. S' entres-sentí de quant es metges el donaren per bo; i la dòna se preparà.

Fa una nina de pedàs, la colga dins es llit, li ferma an es coll un budell ple d' arrop i an es cap una cordellina que per davall es tapament anava davall es llit.

Aquell mateix dia guaitava per sa finestra, i veu el Rei venir tot xarpat.

—Mirau, diu a ses germanes, no estic gaire fina. Si vé ningú a cercar-me, digau que me 'n som anada un poc a colgar.

Se 'n entra dins sa cambreta; i, en lloc de colgar-se, s' afica davall es llit.

Al punt *tac!* vataquí el Rei.

—¿Que hi ha res de nou, senyor Rei? digueren Na Margalida i N' Antonina.

—¿A on ès N' Espardenyeta? demanà ell, amb uns uis que li espiratjaven.

—¿Creurà que no estava gaire fina, i se 'n ès anada un poc a colgar? li contestaren.

El Rei, sense mesclar cerimonies, se 'n entra tot remolest dins sa cambra, resolt a fer-ne una d' ase i seca.

Afina sa nina de pedàs colgada, i se creu que és N' Espardenyeta.

L homo no hi veia de rabia.

—¡Ah polissona! s' exclama. ¡Ja no me 'n faràs

pus! ¡Ara t' hi tenc! ¿Que no te recordes d' aquell pic que te 'n vengueres a la mala hora de la nit, desfressada de la mort, i me feres menjar allò... aquells set...

Aquí N' Espardenyeta pega tirada a sa cordellina, i sa nina de pedàs ¡capadeta que sí!

El Rei, com e-hu veu, se cremà més encara.

—¡Ja hu crec, va dir, que te 'n recordes! ¡Jo sí que me 'n recort! ¿I també te 'n deus recordar de quant m' untares s' escala de sabó, i hi vaig redolar, i me vaig xapar es cap, me vaig treure un bras des lloc, me vaig tòrser un peu, me vaig plomar un genoi, i vaig quedar ple de cops blaus?

N' Espardenyeta torna pegar tirada a sa cordellina, i sa nina de pedàs ¡capadeta que sí!

A-les-hores sí que se cremà fort el Rei.

—¡Ja hu crec, va dir, que te 'n recordes! ¡Jo sí que me 'n recort! ¿I també 't deus recordar de quant m' engatares, i me vares tirar per sa finestra, damunt aquells rosers, i vaig romandre casi aspidat?

N' Espardenyeta pega altra tirada a sa cordellina, i sa nina de pedàs ¡capadeta que sí!

El Rei aquí cuidà a fer es tro.

—¡Ja hu crec, va dir, que te 'n recordes! ¡Jo sí que me 'n recort! ¡I tens desvergonya per dir que sí, sa més fresca del mon! ¡Ara les me pagaràs totes!

Mentres deia això, venta s' espasa, encivella ventai a sa nina de pedàs, li taia es cap i es coll, es budell se romp, i s' arrop se posa a ratjar.

Al punt tot es llit anà arrop.

El Rei, cregut de que allò era sanc, i per cumplir es jurament que havía fet de beure de sa de

N' Espardenyeta, e-hi muia es dit, el se du a sa boca; i, quant veu que aquella *sanc* era tan dolsa i tan dolsa, torna muiar i a xuclar.

Muia qui muia i xucla qui xucla, li espassà tota sa rabiada que duia; i se comensà a recordar de sa gran garridesa, galanía i agudesa de N' Espardenyeta, i mudà de vert en blau.

—¿Quina l' he feta? ¿Quina l' he feta? se posà a pensar. Però ¿quina l' he feta?

¿Que me 'n direu?

Ell li envestí tal pena i tal esclator de cor, que rom en plors, com un nin petit.

—¡Mesquinet de mi! deia s' aubercoc. ¡Som un ase! ¡som un porc! ¡meresc fermar! Però ¿què he fet? ¿què he fet? ¡He morta N' Espardenyeta, s' al·lota més garrida i més viva i més aguda que se fos vista mai! ¡I robava es cor de tots es qui la veien! ¡I no n' hi havía cap que m' agradàs tant! ¡O quina al·lota que era aquella! ¡Fins i tot sa sanc tenía més dolsa que la mel! Es ver que jo havía jurat beure de sa seua sanc; però, per cumplir es jurament, m' hauría bastat fer-li un taiet a un dit, sols que 'n fos sortida una gotineua i que la hi hagués llepada amb sa llengo! ¡Som una bistia! ¡Meresc fermar! ¡A on e-hi ha un dogal? i jo meteix me fermaré, si no hi ha ningú que me ferm! ¡Haver morta N' Espardenyeta, s' al·lota que més m' agradava per casar-m' hi! ¿Què he de fer de viure, si ella ès morta? ¿Què he de fer de viure? ¡Cap feina hi tenc p' el mon! ¡cap! ¡cap! Aquesta espasa que li ha taiat es coll a ella, ¡que s' acor dins es meu pit, i que fassa ui tot!

Dient això, el Rei se posa sa punta de s' espasa demunt sa post des pits, i anava ja a acorar-la-se;

però tot amb u N' Espardenyeta surt de davall es llit, i s' hi planta davant, tota xaravel·la.

—Que tir s' espasa, senyor Rei, diu ella. ¿Es a mí que 'm vol? Vemetaquí.

El Rei, com la se veu davant viva i sana i més xalesta i galanxona que mai, tot-d' una quedà de pedra, però aviat li pujà una alegría i una gaubansa que se pensava tornar boig.

—¡Mos hem de casar! digué ell,

—¡Ja hu hauríem d' esser! digué ella.

El Rei se 'n anà a ca-seua a fer enrengar tot es *tu autem* per ses nosses; i donà tanta pressa i tothom va fer tant s' aviona, que dins tres dies tot estigué a punt de pastora mía. No hi ha que dir que no estigueren per N' Espardenyeta, perque es mateix dia ja va haver enllestit tot lo que havía d' enllestir.

I arribà es dia de fer-se s' esclafit, i se va fer, se casaren, i n' hi va haver d' ast i olla i sarau i festes i balls i alimares, tot lo que va esser bo.

I el Rei i N' Espardenyeta, governant es seus vasalls, visqueren i gaudiren amb molta de pau i concordia anys i més anys; i encara son vius, si no son morts.

La Punta, agost de 1892.

ES DOS BESSONS[1]

Això era un homo que tenía una pollina, una cusseta i un jardinet.

Era molt afectat de pescar; però sempre duia es frare, vui dir, no tocava escata mai.

Un dia agafà un peixet lo més airós i garrit; i, quant li treia s'am, sentí que deia.

—¡No 'm menges, si vols estar bé! ¡No 'm menjes, si vols estar bé!

—¡Ves si 't tiraré, tant com m' has costat! digué aquell homo.

—No m' has de tirar; diu es peix. M' has de rentar amb aigo dolsa, ben rentat. La mitat d' aquesta aigo l' has de tirar a ses rebranques des portal de ca-teua; s' altre mitat l' has de posar dins dues ampolletes, i guarda-les ben guardades. De mí n' has de fer tres bocins: es cap done 'l a sa dòna, es còs a sa pollina, i sa cova a sa cussa.

---

1 La 'm contaren En Toni *Garrit*, de Sant Llorens, i dues criades, Na Rosa Pons, de Sineu, i Na Catalina Pellicer, de Manacor. També he tenguda present la rondaia que publicá el distingit poeta i escriptor mallorquí D. Mateu Obrador i Bennásser amb lo titol *Los tres fills del Rey* dalt la *Revista Balear* de 1872, pp. 141-143 156-159 172-175 i 189-191.

Aquell homo hu va fer així; i heu de creure i pensar que de cada rebranca des portal vá sortir una espasa de tan bon trempe, que taiava un cabei a l'aire, i s' hi porien mirar de tan lluenta que era; i des cap d' una temporadeta sa dòna tengué dos bessonets, tant consemblants, que qui 'n veia un, veia s' altre; i sa pollina dos cavallets rotjos, tant consemblants també, que qui 'n veia un, veia s' altre, tant s' assemblaven; i sa cussa dos quissons, i també qui en veia un, veia s' altre, de tan que s' assemblaven.

Es dos bessons se feren grans, i eren lo més ben plantats i més vius que una centella. Un havía nom Juan, s' altre Bernat.

Es dos cavallets i es dos quissons se feren grossos de tot. Valíen uis per mirar; i tant per córrer, com a forsa com a brega, no hi havía qui los fés arreconar.

En Juan i En Bernat en tenien un per-hom.

Son pare estava tot alabat amb tan bona nescia. Un dia treu ses dues ampolletes d' aquella aigo, i diu an En Juan i an En Bernat:

—Jau això. A ningú pot pertocar millor que a voltros. Mentres estiguen estil·lades, com ara, será senya de que vos diu bé; tot-d' una que s' embuiaràn, será que vos diu malament.

En Juan un dia alsa es cap, i diu an En Bernat.

—Me 'n vaig a cercar el mon. Te deix sa meua ampolleta. Quant la veges que s' embui, ja sabràs que significa. A reveure!

Pren sa seua espasa, se posa damunt es seu cavall, crida 's seu ca, i toca soletes.

Camina caminaràs, des cap d' una partida de dies se 'n entra dins un barranc molt fondo i estret,

i assetsuaixí sent un plant tendre i viu, que xapava es cor. Camina un poc més, i troba fermada a un uiastre, una fadrineta d' una quinzena d' anys, gallardíssima, amb una cara com un sol, amb uns cabeis rossos, que li pegaven més avall des genois.

L' homo va romandre sense polsos, boca closa, però amb sos uis ben badats.

Lo que no li venía a sa llengo, li sortía p' ets uis.

A la fi romp dient:

—¿Però què fas aquí, bella jove? ¿qui t' ha fermada? ¿què ès tant de plorar? Parla per amor de Deu; que aquí me tens, prompte a donar sa meua vida i tot, si ès necessari, per salvar-te!

—¡Ah, bon jove! respòn ella. Som sa més desgraciada de baix de la capa de Deu. Aquí estic esperant la mort, esperant que venga un drac de set caps a engolir-me. Es seu amagatai es una còva d' aquest barranc; surt cada setmana i se menjaría tota sa gent d' aquesta nació, si no li duguessen una fadrina de quinze a vint anys. Cada setmana treuen sòrts entre ses que som d' aquesta edat; i sa que li toca, la duen aquí, i la deixen fermada. Avui m' ha tocat a mí, i no m' ha valgut esser fia del Rei. Ja hu sabs ara perque estic així i perque plor.

Aquí la pobreta va refermar es seu plant, i es singlot i ets espaumes com que l' haguessen d' acabar de tot.

—¡Ves-te 'n, ves-te 'n de pressa! pogué dir a la fi an En Juan. Ves-te 'n per amor de Deu! que 's drac no 's pot estorbar!.. Tu que pots fogir, fuig! que no fassa dues morts en lloc d' una.

—¡Jo fogir! digué En Juan. ¡Jamai... mentres no pugues fogir tu davant! O tu te salvaràs o tots e-hi romandrem.

—¡Ah bon jove! deia ella. ¡Com se coneix que tens tan bon cor com poca noticia d' aquest drac que m' ha d' engolir! No t' ho cregues poder combatre amb ell. Ademés des set caps, en lloc de pell, té una closca tan gruixada i tan closa, que no hi ha armes que li puguen fer res, mentres no li afinin una junteta que té davall es pits. Si allà li pogues-sen clavar sa punta d' una espasa, al acte cauría sec. Però ¡ai! que es cavallers més valents i esforsagats que son sortits a combatre amb ell, no los han vists pus; tots los ha fets benes.

Encara sa fia del Rei estava amb sa paraula a sa boca, quant se comensa a sentir un trepig i retronar uns bramuls, que, com més anava, més aprop i més vius eren. Feien arrissar es cabeis i tremolar tot aquell barranc. Era es drac de set caps, que se 'n venía com la bala, amb totes ses boques ubertes, tirant foc p' ets uis, pegant tals verducades amb sa coa, que, si fería cap soca, maldament fos d' auzina o d' uiastre, la capdellava.

En Juan, lluny de fogir, comanant-se a Deu de tot cor, posant-se bé damunt sa sella, aficant fort es peus dins els estreps, cridant *¡coratge! ¡coratge!* an es cavall roig i an es ca, amb s' espasa amb una mà i s' escut amb s' altra, envest es drac, pegant-li una mala fua. Tant forta va esser, que el feu recular; però s' animal amb un bot ferest s' hi aborda i ja estigueren embolicats. I es drac, clavades i més clavades amb totes ses seues barramentes; i En Juan, espasades a dreta i a esquerra; i es cavall roig, que se tornava amb ses dents i amb ses potes; i es ca, que hu feia de tot amb sos claus i amb ses ungles. Cap n' hi havía que no fes tot quant sabía i podía, cap que flaquetjàs un punt; però no se coneixía gens qui sortiría triumfant.

Podeu fer comptes sa fia del Rei si devía clamar de bon-de-veres a Deu i a tots es sants, per que hi sortís es seu defensor.

En Juan, a la fi, jugant es tot p' es tot, pega esperonada an es cavall, s' afica per entre es set caps des drac, mirant ben arreu si li afinaría sa junta que tenía baix des pits; arriba a afinar-le-hi; i amb tota quanta forsa li quedava, acora allà s' espasa, i hi aficà tota sa fuia.

Es drac se sent ferit de mort; exhala un bramul aborronador, pega una revinglada espantosa, i cau sec dins una bassa de sanc negra, que li brollava de sa ferida siulant. Tenía es cor xapat de mig a mig.

En Juan tot-d' una li taia ses llengos des set caps, les s' amaga, i se 'n va i desferma sa fia del Rei.

—Ja te 'n pots anar en voler, li digué quant l' hagué desfermada.

La pobreta, podeu pensar, no sabía que fer-se d' agraïda i contenta. Li donà milions i milions de gracies; volía fort i no 't mogues, que l' acompanyàs a ca-son pare; però no 'l pogué treure d' aquestes:

—Ja no m' has de mester. T' he salvada amb s' ajuda de Deu. Tu tens ses feines a ca-teua, i jo a fer mon cap envant.

Bé va pregar i tornà a pregar. No'l pogué tòrser.

Despedint-se d' ella, se 'n anà barranc endins.

Sa fia del Rei, corrents i botant, bòtxa d'alegría, arriba a la ciutat.

Arribar-hi i temer-se 'n tot-hom, va esser tot u. I tots l' enrevoltaven, fent crits i bots, i no la deixaren fins que la tengueren dins es brassos del Rei

i de la Reina, que cuidaren a fer ui de contents que estigueren.

El Rei tot-d' una fa fer unes dictes: que es present es qui ha mort es drac, i se casarà amb sa seua fia.

Passaren dies i més dies, i ningú se presentava; fins que n' hi hagué un d' arriscat, que se 'n anà dins es barranc, troba es drac mort i estès devora aquell arbre a on fermaven ses fadrinetes de quinze a vint anys, i diu:

—Ja sé que faré: li tai es set caps, los present an el Rey, i diré que som jo qui l' he mort.

Dit i fet, taia es set caps, i se presenta amb ells a la cort, cridant:

—¡Jo som qui he mort es drac! ¡jo som qui l' he mort!

Al punt un avalot de gent el tengué enrevoltat, i tots li cridaven ¡viva!, i l' abrassaven, i el besaven. L' acompanyaren en triumf a ca 'l Rei.

El Rei, així que veu es set caps, diu:

—Paraula de Rei no pot mentir: tu seràs el meu gendre.

La Princesa, quant li presentaren aquell arriscat, el se mirà bé, i no 'l va conèixer.

—Això no ès es cavaller que matà es drac! deia.

—Però ¡si ha duit es set caps! li deien.

—Maldament; no ès ell, vos dic! responía ella.

—Paraula de Rei no pot mentir, se va esclamar son pare. Ell ha presentats es set caps, es ell qui l' ha mort.

Se prepararen ses nosses i sarau per llarc.

I sa fia del Rei, que no feia sino plorar, perque deia que aquell no era es qui havía mort es drac.

Arriba es dia de fer-se es casament; i quant ja

estava tot hom endiumenjat i anaven a comensar, se presenta un cavaller amb un cavall roig i un ca. Era En Juan, que havia tenguda noticia de ses dictes del Rei, i se 'n venía per que li donassen lo que s' havía guanyat.

La princesa el veu, i pega un crit esglaiador.

—¡¡¡Es ell!!! diu, i cau desmaiada.

No varen entendre los circunstants aquelles paraules, i deixaren conversar aquell cavaller, que va dir.

—Senyor Rei, ¿se conté veritat que ha fetes fer unes dictes: que es qui ha mort es drac, se casarà amb sa fia de Vossa Reial Majestat?

—Sí, que ès ver! diu el Rei.

—Idò, jo som qui l' he mort! diu En Juan.

—Proves! proves! exclama el Rei.

—En tenc que ningú es capaç de desfer-les-me! diu En Juan.

—¡Mal ès de creure! diu El Rei ¡si n' hi ha un que ha presentats es meteixos caps des drac!

Es cavaller feu un poc de returada. Tot-hom se creia que havía romàs confús.

—Senyor Rei, digué, tots ets animals ¿que no solen tenir llengo dins sa boca?

—De manera que sí! diu el Rei.

—Idò anau a mirar aquells set caps veiam si n' hi tenen! diu En Juan.

E-hi anaren a mirar-ho, i no n' hi trobaren: los ho havíen taiada.

Aquí aquell cavaller contà lo que havía passat; se treu ses set llengos, anaren a provar-les an es set caps; i ja hu crec que hu varen esser ses llengos des drac.

A-les-hores sa fia del Rei tornà en sí; i se troba

en mig de ses mansbelletes i crits de triumf que tot-hom feia an el cavaller des cavall roig i des ca.

—Aquest ès qui 'l matà! se posa a dir ella, ¡aquest, i ningú més que aquest!

Tot-hom, i el Rei més que ningú, va creure que era així; i manà a l' acte que aquell qui havía volgut fer la trempe des ses caps, el fermassen a ses coes de quatre cavalls i el fessen trossos, i així una altra vegada aniría més alerta a enganar la gent.

I es cavaller de ses set llengos se casà amb sa fia del Rei.

I no vos dic si hu varen esser mai vistes ses nosses i ses festes que s' armaren.

I heu de creure i pensar que es dos noviis se 'n pujaven sovint damunt una torre molt alta, per estendre la vista, i ell li feia esplicar a ella tot lo que destriaven.

Un dia que el cel estava ben clar, ell afina un casal que blanquetjava lluny, ben lluny.

—¿Què es allò tan enfora i que blanquetja tant? diu ell.

—Allò ès, diu ella, es *Castell de Liorna que qui hi va, no torna.*

—Ja hu voldría jo veure que jo hi anàs i no tornàs! diu ell.

—Per amor de Deu, diu ella, no 't passes aquesta p' es cap. Pots estar ben segur que no tornaríes. De tots es cavallers que hi son anats, que son molts, però ben molts, cap n' ès tornat.

En Juan va moure altra conversa, dient entre sí mateix.

—¡E-hu veurem idò si tornaré!

¿Què me 'n direu? Ell un dia, amb excuses d'

anar a cassar, pren es cavall, crida es ca, i ¡per avall s' ès dit! tot dret, an es *Castell de Liorna*.

Arriba, veu una partida de batiports p' en terra, no sab què ès allò; i se planta damunt es portal una jaia més lletja que el pecat.

—¡Ferma aquest cus! diu ella, ¡ferma aquest cus, que 'm vol mossegar! ¡Ferme 'l! Si no tens fermai, jas aquest cabei!

Se 'n arrabassa un; i En Juan, botant des cavall, sense cap mala sospita, el pren; i per no sentir pus sa jaia, ferma es ca.

Encara no havía acabat de fermar-lo, com sa terra s' obri, i s' engoleix ca, cavall i cavaller.

Sa jaia va fer una riaia escandalosa.

An aquell moment mateix En Bernat mirava s' ampolleta que En Juan li havía deixada, per veure si s' embuiava gens; i notà que s' aigo cop en sec torna tèrbola, lo mateix que sa d' un bassiot que la remolquen.

—Es meu germà, diu, està en perill. Me 'n vaig a ajudar-li.

Ensella es seu cavall roig, pren sa seua espasa, crida es seu ca; i ja ès partit.

Camina caminaràs, tengué la bona sort d' arribar a la Cort.

Sa fia del Rei, vestida de dol, se passava gran part del dia damunt sa torre més alta per veure si destriaría p' en lloc es seu marit que tornàs.

Ja hu crec que colombrà En Bernat amb so cavall i es ca; i se va creure que era En Juan.

Davalla botant ets escalons de tres en tres, amb quatre grapades se lleva es vestit negre i se 'n posa un de festa, i se 'n va corrents a rebre aquell qui venía.

Tot-d' una que li arriba, s' aferra per ell, tota plorant d' alegría.

—¡Ja 'm pensava no tornar-te veure pus, espòs meu estimat! li deia. ¿I què ès estat aquesta tardansa! ¡Digue'm-ho tot! ¡conte'm-ho tot!

En Bernat, vos ho podeu figurar, estava com un beneit. Ni entenía sa fia del Rei, ni comprenía com era que feia allò, ni sabía per on prendre.

—Senyora Princesa, li digué a la fi, estic segur que m' ha errat.

—No t' he errat no, deia ella.

—Li dic, Senyora Altesa, que m' ha errat! deia ell. Me dona es nom d' espòs i jo desgraciadament no tenc sa ditxa d' esser-ho de Vossa Altesa.

—¡Ja hu éts! deia ella. ¡Jo no sé per què fas això!

D' una paraula vengueren a una altra, i arribaren a aclarir* qui era un i qui era s' altre.

En Bernat contà es pas de s' ampolleta, i sa fia del Rei ses ganes que En Juan havía demostrades d' anar an es *Castell de Liorna que qui hi va, no torna*.

—Ja hi digué anar ell, digué En Bernat. Idó ara hi aniré jo. O tornarem tots dos o hi quedarem tots-dos.

Be 'l pregaren que no hi anàs, que era debades. No 'l pogueren aturar.

Parteix; arriba an es *Castell de Liorna,* veu aquella partida de batiports p' en-terra; no sab que puga esser allò. Se planta damunt es portal aquella meteixa jaia, més lletja que el pecat.

—¡Ferma aquest cus! diu ella, ¡ferma aquest cus, que 'm vol mossegar! ¡Ferme 'l! Si no tens fermai, vataquí aquest cabei.

* aclarar (spanish) = to make clear, explain

Se 'n arrabassa un des cap, i le hi dona.

—No l' he mester, diu En Bernat. Es ca no mossega.

—¡O si, que ja arreveixina es pel! ¡ja s'afúa! cridava sa mala veia.

—¡Com no vos ha feta bossins! diu En Bernat, pegant bot des cavall i agafant-la p' es coll.

—¡Si no 'm treis es meu germà! li diu, ¡si no 'l me treis a ell, es cavall i es ca, aquí meteix el dimoni vos ne du!

—¡Jo no sé a on son! ¡no sé a on son! diu ella.

—¡Si no los me treis, vos aufec! diu En Bernat.

I li pegà tal estreta que li feu treure un pam de llengo.

—¡Amollau-me! ¡amollau-me idò! deia sa bruixa.

L' amolla; i, amollada, s' arrabassa un altre cabei, el ferma a un batiport, pega tirada, i sortí En Juan a cavall i amb so ca, que se cuidava estellar de xacota que feia.

Es dos germans se donaren un abràs d' aquells d' aquells.

Llavò se recordaren de lo que los havíen dit, que hi eren anats tants i tants de cavallers i no 'n tornava cap mai.†

—Tots deuen esser davall aqueis batiports, digueren ells.

En Bernat torna agafar sa jaia p' es coll.

—¡Si no alsau tots aqueis batiports, vos trec es carcabòs!

Com ella va veure que anava de bo, així com pogué, diu que sí; i se 'n va de batiport en batiport. Passava es cabei per una baula, tirava, i de cada un sortíen un enfilai de cavallers, lo més plantosos i ben tractats. Tots eren fiis de reis o comtes o marquesos.

Com tots foren defora i se veren i se parlaren i cadascú esplicà lo que li havía succeit, varen veure ben clar que aquella mala veia era estada sa causa de sa dissort i enterrament de tots.

—¿Què li hem de fer? clamaren tots.

—Ara hu veureu, diu En Bernat, i acabussa es dos cans a sa jaia.

S' hi afuaren es dos cans; i, darrera aqueis es dos cavalls roigs; i, darrera es dos cavalls roigs, es cavalls de tots ets altres cavallers; i de sa mala bruixa no 'n quedà ni la pols. En Barrufet en va fer festa.

An es cavallers los va caure molt de toc aquell pas.

Com se veien sans i bons i lliberts, després de tant de temps d' estar encantats, no hi cabíen de goig i gaubansa.

Volgueren tots acompanyar En Juan a la seua cort, i podeu fer comptes quina rebuda los degueren fer.

¿Què me 'n direu? Ell a ca 'l Rei enrangaren unes festes mai vistes, perque no hi cabíen d' alegría de veure que En Juan era tornat sà i salf.

Acabades ses festes, aquells altres cavallers se 'n anaren cadascú a ca-seua, i an En Bernat el casaren amb una neboda del Rei, el feren sa Segona Persona de tot es reinat. I aquells dos germans amb ses seues dones i amb tota s' altra familia visqueren anys i més anys amb salut i alegría. I encara son vius si no son morts, i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

Torre Nova, joriol de 1895.

SA RABOA I S' ERISSÓ [1]

En aquell temps que ets animals parlaven... com ses roques ara, una raboa i un erissó varen prendre plegats una escarada de taiar carts. Varen cloure sa barrina per quinze lliures, sensa altra agatge que una gerreta de mel, que los ho havíen de donar tot-d' una.

Los ho donaren, i s' erissó digué:

—¿Sabs què havía pensat? Que l' estojássem p' *es dia de ses acabaies*.

—Vas malement, diu sa raboa. Peguem-li ara que ès fresca, no fos cosa que llavò rancietjàs!

—¿Com ha de rancietjar, si s' escarada no més son quatre dies? diu s' erissó. I sobre-tot, si la mos menjam ara, ¿què menjarem *es dia de ses acabaies?*

—No res, diu sa raboa, després de pensar-hi una mica. ¿Vols que l' estogem? Estogem-la, i no 'n rallem pus.

---

1 La 'm contaren mon pare, N' Antonina *Corderu*, de So'n Servera. I En Toni *Garrit*, de Sant Llorens des Cardessar.

L' estojaren dins una soca d' uiastre, i lo endemà a punta d' auba se 'n van an es carts, i se posen en feina.

S' erissó feia s' aviona ferm, però lo que es diu ella s' hi penjava tant com poría. Dues hores es sol alt, li entrà una vessa d' allò més maleit. Assetsuaixí se fa un poc enfora, i se posa a cridar:

—¡Què mana! ¡què mana! ¿què voleu? ¿què teniu? ¿què hi ha de nou?

—¿Què ès això? diu s' errissó.

—¡Què ha d' esser! diu sa raboa. Una veinada d' una germana meua, que me crida. M' hi acostaré, veiam que vol.

Camina unes quatrecentes passes, i torna.

—¡Fiet, diu a s' errissó, sa meua germana que ha tengut un infant! i ara m' envía a damanar, per que fassa es fiol! Jo li deia a sa veinada que no hi poría anar per amor de s' escarada, que estava empegueïda de tu; i ella m' ha dit: Mira-t' hi bé! ¡no li fasses aquesta a sa teua germana, que no s' ho mereix! Desda ara 't dic que hu prendrà ben tort!

—¡Toca! diu s' erissó. Ves-hi ben descansada! Jo no mir tan prim tampoc. I sobre-tot, jo 'm poría trobar an es mateix cas, i no crec que 't sabés gens de greu a tu si jo hi anava.

—¡Vols callar! diu sa raboa. Ben contenta que me faríes! No res, e-hi aniré idò.

Allà on se 'n anà sa polissona, tot-dret, va esser a sa gerreta de sa mel. La se posa an es morros, i, xucla qui xucla, li pegà un mal entretoc.

Trià una ombra que li agradava, s' hi ajassa, i va jeure fins que es sol se ponía de tot.

Llavò s' aixeca, fa uns quants d' estiraments, i cap a s' erissó s' ès dit.

El va trobar que no se donava raó a ses barres, taia qui taia carts, i n' havía feta una estesa fora mida.

—¿Fins ara? li va dir s' erissó, com la va veure.

—¡O fiet, no me 'n parls! diu ella. Venc amb sa fel sofregida! ¡No 'm fii de no tirar malaltía llarga de sa rabiada que he presa! ¡O quina gent més enfadosa! Jo bé los deia que frissava, que feia falta, que no poría estar pus; però ells:—Tira, no sies guixa, un dia a l' any que vens! ¡I jo que me fonía! A la fi, he dit: Feis-vos trons! i som fuita. ¡Com som raboa, que no m' hi tornaràn traginar a fer un fiol!

—¿I quin nom li han posat? diu s' erissó.

—*Na Comenselis,* diu sa raboa. Es una femelleta.

—¡Vaja quin nom més esquerrà! diu s' erissó.

—¡Un nom que li escau de lo miller! contesta sa raboa.

—*¡Na Comenselis!* deia s' erissó entre ell mateix. ¡No li veig es demble!

¡Quin rebumbori hauría mogut si se tem que lo que havía *comensat* era sa gerreta de sa mel a fer-se avall!

Lo endemà se 'n tornen a s' escarada. Se posen en feina; i, si poc fenera estava sa raboa es primer dia, manco hi estigué es segón.

S' erissó cuidava a fer ui de tant poc que se planyía; ara ella los menava por ferm an es carts, i li sabía un greu de l' ànima haver-los de fer gens de mal. Dues hores es sol alt, sa vessa la doblegà de tot; i va dir petit, que s' erissó no la sentís:

—¡Que 'n fassen es beneits de feina, que jo no 'n som pus!

Cop en sec se posa a cridar!

—¿Què mana? ¿O què mana? ¿Què teniu, tant de cridar? ¡Ja vos sent!

—¿I ara? diu s' erissó.

—Una veinada d' una cosina meua, que me crida! diu sa raboa. M' hi acostaré veiam que vol.

Se fa unes quatrecentes passes enfora i torna.

—¿Què es estat? diu s' erissó.

—¡Què ha d' esser estat! diu ella. Un altre enganx: una cosina meua que s' ès casada, i me convida a noces. Jo he dit a sa veinada: Ja li diràs que tot està per rebut; que no hu prenga tòrt si no hi vaig. Es que no pot esser per cap vent del mon! Tenc una escarada, i no puc deixar. Ja he abusat massa des companyó; i ¡bona som jo per fer fer sa somereta a ningú, i per menjar-me ses flors i no voler ses agostenques! Però, fiet meu dols, sa veinada s' ès posada a dir:—¡Mira, no li fasses aquest despreci a sa teua cosina, que no 'l se mereix! I ¡quina ès ella! Prou que hu ha dit: ¡Que venga! Si no vé, que no 'm torn mirar pus a sa cara! Ja la hi diràs!

—No tendràs altre remei que haver-hi d' anar! diu s' erissó.

—Però, diu sa raboa ¿i que ès just que tu hages de palancatjar aquí com un negre amb sos carts, i jo me 'n haja d' anar de ses meues?

—Però es una cosina, i an es parents los han de fer obsequi! diu s' erissó. Sobre-tot, ja hu rescabalaràs un altre dia.

—No res, si no 't sab greu, e-hi aniría idò! diu sa raboa.

—Ves-hi descansada! diu s' erissó.

Allà on se 'n anà sa polissona va esser a sa gerre-

ta de sa mel. La se posa an es morros, i, xucla qui xucla, la va fer més de mitja. Sa torca, s' ajassa a una ombra, i jeu qui jeu, no li bastava cor per aixecar-se. Hora baixa de tot, diu:

—¡Es cotri! que es sol s'enrama de tot, i s' erissó me menjarà.

S' aixeca, fa un parei d' estiraments, i cap a s' erissó s' ès dit.

El va trobar suant tanta gota, taia qui taia carts, cansat i mort.

—¿Fins ara? diu s' erissó com la veu.

—¡O fii meu dols! no me 'n parls! diu ella. No havía presa cap rabiada tan grossa mai! No m' escap d' *una encòliga!* Per forsa m' ha d' esser caigut còme plom lo poc que he menjat. No hi tornaré pus a nosses. ¡Vaja quina mort! ¡I venguen principis i més principis, un bo i s' altre millor! ¡I allà te movíen un renou, si no preníes de tots! I tasta això, pren això altre, una espipelladeta no més; veuràs que es de gustós. I hala, no fasses s' empegueït! Tu no hu deus trobar bo! ¡I jo que deia: ¿I això que ha d' esser un mai acabar? ¿Que vos feis comptes que es meu ventre es un avenc? I llavò venguen nous, i mel·les torrades, i oreianes, i bunyols amb mel, i llavò es ball. I no ballis tu! i ja la tendreu armada! I jo que me fonía! Sobre tot, e-hi ha hagut d' haver un estira-muixell ferest, per poder-me 'n desllapissar.

—¿I que li diuen an aquesta cosina teua, tan enfadosa? diu s' erissó.

—*Na Mitgelis.*

—¡Vaja quin nom més *desivers!* deia s' erissó entre ell mateix.

¡O quin rebumbori hauría mogut, si se tem que era sa gerreta de sa mel que s' era feta *mitja!*

Lo endemà se 'n tornen an es tai des carts, i se posen en feina.

Qui s' hi posà de bon de veres va esser s' erissó; ara sa raboa li pegava amb tota calma. Havía mester mitja hora en cada cart. I cada instant la veien aturada per treure-se ses espines.

Encara es sol no era dues hores alt, com digué entre ella meteixa:

—Això no va pus. ¡Cart torn jo, si torn prendre una escarada de taiar carts! ¡Ja los taiarà s' erissó! o el dimoni, si los hi vol!

I ja se posa a cridar ben fort:

—¿Què mana? ¿Què mana, dic? ¿Què voleu? ¡Ja vos sent! ¡no som sorda!

—Y ara? diu s' erissó.

—Me criden, i me pareix que es una veinada d' una fia d' una cosina germana meua...

—Ja t' assegure, diu s' errissó, que aquestes veinades i cosines mos posen terra a s' escudella fort!

—¡No me 'n parls, que ses dents me 'n prúen! diu sa raboa. No res, m' hi acostaré veiam que vol.

Se fa devers quatrecentes passes lluny i torna,

—¡Vaja quina passada! diu sa raboa. ¡Ell com que se sien pactades!

—¿I què ès estat? demana s' erissó.

—¡Què ha d' esser estat! diu ella. Una tia d' una cosina germana meua que s' ès morta, i una veinada ès venguda a fer-m' ho a sebre i a dir que m' esperen per fer-li s' enterro.

—¡Aquesta sí que mos ès bruta! diu s' erissó. ¿I te 'n hauràs de tornar?

—I no hi vages tu! diu sa raboa, i sa primera que diràn, que me som feta dolenta. I ben clar que m' ho ha dit sa veinada:—Hala! anem! que tot-hom

t' espera, i no la se 'n duràn, ni l' enterraràn que tu no hi sies! I jo que li he dit.—Pero si tenc una escarada de carts amb un altre, i ha tres dies que no he fet brot de feina per enganxos que són sortits.—No la fasses an aquesta de no venir! ha dit sa veinada. No la fasses! si no vols que tot-hom te pos sa llengo damunt!

—No hi ha remei, diu s' erissó; e-hi hauràs d' anar!

—A mi 'm sab greu anar-hi i no anar-hi! diu sa polissarda.

—Toca! ves-hi descansada! i ja hu rescabalaràs un altre dia! diu s' erissó. Torna tant prest com pugues.

—D' això no tengues ansia! diu sa raboa.

I ja li ha estret cap a sa gerreta de sa mel. Encara no li va haver arribat, com ja la tengué an es morros, i xuclà fins que n' hi hagué gens. No més quedà un poc de solam, quatre remelsos.

Veu una ombra bona, e-hi posa ets ossos de pla, i va jeure fins que es sol s' enramava de tot. Llavò s' aixeca i se 'n va a s' erissó. El va trobar que no havía desmaiat un punt del dematí ensà, i ja tenía tots es carts abaix.

—¿Fins ara? digué ell, més de mig cremat.

—¡Fins ara! digué ella. ¡Que 'm tiren d' una passa, si torn pus a cap enterro! Ja 'm pensava que no acabarien mai! ¡Si n' haguessen tenguda tanta de cantera com jo es qui cantaven, aviat hauríem estat llests! Pero ell li amollaven gorga plena, i com que no se poguessen aturar. I anada d' assí i d' allà; i ara drets, i ara asseguts, i ara a la gotzó. I jo que no sé quantes vegades ja volía pegar grapada a sa morta, i tirar-la dins es

vas; i així en seríem sortits amb un aixec! ¡O quin greu que 'm sab de no haver-ho fet!

—¡Vols callar! diu s' erissó. ¡Això no es pas de fer!

—¿I es pas de fer, acabar sa paciencia d' una *pressona*? diu sa raboa, espiretjant-li ets uis.

—Fieta! diu s' erissó. A un cas d' aqueis, no hi ha més que sofrir, i punt en boca.

—Pero sabs que hu té de mal de fer una *pressona* tan prima de conciencia! s' exclama ella. Tant de fe per sa feina com som jo, que no es p' es meu geni estar aturada ni veure ningú que hi estiga! Sols Deu ho sab sa pena que he passada, sa rabiada que he presa! Sobre tot, estic bén segura que me sortiràn ses rabiades que he preses aqueis tres dies, me faràn tirar malaltía!

—¿I què li deien an aquesta tia de sa teua cosina que heu soterrada? demana s' erissó.

—¿Què li deien? N' *Acabelis*, diu sa raboa.

Es pobre erissó tampoc afinà es demble an aquell diantre de nom.

—¡N' *Acabelis!* deia ell. ¡Vaja quina casta de noms! Mai n' havía sentits de consemblants.

Lo endemà dematí s' erissó se 'n hagué d' anar tot-sol an es carts.

Sa raboa havía passada una nit de perros. No més havía pogut dormir de com se 'n anà a colgar, una horeta post es sol, fins lo endemà a trenc d' auba. No hi havía cap part des cos que bé li digués, tenía febre i tot. Eren ses tres rabiades que havía preses d' haver hagut d' anar a fer es fiol de Na *Comenselis*, a ses noces de Na *Mitgelis* i a s' enterro de N' *Acabelis*, i no haver pogut taiar casi cap cart.

S' erissó s' ho va beure, i li va dir:

—No te mogues, fieta, a veure si sues! i t' espassarà. Treu-t' ho des cap an això de ses rabiades! I no tengues ansia! ja los acabaré an es carts jo tot-sol. Lo que importa que estigues bona per *ses acabaies*.

I se 'n hi va anar an es carts; i encara hi havía mitja hora de sol, i ja los tenía tots amb so rabassell per amunt.

Se 'n va tot satisfet a contar-ho a sa raboa; que en va estar tan contenta, aquella noticia li va donar tant de gust, la va compondre tant, que va esser lo meteix d' un llum que s' apaga de tot de tot perque no té oli, i cop en sec li umplen ses encruies.

—Erissonet des meu cor, va dir ella, fii meu dols estimat, crec que demà mateix porem fer *ses acabaies*. Has de creure i pensar que he suadet prou! som una dona nova! ¡No me 'n puc avenir, fiet! ¡Avui dematí tau *abacuada,* i anit tan xalesta!

—Idò demà, diu s' erissó, anirem ben dematí a donar a rebre s' escarada.

Lo endemà hi anaren tots dos; l' amo los ho va rebre, i los dona ses quinze lliures; i més xalests que un Pasco se 'n van a fer *ses acabaies*, a menjar-se sa gerreta de mel.

Sa raboa la sospesa, i diu:

—¡Ell no pesa serrines! ¿Què deu haver tengut aquesta mel?

S' erissó hi guaita, i va perdre totes ses colors.

—¡Aquesta sí que m' ès bruta! va dir. ¡Ell ès buida!

—¡Buida! diu sa raboa. ¿Vol dir no més era de boca que la volíes per *ses acabaies?*

—De boca i de cor! exclama s' erissó.

—Ja se veu! diu sa raboa. ¡Jo, si fos tu, callaría! ¿Això ès passada de fer, empassolar-te tota sa mel?

—Que 'm tirin d' una passa, diu s' erissó, si som jo que la m' he menjada! ¡Tu deu esser ell!

—¡Així m' has d' acabar de jeure! deia sa raboa, fent estabetxos.

Després de molt d' escobletjar-se, sa raboa diu:

—Mira, serà bo de fer aclarir qui es que la s' ha menjada.

—Mostrau com! diu ell.

—Mos ajeurem d' esquena, amb sa panxa an es sol, diu ella. Es qui tenga sa panxa que li lluï, aquell serà que la s' haurà menjada.

—Sí que m' agrada s' idea! diu s' erissó. Ara mateix mos hi porem posar.

S' ajegueren d' esquena amb sa panxa an es sol. Es pobre erissó amb so cansament des dies passats queda a l' acte més adormit que un tronc. Sa raboa no 'n tenía tanta de sòn. Com el veu tan adormit, s' aixeca agafa sa gerreta, la gira amb sa boca per avall demunt sa panxa de s' erissó, en eau sa mica de solam, amb sa ma le hi escampa bé per tot, i ja hu crec que aquella panxa lluía una cosa de no dir.

Torna sa gerreta an es mateix lloc, i se posa a estamenetjar s' erissó.

—¡Hala, marxando! li deia. ¡Mira-le 't an aquesta panxa teua! ¡Obri ets uis i mira-le 't bé, i hu veuràs si 't lluu o si no 't lluu.

S' erissó se despert, la se mira, i com la se veu tan lluenta, va quedar sensa polsos.

—¡Es ver que me lluu sa panxa, va dir; però més ver ès encara que jo no he tocada sa mel!

—¡Ell negaríes que no hi ha Deu! deia sa raboa i per afegitó li va tirar ses mil llàstimes.

S' erissó estava fet un Nero; i se 'n pensà una de bona.

—Mira, diu a sa raboa, no som romàs assaciat amb aquesta prova que hem feta. Tu dius que som jo que m' he menjada sa mel; jo dic que éts tu. Deu del cel ja hu sab qui ès, i no 'm parlem pus. Ara per ara, provem-mos a córrer, i es qui guanyarà, aixecarà ses quinze lliures de s' escarada.

—¿Tu corredor? diu sa raboa. Pot esser que hu sies, pero no 'n tens ses trasses.

—¿Sabs que són això? diu s' erissó. Escuses de mal pagador, por de perdre.

—Es teu mentider! exclama ella. Mos porem provar en voler.

—Idò demà dematí! contesta ell.

Allà davora hi havía una paret ben dreta, que feia partió a dos sementers, i devía tirar mil passes de llarc.

—Es cós serà aquesta paret, diu s' erissó. Partirem d' aquest cap, un per cada banda. Com serem a s' altre cap, giram; i qui primer tornarà esser aquí, aquell haurà guanyada s' acció.

—Bé! bé! diu sa raboa, ben segura de guanyar.

No se 'n poría avenir que s' erissó se volgués provar amb ella a córrer. Aquesta confiansa la va dur a perdre.

S' erissó en sa nit se 'n anà a cercar una partida de parents seus, i en feu posar un cada cinquanta passes ran ran paret, amagats dins es romaguers i matul·los que hi havía ensà i enllà a sa vorera. A sortida de sol s' erissó era an es cap de paret d' on havía de partir. Compareix sa raboa, i diu:

—¡Hala! Lo que s' ha d' empenyorar, que se venga! Sortiguem-ne! que fris.

—Vaja idò! diu s' erissó.

S' erissó se posa a sa part que hi tenía ets seus parents amagats, sa raboa se posa a s' altra; i a la la una! a les dues! a les tres! *sus!!!* parteixen; i de d' allà.

Sa raboa se 'n anava ben atacada, i d' en tant en tant cridava:

—Erissó, a on éts?

—¡Aquí som! responía s' erissó que hi havía amagat un poc més envant.

—¡El dimoni éts! deia sa raboa, com el se sentía davant.

I ella ataca qui ataca, i tornava cridar:

—Erissó, a on éts?

—¡Aquí som! responía un altre erissó més envant.

—¡El dimoni éts! deia sa raboa, debanant més espès.

Arribà a fer ui de córrer; pero, com sempre que cridava—Erissó, on éts?, li responía es qui estava amagat més envant de s' endret a on ella se trobava, sempre sentí que li responíen de davant, i no va conéixer que fossen veus diferents.

Sobre-tot, cent passes abans d' arribar an es cap d' on eren partits, s' erissó, que no s' era mogut d' allà, guaita i se posa a dir-li:

—¡Hala, cul feixuc! ¡Ell com que vages a la mort! ¡Ell com mous un peu, s' altre ja ha posada rel! ¡Meues son ses quinze lliures!

Sa raboa ja no va arribar. Girà en coa, i fogí fent flamada i tirant un enfilai de flastomíes, que com que tot allò s' hagués d' encendre.

S' erissó regalà un real mallorquí a cada un des parents que li havíen aidat, i ell amb sos altres doblers va viure ric i ple fins que va esser mort.

I jo me 'n vaig venir
amb un retalonet de formatge;
i es moixos p' es camí,
mèu! mèu! m' hi arribaren
i no me 'n deixaren bossí.

SA RONDAIA D' EN VIT [1]

Això era una mare que tenía un fii i una fia: En Vit i Na Catalineta.

En Vit era ben dormidor i poc afectat d' anar a escola, i es dematins no hi havía qui l' aixecàs.

Un dilluns, abans de s' auba, se 'n va sa mare a espigolar, i deixa dit a Na Catalineta:

—En tocar *Ave María*, ja cridaràs En Vit, i que se 'n vaja a escola. Cride 'l ben fort fins que se sia aixecat. Damunt sa cadira des capsal des llit té sa robeta que s' ha de posar.

Com tocaren ses *Ave Maríes*, Na Catalineta les va dir, i se 'n va a sa cambra d' En Vit, i sa posa a cridar ben fort.

—Vit, aixeque 't, que ma mare hu ha dit.

—Jo no m' aixec! diu ell.

—Mira, jo aniré a fer venir la vergueta, i t' atuparà.

---

1 La 'm contaren ma mare i mon bon amic Mn. Bartomeu Cortès, prevere, de Ciutat.

—Ves-hi! diu En Vit.

Se 'n hi va, i diu:

—Vergueta, ves a atupar En Vit! perque no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig, diu sa vergueta. Ell me rompría, tan prima com som; i es mancabs seríen meus.

—Jo aniré a fer venir el foc, i te cremará! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu sa vergueta.

Na Catalineta se 'n hi va, i diu:

—Foc, ves a cremar la vergueta, perque la vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig, diu es foc. ¿I ara no veus que per una mica de verga, que no hu paga es parlarne, no deixaré aquesta partida de tions que tenc dins es fogó?

—Jo aniré a fer venir l' aigo, i t' apagarà! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu es foc.

Na Catalineta se 'n hi va i diu:

—Aigo, ves a apagar el foc, perque el foc no vol cremar la vergueta, la vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig, diu l' aigo. Ell amb sa foría que du es foc, tota me beuría, i no 'n cantaríen pus galls ni gallines de mí.

—Jo aniré a fer venir el bou, i te beurà! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu l' aigo.

Na Catalineta se 'n hi va i diu:

—Bou, ves a beure l' aigo, perque l' aigo no vol apagar el foc, el foc no vol cremar la vergueta, la

vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig! diu el bou. Sobre-tot, ¡no sé com no veus que tan dematí sa set per forsa l' he de tenir an es clotell! Si tu me diguesses: ves a tal sementer segat de fresc, que ses espigoleres encara no 'n son passades; així ja t' escoltaría més!

—Jo aniré a fer venir la trava, i te travarà! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu el bou.

—Na Catalineta se 'n hi va, i diu:

—Trava, ves a travar el bou, perque el bou no vol beure l' aigo, l' aigo no vol apagar el foc, el foc no vol cremar la vergueta, la vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig, diu la trava. ¡Sabs que té de forsa el bou! ¡i poc devot que ès de mí! Ell amb una estrevada me faría benes!

—Jo aniré a fer venir la rata, i te taiarà! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu la trava.

Na Catalineta se 'n hi va. i diu:

—Rata, ves a taiar la trava, perque la trava no vol travar el bou, el bou no vol beure l' aigo, l' aigo no vol apagar el foc, el foc no vol cremar la vergueta, i la vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig, diu la rata. Si tu me diguesses: a tal part e-hi ha un niu de gorrions o mel·leretes o altres erbes, me faríes escoltar. Pero ¡una trava! ¡Ell sabs que 'n té de poca de llecor!

—Jo aniré a fer venir el moix, i te menjarà! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu la rata.

Na Catalineta se 'n hi va, i diu:

—Moix, ves a menjar la rata, perque la rata no vol taiar la trava, la trava no vol travar el bou, el bou no vol beure l' aigo, l'aigo no vol apagar el foc no vol cremar la vergueta, la vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

Com es moix sent Na Catalineta, ja ha pegat llongo cap a la rata, i la rata cap a la trava, i la trava cap an el bou, i el bou cap a l' aigo, i l'aigo cap an el foc, i el foc cap a la vergueta, i la vergueta cap an En Vit, i En Vit pega bot des llit, se vest amb una grapada, i cap a escola, falta gent; i Na Catalineta que se va haver de tirar p' en terra de riaies que tenía.

I jo me 'n vaig venir
amb un capellet de vidre,
i ets al·lots p' es camí,
¡maquets i maquets!
tot el me romperen
i no 'n vaig arribar bossí.

UN PAS QUE LI SUCCEÍ A SANT PERE AMB EL BON-JESÚS I ETS ALTRES APÓSTOLS [1]

QUANT el Bon-Jesús anava p' el mon amb St. Pere i ets altres Apòstols, s' estrevengué una vegada que feia tres dies que no 'ls era passat res p' es canyó més que sa mica de saliva, i, com poreu pensar, sa talent los comensava a petxucar de casta forta.

El Bon Jesús assetsuaixí pren muntanya i ¡per amunt s' ès dit! i diu an ets Apòstols:

—Agafau una pedra perhom, carregau-la-vos i veniu-me darrera.

Així hu feren ets Apòstols; pero es qui trià sa pedra més menuda fonc St. Pere, amb s' idea de tenir-la més bona de dur.

Quant foren a sa cucuia d' aquella muntanya, el Bon Jesús ¿què fa? Dona la bendició an aquelles pedres, i totes tornaren pa; i ets Apòstols ¡ja hu crec! ¡nyama! ¡nyama! an aquell pa amb sa talent rabiosa que me duien.

An es que li digué tort, fonc St. Pere, perque

1 M' ho contá ma mare, al cel sia ella i tots los morts.

com era tan petita sa pedra que s' havía carregada per no cansar-se, es bossí de pa també va esser es més menut.

L' homo, com se va veure tan nafrat, s' exclama:

—Ja 'm valdrà per vegada!

—¿Què me 'n direu? Ell dins un parei de dies el Bon Jesús amb sos Apòstols i St. Pere pren muntanya de bell fresc, i diu an ets Apòstols:

—¡Hala si agafau una altra pedra, i pitjau-me a darrera!

Ets altres Apòstols agafen una pedra perhom per l' estil de s' altra vegada: ara St. Pere, per no tornar romandre atxul·lat i amb so pa més petit que ets altres, s' aferra a una pedra tres o quatre tants més grossa que ses d' ets altres.

Pero ses raons foren a arribar aquella pedrassa an es cucaió d' aquella muntanya. Com e-hi arribaren, St. Pere suava tanta de gota, i casi no poría tornar alè.

I ¿què vos figurau que digué an ets Apòstols el Bon Jesús a-les-hores? Les digué:

—Posau aqueixes pedres en-terra! i asseis-vos-hi damunt!

Ets altres Apòstols, sensa recapitoletjar gens, s' asseuen damunt aquelles pedresi ben bon seure que hi feia, tan cansats com anaven des pujar sa muntanya carregadots amb sa pedra.

Es cap-turat va esser St. Pere, que confiava de que el Bon Jesús tornaría pa aquella grandiosa pedra que li havía costat tant de pujar; pero l' homo ¡ben alerta a badar boca! perque el Bon Jesús no n' hi tiràs qualcuna d' aquelles que deixaven ets homos sensa polsos.

Aquest tom I de l' APLEC DE
RONDAIES MALLORQUINES
s' acabà d' estampar a la
Ciutat de Mallorca
a Ca'n Sebastià
Pizà dia 30
de janer de
l' any del
Senyor
1915

TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY
0 2 APR 2002
OF OXFORD
LIBRARY

012726

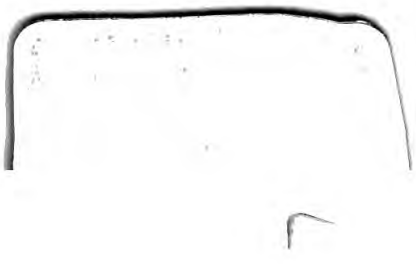

TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY
0 2 APR 2002
OF OXFORD
LIBRARY
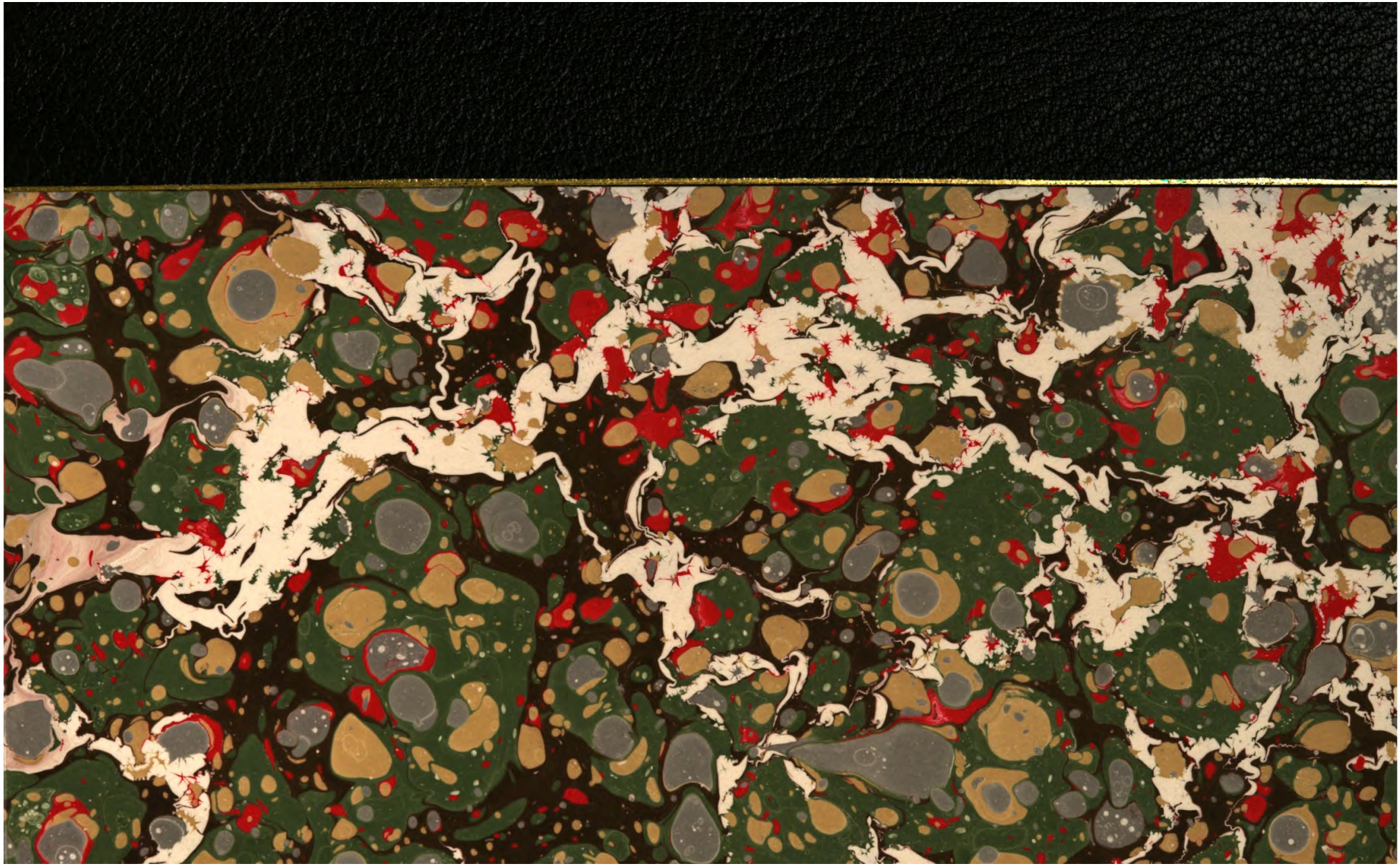
012726